

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ



«Шевченківська весна»

МАТЕРІАЛИ

*Міжнародної науково-практичної конференції
студентів, аспірантів та молодих вчених*

Частина I

10 квітня 2020 року

Київ - 2020

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова оргкомітету:

Копійка В.В., директор Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, доктор політичних наук, професор.

Заступник голови оргкомітету:

Бойко В.О., голова Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, член Ради молодих вчених Інституту міжнародних відносин, студентка 3 курсу спеціальності «міжнародне право».

Члени оргкомітету:

Нанавов А.С., заступник директора з науково-педагогічної роботи, кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин.

Штогрін К.В., заступник голови Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин з питань координації наукової діяльності аспірантів, член Ради молодих вчених Інституту міжнародних відносин, студент магістратури 1 року навчання спеціальності «міжнародні економічні відносини»;

Білас І.Г., завідувач кафедри порівняльного і європейського права, доктор юридичних наук, професор;

Дайнеко В.В., завідувач кафедри іноземних мов, кандидат філологічних наук, професор;

Даниленко С.І., завідувач кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій, доктор політичних наук, доцент;

Дорошко М.С., завідувач кафедри країнознавства, доктор історичних наук, професор;

Мицик В.В., завідувач кафедри міжнародного права, доктор юридичних наук, професор;

Калакура В.Я., завідувач кафедри міжнародного приватного права, кандидат юридичних наук, доцент;

Манжола В.А., завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики, доктор історичних наук, професор; 3

Матвієнко В.М., завідувач кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби, доктор історичних наук, професор;

Расшивалов Д.П., завідувач кафедри міжнародного бізнесу, кандидат економічних наук, доцент;

Рижков М.М., завідувач кафедри міжнародної інформації, доктор політичних наук, професор;

Рогач О.І., завідувач кафедри міжнародних фінансів, доктор економічних наук, професор;

Шнирков О.І., завідувач кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин, доктор економічних наук, професор.

Алеко К.В., голова Секретаріату Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студентка 2 курсу спеціальності “міжнародні відносини”;

Катрага К.О., членкиня Секретаріату Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студентка 1 курсу спеціальності «міжнародне право»;

Кириленко М.С., членкиня Секретаріату Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студентка 2 курсу спеціальності «міжнародне право»;

Краснікова Е.К., членкиня Секретаріату Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студентка 2 курсу спеціальності «міжнародне право»;

Пеньковська С.М., членкиня Секретаріату Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студентка 2 курсу спеціальності «міжнародне право»;

Примак Я.Ю., голова відділу SMM Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студентка 2 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини»;

Погляд В.Б., членкиня відділу SMM Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студентка 2 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини»;

Михайлова К.М., членкиня відділу SMM Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студентка 2 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини»;

Гоч Д.П., членкиня відділу SMM Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студентка 3 курсу спеціальності «міжнародне регіоназнавство»;

Рудницька А.М., голова Редколегії Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студентка 2 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини»;

Кравченко М.І., членкиня Редколегії Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студентка 2 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини»;

Пеньковська С.М., членкиня Редколегії Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студентка 2 курсу спеціальності «міжнародне право»;

Казанцева А.А., членкиня Редколегії Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини»;

Гутик Д.Т., член Редколегії Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студент 2 курсу спеціальності «міжнародні відносини»;

Сорокіна О.О., голова відділу Академічної доброчесності Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студентка 3 курсу спеціальності «міжнародне право» ;

Воронова М.Д., членкиня відділу Академічної доброчесності Наукового товариства студентів та аспірантів Інституту міжнародних відносин, студентка 1 курсу спеціальності «міжнародне право».

ЗМІСТ

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА	10
Алеко К.В. Роль м'якої сили у зовнішній політиці США і Китаю	10
Балонін О.О. Австрійський нейтралітет у постбіполярному світі	14
Бикова О.М. «Правий поворот» ХХІ століття та його причини	17
Бурцева Є.С. Концепт «Вільного та Відкритого Індо-Тихоокеанського регіону» у зовнішньополітичному дискурсі Японії.....	21
Vozovych A. I. The Impact of Intelligence on the US Policy-making Process.....	24
Краєв О.В. Перспективи розвитку конфлікту на ірландському кордоні на сучасному етапі.	28
Кучеренко Е.Т. Тенденції розвитку міжнародних відносин у Середземноморському регіоні	31
Лазарева М. Приватні військові компанії як інструмент зовнішньої політики	35
Мацькович О. П Зовнішня політика Північної Кореї в сучасному світі: цілі «герметичного королівства»	39
Підлісна Я.О. Вплив результатів президентських виборів у США на майбутнє трансатлантичних відносин	43
Сабурова В.Р. Політика Емманюеля Макрона щодо повернення Франції до рангу світових держав	47
Сідельнікова О.О. Вплив ваххабізму на зовнішню політику Саудівської Аравії	51
Третьяк К. О. «Новий Мінськ»: чи зможе Консультативна рада розпочати роботу та оживити старий формат?.....	54
Шемлій С.І. Демократичний контроль над сектором безпеки у Республіці Польща.....	58
Юрченко О.В. Сербський військовий нейтралітет: причини, реалізація, наслідки	61
ДИПЛОМАТІЯ ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	66
Алієв Г.А. Роль Азербайджану в ініціативі КНР "Один пояс, один шлях".....	66

Андрієнко П.Є. Діяльність ФРН в рамках ООН як передумова набуття статусу постійного члена в РБ ООН....	68
Вартовник І.М. Конфлікт у Південно-Китайському морі як загроза суб'єктності АСЕАН	73
Васечко Д.С. Зовнішньополітичні пріоритети Королівства Марокко на сучасному етапі	77
Васьковська А. А. Роль приватних військових компаній у російській військовій стратегії	81
Гавриш К.В. Членство у НАТО для Кіпра?.....	85
Гринишин Н.О. Проблеми функціонування GONGO в сучасних міжнародних відносинах.....	88
Казмазовська О.В. Публічна дипломатія ЄС	92
Корбань М. Проблеми та перспективи мексикансько-китайських відносин	95
Сервинський А.О. Дипломатія Німеччини у безпековій сфері	99
Стельмухова Є.Є. Особливості сучасних зовнішньополітичних концепцій КНР	103
МІЖНАРОДНЕ РЕГІОНОЗНАВСТВО	107
Бондарцева В.В Суперництво США та Китаю в Південно-Східній Азії у контексті реалізації їх зовнішньополітичних пріоритетів	107
Ворона О.А. Перспективи вирішення проблеми Косово на сучасному етапі	110
Глушенко А. Палестинська проблема як чинник міжнародних відносин на Близькому Сході.....	116
Гоч Д.П. ПРИКОРДОННІ КОНФЛІКТИ ЯК ЧАСТИНА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДОКТРИНИ КНР НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	120
Заїченко М.М. КОНФЛІКТОГЕННІСТЬ У ВІДНОСИНАХ США – КАНАДА: БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ.....	124
Запорізька І.С. Турецько-сомалійські відносини як взірець гуманітарної дипломатії Р.Т. Ердогана в Африці.....	128
Кикина А.Б. Арктика як новий вектор зовнішньої політики КНР	132

Кулібаба Д.О. Китай як світовий лідер у галузі зеленої енергетики	137
Остроух А.В. Західноафриканський вектор зовнішньої політики Франції.....	141
Петренко М.О. Ідеологічні засади діяльності єменського збройного політико-релігійного руху «Ансар Алла»	144
Сурсаєва А.О. ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В ФЕШН-ІНДУСТРІЇ	148
Тезбір Р.В. ПОЛІТИКА ТОМАСА САНКАРИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ КРАЇН АФРИКИ.....	152
Черевик А. ПОЛІТИКА НЕЙТРАЛІТЕТУ ШВЕЙЦАРІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	156
МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО	160
Бовсуновська К.С. Безгромадянство і Цілі сталого розвитку ООН	160
Загоруй Д.-О. О. Статус нейтралітету держав у кібервійнах.....	164
Івженко Д.А. Амністія учасників збройного конфлікту на території України як елемент посконфліктного врегулювання	167
Карвацький В.В. Принцип доступу до енергетичних благ МЕНП: проблема місця в системі МППЛ.....	171
Рашевська К.Є Допомога з розвитку як інструмент заохочення прав людини	177
Чуприна Д.Ю. Міжнародне гуманітарне право про заборону використання штучного інтелекту.....	181
МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО	185
Демченко А. С. Нівелювання прав людини за умов використання штучного інтелекту	185
Криворотенко В.В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ГААЗЬКОЮ КОНВЕНЦІЄЮ ПРО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ВИКРАДЕННЯ ДІТЕЙ 1980 Р.	189
Ніколаєнко В.М. Вирішення спорів онлайн.....	193
Слабун Л. ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТАНДАРТУ ІВАН В УКРАЇНІ	197

ПОРІВНЯЛЬНЕ І ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО.....	201
Балюра А.Ю. Поняття і значення соціального діалогу. Його регламентація в праві ЄС	201
Гаврилюк Д. В. Співвідношення суверенітету держав-членів і наднаціональності міжнародних організацій ..	205
Катрага К.О. Практика європейських держав з питань подвійного громадянства – досвід для України.....	208
Кудряк А. Є. Юридична природа наднаціональності міжнародних організацій	211
Литвиненко М.М. Перспективи запровадження загальнообов’язкового медичного страхування в Україні: порівняльно-правовий аспект	215
Отрощенко Д.Р. Особливості судових систем ісламських країн.....	219
Павленко К.О. Кібертероризм як виклик сучасності	223
Табачук Н.П. Роль суду ЄС у формуванні єдиної практики у справах про конкуренцію	226
Чернова В.С. Відповідальність суддів за постановлення неправомірних рішень: правове регулювання в Україні та країнах-членах ЄС	231
СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ	235
Будовіч Л.В. СВІТОВИЙ РИНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	235
Демиденко Є.В. Вплив спалаху COVID-19 на економіку Китаю.....	239
Карпенко О. О. Україна – аграрна держава: доцільність ведення такої політики та її наслідки для економіки.....	243
М’якота О.А. ВПЛИВ КОРОНАВІРУСУ НА ЕЛЕКТРОННУ КОМЕРЦІЮ	246
Михайлова К.М. ВПЛИВ КОРОНАВІРУСУ НА ГЛОБАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ	249
Нещерет А.С. ВПЛИВ КОРОНАВІРУСУ НА ГЛОБАЛЬНІ ЛАНЦЮГИ ПОСТАЧАННЯ	252
Новак О.Є. ВПЛИВ СКАСУВАННЯ МОЛОЧНИХ КВОТ НА РИНОК МОЛОКА І МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ ЄС.....	256

Овдієнко М. ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТИЯ КНР У РЕГІОНІ ПІВДЕННО-КИТАЙСЬКОГО МОРЯ	260
Хаярова К. С. Причини і наслідки розриву домовленостей ОПЕК+	263
Чередниченко В.В. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВТОРИННОЇ ПЕРЕРОБКИ В УКРАЇНІ.....	267
МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС	271
Ворухова Л. Digital Economy and its' influence on the labor market	271
Жевнер І.О. Екологічна конкурентоспроможність інвестиційних проєктів (на прикладі стартапів).....	274
Зіборова Є.О. Подолання наслідків «COVID-19»: уроки для міжнародного бізнесу	277
Казаков Д.Г. ЕКОСИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО БІЗНЕС-ТЕХНОЛОГІЙ	281
Півень С. І. СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ УКРАЇНСЬКИХ ВИРОБНИКІВ СОНЯШНИКОВОЇ ОЛІЇ НА СВІТОВОМУ РИНКУ (STRATEGIC GUIDELINES FOR UKRAINIAN SUNFLOWER OIL MANUFACTURERS IN THE GLOBAL MARKET).....	285
Тихоненко А.С. Formation of inflation expectations.....	288
Фарфанюк А.М. ОСОБИСТИЙ БРЕНД ЗАСНОВНИКА БІЗНЕСУ	292
Черниш Я. А. Перспективи впровадження концепції сталого розвитку в міжнародній логістиці	296
МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ ТА КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ	301
Бортовська Н. О. ОНЛАЙН БЕЗПЕКА КОРИСТУВАЧІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ЗАХИСТ ОСОБИСТИХ ДАНИХ	301
Голумбйовська А. М. Концепція електронного муніципального врядування на прикладі європейських держав	304
Гуріна В.О. ГОСТРА СИЛА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОШИРЕННЯ ВПЛИВУ КНР	307
Костіна А.В. Захист персональних даних в умовах кризи, спричиненої пандемією COVID-19 (на прикладі Південної Кореї).....	311
Майковська К.С. Казка як інструмент формування національної ідентичності.....	315

Міфтахов Б.Г. Європейська політика сусідства: основні чинники переходу від «кола друзів» до «кола вогню»	318
Непочатов Д.О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ У КРАЇНАХ ІСЛАМСЬКОГО СВІТУ	322
Синьогуб А.А. УРЯДОВІ КОМУНІКАЦІЇ ФРН У РЕГУЛЮВАННІ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ	325
Смоляр П. Г., Степанова П. С. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АНАЛІТИКИ ЩОДО ПОЛІТИЧНИХ ПИТАНЬ ПРОВІДНИМИ АНАЛІТИЧНИМИ ЦЕНТРАМИ США І РОСІЇ	328
Філь А. ЕВОЛЮЦІЯ «М'ЯКОЇ СИЛИ» ТУРЕЧЧИНИ	332
Фурсай О.В. Деструктивний інформаційний вплив на соціально-політичні процеси (на прикладі Франції)	336
Чичиркоза І. О. Блокчейн як виклик для системи безпеки держав світу	339
МІЖНАРОДНІ МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ ТА КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ	344
Антузінська К.Ю. Міжнародно-правове забезпечення публічно-приватного партнерства в інформаційній сфері	344
Лозінська Х. В. Комуникативні технології у просуванні українських соціальних проектів	348
Пахаєва А.А. Дослідження жестів як невербального інструменту в промовах Дональда Трампа	351
Чередник Д. О. РОЛЬ ОБКЛАДИНКИ У ФОРМУВАННІ ФЕНОМЕНУ ПУБЛІЧНОСТІ: НА ПРИКЛАДІ НОМІНАЦІЇ «ЛЮДИНА РОКУ» ВИДАННЯ «TIME»	355
Щербатюк О. Національний брендинг як сучасний комунікативний інструмент публічної дипломатії.....	358
Юхно М.О. Іноземне втручання у внутрішню політику держави за допомогою соціальних мереж	362

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

*Алеко К.В.**

Роль м'якої сили у зовнішній політиці США і Китаю

Сьогодні весь світ спостерігає за відносинами США і Китаю: усіх турбує гонка озброєнь та, зрозуміло, зростаюча напруга через прагнення отримати більший вплив на міжнародній арені. Та варто визнати, що окрім помітної боротьби за перевагу в «hard power», йде менш помітне, але, вельми вірогідно, не менш важливе протистояння у сфері «soft power».

Чому м'яка сила важлива?

Що ми взагалі розуміємо під силою? Відповідно до Дж. Ная: «Сила – здатність змінювати поведінку інших для отримання того, що ви бажаєте. Для цього є три основні способи: примус, плата та привабливість». Через розвиток технологій та взаємозалежність світу, держави більше не можуть користуватися виключно насильницькими методами вирішення проблем (нанесення шкоди одній державі не проходить безслідно для іншої). Тому сьогодні все більшу роль грає фактор привабливості держави.

Саме цей фактор і є головною метою використання та «наращення» м'якої сили. М'яка сила є сукупністю внутрішніх і зовнішніх факторів держави, які допомагають впливати на світ та втілювати зовнішньополітичні інтереси.

Говорячи про м'яку силу США і Китаю, необхідно зрозуміти, чого країни прагнуть цією м'якою силою досягти. Якщо для світу є звичним прагнення США світової гегемонії та поширення культури й ідеології, то питання значення м'якої сили для Китаю ще з'являється. Взагалі, можна розглядати 2 основні цілі Китаю: перша – покращення ситуації всередині країни, тобто м'яка сила має на меті сприяння соціальної згуртованості, яка

* Студентка 2-го курсу спеціальності «Міжнародні відносини»
Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Хилько О.Л., к.п.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

має бути перетворена на підтримку уряду; друга – протистояння гегемонії США, що вказує на небажання Китаю грати виключно за американськими правилами гри.

Згідно з «The Soft Power 30: A Global Ranking of soft power 2019», Сполучені Штати посідають 5 місце з 77.40 балами, а Китай – 27 місце з 51.25 балами. Розрив є вагомим, але він стрімко зменшується. 2016 року, тобто до президентства Дональда Трампа, Сполучені Штати були на 1 місці з 77.96 балами, тоді як Китай займав 28 місце з результатом 45.04 балів.

Для того, щоб порівняти м'яку силу США і Китаю, варто виділити категорії порівняння. Частіше за все, дослідники визначають 5 таких складових: дипломатична, соціально-політична, соціально-економічна, освітня і культурна.

1. Дипломатична категорія

Вона складається з сукупності показників: кількість дипломатичних представництв, участь у міжнародних організаціях, наявність культурних центрів, активність урядових службовців у соціальних мережах і так далі. Якщо розглядати кількість дипломатичних представництв, 2019 рік був визначальним для Китаю, адже кількість його дипломатичних представництв стала найбільшою у світі. Спостерігається значне зростання, адже ще 2016 року за цим показником Китай посідав 3 місце. Авжеж, і сьогодні різниця між США і Китаєм не є великою, але вона свідчить про швидке зростання м'якої сили Китаю. Ситуація щодо участі в міжнародних організаціях є іншою: на 2019 рік Китай є членом 75 організацій, тоді як Сполучені Штати – 88.

2. Соціально-політична категорія

Її складають політична свобода та громадянські права, боротьба з корупцією, вільний доступ до ЗМІ, прозорість правил і так далі. Зрозуміло, що в цій категорії перевага США. Відповідно до даних рейтингу з політичних прав і громадянських свобод Freedom House США має 86 балів, тоді як Китай – 10. Насправді, ситуація в жодній із цих країн не є зразковою, адже в Сполучених Штатах з 2017 року ситуація стрімко погіршується, а в Китаї

немає позитивних зрушень (взяти хоча б ситуацію з уйгурами та «перевихованням» у таборах, щоб знищити ідентичність меншин).

3. Соціально-економічна категорія

Її складовими є коефіцієнт Джині, рівень Індексу людського розвитку, рівень інституційних зв'язків у бізнесі та інші. Якщо порівняти країни за коефіцієнтом Джині, який свідчить про різницю між найзаможнішими та найбіднішими верствами населення та варіюється від 0 до 1 (де 0 – повна рівність, а 1 – її відсутність), бачимо схожу ситуацію в країнах. У США цей індекс – 0.450, а в Китаї – 0.465. Ситуація інша з Індексом людського розвитку: за даними 2019 року, Сполучені Штати посідають 15 місце у світі з результатом 0.920, Китай же на 85 місці з показником 0.759.

4. Освітня категорія

Вона складається з рейтингу університетів, кількості студентів-іноземців, рівню початкової та середньої освіти, кількості аналітичних центрів, кількості лауреатів Нобелівської премії й так далі. За версією 2020 року 29 зі 100 найкращих університетів світу знаходяться в США, тоді як у Китаї їх всього 6. За даними 2018 року у Китаї навчаються 492,185 іноземних студентів, що є високим результатом для країни (порівнюючи з 2017 роком – на 10.49% вище), тоді як у США - 1,095,299, але зростання є набагато нижчим.

5. Культурна категорія (висока та популярна культура)

Складовими цієї категорії є поширеність мови країни, кількість об'єктів у списку ЮНЕСКО, кількість лауреатів Нобелівської премії з літератури, успіхи в спортивних подіях, кількість туристів, нагороди на кінофестивалях і так далі. Обидві мови стають все більш поширеними: англійською розмовляють 1.132 мільярди людей (для 379 мільйонів – це перша мова), а китайською (мандаринською) – 1.117 мільярди (для 917 мільйонів – перша). Кількість об'єктів Китаю у списку ЮНЕСКО – 37, за їх кількістю він займає 5 місце у світі, об'єктів Сполучених Штатів набагато менше – всього 11.

Таким чином, порівнявши м'яку силу Сполучених Штатів і Китаю, можна зробити висновок, що незважаючи на те, що розрив є все ще вагомим,

він стрімко зменшується. Китай поступово покращує свої результати та наздоганяє США за великою кількістю показників, тоді як за останні 4 роки результати США значно погіршилися.

Джерела

1. Nye J., Jr. Think Again: Soft Power // Foreign Policy, 2006, February 23
2. The Soft Power 30: A Global Ranking of soft power 2019 / USC Center of Public Diplomacy // <https://softpower30.com/wp-content/uploads/2019/10/The-Soft-Power-30-Report-2019-1.pdf>
3. The Soft Power 30: A Global Ranking of soft power 2016 / USC Center of Public Diplomacy // <https://portland-communications.com/pdf/The-Soft-Power-30-Report-2016.pdf>
4. «U.S. and China: Hard and Soft Power Potential» // International studies. Interdisciplinary political and cultural journal Vol.22, №1/2018 // https://www.researchgate.net/publication/331390349_US_and_China_Hard_and_Soft_Power_Potential
5. «The China Model vs. American Soft Power: Going Global and Peaceful» Xu PING, Wang LI, 2015 // <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/89294>
6. Freedom House/ Political rights and civil liberties rating 2019 // <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores?sort=desc&order=Total%20Score%20and%20Status>
7. World Population Review // Gini Coefficient By Country 2020 // <https://worldpopulationreview.com/countries/gini-coefficient-by-country/>
8. UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME // 2019 Human Development Index Ranking // <http://hdr.undp.org/en/content/2019-human-development-index-ranking>

Австрійський нейтралітет у постбіполярному світі

Інститут нейтралітету – одна з найстаріших форм стратегії зовнішньої політики держав. Нейтралітет виконував функцію інструменту забезпечення безпеки в умовах міжнародних криз та війн. На різних етапах розвитку міжнародних відносин розроблювалися різні методи самозахисту, формувалася політико-правова база принципу нейтралітету, яка повинна була відгородити інтереси нейтральної держави від нових загроз, що постійно виникали. Історична практика породила багато варіантів нейтралітету та форм нейтральної політики: швейцарську модель, фінську, шведську, ірландську, австрійську, – усі вони сформувалися в залежності від завдань, які стояли перед ними, та від міжнародно-політичної реальності, яку визначали великі держави.

На відміну від усіх інших моделей австрійська не була наслідком консенсусу еліт країни, тобто була нав'язана ззовні – австрійський нейтралітет був основною умовою відновлення державності [1]. У результаті норма про нейтралітет була закріплена у Конституції та Законі про нейтралітет. Оскільки австрійці намагалися окреслити саме воєнний характер нейтралітету, він у першу чергу означав саме позаблоковість. До того ж у самій Австрії було достатньо противників нейтралітету, які боялися, що в умовах Холодної війни ідеологічний нейтралітет може втягнути Австрії до сфери впливу СРСР. Тому уряд був вимушений пов'язати австрійський нейтралітет з роллю Австрії у якості мосту між Сходом та Заходом: Відень став третьою резиденцією ООН, штаб-квартирою ООН та переговорним майданчиком [2]. Таким чином, австрійська модель нейтралітету є ближчою до шведської, аніж до швейцарської, як це часто помилково зазначається. Вона була і залишається позитивною, а не ізоляціоністською: політика нейтралітету Австрії

*Студент 3 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Денисенко К.Ю., к.п.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

направлена на активну міжнародну співпрацю та участь у миротворчих операціях.

Принцип постійного нейтралітету вже половину століття відіграє визначну роль у політиці безпеки Другої Австрійської Республіки. Під час Холодної війни Австрія вміло користувалася посередництвом між державами ворогуючих військово-політичних блоків, вносячи свій вклад у недопущення гострої відкритої конфронтації між ними. Австрійська Республіка відіграла вирішальну роль у вирішенні проблеми розповсюдження ядерної зброї у Європі, а також в урегулюванні низки регіональних та локальних криз.

Останні роки на порядку денному стоїть питання: чи може нейтралітет у постбіполярній Європі залишатися таким же дієвим інструментом забезпечення зовнішньополітичних інтересів держави, як і в часи Холодної війни. За всю свою історію австрійський нейтралітет не був під такою загрозою, які після вступу до Європейського Союзу. Хоч у заявці Австрії на вступ до ЄС вказувалося, що збереження нейтрального статусу є обов'язковою умовою приєднання до співтовариства, вже на то час укладений Маастрихтський договір закладав основи для перетворення економічного союзу на військово-політичний [3]. Тому після приєднання до ЄС парламент Австрії вніс спеціально положення до Федеральної Конституції про участь Австрії у «Загальній зовнішній політиці та політиці безпеки ЄС» (ЗЗППБ). А вже після ратифікації Амстердамського договору парламент вніс до Конституції ще одну статтю, що передбачає участь Австрії у Петерберзьких задачах [4]. Таким чином, закон про нейтралітет все ще діє, однак є дуже послабленим.

Однак дві складові австрійської моделі нейтралітету все ж залишаються: Австрія не є членом будь-якого військового альянсу та на її території не розміщені військові бази іноземних держав. Тому, виходячи з цього, на сьогодні Австрійська Республіка – це країна, яка дотримується військового неприєднання, а не політики повного неприєднання. Однак така країна сама вирішує, яке смислове навантаження вкладати в концепцію військового

неприєднання, тому в будь-який момент без труднощів може відмовитися від нейтрального статусу. Наразі ж питання полягає в тому, наскільки реально зберігати нейтральний статус і бути повноправним учасником у побудові європейської системи безпеки та оборони в рамках Європейського Союзу. Також викликає підозри той факт, що ЄС все більше посилює свою військову складову.

У Доктрині безпеки й оборони – ключовому документі у сфері австрійської безпекової політики – зазначається, що політика безпеки не може бути справою лише однієї держави і може вирішуватися лише через солідарне міжнародне співробітництво [5]. І найголовніше: допускається приєднання Австрії до НАТО, хоч і за умови попередньої згоди австрійських громадян на референдумі. Ключовим же є положення про те, що статус Австрійської Республіки більше відповідає державі, що проводить політику військового неприєднання, а не нейтральній державі.

За винятком Швейцарії та Ліхтенштейну Австрія стала межувати тільки з країнами НАТО. Таким чином, значення Північноатлантичного альянсу в забезпеченні військової безпеки Австрії зростає, але одночасно знизилася необхідність вступу Австрії в нього для забезпечення своєї безпеки. Тому зараз питання про можливість вступу в НАТО значно менш актуальне для Австрії, ніж в 1990-і рр. Певну роль зіграв факт використання військовими літаками альянсу повітряного простору Австрії без її згоди в 1999 р в операції проти Югославії. Також у разі успішного розвитку ЗЗППБ Євросоюзу питання про членство в НАТО не буде підніматися і іншими нейтральними країнами ЄС [5].

В останні десятиліття відбувається підвищення значення ЄС у сфері європейської безпеки. При цьому значення ОБСЄ невблаганно знижується, а привабливість НАТО для Відня не збільшується. У зв'язку з розвитком ЗЗППБ триватимуть дискусії про характер австрійського нейтралітету. Але успішний розвиток ЗЗППБ є запорукою невступу до НАТО Австрії та загалом інших

європейських нейтральних держав. Фактичне ж розмивання австрійського нейтралітету не приведе до декларативної відмови від нього.

Список використаних джерел

1. Heinrich Kipp: Österreichs immerwährende Neutralität und die europäische Integration. In: Juristische Blätter, Heft 4, 1960, S. 85 ff.
2. Воцелка К. История Австрии. Культура, общество, политика. – М. 2007 Жиряков И. Г. Советская оккупация Австрии: некоторые политико-правовые выводы и обобщения. // «Право и жизнь», № 112 (7), 2007.
3. Manfred Rauchensteiner (Hrsg.): Zwischen den Blöcken: NATO, Warschauer Pakt und Österreich. – Böhlau, Wien u. a. 2010, ISBN 978-3-205-78469-2.
4. Bundesverfassungsgesetz. – Режим доступу: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Erv/ERV_1930_1/ERV_1930_1.pdf.
5. Wurzer Christian. Ansichten und Ausrichtungen österreichischer Außen- und Sicherheitspolitik // Strategie und Sicherheit 2014. – Wien, 2014.

*Бикова О.М.**

“Правий поворот” ХХІ століття та його причини

“Правий поворот” – це умовна назва політичного курсу держав, які поступово відходять від ліберальних цінностей через розчарування в них. Особливо актуальним питання “правого повороту” стало після виборів у Бразилії в 2018 році, на яких перемогу здобув Жаїр Болсонару, відомий своїми вкрай націоналістичними і консервативними поглядами та прихильністю до авторитарного режиму. В США в той час президентом є класичний популіст Дональд Трамп. В Європі все більше країн прихильно ставляться до виходу з ЄС: вплив євроскептиків зростає у Швеції, Нідерландах, Угорщині, Італії, Німеччині, Франції, а Brexit продемонстрував, що це зробити цілком реально

* Студентка 2 курсу відділення “Міжнародні відносини”

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Гавриленко І. І., к. п. н., асистент кафедри міжнародних організацій і дип. служби

[1]. До того ж, останні вибори до Європарламенту в черговий раз довели факт посилення ультраправих партій, які створили власну коаліцію з 73 депутатів. Тому вже у Мюнхенському звіті з безпеки 2020 року правий популізм визначається як загроза єдності Європи та спричинив появу поняття “Беззахідність” (Westlessness) [2].

Основною причиною виникнення цього явища вважається розчарування в діяльності ліберальних політичних режимів. Наприклад, у Франції 88% населення вважає, що влада не займається усуненням актуальних проблем [3]. Внаслідок невирішених політичних, економічних і соціальних проблем широкі маси перестають довіряти традиційним партіям і надають перевагу радикальним, опозиційним силам, якими стають ультраправі політики.

Після розпаду СРСР на роль світового гегемона почали претендувати США, які стали дистриб'ютером ліберальних цінностей у всьому світі. Наприклад, глобалізація, згідно з їхнім планом, мала допомогти нерозвиненим країнам зрівнятися з рештою. Проте економічну нерівність вирішити не вдалося. Найбільш розвинені ліберальні країни, заохочуючи політику відкритих дверей, використовували держави-emerging markets як ринки збуту своєї продукції і джерело дешевої робочої сили. Внаслідок цього влада цих країн почала вдаватися до протекціонізму як до єдиного засобу захисту національного ринку від іноземної конкуренції.

Для розвинених країн це обернулося масовим припливом мігрантів, які шукають кращі умови праці та життя. Це спричинило безробіття серед місцевого населення, а також розмивання культурних цінностей та кризи ідентичності. Через політику ЄС щодо вільного прийняття мігрантів, у 2015-2016 рр. в Європі спостерігалася справжня міграційна криза, коли до регіону прибули приблизно 2 млн. біженців з Африки та Близького Сходу. В ЄС було запропоновано “Дублінську систему”, згідно з якою прибулі повинні були надсилати заяву-прохання до країн, які вони раніше не відвідували. Найбільший наплив мігрантів зазнали Італія, Іспанія та Греція [4]. Їхні скарги на несправедливість даної системи доповнюються неефективністю квотної

системи (Польща, Чехія, Словаччина та Угорщина відмовилися приймати біженців через їхню потенційну загрозу для місцевого населення, інші країни не заповнювали квоту повністю). На зустрічі в червні 2018 року лідери держав-членів ЄС не знайшли ефективного рішення цієї проблеми. З цього ракурсу стає зрозумілим посилення ісламофобії серед європейців та ворожого ставлення до мексиканців серед громадян США. До цього додаються й національні стереотипи, наприклад, мусульмани=терористи (що є особливо актуальним із збільшенням терористичних атак) [5].

На додачу, толерантність та політична коректність – класичні ліберальні цінності – можуть перебільшувати. Як приклад, звинувачення Н&М у расизмі у 2018 році через чорношкірого хлопчика-модель або традиційного побажання “білого Різдва” в Англії (білого через сніг) як прояв того ж расизму. Частиною населення це сприймається як порушення свободи слова і думки [6].

На фоні всіх цих проблем електорат все частіше надає перевагу новим політикам – правим популістам, які беруть до уваги незадоволення поточною владою та досить агресивно пропагують повернення до традиційних, християнських цінностей. Якнайкраще це виражає позиція Дональда Трампа: *“Ми повинні працювати разом, щоб протистояти силам, чи вони приходять зсередини або ззовні, з півдня чи сходу, які загрожують з часом підірвати цінності та стерти зв’язки між культурою, вірою та традиціями, які роблять нас тими, ким ми є. [...] Ми можемо мати найбільшу економіку та найсмертельнішу зброю десь на Землі, але якщо ми не матимемо сильних сімей і сильних цінностей, тоді ми будемо слабкими і ми не виживемо.[...]Наша свобода, наша цивілізація та наше виживання залежать від цих зв’язків історії, культури та пам’яті”* [2].

Висновок:

Отже, правий поворот – це актуальна тенденція у зовнішній та внутрішній політиці держав у XXI сторіччі, яку не варто ігнорувати. Через неспроможність потужних ліберальних країн ефективно імплементувати свої цінності в решті світу, тобто домогтися того, щоб ці цінності забезпечили

політичну стабільність та економічний розвиток, знову зростає кількість потенційних авторитарних режимів (як от у Бразилії).

До того ж, у традиційно ліберальному блоці “Західна Європа – США” також спостерігається зростання популярності ультраправих партій через власні невирішені економічні та соціальні проблеми.

Список використаних джерел:

1. Frexit? Italeave? After watching Brexit, other European countries say: No, thanks. – The Washington Post. Mode of access: https://www.washingtonpost.com/world/europe/frexit-italeave-after-watching-brexite-other-european-countries-say-no-thanks/2019/03/29/7b6e059a-4be0-11e9-8cfc-2c5d0999c21e_story.html
2. Munich Security Report 2020. Mode of access: https://securityconference.org/assets/user_upload/MunichSecurityReport2020.pdf
3. Правый поворот в политическом дискурсе элит и кризис неолиберализма – Cyberleninka. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/pravyu-povorot-v-politicheskom-diskurse-ELIT-i-krizis-neoliberalizma>
4. 5 причин, чому проблема міграції може розвалити Євросоюз – Hromadske. Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/problema-mihratsii-v-yevrosoiuzi>
5. Thomas Greven (2016); The Rise of Right-wing Populism in Europe and the United States. Mode of access: https://www.fesdc.org/fileadmin/user_upload/publications/RightwingPopulism.pdf
6. Правый поворот. Какой мир ждет нас в будущем – BBC. Режим доступа: <https://www.bbc.com/russian/features-45765836>

Концепт «Вільного та Відкритого Індо-Тихоокеанського регіону» у зовнішньополітичному дискурсі Японії

Ще з середини 2010-х років у міжнародній спільноті триває полеміка навколо так званого «Вільного та Відкритого Індо-Тихоокеанського регіону» - концепту, запропонованого японським прем'єр міністром Сіндзо Абе у 2016 р. під час Токійської конференції з питань розвитку Африки (TICAD). Ідея перетворення Тихого та Індійського океанів на «єдиний простір свободи та процвітання» [1], згодом із певними викривленнями підхоплена Дональдом Трампом, передбачає покращення транспортних комунікацій та зміцнення економічного співробітництва держав Азії та Африки на принципах демократії, прозорості та поваги до міжнародного права.

Ліберальна альтернатива «Одного поясу - одного шляху» дивує своєю демонстративною непоказовістю: попри те, що вже котрий рік саме Японія, а не Китай зберігає першість за обсягом інфраструктурних інвестицій у Південно-Східній Азії [2], азійська «цитадель демократії» не поспішає афішувати свої успіхи. Більш того, підкреслюючи, що «ВВІТ» - це скоріш *бачення*, а не *стратегія* японського уряду, його автори наголошують на недискримінаційному характері концепту та заохочують інші держави до його самостійного осмислення. Відмовляючись від монопольного права вирішувати, чим саме має бути винайдений нею Індо-Тихоокеанський регіон, Японія додає плутанини до й без того досить абстрактного плану.

Синдром «аномальної держави», обережної у будь-яких заявах щодо претензій на регіональне лідерство, та токсичний пацифізм, від яких Японія ще не встигла до кінця оговтатись – не єдині передумови непевності концепту. Причина аморфності «ВВІТ» скоріше криється у його концептуальному дуалізмі. Парадоксальність японської дипломатичної новації полягає в тому,

* Студентка 3-го курсу спеціальності «Міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин КНУ імені Т.Г. Шевченка
Науковий керівник: д. істор. наук, професор Яковенко Н.Л.

що вона ґрунтується на двох взаємовиключних ідеях: реалістському постулаті про необхідність створення противаги Китаю задля відновлення регіонального балансу сил й ідеалістському прагненні залучити якомога більше країн регіону заради посилення економічної взаємозалежності і, відповідно, зменшення ризику виникнення конфліктів.

Так, крізь призму теорії балансу загроз Уолтца, мета японського концепту вбачається в тому, щоб створити коаліцію держав, разом здатних врівноважити гіпертрофовано великий вплив Китаю. Саме таке бачення концепту активно просувають США, які в своїй Стратегії національної безпеки від 2017 р. [3] пов'язали «ВВІТ» із діяльністю Чотирьохстороннього діалогу з питань безпеки (Quad), проти якого Китай ще у 2007 році висловив формальний протест. Втім подібні вольності інтерпретації становлять небезпеку для Японії: різке антикитайське забарвлення, яке концепт може набути з доброго почину її «старшого союзника», може знеохотити від участі у японських програмах держави АСЕАН, що не мають жодних намірів ставати ворогами Китаю. До держав, неготових до конфронтації з Китаєм, можна віднести і віддану ідеям неприєднання Індію [4], якій відведене першорядне місце у міфології концепту.

Що вже й казати про інші країни, якщо сама Японія нездатна остаточно визначитись із своїм курсом щодо Китаю. Дається взнаки ефект «горячої економіки та холодної політики» [5]: незважаючи на територіальні суперечки щодо островів Сенкаку, Китай залишається найбільшим торгівельним партнером Японії.

Ключ до вирішення цього протиріччя пропонує ліберальна традиція: Японія не потрапить у пастку Фукідида, якщо до її спільноти безпеки буде включено сам Китай. Великою мірою, саме через це прагнення до підвищення інклюзивності у пізніх редакціях керівних принципів «ВВІТ» спостерігається різка зміна термінології: замість «сприяння *фундаментальним цінностям*, включно із верховенством права» - «сприяння верховенству права». [6] Обираючи все більш обтічні формулювання, Японія сподівається залучити

держави, далекі від статусу демократій, як от Таїланд, Малайзія та В'єтнам – але водночас демонструє свою готовність до компромісу із сумлінням. Чи не призведуть ці спроби догодити всім акторам гетерогенного регіону до нового витка «політичного пігмейства» - цього разу, до гри за правилами Китаю? Що, як Японії краще покластися на перевірений часом союз з США та у дусі мінілатералізму сфокусуватися на вужчій спільноті держав-однодумниць?

Наразі, за відсутності однозначної відповіді на ці питання, Японія вдається до тактичного хеджування. Втім рано чи пізно їй все ж таки доведеться визначити, чим саме має бути «ВВІТ». У цьому контексті їй не завадить продовжити розширення кола своїх глобальних партнерів. Так, у прагненні до поглиблення стратегічної автономії від США, Японія починає приглядатися до їхнього найближчого союзника, який поділяє японські сумніви щодо вступу у протиборство з Китаєм (принаймні, в економічній царині), - Великобританії.

Отже, для Японії виникає потреба у кристалізації концепту «Вільного та Відкритого Індо-Тихоокеанського регіону» та перетворення його у єдиний впізнаваний бренд на кшталт китайського «Одного поясу – одного шляху». При цьому успіх Японії у подоланні фундаментальної дихотомії концепту залежатиме від її здатності чітко донести до своїх союзників, що вона налаштована *конкурувати* з Китаєм – у тому числі, на ярмарку політико-ідеологічних цінностей – але не вступати з ним у відкрите протистояння. Тільки за цих умов Японія буде спроможна нарешті зруйнувати стереотипи про свою «реакційну» зовнішню політику та остаточно ствердитися у новій для себе ролі політичного лідера регіону.

Список використаних джерел

1. Address by Prime Minister Shinzo Abe at the Opening Session of the Sixth Tokyo International Conference on African Development (TICAD VI) - Режим доступу: https://www.mofa.go.jp/afr/af2/page4e_000496.html
2. Michelle Jamrisko, «China No Match for Japan in Southeast Asia Infrastructure Race» // Bloomberg – Режим доступу:

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-06-23/china-no-match-for-japan-in-southeast-asia-infrastructure-race>

3. National Security Strategy of the United States of America, December 2017 - Режим доступу: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>

4. Kei Koga, Japan's 'Indo-Pacific' question: countering China or shaping a new regional order? // *International Affairs*, Volume 96, Issue 1, January 2020 - Режим доступу: <https://doi.org/10.1093/ia/iiz241>

5. June Teufel Dreyer, China and Japan: 'Hot Economics, Cold Politics' // *Orbis*, Volume 58, Issue 3, 2014 - Режим доступу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S003043871400026X>

6. Yuichi Hosoya, FOIP 2.0: The Evolution of Japan's Free and Open Indo-Pacific Strategy // *Asia-Pacific Review*, Volume 26, Issue 1, 2019 - Режим доступу: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13439006.2019.1622868>

A. I. Vozovych *

The Impact of Intelligence on the US Policy-making Process

Nations are inclined to donate myriads of exchequer to the intelligence community because they tend to believe the intelligence output constitutes a professional, impartial analysis of a contemporary security situation which can enhance the policy-making process. Nevertheless, in reality, this might not come about. Some policy-makers (e.g. Richard Nixon or George Bush) either ignore information that does not coincide with their priorities or even employ the approach, which envisages "eliminating the communicant." On the other hand, the intelligence output may be regarded as an undeniable *carte blanche* for embodiment of the policy-maker's own agenda. In particular cases, the intelligence output is used to enroll public and political support for relevant policy priorities. For instance, such

* The third-year student with major in international relations;
Taras Shevchenko National University of Kyiv, the Institute of International Relations
Supervisor: Khylyk O.L., Ph. D. (Political Studies), Associate Professor of the International Relations and Foreign Policy Department

an approach became a cornerstone of the George W. Bush administration's decision relating to the Second Iraq War in 2003. Nevertheless, the intelligence output is considered to integrate into the policy-making operation. For producing the exhaustive answer to the question concerning the real impact of the intelligence on the policy-making operation we might stick to a question: which variables should be regarded as major tools of employing the intelligence output pending policy-making operation?

First of all, it is extremely significant to point out that by being incorporated within a government - e.g. the Defence Department in the US or the Foreign Office in the UK - an intelligence structure may automatically augment its effect on the decision-making operation. Furthermore, concentrating on the cultural and perceptual differences between the policy-makers and the Intelligence Community (IC) should be also counted in. The unique pressure appearing within relationships on the line "policy-makers - intelligence makers" is surely the outcome of the policy-maker's expectancy connected with longing for gaining simple answers to difficult issues and the intelligence operator's disenchantment concerning the intelligence analysts' restrained role in the framework of the policy-making operation [1].

Variables

Four major variables that might be outlined as the most considerable come as follows: complete acceptance, partial acceptance, politicization and complete rejection [1].

Complete Acceptance: Due to particular conditions, the intelligence output gains a great degree of impact. It means that the policy-maker accepts both: the factual material of the intelligence output and the interpretation of facts by the intelligence officer. The intelligence output changes the way in which policy-makers assess the contemporary situation, and policy decisions are made pursuant to these analyses sticking to the direct outcome [1].

Partial Acceptance: Henry Kissinger estimated the role of the Central Intelligence Agency (CIA) as a tool for securing the objective testimony and alternative interpretation of such testimony to draw up the area for his own

speculation’’. This situation appears when the intelligence output hinders actors in the policy-making operation from building up their decisions on inadequate information. The intelligence output offered is not thoroughly renounced. The decision-maker affirms the untamed information and bases his debates on actual facts. Moreover, by examining the results of this end, the policy-maker is expected to have renounced the intelligence output conclusions. Consequently, whilst the decision-maker evicts interest in the intelligence analysis in its omnium, actually he assesses the information diversely and comes to another peroration [2].

Politicization: George W. Bush “used the administration not to inform decision-making, but to justify a decision already made.” It envisages the impact of intelligence on the policy-making operation intersects with one of the features of communal speculation [1]. In the current context, that situation occurs either when intelligence operators deliberately steer clear of intelligence analyses that do not suit the decision-maker’s agenda, or alternatively, when intelligence operators present only those analyses that enhance the decision-maker’s outlook and guidelines. The latter situation turns out to be similar to the former since an atmosphere of ideal concord and understanding appears to predominate among the policy-making and intelligence circles. However, deeper examination detects the intelligence output’s main indemnity is to guarantee political support to the decision-maker. In this case, the intelligence output does not enrich the policy-making operation by presenting new information or new explanations of the facts; instead, it tries to strengthen the existing guidelines and viewpoints of the policy-maker.

Complete Rejection: Former Director of Central Intelligence Agency James Woolsey sketched his relations with President Bill Clinton like: “I didn’t have a bad relationship with the President, I just didn’t have one at all.” The similar situation occurs when Donald Trump made a decision to assassinate Quasem Soleimani [3].

In such a case, the intelligence output has no bearing the effect on the decision-making operation. Neither its analyses nor the untamed information are brought to consideration. Such type of reaction is even more pronounced when the policy-maker prevents the intelligence output from being presented at all within the

decision-making realm. Such a situation normally ends up with the policy-maker removing the head of the intelligence structures from his post [1].

To conclude, the intelligence output in the US had not constantly impact on the decision-making process due to the prevailing of President's mandates and his close circle, whose behavior is enhanced by the disability of the intelligence operators to contradict the key political leaders.

Literature and reference list

1. Ohad Leslau. The Effect of Intelligence on the Decisionmaking process. – International Journal of Intelligence and Counterintelligence
Access regime: https://www.researchgate.net/publication/233182610_The_Effect_of_Intelligence_on_the_Decisionmaking_Process
2. Tim Rutten. An open look at how CIA has failed. – Los Angeles Times
Access regime: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2007-jun-29-et-rutten29-story.html>
3. Robert Jervis. Why Intelligence and Policymakers clash. – The Academy of Political Science. Vol. 125, No. 2, - 19 p.
Access regime: <https://www.jstor.org/stable/25698994?seq=1>
4. Douglas London. The President. His Relationship with Intelligence and the Soleimani Strike.
Access regime: <https://www.justsecurity.org/68072/the-president-his-relationship-with-intelligence-and-the-soleimani-strike/>

Перспективи розвитку конфлікту на ірландському кордоні на сучасному етапі.

Конфлікт на кордоні між Республікою Ірландія та Північною Ірландією досі є білою плямою в українському науковому дискурсі, хоча і багато в чому його вивчення може становити надзвичайну цікавість як для українських вчених-теоретиків, так і для використання цього досвіду в більш практичній площині. Після виходу Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії зі складу Європейського Союзу знову постало питання про майбутнє врегулювання кордону між ними на острові Ірландія, і можливість повернення насилля на острів поставило це питання першим на порядку денному переговорників.

Доволі тривалий історичний розвиток конфлікту, в першу чергу, вплинув на його доволі розгалужену структуру. Фактично, важко знайти сферу політичного чи соціального життя суспільства, яку б він тим чи іншим чином не зачіпав. Окрім того, така пролонгованість конфлікту все далі і далі ускладнює його кінцеве врегулювання - хоча загальний темп конфлікт та його інтенсивність спадає останні 30-40 років (з рідкісними виключенням у останні 4 роки), саме велика часова протяжність та невирішеність ключових питань робить їх буквально *modus vivendi* місцевих громад. Покоління виростають в уже створеному жорсткому конфронтаційному середовищі [1, ст. 567], тому будь-яке потенційно дієве вирішення конфлікту має включати в себе першочергове завдання зміни мислення самих людей. Як влучно зазначив Ніл Джермен, серед місцевого населення досі існує достатньо багато прихильників парамілітарних угруповань, які раніше були основним агентами насилля (особливо багато таких прихильників серед робочого класу обох конфесій) [2,

* Студент 2 курсу ОКР «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини»
Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка
Ковтун Олена Юріївна, кандидат політичних наук, доцент

ст.143-144], а отже, подібний зсув у мисленні є роботою ще декількох наступних поколінь і навіть не несе в собі гарантій успішного вирішення.

Станом на 2016 рік кордон між Республікою Ірландія та Північною Ірландією за міжнародними стандартами можна вважати відкритим. Завдяки системі домовленостей та угод, підписаних протягом 1990-2000-х рр., співіснування католицької та протестантської громад відбувається на засадах співпраці, хоча достатньо часто мали місця і певні провокації. До прикладу, останні роки постійно відбувалися взаємні провокації під час релігійних чи громадських святкувань та пам'ятних дат. 2016 рік та референдум по виходу Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії з Європейського Союзу став початком нового етапу розвитку північноірландського питання. Складні переговори, які йшли між британським урядом та дипломатами ЄС протягом 2017-2019 рр. залишили Північну Ірландію буквально в підвішених умовах – протягом так званого транзитного періоду регіон буде продовжувати слідувати певним митним та торговельним правилам ЄС [3]. Проте з часом британській владі все ж доведеться створити з Північною Ірландією єдиний митний та політичний простір знову, що означатиме створення і кордону між Республікою Ірландія та Північною Ірландією.

Вільний та відкритий кордон є головною умовою миру та стабільності в Північній Ірландії та прикордонному регіоні. Очевидно, що за наявності будь-якої серйозної прикордонної та митної інфраструктури не вдасться уникнути протистоянь між місцевими громадами та з поліцією, що навіть зараз переростають в доволі жорстокі сутички [як приклад – 4]. Тому можливо розглядати декілька наступних варіантів:

1. Створення жорсткого кордону, що найбільш вірогідно призведе до відродження парамілітарних рухів (найбільш горезвісною з яких є Ірландська Республіканська Армія) та необхідності Сполученому Королівству нести витрати на військову підтримку порядку в регіоні;

2. Продовження перехідного періоду виключно для Північної Ірландії. Подібний варіант політично небезпечний для правлячої Консервативної партії та чинного прем'єр-міністра Боріса Джонсона, для яких таке відхилення від їхніх класичних позицій буде згубним. Крім того, на такий варіант найімовірніше не погодиться сам Європейський Союз, для якого нові переговори видаються неприпустимими.

3. Створення так званого «м'якого кордону», який передбачає мінімальний рівень перевірок та застосування широкого набору сучасних технологій перевірки, про які неодноразово заявляв прем'єр-міністр Джонсон [5]. Цей проект потребує надзвичайних фінансових, часових та людських затрат, і не має чіткої візії подальшого розвитку. Водночас саме він пропонує альтернативний та взаємоприйнятний варіант для всіх сторін – британців, ірландців та європейців.

На сьогодні питання вирішення ірландського кордону буквально зависло в повітрі, відійшовши на другий план з політичного порядку денного британського істеблішменту після завершення важких переговорів про Брексіт. Проте саме наступні два роки стануть визначальними для долі Північної Ірландії та її статусу у складі Сполученого Королівства – чи поза ним. В цьому матеріалі було подано лише загальний та поверхневий погляд на проблематику, тому вона дійсно заслуговує подальшого вивчення та ретельного спостереження за змінною обстановкою.

Список використаних джерел:

1. Richard Bourke. Languages of Conflict and the Northern Ireland Troubles / Richard Bourke. // The Journal of Modern History. – 2011. – №83. – С. 544–578.

2. Neil Jarman. The Challenge of Peace Building and Conflict Transformation: A Case Study of Northern Ireland / Neil Jarman. // Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal. – 2016. – №2. – С. 129–146.;

3. John Campbell. Brexit: What will happen to NI after 31 January? [Електронний ресурс] / John Campbell // BBC News. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-51271807>.

4. Lyra McKee murder: Journalist shot dead during Derry rioting [Електронний ресурс] // BBC News. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-47985469>.

5. Brexit: What is Boris Johnson's plan to avoid a hard Irish border? [Електронний ресурс] // BBC News. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/news/uk-49909866>.

*Кучеренко Е.Т.**

Тенденції розвитку міжнародних відносин у Середземноморському регіоні

Середземне море завжди було дуже важливим регіоном. Його положення між Європою, Африкою та Азією сприяло створенню торговельних шляхів, збагаченню міст, що розташовувалися на його узбережжі. Римська імперія прагнула будь-що зробити його своїм внутрішнім морем; пізніше його надзвичайними можливостями зуміли скористатися італійські торговельні республіки, серед яких найбільше виділялися Венеція та Генуя. Контроль над цим морем завжди значив дуже багато: саме тому в його водах відгриміла морська баталія при Лепанто, де об'єднаний християнський флот розгромив армаду Османської імперії; саме тому тут відбулася Абукірська битва, що ослабила імперію Наполеона та дозволила Британії закріпити своє панівне становище на морях. Цікавою сторінкою історії Середземного моря є й Берберійські війни, коли молода американська держава захищала свої торговельні суда від нападів африканських піратів.

*Студент I курсу спеціальності «Міжнародне право»
Інституту міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник: кандидат політичних наук, асистент Денисенко Ксенія Юрївна.

Сьогодні Середземне море не втратило свого геополітичного значення. Для європейських країн півдня Європи зі схожими поглядами на фінансові проблеми Єврозони воно є певним уособленням ідентичності їхніх поглядів на протиположності діаметрально протилежному баченню країн Північної Європи на чолі з Німеччиною. У своїй книзі «Євро та боротьба ідей» економісти Маркус Бруннермаєр і Жан-П'єр Ландау, історик Гарольд Джеймс пишуть: «Франція виробила нову ментальну карту, за якою мало бути сформовано новий Романський блок. У боротьбі проти бюджетної жорсткої економії до Франції мали приєднатися Іспанія та Італія» [1]. Здавалося б, в умовах загальноєвропейської глибокої інтеграції подібні ідеї мали б здаватися архаїчними, проте об'єктивні економічні, соціокультурні та ментальні чинники, як-от спільна економічна філософія, зумовлюють актуальність ідей неофіційного «Романського блоку», історичне коріння якого невідворотно веде до Середземного моря.

На заході регіону розгортається геополітичне протистояння між двома потужними державами - Алжиром і Марокко. Обидві держави, володіючи колосальними ресурсами та значною військовою потугою, є противниками у затяжному конфлікті в Західній Сахарі, окупованій збройними силами Марокко. Довгий час Алжир фінансував повстанців Полісарію, які боролися за незалежність від Марокко. Марокканська монархія не бажає ні в чому поступатися своєму східному сусіду. Попри менший розмір території та населення, Марокко володіє двома перевагами: по-перше, на території Західної Сахари, підконтрольній Рабату, знаходяться близько 70 % світових покладів фосфору, що використовується в добривах і є дуже важливим для розвитку сільського господарства. По-друге, Рабат має особливі стосунки з Францією. Під час візиту в Марокко в березні 2013 року Франсуа Олланд заявив про «дружбу рідкої, якщо не сказати виняткової, якості між країнами». Про амбіції Марокко на регіональне лідерство свідчить й те, що марокканське керівництво було вкрай незадоволене тим, що воно не було запрошене на

Берлінську конференцію щодо розв'язання лівійської кризи в січні цього року [2].

Серйозною проблемою залишається й тільки що згаданий конфлікт у Лівії, де після повалення режиму Муамара Каддафі в 2011 році вже десятий рік йде громадянська війна. Наразі ключовими силами є визнаний ООН уряд Фаїза аль-Сараджа, якому протистоять потужні збройні формування генерала Халіфа Хафтара. Останні вже давно отримують різного роду військову допомогу від Єгипту, ОАЕ та Росії, при чому Хафтар навіть літав до Москви на перемовини. Саме цим пояснюються військові успіхи армії Хафтара, яка вже в 2019 році контролювала більшість території Лівії.

Втім, ситуація різко змінилася в листопаді 2019 року, коли лідер визнаного ООН уряду аль-Сарадж в Анкарі провів перемовини з президентом Туреччини Реджепом Таїпом Ердоганом. Лідери країн підписали угоду з питань безпеки та військової співпраці між Лівією та Туреччиною. Ратифікована в грудні турецькими Великими національним зборами, ця угода вивела відносини між країнами на абсолютно новий рівень. Саме згідно з цією угодою вже в січні до Лівії прибули турецькі військовослужбовці, ставши гарантом збереження влади лівійського уряду від небезпеки з боку Хафтара, на боці якого, за повідомленнями ЗМІ, воюють добре нам знайомі російські найманці з приватної військової компанії Вагнера.

Угода про військове співробітництво була не єдиним досягненням зустрічі аль-Сараджа та Ердогана. Сторони підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо розмежування морських зон юрисдикції в Середземному морі. За цим Меморандумом, Туреччина та Лівія встановлюють між собою чітке розмежування виключних економічних зон, що не враховує інтересів Греції, Кіпру та Єгипту, які, разом з ЄС, одразу ж засудили цю угоду.

Фактично за цим Меморандумом Турція та Лівія розрізали між собою східне Середземномор'я [3]. Це особливо важливо в контексті планів Греції, Ізраїлю та Кіпру побудувати газопровід «Eastmed», який забезпечив би постачання газу з родовищ у водах Ізраїлю та Кіпру до Греції й далі до Італії.

Домовленості про спорудження цього газопроводу було досягнуто в березні 2019 року в Тель-Авіві за присутності держсекретаря Марка Помпео. Цей газопровід міг би стати конкурентом «Турецькому потоку», який забезпечує Туреччині роль газового хабу для поставок російського газу до Південної Європи. Турецько-лівійський меморандум, очевидно, має на меті завадити планам спорудження газопроводу між Ізраїлем і Грецією. Отже, можемо спостерігати появу неофіційного економічного та воєнного блоку, у який увійшли Греція, Кіпр та Ізраїль. Цей союз покликаний урівноважити потужну Туреччину та її амбіції на домінування в регіоні.

На східному узбережжі Середземного моря більшу частину території Сирії зумів взяти під контроль режим Башара Асада, якого активно підтримують Іран і Росія. Іран вперто реалізовує план створення «шиїтського півмісяця», який зв'язав би Ліван, Сирію, Ірак та Іран у єдиний геополітичний простір [4]. Росія, не маючи достатньої економічної та технологічної потуги, використовує збройні сили для збільшення своєї ваги на світовій геополітичній шахівниці, зокрема, розширивши військово-морську базу в сирійському Тартусі та підтримуючи сили Хафтара в Лівії. Окрім того, це ще й спосіб отримати доступ до ресурсів, що видобуваються в країнах, де йдуть бойові дії. Втім, попри військові успіхи сирійського режиму, війська Туреччини на півночі Сирії не дають Асаду та його союзникам повністю розгромити сили повстанців, та й післявоєнне відновлення потребуватиме певного компромісу зі світовим співтовариством.

Отже, Середземне море й сьогодні залишається перехрестям геополітичних інтересів багатьох держав світу. На його теренах можна спостерігати утворення нових альянсів, розгортання запеклих протистоянь; воно слугує важливим символом ідентичності та джерелом натхнення для нових геополітичних формацій. Конфліктогенність регіону пояснюється великими покладами ресурсів як безпосередньо в його надрах, так і в країнах, води якого воно омиває. Велика кількість акторів, що діють у рамках дилеми безпеки та мають низький рівень довіри один до одного, також пояснює

конфліктність взаємодій між ними. Розуміння цих взаємодій у середземноморському регіоні є дуже важливим для аналізу сучасних міжнародних відносин у загальносвітовому контексті.

Список використаних джерел

1. Маркус Бруннермаєр, Гарольд Джеймс, Жан-П'єр Ландо, «Євро та боротьба ідей» («The Euro and the Battle of Ideas»), 2016 р.
2. «Middle East Eye», Абделькадер Абдеррахмане, «Рабату й Алжиру варто взяти приклад з турецько-російських відносин у дусі Realpolitik» («Alger et Rabat devraient s'inspirer de la realpolitik turco-russe»), 2020 р. (доступна за посиланням - <https://www.middleeasteye.net/fr/opinion-fr/alger-et-rabat-devraient-sinspirer-de-la-realpolitik-turco-russe>).
3. «Bloomberg Businessweek», Селджан Хаджаоглу, «Як Туреччина зриває великі газові плани своїх сусідів» («How Turkey Is Spoiling Its Neighbors' Big Gas Plans»), 2019 р. (доступна за посиланням - <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-12-10/how-turkey-is-spoiling-big-plan-for-mediterranean-gas-quicktake>).
4. Крістофер Дж. Філліпс, «Битва за Сирію: Міжнародне протистояння на новому Близькому Сході» («The battle for Syria: International rivalry in the New Middle East»)

*М.Лазарева**

Приватні військові компанії як інструмент зовнішньої політики

Приватні військові компанії у різних образах і модифікаціях існували в історії людства ще з часів Середньовіччя, стали малопоширеними з появою постнаполеонівської армії та набрали обертів у постбіполярному світі. Сьогодні ПВК усе частіше виконують функції, які раніше здійснювалися

* Студентка 2 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»

Інституту міжнародних відносин КНУ ім.Т.Шевченка

Науковий керівник: Хилько О.Л., к.п.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

виключно збройними силами та правоохоронними органами держави. [1] Як показує світова практика, спектр послуг приватних контакторів є доволі широким (від будівництва військових об'єктів, охорони вантажів, розробки військових технологій і зброї до розвідувальних і контррозвідувальних заходів та проведення військових операцій). Договори з ПВК на отримання військових послуг можуть укласти держави, міжнародні та неурядові організації, гуманітарні агентства і агентства з розвитку, багатонаціональні корпорації та навіть фізичні особи. Коли одним з учасників таких контрактів виступає держава, часто це є вимушеною мірою, що необхідна для компенсації браку можливостей власних збройних сил. Адже ПВК можуть пропонувати свої вміння у галузі високих технологій, де збройні сили не можуть дозволити собі підготовку відповідних фахівців або надати їм гарні перспективи кар'єрного росту. Таким чином, наймання ПВК є привабливим для країн, що розвиваються, які не мають власних можливостей забезпечити безпеку і контроль над своєю територією. Прикладом такої співпраці є контракт ОАЕ з ПВК «Reflex Responses» для модернізації та переозброєння армії; підготовка збройних сил Коста-Ріки, Македонії та Колумбії компанією MPRI, контракт якій надав уряд США. В інших випадках ПВК компенсують відсутність тих або інших військових підрозділів. [2]

Наприклад, завдяки підписанню контракту з ізраїльською фірмою Levdan президент Конго-Браззавілля отримав змогу змістити військовиків, які були лояльними до попереднього президента. Іншою перевагою співпраці з ПВК для держави є досягнення політичних цілей без значних політичних наслідків, менший резонанс у світових ЗМІ, можливість приховати причетність до їхніх дій та уникнути відповідальності за зловживання, обійти національні законодавчі процедури направлення військ, заощадити кошти тощо. [3] На відміну від офіційних збройних сил, ПВК почувуються вільніше у виборі засобів виконання операцій. Найбільш показовим прикладом є США, де ПВК фактично служать державним інтересам і тісно контактують з урядом і спецслужбами. Можна згадати “Frontier Services Group”, яка належить Еріку

Принсу. Він є братом міністра освіти США Бретсі Девос і також найближчий консультант Трампа, який переконує його «приватизувати» війни в Афганістані, Ємені, Сирії, Іраку. Ще у 2001-2003, коли почалися військові операції США та НАТО в Афганістані та Іраку, попит на послуги ПВК збільшився. США, наприклад, з тих пір почали практику заміни регулярної армії на приватну, щоб зробити видимість зменшення своєї військової присутності в зонах військових конфліктів.[4] Станом на 2017 рік в Афганістані, разом із регулярною армією США, офіційно діє 23525 бійців приватних військових компаній. Послуги ПВК обходяться Міністерству оборони США в суму понад 2.6 млрд.\$ на рік. Окрім консультування та тренувань для союзних армій США, ПВК також надають послуги з охорони стратегічних об'єктів США у зоні бойових дій. Часто при виборі ПВК сторони керуються власними політичними інтересами, як наприклад, контракт Frontier Services Group” з Китаєм по будівництву фільтраційних таборів для 1 мільйона «неблагонадійних» мусульман уйгурів, що може стати в нагоді США під час переговорів з Китаєм про торгівлю і в ядерному роззброєнні Північної Кореї. [5] Так само послугами ПВК користуються і ТНК, наприклад енергетичні й нафтогазові компанії «Beyond petroleum», «Chevron Corporation» для ефективного захисту своїх об'єктів у різних країнах світу. Можливо, Північний потік-2 стане також об'єктом охорони якоїсь ПВК.

Крім того, ПВК, до використання яких вдається керівництво РФ у більшості конфліктів, слугують важливим і потужним інструментом реалізації російської експансіоністської політики на просторах СНД. Росія особливо активно застосовувала ПВК у трьох локальних конфліктах: у Венесуелі, Сирії та Україні. До найбільш відомих ПВК Росії належать «РСБ-Груп», «Антитерор», «Центр R», Moran Security Group, ПВК MAP, E.N.O.T. CORP, ПВК Вагнера, Cossacks [4]. Діяльність згаданих ПВК так чи інакше пов'язана з веденням війни в Україні через вербування, підготовку бійців, супровід або військово-забезпечення. Разом з тим, в районі проведення ОСС зустрічалися бойовики від компаній «АТК-ГРУП», «Slavonic Corps Limited», «Візантія».

Продовження війни на Донбасі сьогодні, а також інші «заморожені» конфлікти на теренах СНД свідчать про участь в цих конфліктах добре організованої компоненти російських найманців з приватних військових організацій. Таким чином, за допомогою недержавних військових формувань російське керівництво фактично створило прихований важіль військового впливу на ситуацію в інших державах.

Висновки: Отже, приватні військові компанії наразі не можна вважати досконалим та надійним інструментом зовнішньої політики в руках держави. Тенденції розвитку ПВК можуть мати такі світові наслідки як порушення прав людини і гуманітарні кризи через брак регулятивної бази для ПВК, потенційне збільшення військових інтервенцій і збройних конфліктів через здешевлення військових операцій і зменшення політичних наслідків для уряду, розмивання відмінності між військовими і цивільними, що може призвести до збільшення кількості жертв серед цивільного населення, поява зацікавлених у продовженні тривалості збройних конфліктів, аніж скорішому й успішнішому їх завершенні, тобто розходження між загальним благом і приватними прибутками. Зважаючи на те, що ПВК є можливістю розширення стратегічного базису війни та досягнення цілей, які не завжди під силу регулярним арміям та не завжди можливі за конкретних обставин, вони часто використовують як засіб «брудної політики».

Список використаної літератури

1. Приватні воєнні компанії: міжнародний досвід і можливі шляхи його реалізації в Україні. В.Горовой, В.Тютюник // Наука і оборона. - № 3. – 2008. – с.32-39.

2.DCAF Backgrounder. Приватні військові компанії // Женевський Центр демократичного контролю за збройними силами [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.dcaf.ch/content/download/34962/525141/file/bg_private1militarycompaniesukr.pdf

3. Понятие и признаки частных военных и охранных предприятий в контексте международного права / К. В. Громовенко // Укр. часопис міжнар. права. - 2014. - Спецвип.: Нові імена в науці міжнародного права. - С. 29-36.

4. Матеріали регіонального семінару Женевського центру по демократичному контролю над збройними силами країн Північно-Східної та Центральної Азії, Улан-Батор, Монголія, 12–13 жовтня 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

www.dcaf.ch/content/.../07.05_Regional_Seminar_MD_Russia_n.pdf

5. Приложение к докладу Рабочей группы по использованию наемников как средства нарушения прав человека и противодействия осуществлению права народов на самоопределение Совета по правам человека ООН [Электронный ресурс]. – Режим доступу:

https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/36/47

6. Report of the Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session21/A1HRC1213en.pdf>

*Мацькович О. П**

Зовнішня політика Північної Кореї в сучасному світі: цілі «герметичного королівства»

Актуальність проблеми зумовлена тим, що сьогодні КНДР відмовилася від мораторію на ядерні випробування й продовжує становити загрозу для держав Східної Азії. У цьому регіоні сформувалася поліцентрична система міжнародних відносин, вплив на яку мають позасистемні актори. Посилення Північної Кореї може порушити баланс сил, що склався.

* Студентка 2 курсу відділення «Міжнародні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Дальський В. Б., асистент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

Зовнішня політика КНДР не відзначається активністю. Поясненням часткового «потепління» відносин Північної Кореї із своїми сусідами та США в останні роки є її прагнення досягти скасування міжнародних санкцій. Окрім видатків на виробництво балістичних ракет та скорочення експорту до сусідніх держав – Китаю та Японії – у зв'язку із заборонаю, Північна Корея постраждала від посухи у 2019 році, а майже 10 млн її громадян страждають від недоїдання [1]. Для уникнення масового голоду й відновлення експорту, північнокорейський лідер зацікавлений у знятті санкцій.

У 1992 р. експерти Міжнародного агентства з атомної енергії виявили, що Пхеньян почав інтенсивну ядерну активність, уже в 1998 р. КНДР розпочала випробування балістичних ракет, у 2003р. – вийшла із Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Перші санкції Ради Безпеки ООН проти Північної Кореї були прийняті у 2006 р., сьогодні їх ціла низка. У цілому ядерний потенціал держави набагато слабший за американський чи російський, проте, на відміну від великих держав, вона не скорочує арсенал, а, навпаки, поступово збільшує. На кінець 2019 р. у КНДР було близько 30 одиниць ядерної зброї, для застосування якої використовуються міжконтинентальні балістичні ракети малої та середньої дальності. Вони здатні пролетіти приблизно 4500 км, тобто досягнути будь-якої точки Південної Кореї чи Японського архіпелагу [2]. Способом пом'якшення санкцій є налагодження відносин із Південною Кореєю та Сполученими Штатами. За результатами Сінгапурського саміту між лідерами КНДР та США було укладено спільну декларацію, у якій проголошувалися наміри розбудувати мирні відносини між державами й установлювалася мета – досягти повної денуклеаризації півострова. Продовження обговорення ядерного роззброєння відбулося під час наступних самітів у Ханой та демілітаризованій зоні між Північною та Південною Кореєю. Такої ж політики Кім Чен Ин дотримувався й щодо Республіки Корея. Його метою була показати Сполученим Штатам, що КНДР не становить загрозу для їх союзника

в АТР. Це призвело до підписання Пхеньянської декларації між двома сторонами у вересні 2018 р.

Зовнішня політика Кореїської Народної Демократичної Республіки є досить непослідовною та динамічною, а рішення північнокорейський лідер приймає у залежності не лише від власних міркувань, а й кроків інших акторів. Наприкінці 2019 р. відбулося погіршення відносин Північної Кореї з акторами, із котрими вона напередодні підписала спільні декларації. Причиною цього стали військові навчання Республіки Корея зі Сполученими Штатами та її закупівля в останніх озброєння. Тому переговори Кім Чен Ина з Мун Чже Іном та Дональдом Трампом були для північнокорейської сторони номінальними, способом показати, що вона готова йти на поступки. Наприклад, після укладення декларації на Сінгапурському саміті Північна Корея повідомила світовій спільноті про закриття радіохімічної лабораторії в Йонбені, проте перевірка МАГАТЕ виявила, що держава продовжує використовувати в цій провінції ядерний центр. Те саме стосується демонтажу ядерного полігону Пхунгері.

Північна Корея найближчим часом не відмовиться від випробувань та розробки ядерної зброї, тому що це є гарантом недоторканності тоталітарного режиму в державі й фактором стримування акторів, які вбачають у КНДР загрозу своїй безпеці. Важливим компонентом ідеології в Північній Кореї є те, що державі постійно загрожують капіталістичні країни, тому уряду не є вигідним остаточне примирення із сильними державами. Водночас Північна Корея заявляє, що вона не відмовиться від ядерної зброї доти, поки арсенали не будуть знищуватися у всьому світі [3]

Відмінними є відносини Північної Кореї з Китаєм і Росією. Зокрема, значення мають історичні зв'язки між КНР і КНДР. Обидві держави «пишаються» союзом, адже 130 тис. китайських солдат воювали на стороні Північної Кореї у війні 1950-1953 рр. У не такому далекому минулому це були комуністичні братські країни. Якщо слабка держава відчуває загрозу з боку сильної, для неї виходом є стратегія балансування. Після Кореїської війни

КНДР була пов'язана угодою про взаємну військову допомогу з КНР та СРСР як балансирами. Навіть коли в 2006 р. Рада Безпеки ООН приймала рішення щодо санкцій проти Північної Кореї, Китай довгий час був проти, поки та не провела ядерні випробовування [4]. Сьогодні проявляється саме економічна залежність Північної Кореї від Китаю, що не підтримується Кім Чен Ином. Сі Цзіньпіна не вдовольнило «потепління» під час переговорів між Кім Чен Ином і Дональдом Трампом. Сьогодні китайський лідер дотримується традиційного для його держави принципу щодо КНДР «ні війни», проте не відкидає уникнення протистояння [5]. Останнім часом відбулося розширення двосторонніх відносин між Росією та КНДР: збільшився імпорт російської нафти. Погіршення відносин Північної Кореї із Китаєм не матиме значного впливу, адже зараз відбувається «дублювання» ролі останнього Російською Федерацією.

Отже, зовнішня політика Північної Кореї має конкретну мету – забезпечення стабільної економічної ситуації в державі. Проте сприйняття Північною Кореєю США як загрози та прагнення утримати тоталітарний режим означає, що Кім Чен Ин продовжуватиме ядерні випробовування, а міжнародні договори будуть лише показовими актами.

Джерела

1. Звіт Світової продовольчої програми ООН, 2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000109787/download/?_ga=2.227609053.1567635916.1579452044-1007846914.1579452044
2. SIPRI Yearbook 2019. Armaments, Disarmament and International Security [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sipri.org/media/press-release/2019/modernization-world-nuclear-forces-continues-despite-overall-decrease-number-warheads-new-sipri>
- 3North Korea: U.S. Relations, Nuclear Diplomacy, and Internal Situation. Congressional Research Service, 2018.

4. Neither friend nor big brother: China's role in North Korean foreign policy strategy. Weiqi Zhang. Palgrave Communications, 2018.

5. Седляр Ю. О. Північна Корея у "лещатах" міжнародних санкцій: чи вистачить у Пхеньяна ресурсів, аби витримати ізоляцію? / Ю. О. Седляр // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Політологія. - 2012. - Т. 197, Вип. 185. - С. 96-101.

*Підлісна Я.О.**

Вплив результатів президентських виборів у США на майбутні трансатлантичних відносин

Цьогорічні президентські вибори в США викликають незвичний рівень зацікавленості та навіть певний трепет серед європейської спільноти. Адже незалежно від того, хто переможе на виборах, Європа повинна бути добре підготовлена до боротьби з наслідками й вчасно пристосуватись до нових реалій. Питання про те, кого американці оберуть президентом, має велике значення для практики зовнішньої політики США. В американській конституційній системі президенти мають значний вплив щодо зовнішньої політики, тому саме їх світогляд, їхні особисті переконання та пріоритети визначають порядок денний зовнішньої політики. А враховуючи, роль, імідж та статус США на міжнародній арені, то питання крісла в Овальному кабінеті набуває глобального колосального і значення для міжнародно-політичного простору.

Традиційно трансатлантичні відносини відігравали значну роль політиці США і ЄС, як цінні партнери по широкому колу зовнішньополітичних питань. Сучасний стан трансатлантичних відносин характеризується ідейно-політичними та ціннісними суперечностями між нинішньою адміністрацією Трампа і ліберальними елітами Європи, істотними

* Студентка 2-го курсу відділення Міжнародні відносини
Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Хилько О.Л., к.п.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

розбіжностями між ними в поглядах на важливі питання міжнародних відносин - від світової торгівлі до проблем безпеки. Після трьох років ворожості з боку президента США Дональда Трампа багато хто в Європі дійшов висновку, що крах трансатлантичних відносин - це не відхилення, а відображення нової норми. Отож, які наслідки матимуть вибори президента США для Європи та трансатлантичних відносин, якщо Трамп буде переобраний або, навпаки, якщо переможе демократ?

Трамп 2.0. У розумінні Д. Трампа партнерство з Європою має обмежену корисність для США і пов'язане з чималими витратами для американської сторони. Для 45-го президента США трансатлантична консолідація не є абсолютним імперативом, яким вона була для його попередників. Нова перемога додасть сил та впевненості Трампу, що акумулює активність щодо його зовнішньополітичних амбіцій, тому варто очікувати продовження вже анонсованого чотири роки тому курсу «America First», що наголошує на американському націоналізмі, односторонності, протекціонізмі та ізоляціонізмі. Ключовими хайлайтами другого президентського терміну Трампа в контексті трансатлантичних відносин стануть: криза у стосунках з ЄС, членство США у альянсі НАТО і зміни в політичній концепції ЄС. Трансатлантична напруженість зросте особливо з уже спірних питань, таких як торгівля, зміни клімату та витрати на оборону. Варто очікувати, що Трамп не змінить своє скептичне ставлення до інститутів багатосторонньої дипломатії і знову підніме питання про відповідність членства у НАТО американським національним інтересам, включаючи питання про прихильність до статті 5. Натомість ЄС буде збільшувати підтримку США в рамках НАТО щодо стратегічно важливих питань, пов'язаних з Китаєм та тероризмом на Близькому Сході. Але, найімовірніше, політична риторика Трампа щодо ЄС не потерпить кардинальних змін, що в свою чергу змусить ЄС більш критично і деталізовано підходити до відносин з США, як стратегічним партнером. Новий президентський термін Трампа підірве надії тих, хто сприймав розбіжності у позиціях ЄС та США, як тимчасову кризу,

адже 8 років можуть призвести до невідворотніх наслідків. Також призведе до того, що деякі країни Європи зроблять висновок, що вони більше не можуть покладатися на Сполучені Штати, і почнуть проводити «моральну еквівалентність» між великими державами і шукати новий "європейський середній шлях" між США, Росією та Китаєм. {2}

Байден. Демократ і основний супротивник Трампа у президентській гонці розглядається європейськими політиками як надія на відновлення колишньої риторики у стосунках ЄС і США та збереження США у статусі головного стратегічного партнера ЄС. Загалом серед закликів Байдена варто виділити: повернути країні лідерство на світовій арені та відмовитися від політики Трампа «America First», яка на думку Байдена, лише відштовхнула від США союзників, що відповідає інтересам ЄС у відновленні конструктивних союзницьких відносин та продовження тісного співробітництва у рамках НАТО. Він обіцяє повернутись до альянсів і переукласти угоди, включаючи відновлення американської підтримки НАТО, приєднання до ядерної угоди Ірану та Паризької кліматичної угоди. Таким чином, європейські політики очікують від Байдена швидкого відновлення стосунків у рамках НАТО, скасування торговельних тарифів, які були накладені на ЄС, спільного просування цінностей демократії, прав людини та сприяння мирному процесу на Близькому Сході. Але передвиборча риторика Байдена не гарантує на повну реалізацію очікувань європейських політиків, адже підґрунтя кризи ЄС охоплює не тільки стосунки з США, але й ряд суміжних проблем.

Сандерс. «Демократичний соціаліст» (як називає себе Сандерс), як і Байден, є кандидатом від Демократичної партії США, їхні політичні доктрини написані у дещо схожому політичному дискурсі, але у питаннях зовнішньополітичного курсу між кандидатами наявна певна відмінність. Сандерс у своїх заявах не часто звертається до теми відносин з ЄС, що створює ефект неоднозначності щодо очікувань. Однією з основних тривог, яку висловлюють європейські лідери щодо президентства Сандерса, є його

неприхильність щодо розширення НАТО, але водночас кандидат заявляє, що вірить в НАТО і не буде підштовхувати країни до збільшення своїх оборонних витрат. Він також підтримує зміцнення міжнародних інституцій, що також є ключовим принципом європейської зовнішньої політики. У нього є наймасштабніший кліматичний план будь-якого кандидата, який би дозволив забезпечити стабільне співробітництво між США та ЄС для боротьби з викидами вуглецю. Очікування від кандидатури Байдена є дещо неоднозначними, адже з одного боку, в більшості вони відповідають європейським інтересам, а з іншого несформованість чіткої позиції та «новизна», яку несе з собою Байден принесе певні зміни в трансатлантичні відносини.

Висновки. Результати президентських виборів 2020 у США матимуть значний вплив як і на подальший розвиток трансатлантичних відносин, так і на політичну ситуацію в ЄС. Насамперед, від результатів буде залежати, чи зможуть сторони повернутись до колишньої риторики та стратегії, чи сторонам варто переглянути свої зовнішньополітичні концепції.

Джерела

1. Joe Biden - Foreign policy - {Електронний ресурс} Режим доступу: <https://www.nytimes.com/interactive/2020/us/politics/joe-biden-foreign-policy.html>

2. <https://www.politico.eu/article/us-election-2020-is-europe-ready-for-a-democratic-president/>

3. What if Trump wins? Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2020/02/18/world/europe/trump-europe-nato.html>

Політика Емманюеля Макрона щодо повернення Франції до рангу світових держав

Актуальність питання повернення Франції до рангу світових держав для Макрона в контексті сучасних викликів. Екскурс до еволюції амбітної політики Макрона з початку президенства. Обрання Емманюеля Макрона президентом: протиположність екстремістським ідеям Марі Ле Пен та відхід від політики попередників – Саркозі та Оланда. Центристська компромісна політика Макрона як шлях утримання при владі. Наслідування прикладу Жака Ширака в контексті проведення проєвропейської політики, націленої на взаємне посилення Франції та Європи, у поєднанні зі застосуванням сучасних технократичних методів управління.

Концепція повернення величі Франції як стрижень зовнішньої політики Емманюеля Макрона. Вікно можливостей для посилення Європи та збільшення французького впливу як країни-лідера, що відкрилося перед Макроном. Унікальний момент в історії Франції для виведення держави на світовий рівень завдяки поєднанню зовнішньополітичних чинників, як-то: вихід Великобританії із ЄС, імпічмент Трампа, загострення ситуації на Близькому Сході та зменшення впливу Меркель в ЄС. Можливість заповнення Макроном існуючого вакууму сили на полі боротьби за лідерство в Європі [1]. Виведення Французької Республіки на центральну позицію в глобальній розстановці сил завдяки проєвропейській орієнтації Франції.

Відносини між Францією та Європейським Союзом під час президенства Макрона. Прагнення французького Президента здобути роль європейського лідера шляхом розвитку мультиралізму, взаємовигідного співробітництва, захисту спільних інтересів та подальшої інтеграції. Підтримка Макроном

* Студентка 3 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Денисенко Ксенія Юріївна. Науковий ступінь: кандидат політичних наук. Посада: асистент

кандидатури своєї союзниці Урсули фон дер Ляєн, міністра оборони Німеччини, на виборах Президента Європейської комісії як крок до отримання Францією вагомого важелю впливу у визначенні векторів політики Європейського Союзу в сфері оборони. Макронівська політика як цікаве поєднання прагматизму в захисті французьких інтересів та проєвропейської методології, і як наслідок – сприйняття ЄС як множника могутності Франції.

Європеїзація французької політики в сфері безпеки. Риторика Президента Франції щодо нагальної потреби забезпечувати безпеку країн-членів ЄС власними силами через існування розходжень в інтересах ЄС та стратегічним союзником США, як-то: стосовно Іранської ядерної угоди та виводу американських військ із Сирії [2]. Невіддільність двох цілей: досягнення європейської стратегічної автономії на мирних умовах без гегемоністичних амбіцій та розширення французької стратегічної автономії. Протиставлення багатостороннього бачення глобальних процесів з боку ЄС та одностороннього погляду США на сучасні безпекові виклики. Акцентування Макроном на необхідності створення європейської армії задля вироблення спільної зовнішньої та безпекової політики. Пріоритетність вибудування не лише французького, а і європейського суверенітету на основі обопільної вигоди задля протистояння іншим впливовим гравцям на кшталт США або Китаю.

Політика Емманюеля Макрона в галузі захисту навколишнього середовища. Франко-американський антагонізм у сфері екології та неспроможність Макрона переконати Президента США не виходити з Паризької кліматичної угоди. Будучи лауреатом премії ЮНЕП «Борець за захист планети Земля», Макрон продовжує використовувати екологічний чинник як фактор для затвердження власного впливу на світовому рівні. Захист справедливої вільної ринкової економіки шляхом розвитку подальшого співробітництва країн на базі міжнародних економічних інституцій як основа глобальної економічної стратегії 25-го президента Франції. Ядерне стримування як наріжний камінь безпекової стратегії Франції, єдиної держави-

члена ЄС, що володіє ядерною зброєю [3]. Риторика Макрона стосовно ключової ролі ядерного потенціалу Франції в посиленні безпеки європейського регіону.

Зростання ролі Макрона як медіатора на міжнародному рівні – інтегрування Дональда Трампа та Володимира Путіна до міжнародних інституцій задля ведення конструктивних переговорів. Покращення російсько-європейських відносин як запорука стабільності в Європі та недопущення подальшого зближення Росії з Китаєм. Риторика Макрона щодо поглиблених зв'язків між РФ та Європою і приналежності Росії до Європи цінностей. Нормандський формат як спроба дипломатичного вирішення російсько-українського конфлікту за модерування Макрона і Меркель.

Близькосхідний вектор політики Макрона. Стратегічне франко-саудівське партнерство в боротьбі проти шіїтських повстанців у Ємені. Постачання Францією озброєнь партнеру в регіоні, Єгипту, на тлі зміни балансу сил в регіоні. Невідповідність між макронівськими політичними амбіціями та регіональною нестабільністю і загостренням тероризму.

Африканська політика Франції при Макроні: залученість до антитерористичних операцій як свідчення про наявність французьких інтересів у регіоні [4]. Підтримка діяльності Сахельської групи п'яти задля боротьби проти терористичної та контрабандистської діяльності за сприяння ООН та ЄС. Метод Макрона: пріоритетність врегулювання ситуації в Сахелі завдяки підтримці французької політики в регіоні європейськими країнами [5]. Позиціонування себе Макроном як поборника демократизації в Африці, президента, для якого злочин колонізації є неприпустимим. Важливість торгових та політичних інтересів Франції в регіоні: експортування урану з Нігеру, нафти – з Малі, наявність французьких військових баз у Чаді.

Збільшення впливу Франції на міжнародній арені завдяки сприянню реформуванню ЄС, налагодженню відносин між Росією та Заходом, боротьбі з міжнародним тероризмом та вирішенню екологічних проблем [6]. Неспроможність Макрона перетворити потужну в культурному та

економічному плані Францію на наддержаву через наявність впливовіших міжнародних акторів, у відносинах між якими Макрон може виступати в якості медіатора, але яким він не в змозі нав'язувати власні інтереси.

Список використаних джерел

1. Emmanuel Macron et les quatre traditions de la politique étrangère française // Telos. – Режим доступу: <https://www.telos-eu.com/fr/politique-francaise-et-internationale/emmanuel-macron-et-les-quatre-traditions-de-la-pol.html>

2. Pourquoi Macron n'arrive pas non plus percer sur la scène internationale? // Magazine Digital Challenges. – Режим доступу: https://www.challenges.fr/politique/la-nouvelle-offensive-europeenne-de-macron_699345

3. France's Macron calls on Europe to push international nuclear arms control // Deutsche Welle. – Режим доступу: <https://amp.dw.com/en/frances-macron-calls-on-europe-to-push-international-nuclear-arms-control/a-52290792>

4. Why are French soldiers in the Sahel? Protesters have an answer // The Guardian. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/feb/20/france-soldiers-sahel-emmanuel-macron-protest>

5. The Macron method // POLITICO SPRL. – Режим доступу: <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-behind-the-scenes-foreign-policy-method/>

6. Jean Pierre Darnis. Macron's Foreign Policy: Not a Zero Sum Game. – Roma, IAI. – 2017. – 4 p.

Вплив ваххабізму на зовнішню політику Саудівської Аравії

Релігійний фактор є провідним для дослідження процесів на Близькому Сході. Він впливає не тільки на внутрішню політику ісламських держав, а й на зовнішню.

В ісламі основними є дві течії: сунізм і шіїзм. І захист однієї з них може стати причиною втручання у внутрішні справи інших держав. Так, 2011 року події «арабської весни» призвели до протестів у Бахреїні, де правили суніти. Тому коли постала перспектива падіння бахреїнського режиму, Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати направили військовослужбовців для підтримки уряду і придушення протестів [1, ст.69].

Саудівська Аравія проголошує себе захисником ісламу, це формує її відносини з іншими країнами Близькосхідного регіону. З 1986 р. король Саудівської Аравії носить титул Зберігача двох святинь (священної мечеті аль-Харам у Мекці та мечеті Пророка у Медині). Два міста з мусульманськими святинями знаходяться на території Саудівської Аравії, що, в свою чергу, легітимізує її прагнення захищати іслам, «правильний іслам» саудівського зразка, ваххабізм.

Ваххабізм невідривно пов'язаний з саудівською монархією. У 1744 р. правитель краю Ед-Дірійя Мухаммад ібн Сауд і засновник ваххабізму Мухаммад ібн Абд аль-Ваххаб заснували Дірійський емірат, першу саудівську державу. Відповідно офіційною релігією став ваххабізм [2].

1932 р. постало сучасне Королівство Саудівська Аравія з Кораном в якості Конституції та ваххабізмом в якості офіційної релігії.

Ваххабізм - релігійна підтримка для монархів, тому він є вигідним для представників королівської родини. Враховуючи вищенаведене, саудівська правляча династія захищатиме право на легітимність влади. Так, у 1979 р. загрозою національному уряду стала Ісламська революція в Ірані. Її ідеолог

* Студентка 3-го курсу спеціальності «Міжнародні відносини»
Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Дальський В.Б., асистент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

аятолла Хомейні звинуватив Саудівську Аравію у тому, що вона є головним постачальником для Заходу, його партнером і закликав до внутрішньої революції в країні. Кроки Саудівської Аравії були наступні: закриття країни зсередини і припинення процесів модернізації. З цього періоду почалося запекле протистояння між Саудівською Аравією та Іраном.

Однією із задач зовнішньої політики Королівства є запобігання поширенню впливу Ірану в регіоні. Тому у конфліктах в Сирії, Ємені, Іраку, Лівані сторони захищають власне бачення ісламу. Стратегічну важливість має партнерство Саудівської Аравії зі Сполученими Штатами.

Цікавим є те, що Саудівська Аравія є ключовим союзником Заходу, але в той же час вона розповсюджує радикальні, антиімперіалістські ідеї ваххабізму.

Основними догматами та принципами ваххабізму є:

- Дотримання принципу таухіда («немає бога, крім Аллага»)
- Заборона культу поклоніння святим, паломництва до їх могил
- Очищення ісламу від нововведень (бі'да)
- Буквальне тлумачення Корану та Сунни

Держави ще не сприйняли ваххабізм серйозно, проте його вплив зростає. Лише з часів нафтової кризи 1973 р. до 2003 року Саудівська Аравія витратила на поширення ваххабізму за кордоном близько 85 млрд. доларів.

Для розуміння специфіки поширення ваххабізму варто розглянути зв'язок між релігією та владою у державі. Так, для ваххабістських улемів експорт такого бачення ісламу полягає у прозелітизмі (прагненні навернути інших в іслам). У свою чергу, для уряду – це м'яка сила. Часом інтереси духовенства та уряду співпадають, інколи вони розходяться [3].

Щоб зрозуміти ваххабізм, варто спочатку дослідити особливості вчення попередника Мухаммада ібн Абд аль-Ваххаба арабського теолога Ібн Таймії. Це також потрібно для того, щоб прослідкувати як терористичні угруповання (ІДІЛ, Аль-Каїда) використовують фетви теолога Ібн Таймії для виправдання

своєї діяльності. Найважливішою фетвою, яка складає підґрунтя для ведення джихаду Ісламською державою є фетва «Мардін», вона виправдовувала вбивство невірних під час «священного джихаду». Ще одна екстремістська фетва стосувалася непрямого збитку. Вона передбачала наступне: моджахедам, які мали намір вбити невірних, дозволялося вбивати мусульман, які стояли на шляху до досягнення цієї мети (ця фетва активно застосовувалася Аль-Каїдою під час вторгнення США до Іраку у 2003 році).

Ібн Таймія з його радикальними поглядами був однією із знакових постатей для ваххабізму. Саме з його вчення у 18 ст. зароджується нова релігійна течія в ісламі [4].

Ваххабізм став активно поширюватися за межами Саудівської Аравії з початку 70-х рр. 20 ст. Спочатку він став ідеологією для багатьох арабських екстремістських угруповань, у 80-90-х рр. активно застосовується для організації джихаду в Афганістані проти урядового режиму «невірних» і радянської присутності в країні.

Через такий активний процес розповсюдження ваххабізму радикального зразка багато хто вважає, що арабський екстремізм пов'язаний насамперед з ваххабістським вченням. Проте фактично він має ширшу ідеологічну основу. Загрозу несуть екстремістськи налаштовані ваххабісти, які взяли за основу ваххабістську доктрину та доповнили її відповідно до викликів 21 ст., створивши неоваххабізм [5].

Таким чином, аналіз змін форм впливу ваххабізму в Саудівській Аравії, його зв'язку з тероризмом, дослідження сучасної зовнішньої політики Королівства та з'ясування рівня її зв'язку з ваххабізмом є необхідним для розуміння процесів на Близькому Сході.

Використані джерела

1. Ричард Хаас «Мировой беспорядок» Режим доступу: <https://www.litres.ru/richard-haas/mirovoy-besporyadok/chitat-onlayn/>
2. Andrej Acevski “The forming of Saudi Arabia and the challenges in its international relations” Режим доступу:

[https://www.academia.edu/35666962/The forming of Saudi Arabia and the challenges in its international relations](https://www.academia.edu/35666962/The_forming_of_Saudi_Arabia_and_the_challenges_in_its_international_relations)

3. James M. Dorsey “Creating Frankenstein: the Saudi export of Wahhabism” Режим доступу: <https://www.straitstimes.com/opinion/creating-frankenstein-the-saudi-export-of-wahhabism>

4. Muhammad ibn Kateb al Ashari “Understanding ISIS” Режим доступу: <https://beyondhighbrow.com/2015/11/18/understanding-isis-by-muhammad-ibn-kateb-al-ashari/>

5. Володимир Брожина «Радикальний ваххабізм як ідеологія релігійно-політичного екстремізму» Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nzipiend_2010_3_19

*Третьяк К. О. **

Новий Мінськ»: чи зможе Консультативна рада розпочати роботу та оживити старий формат?

11 березня в Мінську відбулося засідання Тристоронньої контактної групи, де представники України, Росії, ОБСЄ та угруповань «ЛНР» і «ДНР» досягли низки нових домовленостей. Однак найбільша увага буда прикута до положення про створення так званої «Консультативної ради». За проектом до складу Ради входитимуть по 10 представників від України та ОРДЛО та по одному з правом дорадчого голосу від ОБСЄ, Росії, Німеччини та Франції. Її рішення будуть мати рекомендаційний характер. З боку України протокол підписав другий президент Леонід Кучма, а резолюцію про згоду поставив Андрій Єрмак – голова Офісу Президента України.

* Студентка 2 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»
Інститут міжнародних відносин університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Капітоненко М. Г., доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики

Реакція громадянського суспільства та ЗМІ в Україні, Росії та на території ОРДЛО опинилася на різних кінцях спектру: перші характеризують це такими словами як «прорив» і «зрушення з мертвої точки», в той час як в українському інформаційному просторі звучать такі слова як «зрада», «капітуляція» тощо. В Україні створення ради також вивело на демонстрації жителів різних українських міст, які виступають проти «здачі національних інтересів».

Резонанс щодо створення цієї ради з українського боку пояснюється тим, що Росія, разом з Францією, Німеччиною та ОБСЄ, матиме дорадчий голос, і виступить фактично у ролі гаранта-спостерігача. Де-юре вона стане посередником, а не стороною конфлікту.

Особливу увагу варто звернути на можливу реакцію учасників переговорів на утворення такої ради: Франція та Німеччина вже достатньо втомилася від затягування конфлікту та вимушеного призупинення співпраці з країною. Лідери двох країн скоріше за все будуть виступати за будь-який запропонований варіант, що зможе пришвидшити вирішення конфлікту та сприятиме поверненню Росії на попередні партнерські позиції.

Ставлення Путіна навряд чи можна трактувати двозначно, адже ще з 2014 року Росія активно просуває ідею прямих переговорів. Ще у 2015 році її лідер заявляв, що затягування процесу зумовлене тим, що «київська влада досі відмовляється від прямих контактів з представниками Донецької та Луганської народних республік. Навіть зважаючи на те, що вони невизнані, треба виходити з реалій життя, і якщо всі хочуть домовитися на довгостроковій основі вибудувати відносини, то потрібно піти на прямі контакти» [1]. Звідси ми бачимо, що створення консультативної ради повністю збігається зі сценарієм, до якого прихильний Путін. Формат консультативної ради дозволить Росії фактично отримати статус гаранта-спостерігача і покласти край тому, що її вважають стороною конфлікту. Це, звичайно, йде у розріз з тим, чого прагне офіційний Київ.

Створення консультативної ради засвідчить наступне: перехід ЛНР та ДНР у статус сторони переговорів і невизнання Росії учасницею конфлікту.

Однак найбільш актуальним постає наступне питання: чи зможе цей формат наблизити сторони до бажаного вирішення конфлікту навіть з огляду на всі свої недоліки?

Це буде залежати, на мій погляд, від наступних моментів: Чи буде визнана правосуб'єктність самопроголошених утворень? Хто буде брати участь у переговорах з боку ЛНР і ДНР? Якою буде вага цього дорадчого органу у виробленні компромісних позицій?

Андрій Єрмак заявляє, що створення консультативної ради не означатиме визнання правосуб'єктності ОРДЛО, і що мова йде про створення платформи, в рамках якої громадяни України, які проживають сьогодні як на контрольованій, так і на неконтрольованій території України, можуть спілкуватися з приводу питань, які узгоджені в пакеті Мінських домовленостей. Але формулювання щодо участі громадян України як учасників таких переговорів виглядає досить розмито. Все ж таки, представниками у Мінському форматі від сторін є уповноважені представники, і про широке представництво мови не йде. Більш того, ймовірність, що представники утворень будуть відстоювати самостійну позицію не надто високі, адже вплив «невидимої руки Росії» залишатиметься дуже сильним.

Суттєвим залишається питання про те, які повноваження матиме новостворений орган. Представники «Слуги Народу», відповідаючи на критику щодо переговорів з бойовиками, зазначають, що орган буде мати дорадчий характер, і дозволить чути думку як українців, що проживають на окупованих територіях, так і переселенців з Донбасу. Однак сам Андрій Єрмак зізнається, що не знає як будуть обирати представників до цієї Ради. Фактично, два ключових фактори – повноваження і склад органу – залишаються невідомими.

Рішення ТКГ про заснування Консультативної ради мало бути підписане 25 березня, однак у зв'язку з розпалом епідемії коронавірусу всі очні переговори було скасовано. Хоча міністр Дмитро Кулеба і анонсував можливість проведення зустрічі в онлайн форматі, навряд чи остаточний документ буде підписано в таких умовах. Тому вирішення питання буде відтерміновано.

Висновки. У своєму сучасному вигляді створення Консультативної ради суперечить офіційній позиції України щодо участі Росії у конфлікті, проте влаштовує інших учасників Нормандського формату. Без чітких прояснень механізму роботи цієї ради та чіткого визначення кола її учасників навряд чи буде можливим подальше просування у процесі переговорів. Очікувано, що партнери можуть тиснути на українську владу для просування цього проекту. Але допоки ясність не буде досягнута, українська сторона під тиском громадськості навряд буде робити рішучі кроки щодо втілення нових домовленостей.

Джерела

1. Переговори в «нормандском формате» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://kremlin.ru/events/president/news/47664>.
2. Петиція Президенту України Зеленському Володимирі Олександровичу з вимогою негайно відкликати підписи представника України і погодження керівника Офісу Президента України під Протоколом засідання Тристоронньої контактної групи, яке відбулось у Мінську 11 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://petition.president.gov.ua/petition/88960>
3. Калиновський В. Засідання ТКГ у Мінську з участю Єрмака і Козака. Представник Кремля заявив про нову «консультативну раду» [Електронний ресурс] / Валерій Калиновський – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/30482477.html>.
4. Єрмак не знає, хто і як буде відбирати представників ОРДЛО до скандальної «консультативної ради» [Електронний ресурс] – Режим доступу

до ресурсу: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/konsultativna-rada-komentar-yermaka-novini-ukrajini-50075509.html>.

*Шемлій С.І.**

Демократичний контроль над сектором безпеки у Республіці Польща

Засади демократичного контролю над сектором безпеки у Республіці Польща встановила Конституція 1997 року. Також на розвиток цього процесу вплинуло членство Польщі в НАТО та ЄС.[1] Та до встановлення демократичного та цивільного контролю (далі – ДЦК) та членства в ЄС та НАТО Польща пройшла тернистий шлях.

До розпаду Радянського Союзу у Польщі не могло бути і мови про ДЦК над сектором безпеки. Всю повноту влади взяла на себе Польська Об'єднана Робітничая Партія. Це призвело до політизації армії та підпорядкування її політичним лідерам Партії.

Партійно-військові відносини змінилися з приходом до влади генерала Войцеха Ярузельського у 1981. Він обіймав посаду Генерального секретаря ПОРП, міністра оборони, голови Комітету національної оборони та голови уряду. Відбувався також ідеологічний контроль Партії над військами: створювалися різні комітети у всіх гарнізонах, військові з високими званнями повинні були бути членами Партії.[2]

Таким чином, повсюдно закріплювався принцип «безпека та оборона не для цивільних».

Після розпаду СРСР та зникнення Варшавського договору у 1991 Польща поставила перед собою ціль зблизитися з Заходом, а саме з НАТО. 2 листопада 1992 року Комітет з національної оборони прийняв два документи: «Вказівки для польської безпекової політики» та «Безпекова політика та

* Студент 2 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»
Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Денисенко Ксенія Юріївна, доцент, кандидат політичних наук

оборонна стратегія Республіки Польща». [1] Ці документи були першими незалежними нормативними актами, що стосувалися безпекової та оборонної політики. Загалом статті передбачали зменшення армії, окреслювали напрями діяльності у безпековому секторі і т.д. Вони були чинними до 2000 року, коли головна ціль була досягнута – членство в НАТО.

Конституційній реформі перешкождали економічні негаразди, політичні баталії та нестабільність молодого польської демократії. Прийняття так званої «Малої Конституції» не покращило стан справ. Головною її проблемою була невизначеність повноважень Президента та уряду.[2]

Та демократичний контроль все ж був встановлений внаслідок низки подій: поразки Валеси на президентських виборах у 1995, прийняття «Закону про міністерство національної оборони» того ж року та «Статуту Міністерства» у 1996, відставка генерала Вілецького у 1996, ну і само собою, прийняття Конституції 1997 року.[2]

Таким чином, на початку третього тисячоліття завершується процес встановлення демократичного та цивільного контролю над сектором безпеки та оборони, Польща стає членом НАТО та Європейського Союзу, що безпосередньо впливає на формування її безпекової політики.

Отож, за Конституцією 1997, виконавчу владу здійснює Президент, який за посадою є Верховним Головнокомандувачем Збройних сил Республіки Польща. Він має право призначати Голову Генерального штабу, а також командувати армією через Міністерство оборони. Бюро національної безпеки здійснює безпосередній контроль за сектором безпеки та надає рекомендації Президенту. Голова Бюро також є Секретарем Ради національної безпеки, яка є дорадчим органом з питань внутрішньої та зовнішньої безпеки. Раду очолює Президент.

Іншими гілками виконавчої влади, що здійснюють контроль над сектором безпеки та оборони є Прем'єр-міністр, Рада міністрів, та особливо Міністр оборони. Парламент здійснює законодавчі функції: формує бюджет, організовує слухання, приймає закони, забезпечує діяльність постійних та

тимчасових комітетів. Так, в межах парламенту здійснюють свою діяльність Комітет національної оборони та Комітет секретних служб.[3]

Після проведення реформ «першого покоління», Польща має поставити перед собою ціль здійснити реформи «другого покоління» - зробити інституції та нормативно-правову базу ефективними, а також максимально втягнути суспільство у регулювання безпекових питань.[4], [5]

Підсумовуючи, хочеться сказати, що Польща успішно встановила демократичний та цивільний контроль над сектором безпеки, не зважаючи на проблеми зі сприйняттям суспільства даного аспекту. Проте, теперішня діяльність партії влади «Партія і Справедливість» змушує насторожитися та справедливо очікувати на зменшення даного контролю. Таку стурбованість висловила ПАРЄ стосовно справи судової реформи, яка є відвертим наступом на демократичний устрій Польщі. Не виключено, що такі дії перенесуться на сферу безпеки.

Джерела

1. K.P. Marczuk, 2012. Democratization of Security and Defence Policies of Poland (1990-2010). *Revista de Stiinte Politice. Revue des Sciences Politiques*, 36, pp. 80-93. [Електронний ресурс]/ Режим доступу: [https://www.academia.edu/37009416/K.P. Marczuk 2012. Democratization of Security and Defence Policies of Poland 1990-2010 . Revista de Stiinte Politice. Revue des Sciences Politiques 36 pp. 80-93](https://www.academia.edu/37009416/K.P._Marczuk_2012._Democratization_of_Security_and_Defence_Policies_of_Poland_1990-2010_.Revista_de_Stiinte_Politice._Revue_des_Sciences_Politiques_36_pp._80-93)
2. Marek Marej. EVOLUTION OF DEMOCRATIC CIVILIAN CONTROL OF ARMED FORCES IN POLAND: AN OVERVIEW [Електронний ресурс]/ Режим доступу: [https://www.academia.edu/8275176/EVOLUTION OF DEMOCRATIC CIVILIAN CONTROL OF ARMED FORCES IN POLAND AN OVERVIEW](https://www.academia.edu/8275176/EVOLUTION_OF_DEMOCRATIC_CIVILIAN_CONTROL_OF_ARMED_FORCES_IN_POLAND_AN_OVERVIEW)
3. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej [Електронний ресурс]/ Режим доступу: https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/konstytucja_rp.pdf

4. National Security Strategy of the Republic of Poland [Електронний ресурс]/ Режим доступу: https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/NSS_RP.pdf

5. Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022 [Електронний ресурс]/ Режим доступу: https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/strategia_rozwoju_systemu_bezpieczenstwa_na_rodowego_rp_2022.pdf

*Юрченко О.В.**

Сербський військовий нейтралітет: причини, реалізація, наслідки

Народна Скупщина Сербії 26 грудня 2007 року прийняла резолюцію «Про захист суверенітету, територіальної цілісності та конституційного правопорядку», де в пункті 6-му було проголошено військовий нейтралітет Сербії [1]. В діючій нині Національній Стратегії Республіки Сербія (2009 року, проект нової знаходиться на розгляді в Народній Скупщині з 2017 року), ані в Стратегії національної оборони, яка існувала до 2019 року, статус військового нейтралітету, його елементи і зміст не було конкретизовано. 27 грудня 2019 року була прийнята нова Стратегія національної оборони Республіки Сербія, і статус військового нейтралітету визначено так: неприєднання до військово-політичних альянсів; комплексне залучення елементів системи оборони і оборонних потенціалів; створення умов для оборони, що впливають з розрахунку на власні сили і потенціал [2]. На міжнародному рівні сербський військовий нейтралітет не визнає ані жодна країна, ані жодна міжнародна організація, так як масштабних практичних кроків для його втілення не було здійснено.

Попри те, що Сербія проголосила військовий нейтралітет, на практиці його можна означити швидше як військово-політичний, який розуміється як

* Студентка 2 курсу відділення «Міжнародні відносини»
Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Хилько О.Л., к.п.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

рівновіддаленість Сербії від двох полюсів її зовнішньополітичної дилеми – ЄС і НАТО та РФ, та надає простір для маневрування між ними.

Причинами проголошення військового нейтралітету Сербією є: трансформація одностайної підтримки курсу на євроатлантичну інтеграцію серед сербського політикуму та суспільства, зважаючи на колективну пам'ять про події 1999 року, а також актуалізація питання Косово і Метохії і ролі НАТО в ньому в 2006-2007 роках в формі підтримки сецесії (переговори у Відні, план Ахтісаарі); спроба вирішити дилему зовнішньополітичної та безпекової орієнтації (ЄС і НАТО чи РФ) не шляхом вибору одного з варіантів, а співпраці в помірних масштабах з обома [3].

Практичне втілення Сербією військового нейтралітету в секторі безпеки і оборони фактично відсутнє, по-перше, через брак нормативно-правової бази та чіткого визначення «нейтралітету» у сербському розумінні, а по-друге, через слабкість економічного та військового потенціалу, брак парламентського і демократичного контролю, прозорості та підзвітності системи державного управління. Зокрема, неможливість збільшити військові видатки на оборону понад існуючого рівня (в нейтральних державах вони є достатньо високими), проте, в 2019 році сербське Міністерство оборони вперше одержало бюджетних видатків на 35% більше – близько 800 мільйонів євро [4]; низка суперечливих політиці нейтралітету рішень за останні 13 років (2010 – скасування обов'язкової військової служби, скорочення кількості резервістів, хоча 2018 року було запроваджено обов'язкове військове навчання для чоловіків віком старше 30 років, що не служили в армії [5]); нерозвинений ВПК, технологічна відсталість, використання технологій і тактик Народної Армії СФРЮ. В плані неприєднання до військово-політичних альянсів він реалізовується послідовніше - Сербія фактично з усіх боків є оточеною державами-членами НАТО (Албанія та Хорватія – 2009, Чорногорія – 2017, Північна Македонія - 2020), і з Боснією та Герцоговиною (яка з 2010 року одержала план реформ для вступу до НАТО) лишається єдиною в регіоні, яка утримується від повноправного членства [6].

Наслідки. ЄС: попри застереження окремих політиків про те, що євроатлантична інтеграція є нероздільним комплексом (протиляжно доводять Швеція, Фінляндія, Австрія, Ірландія, Кіпр, Мальта), суттєво на переговори щодо вступу Сербії до ЄС проголошення військового нейтралітету не вплинуло (2012 рік – одержано статус кандидата на вступ, 2014 – переговори розпочато, нині відкрито 18 розділів із 35), а також Сербія бере участь у Спільній політиці безпеки та оборони, військових і цивільних місіях ЄС за кордоном [7]. НАТО: Сербія продовжує співпрацю з НАТО в рамках програми «Партнерство заради миру» (з 2006 року), зокрема, орієнтується на стандарти НАТО як взірець модернізації збройних сил, 2015 року підписала Індивідуальний план партнерства з НАТО, що є найвищою формою співробітництва з альянсом; при Міністерстві оборони Сербії діє спільна Група реформування оборони [8]. Росія та ОДКБ: проголошення військового нейтралітету, хоча і розумілося як рівновіддаленість, на практиці означало з точки зору РФ, відмову від вступу передусім до НАТО і стало реверансом в бік РФ і сигналом до активізації двосторонніх відносин, що перебували в замороженому стані з моменту розпаду СРСР і в буремні 1990-ті роки: проект «Південного потоку» (закритий 2014 року, проте Росія стала монополістом в сербському енергетичному секторі), підписання в Сочі 2013 року угоди про стратегічне партнерство, одержання статусу спостерігача в ОДКБ, підтримка «Турецького потоку», рішуча підтримка Росією невизнання незалежності Косово, а також діяльність з вчинення перешкод до його міжнародного визнання і участі і міжнародних організаціях (ЮНЕСКО, ІНТЕРПОЛ), стримана позиція Сербії щодо анексії Криму та війни на Донбасі (відмова приєднатися до антиросійських санкцій) [9].

Висновки: Отже, проголошення Сербією військового нейтралітету було зумовлене переконфігурацією євроатлантичного курсу та спробою компромісно вирішити зовнішньополітичну дилему. Даний статус не визнається на міжнародному рівні через відсутність практичних кроків з його втілення та закріплення в документах з вищою юридичною силою.

Практичного втілення статусу військового нейтралітету, що мало би мати місце в форматі збільшення військових видатків, перебудови ВПК і сектору безпеки та оборони, інших заходів, не відбувалося донедавна. Чітко даний статус реалізується лише в формі неприєднання до військово-політичних альянсів – Сербія не висловлює намірів приєднуватися ні до НАТО, ні до ОДКБ, задовольняючись в обох випадках широкими програмами партнерства, а в останньому – статусом спостерігача. Проголошення військового нейтралітету мало швидше політичне значення, і несуттєво відобразилося на відносинах Сербії та ЄС і НАТО, проте стало сигналом до активізації сербсько-російських стосунків.

Список використаних джерел

1. Резолюція Народне Скупштине Републике Србије о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије, Народна Скупштина РС, Београд, 26. децембар 2007. године. [Електронний ресурс] -Режим доступу до ресурсу: <https://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=80729>.
2. Стратегија одбране Републике Србије, Народна Скупштина РС, Београд, 27. децембар 2019. године. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/strategija/2019/94/1>.
3. Filip Ejodus. Serbia's Military Neutrality: Origins, Effects and Challenges [Електронний ресурс] / Filip Ejodus // CIRR. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/287129264_Serbia%27s_Military_Neutrality_Origins_effects_and_challenges.
4. Katarina Đokić. LIVING ON ITS OWN: WHAT DOES SERBIAN NEUTRALITY MEAN IN PRACTICE? [Електронний ресурс] / Katarina Đokić // Belgrade Centre for Security Policy. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.belgradeforum.org/living-on-its-own-what-does-serbian-neutrality-mean-in-practice/>.

5. Dragan Luković. Military neutrality of the Republic of Serbia [Електронний ресурс] / Dragan Luković – Режим доступу до ресурсу: <https://cfsp.rs/2019/10/07/military-neutrality-of-the-republic-of-serbia/>.

6. Денис Гаевский. 7 стран, которые идут в НАТО вслед за Македонией [Електронний ресурс] / Денис Гаевский. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/15022019-7-stran-kotorye-idut-v-nato-vsled-za-makedoniy/>.

7. Майстренко Ю. І. Сучасна зовнішня політика Сербії: ЄС чи РФ? / Майстренко Ю. І. // Міжнародні та політичні дослідження. – 2019. – №32. – С. 154–170.

8. Katarina Djokic. Does NATO facilitate regional defence and security cooperation in the Balkans? / Katarina Djokic. – Belgrade: Belgrade Centre for Security Policy, 2019. – 34 с.

9. С.А. Бокерия. Россия и Сербия: пути взаимодействия / С.А. Бокерия, И. Пеич. // Россия и мир в XXI веке. – 2018. – №3. – С. 92–102.

ДИПЛОМАТІЯ ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Алієв Г.А.*

Роль Азербайджану в ініціативі КНР "Один пояс, один шлях"

Ініціатива "Один пояс, один шлях" - це глобальна стратегія розвитку і співробітництва, прийнята китайським урядом у 2013 році. Ця стратегія передбачає прямі інвестиції та інвестиції в інфраструктурний розвиток у приблизно 70 країнах та міжнародних організаціях в Азії, Європі та Африці. Китайський уряд називає цю стратегію " намаганням покращити міжрегіональний транспортний потенціал, в той час як деякі дослідники вбачають в цьому намагання китайської сторони посилити свій вплив на міжнародні відносини крізь торгівлю, інвестиції та покращення транспортних коридорів.[1]

Азербайджан - одна з перших країн, яка підтримала ініціативу КНР "Один пояс, один шлях". В першу чергу Азербайджан зацікавлений у розширенні співробітництва з КНР, при чому не тільки в рамках двостороннього діалогу, а й у міжрегіональному форматі.[1]

Транспортний потенціал. Азербайджан, який володіє значними запасами нафти та газу, традиційно вважається потужним гравцем на ринку енергетичних проектів. Більше половини азербайджанського експорту енергоресурсів надходять до країн Європи в обхід Росії, наприклад через такі транспортні коридори як нафтопровід Баку-Тбілісі-Джейхан та газопровід Баку-Тбілісі-Ерзурум, більш відомий як Південно-Кавказький газогін.[2] Азербайджан, намагаючись знайти альтернативні енергоресурсам шляхи покращення власної економіки, розуміє необхідність посилення своєї ролі в якості транспортного хабу. Євросоюз активно просуває ідею

* Студент IV курсу спеціальності «Міжнародні відносини»
Інститут Міжнародних Відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Сапсай Артем Петрович, Доцент, Викладач кафедри

Транскаспійського проекту, в якому Азербайджан відіграє ключову роль для успішної реалізації цього проекту. Наразі ведуться активні перемовини стосовно втілення в життя цієї ідеї між Азербайджаном, Туркменістаном, Іраном та країнами ЄС. Потенційно Транскаспійський шлях може значно збільшити обсяги торгівлі між Китаєм та ЄС, і саме в цьому і полягає ключова роль та величезний транспортний потенціал Азербайджану. В той же час, Азербайджан вкладає значні ресурси у проект між РФ та Іраном, позичивши Ірану 500 мільйонів доларів для завершення будівництва залізниці Астара-Решт-Казвін, який сполучає залізниці Росії, Азербайджану та Ірану. Ця залізниця спростить торгівлю між РФ та Іраном, ще раз підкреслюючи центральну роль Азербайджану для транзиту і співпраці між різними країнами.[2]

Інтереси Китаю. Беручи до уваги географічне розташування Азербайджану, а саме на стику східних-західних і північно-південних коридорів, не є дивним той факт, що КНР зацікавлений у розширенні співробітництва з АР.

Двосторонні відносини між Азербайджаном та КНР розвивались досить активно з початку 21 століття. Китай традиційно активно інвестує в АР, в основному зосередившись на енергетичному секторі, а саме на каспійській нафті та газовому ринку. Країни підписали декілька угод та меморандумів стосовно поглиблення та збільшення співпраці стосовно ринку енергоресурсів. Іншим джерелом китайських інвестицій є азербайджанські ТЕС та ГЕС, направлені на реконструкцію цих станцій в АР. Також Китай сприяє співпраці АР та корпорацій як HUAWEI, що позитивно впливає на розвиток телекомунікаційних структур всередині Азербайджану.[2]

Також Китай є активним спонсором інших інфраструктурних проектів Азербайджану(як-от TANAP з Туреччиною), показуючи активну підтримку розвитку транспортного потенціалу АР. Проте з 2016 року відносини між країнами стали розвиватись більш інтенсивно, коли основна увага стала приділятися питанням транспорту і логістики.[2]

Висновки. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що поглиблення співпраці між Азербайджаном та КНР є важливим як для однієї, так і іншої сторони. АР зацікавлена в розширенні кооперації з Китаєм з метою покращення двосторонніх відносин, залучення інвестицій та набуття статусу центрального транспортного коридору, що одночасно поєднує Європу та Азію. Китай, в свою чергу, зацікавлений в збільшенні інфраструктурних проектів через територію Азербайджану, маючи тим самим кращі можливості для збільшенні обсягів та якості торгівлі як безпосередньо з АР, так і з країнами Європи, зокрема з країнами ЄС.

Список використаних джерел:

1. “Belt and Road Initiative in Central Asia and the Caucasus” - [Електронний ресурс] – 11 March 2019 – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2019/03/11/belt-and-road-initiative-in-central-asia-and-the-caucasus>
2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.tepav.org.tr/upload/files/1523615843-0.New_Economic_Corridors_in_the_South_Caucasus_and_the_Chinese_One_Belt_One_Road.pdf

*Андрієнко П.Є. **

Діяльність ФРН в рамках ООН як передумова набуття статусу постійного члена в РБ ООН

У зв'язку з об'єднанням у 1990 році Німеччина зняла з порядку денного власної зовнішньої політики цю проблему та вже могла спрямовувати свої сили на інші напрямки.

Одним з таких стало збільшення участі Німеччини у справі міжнародних міждержавних організацій, а саме – ООН. Втім, найбільшу

* Студент 4 курсу відділення “Міжнародні відносини”
Інституту міжнародних відносин КНУ імені Т. Шевченка.
Науковий керівник: д.п.н., проф. Скороход Ю.С.

зацікавленість ФРН проявляла до співпраці з найбільш значущих питань міжнародного порядку денного: захист прав людини, питання роззброєння та контролю над озброєннями, допомоги біженцям, проблеми зміни клімату, забезпечення та підтримка миру у складі місії ООН. [1] Це приносило свої плоди та сприяло формуванню позитивного іміджу країни на міжнародній арені.

З початком порушення питання реформування Ради Безпеки ООН та пристосування її до нових умов міжнародної системи Німеччина виступала за справедливе вирішення цієї проблеми [2].

Водночас постає питання чи може Німеччина поправу вважатися гідним претендентом на статус постійного члена в Раді Безпеки ООН в контексті зростання її впливу в світі. Для цього слід розглянути всі аспекти цієї проблеми.

Одним із найголовніших пунктів «за» надання Німеччині статусу постійного члена сам німецький уряд вважає надзвичайно активну участь держави у діяльності комітетів та інституцій Організації, частина яких знаходиться на території ФРН (лише у Бонні знаходиться 20 інституцій ООН: UNHCR, UNFCCC, UNV, UNCCD та інші) [1]. Найбільша зацікавленість проявляється у вирішенні всіх вищенаведених питань міжнародного порядку денного.

Збільшуючи свою політичну залученість у справи міжнародного значення, Німеччина збільшувала фінансування бюджету Організації та її проектів. Таким чином, у 1996 році вона піднялася у рейтингу донорів до 3-го місця і донедавна займала це місце, поступившись їм Китайській Народній Республіці. Наразі внесок Німеччини до бюджету ООН складає 6.4 %, тобто приблизно 155 мільйонів доларів щорічно [1].

Окремо фінансуються миротворчі місії ООН. На них уряд ФРН наразі виділяє ті ж 6.4 %, що складає близько 457 мільйонів доларів на рік [1].

В цілому, за 2017 рік німецький уряд виплатив понад 3.4 мільярди євро до системи ООН або ж через систему ООН у формі проектів, що і робить Німеччину однією з трьох найбільших донорів ООН [1].

Іншим пунктом «за» надання Німеччині статусу постійного члена вважається є надання допомоги офіційним Берліном Організації у виконанні головної функції Ради Безпеки – підтримка миру та безпеки, через просування механізмів стабілізації, здійснення дипломатичних зусиль з посередництва та постконфліктного миробудівництва. Також відправляються військові німецьких збройних сил (Бундесверу), офіцери поліції та цивільні спеціалісти, разом з супутніми поставками та подальшим тренуванням місцевих сил безпеки. Загалом чисельність особового складу німецьких сил безпеки, що приймають участь у міжнародних миротворчих операціях у таких гарячих точках, як Малі та регіон Сахелю, Афганістан та Балкани, Сирії та Іраку, Судан, Ліван, Західна Сахара, та у двох морських місіях, становить близько 3500 чоловік [1].

Сам же Статут ООН статтею 23 стверджує, що до цього органу мають обиратися ті члени Організації, які вносять найбільший вклад в підтримку міжнародного миру та безпеки та досягнення інших цілей Організації [3].

Останньою причиною є наявність підтримки ініціативи G4 з боку інших держав та майже всіх постійних членів Ради Безпеки, окрім КНР. Про це можуть стверджувати результати неофіційних переговорів у рамках Генеральної Асамблеї та односторонньо прийнятий «рамковий документ» проекту рішення 69/560 ГА ООН [2], та зустрічі на високому рівні G4 з вимогами продовження реформи з вимогами розробки конкретного плану її впровадження [4].

Проти цього виступає той факт, що після оголошенням тодішнім канцлером Шредером вимоги надати ФРН місце постійного члена в РБ ООН та наступних зустрічах лідерів G4 та їхніх промов, все ж ніякого консенсусу щодо деталей реформування Ради Безпеки ООН досягнуто не було [1]. Більше того, на фоні об'єднання Німеччини, Бразилії, Індії та Японії виникла і група

«Об'єднані заради консенсусу», яка була проти таких планів G4 та пропонувала власний план реформування [5]. Більше того, через суміжність більшості ідей цього плану з позицією Китаю була їм підтримана. На користь цієї альтернативи грає та сама стаття 23 Статуту ООН, в якій відображається важливість принципу справедливого географічного розподілу [3].

Окрім цього, з плином часу ФРН сама змінила власну позицію щодо цього питання [6] і вже в 2018 році запропонувала надання Європейському Союзу статусу постійного члена Ради Безпеки, який замінив би Францію та Велику Британію [7]. І хоча вона до вподоби Італії та іншим країнам-членам ЄС [8], все ж не є реалістичною через нормативні та політичні причини – Статутом ООН передбачається членство в Раді Безпеки лише держав [6], а також ані Франція і тим більше Британія не відмовляться від свого постійного місця з правом вето в цьому органі ООН.

Отже, враховуючи всі «за» та «проти» варто зазначити те, що Німеччина дійсно гідна отримання статусу постійного члена Ради Безпеки ООН, а коригування офіційного курсу з особистого на «європеїзоване» місце постійного члена вказує на те, що, не дивлячись на прагнення ФРН отримати цей статус, вона готова на діалог та певні поступки країнам групи «Об'єднаних заради консенсусу». Такі дії можуть пришвидшити реалізацію вигідного для Німеччини плану реформування ООН та закрити це питання.

Список використаних джерел:

[1] Federal Foreign Office. Germany in the United Nations. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/internationale-organisationen/vereintenationen/-/231548>

[2] Federal Foreign Office. Reform of the United Nations Security Council. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/internationale-organisationen/vereintenationen/reformsr/231604>

[3] Верховна Рада України. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду у редакції від 16.09.2005. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010

[4] Zeit Online. „Merkel besteht auf Erweiterung des UN-Sicherheitsrats.“ 27 September 2015. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.zeit.de/politik/ausland/2015-09/vereinte-nationen-angela-merkel-fordert-erweiterten-sicherheitsrat>

[5] Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale. “Uniting for Consensus” Group (UfC) held a meeting in New York. 26 September 2018. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.esteri.it/mae/en/sala_stampa/archivionotizie/comunicati/2018/09/riuni-one-dei-ministri-degli-esteri-del-gruppo-united-for-consensus.html

[6] Deutsche Welle. «Италия и ФРГ спорят о Совете Безопасности.» 27.09.2004. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/ru/италия-и-фрг-спорят-о-совете-безопасности/a-1339751>

[7] Ольга Демидова. «Меркель: Евросоюз должен стать постоянным членом СБ ООН.» Deutsche Welle, 07.06.2018. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/ru/меркель-евросоюз-должен-стать-постоянным-членом-сб-оон/a-44105402>

[8] Silvia Francescon. “How to Unify the European Union: The View from Italy.” PeaceLab, 13 December 2018. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://peacelab.blog/2018/12/the-view-from-italy>

Конфлікт у Південно-Китайському морі як загроза суб'єктності АСЕАН

Південно-Китайське море (далі – ПКМ) – один з найінтенсивніших міжнародних морських шляхів у світі, «горловина світових морських напрямків», як описав його американський науковець Роберт Каплан [1]. Проте діяльність в межах ПКМ не зводиться тільки до морської торгівлі та судноплавства, оскільки там здійснюється значна розробка та розвідка природних ресурсів, таких як природній газ та нафта. До прибережних країн з певними інтересами у цих природних ресурсах належать Індонезія, В'єтнам, Філіппіни, Китай, Тайвань, Бруней і Малайзія. Але довготривалий конфлікт Китаю з кількома прибережними державами призвів до того, що ПКМ почали називати «неспокійними водами» або гарячою точкою [2]. Декілька з даних держав, а саме: Філіппіни, Малайзія та Бруней є членами АСЕАН. Індонезія, також член АСЕАН, має виключну економічну зону, що починається від островів Натуна, майже повністю співпадаючи з вимогою Китаю на «лінію дев'яти пунктирів» у ПКМ – вимогою на понад 60% акваторії. Проте Індонезія офіційно наполягає на тому, що не виступає позивачем у спорі проти Китаю [2].

Незважаючи на ці вимоги, ПКМ має набагато більший вплив на морську безпеку, мир та стабільність в даному регіоні. Інтереси прибережних держав зосереджуються на морських кордонах, територіальному суверенітеті та праві використовувати ресурси регіону.

Крім того, поточні події, пов'язані з цим конфліктом, далекі від сприятливих для досягнення мирного врегулювання. Будівництво Китаєм споруд на штучних островах збільшило напруження та спричинило ризик мілітаризації конкуруючих вимог інших держав [2]. Проте АСЕАН, яка

* Студент 5 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»
Інституту міжнародних відносин КНУ Тараса Шевченка
Науковий керівник: д. політ. наук, проф. Скороход Ю.С

спробувала вирішити конфлікт на багатосторонній основі через діалог та консультації з Китаєм, досі не досягнула успіху у посередництві через відсутність узгодженості серед своїх членів у питанні, як розглядати суперечки про суверенітет. Це стало зрозумілим під час 45 міністерської зустрічі АСЕАН у Пномпені у липні 2012 р. , коли держави-члени не змогли досягнути угоди про прийняття спільного комюніке, відображаючи відсутність єдності в АСЕАН по цьому питанню [3]. Проте Китай у 2013 р. погодився розпочати обговорення кодексу поведінки у ПКМ та відвідати зустріч у липні 2015 р. з втілення Декларації про поведінку держав у ПКМ [4]. Вони виглядають більш конструктивними й свідчать про поступ, що втілюється і , як зазначив міністр закордонних справ Малайзії Аніфа Амана (2009-2018 рр.) , остання зустріч містила в собі «важливий розвиток стосовно кодексу поведінки» [5].

Незважаючи на несприятливі перспективи можливого вирішення спору, АСЕАН повинна бути вмотивована продовжувати здійснення узгоджених зусиль вирішити цей конфлікт, адже існує все для того, щоб невдача втілити це негативно вплинула на мир та безпеку в регіоні. Зокрема, вирішення проблеми може передбачати дотримання трьох різних варіантів в інтересах залучених сторін, якщо вони шукають мирного вирішення цього питання, а саме: пошук правових механізмів, дипломатичні чи політичні переговори, і/або спільне освоєння ресурсів [6].

Щодо пошуку правових механізмів для вирішення конфлікту у ПКМ – це найбільш обґрунтований шлях врегулювання. Філіппіни розпочали заходи правового характеру проти КНР у січні 2013 р., але, після трьох років слухань у Постійній палаті третейського суду, ця справа не посприяла замиренню сторін. 12 липня 2016 року суд виніс рішення на користь Філіппін, а «історичні права» на лінію дев'яти пунктирів КНР було не задоволено. Китай відхилив дане рішення, проте зазнав репутаційних втрат через небажання дотримуватися рамок міжнародного права, тому правові механізми можуть нанести суттєву шкоду КНР як відповідальній глобальній державі .

Друга можлива відповідь щодо пошуку врегулювання – це продовження політичних переговорів [6]. Більшості державам-членам АСЕАН не вистачає політичної рішучості, щоб кинути значний виклик у відповідь КНР через їхню економічну залежність від Китаю, що має результатом неспільний погляд АСЕАН на цю проблему [7]. Тож досягнення політичного врегулювання з Китаєм із застосуванням дипломатичних зусиль навряд буде успішним для держав-членів АСЕАН, що беруть участь у конфлікті, в найближчій перспективі. Проте, як зазначено у Хартії Асоціації, АСЕАН дотримується принципу мирного вирішення конфліктів [8], тому АСЕАН продовжуватиме пробувати та використовувати дипломатичні зусилля шляхом проведення консультацій та переговорів.

Остання можлива відповідь АСЕАН – сприяти спільному освоєнню ресурсів в ПКМ. Цим можна займатися навіть під час розгляду справи в міжнародному арбітражі, оскільки це не суперечить пункту 3 статті 74 Конвенції ООН з морського права, яка дозволяє таку діяльність протягом перехідного періоду [7], до того як буде досягнуто угоди. Домовленість про спільне освоєння визначає межі оспорюваних територій та включає методи спільного використання ресурсів способом, незалежним від відносних переваг претензій. Існує можливість, що підприємства зі спільного освоєння ресурсів можуть бути розглянуті сторонами спору, за умови відсутності конфлікту щодо суверенітету над островами [6].

Отже, дії КНР у ПКМ ставлять під питання інституційну спроможність АСЕАН забезпечити мир і безпеку в Південно-Східній Азії, що становить загрозу для суб'єктності Асоціації як міжнародного актора. Крім цього, існують три шляхи врегулювання конфлікту з КНР, серед яких варіант спільного освоєння ресурсів найбільш перспективний, адже включає в себе правову основу, не зачіпаючи питання юрисдикції, та новий етап політичного співробітництва, що характеризується взаємовигідністю для сторін та відсутністю конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел:

1. Kaplan R. The South China Sea Is the Future of Conflict [Электронный ресурс] / Robert D Kaplan // Foreign Policy. – 2011. – Режим доступа до ресурсу: <https://foreignpolicy.com/2011/08/15/the-south-china-sea-is-the-future-of-conflict/>
2. Hu N. South China Sea: Troubled Waters or a Sea of Opportunity? / Nien-Tsu Alfred Hu. // Ocean Development & International Law. – 2010. – №41. – С. 203–213.
3. Supriyanto R. Red Alert: The South China Sea's New Danger Zone [Электронный ресурс] / Ristian Atriandi Supriyanto // The National Interest. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <https://nationalinterest.org/feature/red-alert-the-south-china-seas-new-danger-zone-12373>.
4. South China Sea dispute: John Kerry says US will not accept restrictions on movements in the sea [Электронный ресурс] // ABC. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.abc.net.au/news/2015-08-06/kerry-says-us-will-not-accept-restrictions-in-south-china-sea/6679060>
5. Panda A. For the ASEAN-China South China Sea Code of Conduct, Ninth Time Isn't the Charm / Ankit Panda. // The Diplomat. – 2015. – №3. – С. 10–13.
6. Rustandi A. The South China Sea Dispute: Opportunities for ASEAN to enhance its policies in order to achieve resolution [Электронный ресурс] / Agus Rustandi // Indo-Pacific Strategic Digest ,the Centre for Defence and Strategic Studies, Australian Defence College. – 2016. – Режим доступа до ресурсу: http://www.defence.gov.au/ADC/Publications/digest/2016/IPSD_FAweb.pdf
7. Amer R. Dispute Management in the South China Sea [Электронный ресурс] / Ramses Amer // National Institute for South China Sea Studies. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: http://en.nanhai.org.cn/uploads/file/file/20150302_Ramses.pdf.
8. Charter of the Association of Southeast Asian Nations [Электронный ресурс] // ASEAN. – 2008. – Режим доступа до ресурсу: <https://asean.org/asean/asean-charter/charter-of-the-association-of-southeast-asian-nations/>.

Зовнішньополітичні пріоритети Королівства Марокко на сучасному етапі

На рубежі ХХ і ХХІ ст. перед новим королем Мухаммедом VI постала ціла низка непростих завдань як у внутрішній, так і зовнішній політиці. Як відзначають деякі закордонні дослідники, на початку свого правління король сфокусував увагу, перш за все, на внутрішніх проблемах Королівства. Мухаммед VI проголосив головними своїми завданнями боротьбу з бідністю, «соціальне перемир'я», знищення корупції і захист прав людини, втілюючи в життя програму реформ з демократизації суспільної системи [1, с. 71].

Проте, було б неправильно стверджувати, що міжнародні справи відійшли в Королівстві на другий план. Мухаммед VI багато в чому продовжив зовнішньополітичну лінію свого батька – Хасана II. Це, перш за все, стосувалося зміцнення відносин з Європейським Союзом і США. На цьому напрямку Мухаммед розширив масштаби співпраці в різних секторах економіки, а також зміцнив військово-стратегічне партнерство. Мала своє продовження і прагматична спрямованість зовнішньої політики Марокко в плані вибору стратегічних партнерів. Нарощуючи співпрацю зі США і ЄС, Мухаммед VI не обмежує коло потенційних партнерів тільки цими міжнародними акторами. Триває взаємовигідне співробітництво з Російською Федерацією, Китаєм, Індією та іншими країнами Азії [2].

Збереження активної присутності Марокко в міжарабській політиці також є однією з рис дипломатії Мухаммеда VI. У відносинах з сусідніми країнами і державами Близького Сходу король проводить обережну і обачливу політику, намагаючись уникати конфронтації з потужними регіональними акторами – Саудівською Аравією та Іраном, а також дотримуватися позиції,

* Студент I курсу магістратури спеціальності «Дипломатія і міжнародне співробітництво» кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби
Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.політ.н., доц. Сапсай А.П.

яка б критично не відхилялася від позиції США та ЄС щодо конфліктів в регіоні, в тому числі, арабо-ізраїльського. Дипломатична гнучкість, прагнення діяти помірковано і акцент на «м'яку силу» найбільш яскраво характеризують зовнішньополітичну стратегію Мухаммеда VI. Основними інструментами зовнішньополітичної активності Марокко стають механізми міжнародної торгівлі та інвестицій. Укладення все нових торговельних договорів і угод про вільну торгівлю та солідні інвестиції в інфраструктуру закріплюють вплив Марокко як регіонального актора в Середземномор'ї і африканському регіоні [3].

Зацікавленість Мухаммеда VI і його активність на африканському континенті на південь від Сахари є однією з характерних рис марокканської дипломатії в порівнянні з традиційною зовнішньополітичною лінією країни. Діяльність щодо зміцнення впливу Марокко в цьому регіоні спирається, перш за все, на несилові методи. Одним з механізмів політики «м'якої сили» в Африці на південь від Сахари можна назвати зростання впливу банківських і фінансових структур Марокко в таких країнах, як Малі, Сенегал і Мавританія, наприклад, банку AttijariwafaBank, телекомунікаційної компанії Maroc Telecom та провідного світового виробника фосфатів і похідної продукції – компанії Office Chérifiendes Phosphates. Фінансові кошти спрямовуються на розвиток інфраструктури, на проекти з підвищення рівня енергозабезпечення, розвитку сільського господарства і на реалізацію соціальних програм [4].

Марокко, також активно розвиває свій рекреаційний потенціал. За останні 15 років Королівство значно підвищило свій престиж у сфері туризму за рахунок збільшення інвестицій в даний сектор. Відповідно до проекту Міністерства туризму Марокко «Бачення 2020 для розвитку туризму в Марокко з акцентом на стійкість і екотуризм», туристичний сектор має стати в країні другим за своїми масштабами і буде опорою для подальшого розвитку економіки та ліквідації безробіття [5].

Іншим інструментом «м'якої сили» в зовнішній політиці Марокко, крім інвестицій, є релігійний фактор. Мухаммед VI, який користується

легітимністю і авторитетом в мусульманському співтоваристві як нащадок Пророка Мухаммеда, відомий і як противник ісламського фундаменталізму, що виступає в своїй країні в якості «покровителя всіх віруючих». Завдяки цьому, керівництво Марокко зуміло підтримувати в країні атмосферу релігійної терпимості. Прогресивні погляди Мухаммеда VI на суспільний устрій і успіхи у протидії релігійному екстремізму всередині країни стали ефективними інструментами «м'якої сили» дипломатії Мухаммеда VI [6].

Хвиля громадських протестів і революцій 2011 р., відома як «арабська весна», поставила перед керівництвом багатьох арабських країн питання: як протидіяти релігійному екстремізму. У цьому контексті Марокко виступає як приклад досить мирного врегулювання релігійних протиріч між різними групами населення. Більш того, у зв'язку з цим у 2012-2013 рр. Мухаммед VI запустив програму з навчання імамів з африканських країн для перешкодження діяльності проповідників-екстремістів [7]. Відтак, Марокко здійснює істотний внесок у підтримання транснаціональної безпеки в регіоні, що сприяє, у свою чергу, зміцненню відносин з ключовими західними союзниками, від підтримки яких досі значною мірою залежить економіка і безпека Марокко.

Тим не менше, у міжнародній сфері у Марокко залишаються дві невирішені ключові проблеми: проблема Західної Сахари і напруженість у відносинах з сусідом і, разом з цим, з регіональним суперником – Алжиром. Прикордонні суперечки між державами і різні позиції їх лідерів щодо статусу Західної Сахари продовжують гальмувати процес розвитку як Союзу Арабського Магрибу, так і кожної з країн окремо. У вирішенні вище зазначених проблем Мухаммед VI дотримується жорсткішої позиції у порівнянні з основним тоном своєї дипломатії, про що свідчать його офіційні заяви щодо територіальної цілісності Марокко і неможливості відторгнення Західної Сахари [8].

В цілому ж, що стосується основних зовнішньополітичних пріоритетів, дипломатія Мухаммеда VI є послідовним продовженням дипломатії його

батька, Хасана II. Разом з тим, виникли і нові напрямки в зовнішньополітичній стратегії Королівства Марокко, зокрема, Африка на південь від Сахари, а також позначилися нові методи впливу на вибудовування відносин з партнерами – «релігійна дипломатія», поряд з розширенням і активізацією традиційних механізмів, таких як торгівля та інвестиції.

Список використаних джерел

1. Maddy-Weitzman B., Zisenwine D. Contemporary Morocco: State, Politics and Society under Mohammed VI. – Routledge, 2012.
2. CharlotteFlorance. Morocco: A Critical U.S. Ally in North Africa [Електронний ресурс] // The Heritage Foundation / Issue Brief #4096. – 22 November 2012. – URL: <http://www.heritage.org/research/reports/2013/11/morocco-a-critical-us-ally-in-north-africa>
3. Vermeren P. Le Maroc de Mohammed VI. La transition inachevée. – P.: La découverte, 2009. – 320 p.
4. Mehdi R. Morocco's diplomacy to conquer sub-Saharan countries [Електронний ресурс] // Le Journal International. – 17 Novembre 2013. – URL: http://www.lejournalinternational.fr/Morocco-s-diplomacy-to-conquer-sub-Saharan-countries_a1380.html
5. Nada Roudies (Secretary General Moroccan Ministry of Tourism). Vision 2020 for tourism in Morocco. Focus on Sustainability and Ecotourism [Електронний ресурс] // Expert Group Meeting on Ecotourism, Poverty Reduction & Environmental Protection. – 29 October 2013. – URL: <http://www.tourisme.gov.ma>
6. Arieff A. Morocco: Current Issues. – Congressional Research Service Report. – 18 October 2013. – 17 p.
7. Ghita Tadlaoui. Morocco's Religious Diplomacy in Africa // Policy Brief: FRIDE N° 196. – Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt, 2015. – 205 p.
8. Full Text of King Mohammed VI Speech on the 39th Anniversary of Green March [Електронний ресурс] // Morocco World News. – 6 November 2014. –

URL: <http://www.moroccoworldnews.com/2014/11/143369/full-text-of-king-mohammed-vis-speech-on-39th-anniversary-of-green-march/>

*Васьковська А. А.**

Роль приватних військових компаній у російській військовій стратегії

Російська військова стратегія приділяє значну увагу новим асиметричним інструментам, включно з невійськовими та непрямими, серед яких використання ПВК. Російські бойовики приватних військових компаній є ключовими гравцями в триваючих проксі-війнах на Великому Близькому Сході і його периферії. Вони забезпечують цільову розвідку, тренування, логістичну підтримку, захист інфраструктури й підстраховують ополченців та напіввійськові організації в головних гарячих точках по всьому світу, включаючи Україну, Сирію, Лівію тощо. На відміну від західних ПВК, вони більш готові до ведення безпосередніх військових дій та більш заідеологізовані. Західні ПВК дуже неохоче погоджуються проводити операції, схожі на найманство. У цьому аспекті, російські ПВК більше мають спільного з африканськими, як «Executive Outcomes» (зараз недійна, проте має декілька чинних відгалужень), яка воювала на стороні уряду проти ополченців у декількох африканських країнах. [1, 2]

Москва заперечує будь-які зв'язки з російськими ПВК, як «група Вагнера», але зростаюча кількість загиблих найманців ПВК в Україні та Сирії і нещодавно в Лівії спростовують вірогідність таких заперечень про їхні зв'язки з Кремлем. [2]

Найголовніше, російські ПВК є передовими представниками російської великої стратегії, яка плекає багатополярний світовий порядок. Кремль розширює правове поле і приховує контроль над ПВК на користь своїм

* Студентка 3 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»
Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Петюров Роман Костянтинович – кандидат політичних наук, доцент

стратегічним цілям. Активні резервісти й добровольці з лав ветеранів, які складають ряди російських ПВК, діють в заплутаних рамках національного та міжнародного права. Підрозділи ПВК зазвичай зареєстровані в офшорних корпоративних гаванях, які технічно не підлягають під конституційну дію Російської Федерації, проте їхні пов'язані з Кремлем спонсори контролюють стратегічні державні підприємства, життєво необхідні для збереження вертикалі влади Путіна. [2, 3]

ПВК усувають бар'єри для довготривалих експедиційних кампаній. Їхню роль у відносинах з місцевою владою можна визначити як силовий резонатор, який дозволяє Кремлю розширити територіальну сферу свого впливу за межі Росії. Багато хто плутає операції російських ПВК із новою формою гібридної війни, але насправді вони становлять скоріше наступництво, ніж новаторство у зусиллях радянських часів замаскувати військову допомогу під виглядом повсталих напіввійськових, які діють далеко за межами лінії фронту. «Група Вагнера» й інші російські ПВК також породжені неорганізованими фазами приватизації, промислової реконсолідації і модернізації армії протягом останніх 30 років, що зумовило зростання контрактних військ, підтримуваних державою.[2, 4]

Залучення ПВК, відповідальність за яких хоч і не лежить повністю на державі, але які можуть суттєво нею контролюватися, є теоретично привабливою можливістю знизити вартість інтервенції одночасно з розширенням російського радіусу дії. На практиці, ставка Кремля на операції ПВК у слабких державах дала Путіну і його найближчим політичним союзникам багато переваг. Усе ж ПВК несуть суттєві ризики для режиму, який прагне контролювати громадську думку, особливо щодо його військових авантур. З настанням цифрової ери ПВК не так легко приховувати свою діяльність, а дезінформація уже не завжди спрацьовує, адже секретність прихованих операцій компрометується.[5]

Прогалини в законі дозволяють російським ПВК обходити національні та міжнародні заборони стосовно використання найманих військових.

Відсутність чіткої юридичної системи для російських ПВК підживлює ризикованість, і ця динаміка вже призводила до прямої конфронтації з американськими збройними силами в Сирії і звела нанівець зусилля Росії по управлінню конфліктом. Як наслідок, Росія приділяє першочергову увагу контролю за висвітленням подій. Інформація про «привидів війни» «групи Вагнера» на віддалених флангах поля бою приховує дані про завдання операції, тактику і різноманіття залучених агентів. Для розуміння російської проксі-стратегії критично важливим є розмежування міфів від фактів стосовно російських ПВК. [4, 6]

Російські ПВК є результатом пострадянської приватизації російського військово-промислового комплексу та реконсолідації безпекової держави при Путіну. Їхня структура відображає культуру та ієрархію російських служб безпеки, а також вона була сформована під впливом неузгоджених стадій військової модернізації у державі.[7]

Росія використовує ПВК для досягнення стратегічних цілей на Великому Близькому Сході і його периферії, у чому простежується наступництво попередніх стратегічних дій Кремля. Багато з тих же державних підприємств, які слугували основним засобом Кремля для впливу на посередників, партнерів і союзників за радянських часів, і досі залишаються головними замовниками послуг російських ПВК.[7, 8]

Розвиток і підйом діяльності російських ПВК збігається з загальними тенденціями російської зовнішньої політики: зосередження усіх зусиль на виведення Росії в ранг великих глобальних держава, зокрема шляхом повернення у ті регіони, де вона була відсутня після розпаду СРС– Північна Африка і Близький Схід, при цьому збільшуючи роль військових методів. [6, 8]

Список використаних джерел

1. Singer Peter. Corporate Warriors. The Rise of the Privatized Military Industry and Its Ramification for International Security // International Security. – Vol. 26. – № 3 (Winter 2001/02). – P. 186.

2. MARGARETE KLEIN Private military companies – a growing instrument in Russia’s foreign and security policy toolbox Strategic Analysis 3/2019
[https://www.hybridcoe.fi/wp-](https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2019/06/HybridCoE_StrategicAnalysis_3_2019.pdf)

[content/uploads/2019/06/HybridCoE_StrategicAnalysis_3_2019.pdf](https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2019/06/HybridCoE_StrategicAnalysis_3_2019.pdf)

3. Åse Gilje Østensen Tor Bukkvoll Russian Use of Private Military and Security Companies - the implications for European and Norwegian Security
[https://www.cmi.no/publications/file/6637-russian-use-of-private-military-and-](https://www.cmi.no/publications/file/6637-russian-use-of-private-military-and-security.pdf)
[security.pdf](https://www.cmi.no/publications/file/6637-russian-use-of-private-military-and-security.pdf)

4. Candace Rondeaux Decoding the Wagner Group: Analyzing the Role of Private Military Security Contractors in Russian Proxy Warfare November 2019

5. JUSTIN BRISTOW Russian Private Military Companies: An Evolving Set of Tools in Russian Military Strategy

[https://archive.org/stream/2019_08_26_Russian_Private_Military_Companies_An](https://archive.org/stream/2019_08_26_Russian_Private_Military_Companies_An_Evolving_Set_of_Tools_Bristow/2019-08-)
[\[26%20Russian%20Private%20Military%20Companies-\]\(https://archive.org/stream/2019_08_26_Russian_Private_Military_Companies_An_Evolving_Set_of_Tools_Bristow/2019-08-26%20Russian%20Private%20Military%20Companies-\)](https://archive.org/stream/2019_08_26_Russian_Private_Military_Companies_An_Evolving_Set_of_Tools_Bristow/2019-08-</p></div><div data-bbox=)

[An%20Evolving%20Set%20of%20Tools%20%28Bristow%29_djvu.txt](https://archive.org/stream/2019_08_26_Russian_Private_Military_Companies_An_Evolving_Set_of_Tools_Bristow/2019-08-26%20Russian%20Private%20Military%20Companies-An%20Evolving%20Set%20of%20Tools%20%28Bristow%29_djvu.txt)

6. INTERNATIONAL CODE OF CONDUCT FOR PRIVATE SECURITY SERVICE PROVIDERS

https://icoca.ch/sites/all/themes/icoca/assets/icoc_english3.pdf

7. DCAF Backgrounder. Приватні військові компанії // Женевський Центр демократичного контролю за збройними силами [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

[http://psm.du.edu/media/documents/reports_and_stats/think_tanks/dcaf_bac](http://psm.du.edu/media/documents/reports_and_stats/think_tanks/dcaf_backgrounder_private_military_companies_ukraine.pdf)
[kgrounder_private_military_companies_ukraine.pdf](http://psm.du.edu/media/documents/reports_and_stats/think_tanks/dcaf_backgrounder_private_military_companies_ukraine.pdf)

8. Anna Borshchevskaya Russian Private Military Companies: Continuity and Evolution of the Model Foreign Policy Research Institute December 2019

[https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/russian-private-military-](https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/russian-private-military-companies-continuity-and-evolution-of-the-model)
[companies-continuity-and-evolution-of-the-model](https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/russian-private-military-companies-continuity-and-evolution-of-the-model)

Членство у НАТО для Кіпру?

Яким є зовнішньополітичний курс відносно НАТО?

Кіпр наразі залишається єдиною державою-членом Європейського Союзу, яка не є ні членом НАТО, ні членом програми «Партнерство заради миру». [1] Ситуацію ускладнює ціла низка факторів, але перш за все те, що всередині країни немає консенсусу, якого курсу відносно НАТО потрібно притримуватися. Парламент Кіпру прийняв у лютому 2011 року резолюцію про те, що Кіпр повинен прагнути стати членом програми, але тодішній президент Кіпру Діметрис Христофіас не зважав на це, заявивши, що це перешкоджатиме його спробам домовитись про припинення суперечки з Північним Кіпром (визнаний лише Туреччиною) і демілітаризувати острів. [2] Наступник Крістофіаса Нікос Анастасіядес публічно підтримав членство в програмі «Партнерство заради миру» для Кіпру [3], хоча нинішній міністр закордонних справ Нікос Крістодулідес відмовляється від курсу на членство Кіпру в НАТО або у програмі "Партнерство заради миру", вважаючи за краще щоб зовнішня та оборонна діяльність Кіпру не виходила за рамки Європейського Союзу. [4]

Які проблеми можуть постати перед Кіпром, якщо країна все-таки вирішить приєднатися до НАТО?

Туреччина перешкоджає офіційним зустрічам на високому рівні між НАТО та Республікою Кіпр на тій підставі, що Кіпр не має дозволу на доступ до секретної інформації, якого не мають усі не члени НАТО.

Оскільки кожен член НАТО має право вето, Туреччина може припинити дискусії між НАТО та ЄС з питань військових операцій та питань розвідки. Це також може стати причиною заборони для Кіпру брати участь в цих засіданнях та брати участь у миротворчих операціях Європейського Союзу, хоча Кіпр є членом Європейського Союзу.

* Студент 3 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»
Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий курівник: Яковенко Наталя Леонідівна, професор, доктор історичних наук

"Туреччина блокує таку співпрацю, оскільки між НАТО та Кіпром не існує домовленостей щодо безпеки", - сказав пан Синан Ульген, експерт з питань Туреччини в Міжнародному фонді Карнегі в Брюсселі. [6]

Пан Ульген додає також, що "Туреччина, по суті, робить це, щоб нагадати державам-членам Європейського Союзу, що над островом існує проблема. Якби у відносинах Європейського Союзу та НАТО не було жодної проблеми, пов'язаної з Кіпром, тоді не було б і стимулу для ЄС витратити свій політичний капітал для вирішення проблеми Кіпру».

Навіть якщо Кіпр вирішив би укласти безпекову угоду з НАТО, подавши заявку на приєднання до програми НАТО «Партнерство заради миру», Туреччина б заблокувала це рішення. "Приєднання до Партнерства заради миру – не варіант для уряду Кіпру, і Туреччина все одно накладе вето на членство Кіпру", - заявив кіпрський дипломат із Брюсселя, який побажав залишитися анонімним через гостроту даного питання. [6]

Які є перспективи від вступу Кіпру до НАТО?

Вступ до НАТО допоміг би об'єднати острів і реалізувати більш дієвий захист з боку країн-гарантів: Греції, Великобританії і Туреччини. Як би працювала схема, якби Кіпр був членом НАТО:

- Туреччина була б обмежена у втручанні в справи Північного Кіпру;
- присутність НАТО на острові заспокоїла б греко-кіпрську сторону;
- посилювався б контроль над міграційними потоками та порушенням водного та повітряного простору Кіпру;
- на Кіпрі було б створено операційний штаб, який би захистив південний фланг Європи від наслідків конфліктів у Сирії та Лівії; у 2013 році, наприклад, при вивезенні з Сирії хімічної зброї Організація із заборони хімічної зброї розгорнула штаб операції саме на Кіпрі;
- політичною стратегією Республіки Кіпр завжди було встановлення і підтримання тісних зв'язків з прибережними державами

Східного Середземномор'я, і на основі накопиченого кіпрського досвіду інтернаціональна база НАТО могла б залучати до співпраці такі країни як Ліван, Єгипет і Йорданію для встановлення миру і безпеки в регіоні;

- членство в НАТО для об'єднаного Кіпру могло б спростити отримання інвестицій, необхідних для розвитку енергетики в прибережних водах. Це стало б суттєвим фактором економічного прогресу як для турків-кіпріотів, так і для греків.

Які існують варіанти виходу з глухого кута?

Безпекові аналітики кажуть, що проблему можна вирішити, якщо б ЄС став більш гнучким по відношенню до Туреччини, що дозволило б, наприклад, мати тісні стосунки з Європейським оборонним агентством, яке було створено у 2004 році для координації закупівель та оборонних можливостей блоку. У ньому беруть участь не лише члени ЄС, зокрема його членом є Норвегія.[7]

Коли ЄОА запропонувало такий самий статус для Туреччини, на це була потрібна згода від усіх країн-членів ЄС. Саме Кіпр наклав на це рішення своє вето.

Тож Туреччина у відповідь накладатиме вето на вступ Кіпру до НАТО, і такі дії можуть тривати дуже довго. Найкращим способом розв'язання проблеми було би об'єднання країни, над чим працюють ООН, ЄС і НАТО. Проте якщо їхні зусилля не зазнають успіху, Туреччина може посприяти тому, щоб Північний Кіпр визнали так само, як Тайвань і Косово. Але статус-кво більше зберігатися не може.

Список використаних джерел

1. Damon W. NATO membership for Cyprus. Yes, Cyprus. [Електронний ресурс] / Wilson Damon // Atlantic Council. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/nato-membership-for-cyprus/>.

2. Cypriot parliament votes to join NATO's Partnership for Peace [Електронний ресурс] // SETimes – Режим доступу до ресурсу:

http://setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/newsbriefs/setimes/newsbriefs/2011/02/25/nb-03.

3. After election win, Anastasiades faces Cyprus bailout quagmire [Електронний ресурс] // Reuters. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/article/us-cyprus/after-election-win-anastasiades-faces-cyprus-bailout-quagmire-idUSBRE91N00220130224>.

4. Cyprus dismisses reports on NATO scenarios [Електронний ресурс] // KNews – Режим доступу до ресурсу: <https://knews.kathimerini.com.cy/en/news/cyprus-dismisses-nato-scenarios>.

5. Judy Dempsey. Between the European Union and NATO, Many Walls [Електронний ресурс] / By Judy Dempsey // NY Times – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nytimes.com/2010/11/25/world/europe/25iht-letter.html>.

6. Turkey Turns Up the Dial in Eastern Mediterranean [Електронний ресурс] // Bloomberg – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2019-12-11/turkey-has-turned-up-the-dial-in-the-eastern-mediterranean>.

7. СПІЛЬНА ПОЛІТИКА БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ ЄС [Електронний ресурс] // 2018 – Режим доступу до ресурсу: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-2353/>.

*Гринишин Н.О.**

Проблеми функціонування GONGO в сучасних міжнародних відносинах

Пристрасна манера подачі «правдивої» та «достовірної» інформації. Акцент на стабільності, спокою та порядку. Широкий доступ до ЗМІ. Щедра фінансова підтримка з боку уряду країни. Повний арсенал засобів для масової маніпуляції. GONGO як ніхто інший можуть впевнено відстояти інтереси

* Студентка III курсу спеціальності «Міжнародні відносини» Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка Науковий керівник: к.політ.н., доц.Сапсай А.П.

держави та стати міцним тилом перед запитаннями та тиском громадськості. Зважаючи на такий різносторонній спектр функціонування, а також у зв'язку із значним поширенням практики використання неурядових організацій і недержавних акторів в якості інструментів політичної боротьби внутрішніх еліт і зовнішньополітичного впливу, проблемою віртуальної реальності та «фейкових новин» **актуальність даної статті** є очевидною. **Метою статті** є аналіз діяльності GONGO як концептуально та інституційно оформленої складової сучасної зовнішньополітичної стратегії держав, направленої на досягнення власних інтересів на міжнародній арені.

Публічне поле держави та ефективність діяльності недержавних структур перш за все характеризують такі аспекти як рівень свободи функціонування громадських організацій у політичній системі, ступінь їх автономності та можливості безпосередньо впливати на політичні рішення [1]. У країнах, де недержавний сектор не має повноваження самостійно функціонувати, структури НУО носять формальний характер, основним завданням яких є імітувати значну роль громадськості при владі. GONGO, будучи, по суті, неурядовими та незалежними, навіть самим терміном являються пов'язаними з державними структурами. Вони можуть виконувати "подвійну функцію", яка поділяється на офіційну (декларовану) та неофіційну (латентну). В реальності такі організації створюються за ініціативи та участі влади, на захист інтересів якої вони потім й направлені. Так, наприклад, законодавство Білорусі прямо допускає створення особливого виду GONGO - республіканських державно-громадських об'єднань, якими згідно зі ст.1171, метою діяльності некомерційних організацій є «виконання покладених на них державно значущих завдань» [2].

В науковому дискурсі все ще не існує чіткого визначення та пояснення самого терміну, зважаючи на генезис та етимологію слова. Проте, зважаючи на певні гіпотези вчених, термін виник серед представників індонезійських НУО і відображає реалії існування імітаційних форм демократичних інститутів [3]. З іншого боку, виникненню терміну сприяв і професор

Наньянського технологічного університету, який трактує GONGO як щось середнє між урядовою установою і неурядовою організацією. Дан Баер, колишній посол США в ОБСЄ, охарактеризував GONGO як "реальний еквівалент армії інтернет-тролінгу", що контролюються "небезпечними режимами" [4]. Минулого року Комітет з міжнародних зв'язків Сенату США справедливо визначив GONGO як основну загрозу глобальній демократії, але лише запропонував зберегти підтримку для НУО та посилити міждержавне співробітництво для усунення проблеми. Науковий співробітник Фонду Карнегі Наїм Мойзес в статті "Що таке GONGO?", Наводить приклади таких організацій: "Федерація у справах жінок М'янми", російський рух "Наші", американські "Національний фонд на підтримку демократії" і "Freedom House", саудівська "Міжнародна ісламська організація допомоги", венесуельські "Боліваріанські гуртки", казахстанська Асоціація НКО і НГО [5].

Існують деякі відмінності у діяльності GONGO в країнах з демократичними системами. Не беручи до уваги факту «залежності» від держави, вони являються незалежними від політичного правління в аспекті керівництва організацією і щонайменше в професійній сфері. Організації можуть набувати різних форм і грати різні ролі — від фондів, що займаються збором коштів та грантовою діяльністю (наприклад, державні фонди в Угорщині або Франції), до забезпечення певних суспільних інтересів і надання послуг (наприклад, асоціації муніципалітетів) або некомерційної проектною діяльністю (наприклад, суспільно-корисні компанії в Угорщині) [6].

Сутність діяльності GONGO полягає в трьох ключових аспектах: державна пропаганда, участь у політичному діалозі та представлення країни на міжнародному рівні, починаючи від підготовки альтернативних звітів, закінчуючи представництвом на міжнародних зустрічах, конференціях. Останнім часом все більшого поширення набуває четвертий аспект діяльності: лобіювання економічних інтересів країни.

Отже, в сучасних міжнародних відносинах GONGO відображає специфіку соціально-політичної реальності в суспільстві, що характеризується:

- необхідністю розвитку або імітації громадянських інститутів;
- стремлінням правлячої еліти досягти власні інтереси шляхом культурної, економічної експансії;
- забезпеченням стабільності та протистоянням прояву змінити соціальну систему;
- необхідністю стримування зовнішніх впливів на внутрішній політичний процес;
- недопущення протестної активності та опозиції.

Список використаних джерел

1. Чальцева О. Інституціоналізація кагадів і форма взаємодій публічних акторів у сучасних умовах. Режим доступу: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/20_2018/32.pdf
2. Смолянко О. Проблема ГОНГО в країнах регіону ОБСЄ. Режим доступу: <https://www.lawtrend.org/freedom-of-association/problema-gongo-v-stranah-regiona-obse-tezisy-vystupleniya-na-parallelnoj-konferentsii-grazhdanskogo-obshhestva-obse-2016>
3. Лушников Д.А. Организованные правительством неправительственные организации (GONGO): генезис проблематики, интерпретация и функции. – Полис. Политические исследования. 2019. № 2. С. 137-148. <https://doi.org/10.17976/jpps/2019.02.10>
4. Reston J. Kill The Gongos: Government-organized NGOs, or “GONGOs,” are an increasing threat to civil society. Here’s how to stop them.
5. Naim M. What Is a GONGO? – Foreign Policy. 13.10.2009. URL: <http://foreignpolicy.com/2009/10/13/what-is-a-gongo/> (accessed 23.09.2018)
6. Wu F. 2003. Environmental GONGO Autonomy: Unintended Consequences of State Strategies in China. – The Good Society. 12 (1). P. 35-45.

Публічна дипломатія ЄС

На сьогоднішній день міжнародний вплив ЄС набагато більше пов'язаний з переконанням та співпрацею, а не з примусом чи односторонніми діями. Тому ЄС за своєю природою є актором, пов'язаним більше з м'якою силою, ніж із жорсткою. Суть концепції ЄС як "normative power" полягає у його здатності трансформувати іноземні суспільства шляхом поширення його власних принципів та практик, які, як передбачає ця концепція, мають універсальне застосування.

Серед засобів м'якої сили ЄС можна виділити:

- Європейську культуру та ідентичність. Девіз ЄС "Єдність у різноманітті" відображає, як європейці, будучи носіями різних мов та представниками відмінних культур та традицій, об'єдналися заради миру і процвітання. Цей девіз являє собою "бренд", під яким Європейський союз представляє себе у світі. ЄС також представляє себе як зразкову модель регіональної інтеграції, чий досвід можуть перейняти інші регіональні об'єднання.

- Принципи ЄС. У статті 10 Лісабонського договору згадуються принципи, які надихнули на створення, розвиток та розширення ЄС, та цінності, які ЄС прагне просувати на глобальному рівні: демократія, верховенство права, універсальність та неподільність прав людини та основних свобод, повага до людської гідності, принципи рівності та солідарності.

Загалом, можна виділити такі переваги публічної дипломатії ЄС:

- Розвинута нормативно-правова база публічної дипломатії. У регламенті, яким засновано Інструмент партнерства для співпраці з третіми країнами на період

* Студентка 1 курсу магістратури спеціальності «Міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.політ.н., доц. Ковтун О.Ю.

2014-2020 рр., тричі згадується термін "публічна дипломатія".

Її визначають як діяльність з метою сприяння поширенню інформації про Союз, його цінності та інтереси. У Багаторічній індикативній програмі на період 2014-2017 рр. разом із освітою та академічною співпрацею згадується публічна дипломатія як засіб підвищення рівня проінформованості про ЄС та посилення його ролі на світовій арені.

- Ефективне використання широкого спектру дискурсивних текстів та наративів, таких як договори, декларації, доповіді, виступи єврокомісарів. Елементами наративу ЄС також виступають так звані "практики", такі як Спільна зовнішня та безпекова політика, Європейська політика сусідства, процеси розширення ЄС, стратегічні партнерства тощо. Дискурси продуктивні тим, що вони дозволяють організовувати дії у певному напрямку і керувати ними і, в той же час, обмежувати, маргіналізувати та виключати альтернативні способи мислення та дії.

- В межах ЄС майже немає протиріч між публічною дипломатією та зовнішньою політикою. У порівнянні з, наприклад, США, Європейський союз ніколи не оголошував себе поборником демократії, а потім здійснював інтервенції без санкції Організації Об'єднаних Націй. Примітно, що війська країн-членів Європейського союзу розміщуються в Іраку, але самого прапора ЄС там немає. До того ж, на відміну від США, війська ЄС в операціях на Західних Балканах та в Африці зазвичай розглядаються як справжні миротворці.

Разом з тим, публічна дипломатія ЄС не позбавлена певних недоліків:

- Публічна дипломатія ЄС є надзвичайно фрагментованою. Складна інституційна структура Європейського союзу призводить до того, що різні органи та директорати ЄС, відповідальні за здійснення публічної дипломатії, дублюють функції один одного, що призводить до надмірної бюрократизації та витрачання часу.

Наявних механізмів координації недостатньо для забезпечення повністю узгодженої діяльності. ЄС не має горизонтальної структури для координації

діяльності з публічної дипломатії за трьома пунктами: а) між Комісією, Радою та Європейським парламентом; б) серед генеральних директорів Комісії; с) між Брюсселем та делегаціями країн у ЄК.

Також існує фундаментальна проблема у розподілі ресурсів та компетенцій між Комісією та Радою. Структури Ради, які мають компетенцію щодо СЗБП, не мають ресурсів, необхідних для здійснення ефективної публічної дипломатії. Комісія ж має необхідні ресурси, але юридично не має необхідної для здійснення публічної дипломатії компетенції.

- У публічній дипломатії ЄС відсутня координуюча стратегія, яка б об'єднала зусилля та визначила спільні цілі. Союз дійсно встановив низку стратегічних пріоритетів щодо публічної дипломатії, але загальної стратегії все ще не вистачає.

- Основний акцент у публічній дипломатії Європейського союзу робиться на поширенні інформації. Фокус робиться на "те, що ми говоримо", а не на "те, що воничують". В результаті, ЄС постає у свідомості іноземців як глобальний гравець з широкими можливостями, який намагається диктувати світові, як він повинен думати, але ігнорує те, що світ думає насправді.

Отже, публічна дипломатія на сьогодні активно застосовується у зовнішньополітичній діяльності Європейського союзу, але, разом з тим, існують певні проблемні аспекти, над усуненням яких ЄС має наразі працювати.

Список використаних джерел:

1. Davis Cross M., Melissen J. European Public Diplomacy: Soft Power at Work.– New York: Palgrave Macmillan, 2013.
2. Sandrin P. Silences and hierarchies in European Union Public Diplomacy– Rio De Janeiro: Institute of International Relations, 2018.
3. Lynch D. Communicating Europe to the world: what public diplomacy for the EU? – Brussels: European Policy Centre, 2005.
4. Azpíroz M. Soft Power and Public Diplomacy: The Case of the European Union in Brazil.– Los Angeles: USC Center on Public Diplomacy, 2015.

Baumler B. EU Public Diplomacy: Adapting to an Ever-Changing World.– Los Angeles: USC Center on Public Diplomacy, 2019.

*Корбань М.**

Проблеми та перспективи мексикансько-китайських відносин

До кінця другого десятиліття ХХІ ст. Китай докорінно змінив свої підходи до Латинської Америки, в цілому, і до Мексики, зокрема: великі інвестиційні проекти прийшли на зміну мільярдним закупівлям сировинних товарів. Пекін почав робити ставку на свою довгострокову присутність в цьому районі світу. Мексика, у свою чергу, через охолодження відносин зі США у 2018 р. постала перед необхідністю терміново диверсифікувати торгівлю з іншими регіонами. Одним з варіантів розвитку подій став перегляд сформованих відносин з Китаєм, що є шансом для Мексики досягнути більшої незалежності від Вашингтона [1].

Незважаючи на те, що до кінця другого десятиліття ХХІ ст. між Мексикою і Китаєм двосторонньої УВТ погоджено не було, вже з 2003 р. Китай перетворився в другого торговельного партнера Мексики. Зокрема, за 2016 рік загальний обсяг торгівлі між цими країнами досягнув 75 млрд дол. В останні декілька років двостороннім економічним відносинам між Мексикою і Китаєм було надано особливого динамізму, що призвело до створення у 2013 р. Інтегрального стратегічного партнерства, узгодженого главами держав Енріке Пенья Ньето і Сі Цзіньпіном [2].

У результаті скорочення сільськогосподарських площ продовольча проблема Китаю до кінця першого десятиліття ХХІ ст. істотно ускладнилася. У зв'язку з цим, мексиканська адміністрація Пенья Ньето зробила ряд кроків щодо збільшення обсягів експорту своєї сільськогосподарської продукції в цю країну. До 2018 р. намітився прогрес у забезпеченні доступу мексиканських

* Студентка 1 курсу магістратури спеціальності «Дипломатія і міжнародне співробітництво» кафедри міжнародних організацій і дипломатичної служби
Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.політ.н., доц. Сапсай А.П.

харчових продуктів на китайський ринок, що стало наслідком недавно підписаних протоколів про постачання в Китай таких продуктів, як біла кукурудза, заморожене м'ясо великої рогатої худоби, текіла і тютюн. Також було погоджено електронний обмін сертифікатами на імпорт і експорт сільськогосподарської і рибної продукції [3].

Китай вже став найбільшим інвестором у світі завдяки своїм вкладенням у такі галузі, як природні ресурси, сировину, харчову промисловість і комунікації в найменш розвинені країни Азії і Латинської Америки. З 2012 по 2018 рр. китайські інвестиції в Мексику виросли в кілька разів і більше 1000 китайських компаній вже відкрили тут свої філії: «Lenovo» і «Huawei» (виробники обладнання), «Hisense» і «Sanhua» (обробна промисловість), «BAIC», «Minth», «Minhua» і «JAC Motors» (автомобільна промисловість), «Sinohydro» (інфраструктура), «EnvisonEnergy» і «JinkoSolar» (поновлювані джерела енергії), «CNOOC» (вуглеводні). Наприкінці 2015 р. у Мехіко був відкритий офіс Промислового і комерційного банку Китаю, а також відбувся запуск Інвестиційного бінаціонального фонду і Енергетичного фонду, що стали активними механізмами з розширення інвестиційних потоків[4].

У контексті розвитку відносин з Китаєм Ньето покладав особливі надії і на новий Федеральний закон Мексики «Про спеціальні економічні зони» (СЕЗ), який набув чинності 1 липня 2016 р. Мексиканський уряд вирішив взяти за основу в першу чергу досвід Китаю, а саме, приклад успішного розвитку порту Шеньчжень, розташованого за 80 км від Гонконгу. Передбачається, що СЕЗ здатні стати тією самою новою моделлю розвитку малорозвиненого півдня країни, сприяючи створенню нових робочих місць і поліпшення якості життя його жителів [5]. При цьому, мексиканці особливо розраховували на капіталовкладення з боку КНР.

Однак, досягнуті результати далеко не повною мірою відображали потенціал мексикано-китайського співробітництва в питанні взаємних інвестицій. За офіційними даними, лише менше 1% від загального обсягу китайських прямих іноземних інвестицій, призначених для Латинської

Америку, припали на Мексику. На думку Бао Ронгліна, президента Асоціації підприємців Китаю, це можна пояснити як мінімум шістьма причинами: 1) незахищеністю бізнесу через війну проти наркокартелів; 2) нестійким обмінним курсом; 3) традиційним пріоритетом Мексики на користь своїх ключових торговельних партнерів; 4) взаємним незнанням традицій; 5) незнанням китайцями іспанської мови; 6) високим рівнем корупції в Мексиці [6].

Крім того, саме під час президентства Е. Пен'ї Н'єто був скасований, мабуть, найважливіший китайський інвестиційний проект з будівництва високошвидкісної залізничної магістралі, що сполучає міста Мехіко і Керетаро, був переданий на реалізацію китайській компанії «China Railway», і це викликало обґрунтоване невдоволення Китаю. Також адміністрацією Пен'ї Н'єто було призупинено будівництво проекту «Dragon Mart» у Канкуні – комерційного центру площею більше 500 га, в якому планувалося створити виняткові умови для презентацій і продажу продукції компаній зі всього світу. Це пояснювалось високою ймовірністю нанесення екологічного збитку цьому району [7]. Проте, на початку 2016 р. китайська компанія «China Offshore Oil Corporation» виграла великий тендер на розробку і видобуток надлегкої нафти в першому з десяти глибоководних районів Мексиканської затоки.

Китай вже перетворився на друге за величиною джерело імпорту для Мексики і третій пункт призначення мексиканського експорту. У свою чергу, Мексика продовжила залишатися другим торговельним партнером Китаю серед всіх латиноамериканських країн відразу після Бразилії. Основний негативний момент цих відносин полягає у тому, що дефіцит торговельного балансу Мексики з Китаєм досягнув у 2017 р. 65 млрд дол., ставши найвищим за останні роки [8]. Для вирішення ситуації, що склалася, самій Мексиці необхідно створити конкурентоспроможні підприємства в таких галузях, як текстильна, електротехнічна, взуттєва і металообробна. Також мексиканський

уряд ввів компенсаційні квоти на імпорт низки готових товарів зі сталі, вироблених в Китаї, звинувативши китайських постачальників у демпінгу [9].

Відтак, Мексика і Китай вийшли на абсолютно новий етап своїх відносин і їх співробітництво за останнє десятиліття набуло особливого динамізму. Потреба Китаю у розширенні імпорту продукції з таких країн, як Мексика, Аргентина і Бразилія, дозволить Мексиці поступово вирівняти сформований величезний торговельний дисбаланс. Також КНР в найближчі роки буде переслідувати головну свою мету, а саме розвиток співробітництва по лінії «Південь–Південь», використовуючи вже підготовлену ним раніше базу в латиноамериканському регіоні.

Список використаних джерел

1. China, la opción de México para hacer frente a las amenazas de Trump [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.excelsior.com.mx/nacional/2017/01/24/1141895>

2. México y China acuerdan “asociación estratégica integral” [Електронний ресурс]. – URL: <http://aristeguinoticias.com/0406/mexico/mexico-y-china-acuerdan-asociacion-estrategica-integral/>

3. Méxicoduplicaráen 2016 exportacionesalimentarias a China, principalcomprador[Електронний ресурс]. – URL: <http://www.sinembargo.mx/11-12-2015/1575574>

4. México, Brasil y China, tres gigantes en pugna [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.forbes.com.mx/mexico-brasil-y-china-tres-gigantes-en-pugna/>

5. Zonas económicas especiales [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.laizquierdadiario.mx/Zonas-economicas-especiales-hacia-nuevos-polos-industriales-en-Mexico>

6. 6 razones por las que China no quiere invertir en México [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.forbes.com.mx/6-razones-por-las-que-china-no-quiere-invertir-en-mexico/>

7. Profepa impone clausura total al proyecto Dragon Mart de Cancún [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.excelsior.com.mx/nacional/2015/01/27/1004768>

8. Cepal. México tiene el mayor deficit comercial con China [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.eluniversal.com.mx/articulo/cartera/2015/05/26/cepal-mexico-tiene-el-mayor-deficit-comercial-con-china>

9. El dragón chino amenaza a la industria del acero en México [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.forbes.com.mx/el-dragon-chino-amenaza-a-la-industria-del-acero-en-mexico/>

*Сервинський А.О.**

Дипломатія Німеччини у безпековій сфері

Важко недооцінювати роль Німеччини у сучасному політичному та безпековому середовищі. На сьогодні вона є одним з найвпливовіших гравців на міжнародній арені. Утім чи дійсно сучасна німецька дипломатія пройшла шлях від споживача до виробника безпеки?

Німеччина стала членом НАТО 6 травня 1955. Це відбулось в умовах конфронтації між Заходом і Сходом. Другий етап розширення НАТО мав надзвичайний вплив для повоєнної відбудови, трансформації в виробника безпеки та оборони Західної Європи під час «холодної війни» як невід’ємна частина євроатлантичної спільноти. Крім цього, зростання німецького Бундесверу виявилось ключовим елементом зростання впливу західнонімецької сили в центральній Європі. Це разом із Паризьким договором 1951 р. закріпило елементи економічного співробітництва Західної Європи та допомогло інтегрувати післявоєнну Західну Німеччину в європейське співтовариство. Тобто на початковому етапі Німеччина перебувала у ролі споживача безпеки.

* Студент 3 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»
Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Шинкаренко Тетяна Іванівна, кандидат історичних наук, доцент

Утім у 2004р. Німеччина ухвалила безпековий «план дій». У ньому говориться, що попередження кризи повинно носити цивільний характер і за можливістю має здійснюватись як умога раніше до конфлікту. Таким чином Німеччина наголошує на збереження миру. Також справедливо зазначити, що військові засоби, як інструмент попередження конфліктів і управління конфліктами можуть бути необхідними для попередження чи завершення насильницького вирішення конфліктів.

Німеччина застосовує цей принцип на практиці з використанням збройних сил на території держав не членів НАТО декілька років. Зазвичай це відбувається за рахунок участі німецьких військових у миротворчих місіях. Це дає змогу німецькій армії тренуватися у реальних умовах та у випадку загрози суверенітету Німеччини наносити відповідь. Також варто зазначити, що незалежно від того чи німецький народ усвідомлює, армія Німеччини стала засобом дипломатії та зовнішньої політики. Одна з причин полягає в тому, що політики постійно намагались виправдати військові втручання з гуманітарних міркувань (наприклад, як це було на Балканах). Таким чином громадськість сприймала такі операції як дії військового агентства технічної допомоги, а не як військові місії.

Що стосується географії дипломатії Німеччини у безпековій сфері, то вона перш за все направлена на Південно-Східну Європу, Африку, Центральну Азію, Кавказ та Близький Схід. Тобто регіони, які можуть загрожувати втіленню її інтересів. Крім цього, така географія відповідає безпековому сприйняттю Німеччини. Але одночасно з цим, як й інші країни-члени НАТО та ЄС, Німеччина сприймає міжнародний тероризм, розповсюдження зброї масового знищення, регіональні конфлікти, розпад держави і організовану злочинність як головні загрози сьогодення та майбутнього. Оскільки ці загрози мають динамічну природу і виходять з більш віддалених регіонів, безпековій дипломатії Німеччини стає все важче обмежуватись географічно. Німці бачать першу лінію оборони закордоном.

Тим не менш, динаміка нових ризиків робить необхідним об'єднання сил в рамках комплексної стратегії запобігання конфліктам і їх стабілізації. Таким чином відбувається поступова зміна від споживача безпеки до її виробника. Поряд з класичною інтеграційною безпековою політикою існує політика безпекової проєкції через процеси стабілізації і її інтеграції в новому середовищі. Тобто з географічної точки зору Німеччина буде концентруватись на конфліктах на Балканах, в Північній Африці на Близькому Сході та в Центральній Азії. Що й робить Німеччина утримуючи військовий миротворчий контингент у гарячих точках.

Німеччина завжди керується принципом координації зі своїми партнерами та міжнародними акторами. Рамками для дій є тісний зв'язок в ЄС, Північноатлантичному альянсі (НАТО) так і участь в міжнародних організаціях, особливо в ООН, ОБСЄ та Раді Європи. Німеччина дійсно вносить свій вклад в багатосторонню галузь крім ООН, НАТО, ОБСЄ і РЄ, також в структури регіонального співробітництва в південно-східній Європі і Африці так само і в фінансові інститути такі, як МВФ, Світовий банк і Банки регіонального розвитку. План дій 2004р. підкреслює примат багатосторонньої направленості дипломатії у безпековій сфері.

Це також в кінцевому рахунку відображає основні принципи німецької зовнішньої політики та безпекової дипломатії. Федеративна Республіка Німеччина, як правило, не діє самотужки в своїх військових та цивільних місіях за кордоном. З точки зору зовнішньої політики, Німеччина тісно пов'язана з західними демократіями, які інституційно сконцентровані головним чином на ЄС і НАТО. Німеччина є їх членом і намагається дотримуватись зобов'язань. Країна вносить свої інтереси в відповідні організації, шукає баланс інтересів, а потім приймає рішення про вид і галузь участі. З одного боку, цю політику можна пояснити історичними причинами. З іншого боку така політика відповідає інтересам німецької зовнішньої та безпекової політики: політики усвідомлюють що корисливі інтереси не можна відстоювати, діючи самотужки, а можуть бути реалізовані тільки в

співробітництві. Тим не менш треба мати достатній вплив і також фінансові засоби аби займати міцну позицію в багатосторонній співпраці.

Що стосується набуття ядерного потенціалу, то у 2007 році колишній міністр оборони Німеччини Руперт Шольц заявив, що Німеччина повинна прагнути стати ядерною державою. У вересні 2007 року президент Франції Ніколя Саркозі запропонував Німеччині взяти участь у контролі над французьким ядерним арсеналом. Канцлер Меркель та міністр закордонних справ Штайнмаєр відмовилися від цієї пропозиції, заявивши, що Німеччина «не має інтересу до володіння ядерною зброєю». Через стурбованість діями Володимира Путіна Меркель заявила німецькій пресі: «Поки в світі є ядерна зброя, нам потрібно мати ці можливості, як стверджує НАТО».

Отже, не зважаючи на те, що Німеччина є стратегічним актором міжнародних відносин, повністю перехід від споживача до виробника безпеки не завершено. ФРН обмежена міжнародними договорами, не має постійного представництва у Раді Безпеки ООН та членством у міжнародних організаціях, а присутній військовий контингент США на території Німеччини, також не дає змоги з упевненістю говорити про Німеччину, як виробника безпеки.

Джерела:

1. Погорельская С. Некоторые аспекты европейской политики объединенной Германии// Мировая экономика и международные отношения. - 2000. - №1.
2. Эрлер Г. Внешняя политика и политика безопасности Германии после войны в Косово// Мировая экономика и международные отношения. - 2000. - №1.
3. Н. А. Власов. Уроки гиндукуша: миссия бундесвера в афганистане и политика безопасности фрг [Електронний ресурс] / Н. А. Власов // Вестник СПбГУ. Сер. 6.. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://vestnik.spbu.ru/html16/s06/s06v3/09.pdf>.
4. Мінгазутдінова Г. Безпекова політика Німеччини: відносини з нато [Електронний ресурс] / Мінгазутдінова Г. // Актуальні проблеми

міжнародних відносин. Випуск 88 (Частина I), 2010 – Режим доступу до ресурсу: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/view/1245>.

5. Павлов Н. Нормальная «ненормальная Германия» // Международная жизнь. – 2005. -№11.

6. Chris Bowlby. Germany: Reluctant military giant? [Електронний ресурс] / Chris Bowlby // BBC News Services. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/news/world-europe-40172317>.

7. Deutsche Presse-Agentur, "Merkel Shifts Stance to Say NATO Must Keep Nuclear Defence," 22 October 2010

*Стельмухова Є.Є.**

Особливості сучасних зовнішньополітичних концепцій КНР

На сьогодні КНР можна назвати однією з провідних держав світу. Сучасний етап розвитку КНР проходить під керівництвом Сі Цзіньпіна. Уся зовнішня політика та курс зводиться до так званої концепції «китайської мрії» [1], [2]. Ця концепція включає досить багато різних компонентів. Основна її суть полягає у тому, що Китай має відновити свій втрачений статус та могутність на міжнародній арені, а також забезпечити своїм громадянам достойне життя та розвиток. Однак, науковець Чен Ванг стверджує, що КНР прагне сховати певні «ворожі» імперські мотиви за цією концепцією. По-перше, це питання територій та островів, які нібито належали раніше Китаю, а тепер перебувають у владі інших держав. Усередині Китаю продовжує використовуватися концепція "втрачених територій" зарубіжних країн, суверенітет яких на міжнародному рівні формально визнається. До своїх "втрачених територій" КНР відносить Бутан, В'єтнам, Киргизію, Корею, Лаос, Малайзію, М'янму, Непал, північ Індії, острови Сенкаку, Сінгапур, Таїланд, 300 островів Південно-Китайського, Східно-Китайського і Жовтого морів,

* Студентка 2 курсу магістратури спеціальності «міжнародні відносини» Київського національного університету імені Тараса Шевченка Інституту міжнародних відносин
Науковий керівник: д.п.н., проф. Скороход Юрій Степанович

Південний Казахстан, афганську провінцію Бадахшан, Монголію, Забайкалля та південь Далекого Сходу аж до Охотська. "Втрачені території" складають понад 10 млн кв. км, що перевищує територію КНР (9,6 млн кв. км). Сьогодні всі ці питання, за винятком спорів з Індією, Японією, В'єтнамом, а також проблеми Тайваню вже вирішені політичним шляхом. У відповідності до угод про вирішення спірних територіальних питань до Китаю відійшли 1158 кв. км території Таджикистану, 407 - Казахстану, 337 - Росії, 12 кв. км - Киргизії. Відповідно, ситуація у Південно-Китайському морі та зі створенням штучних островів свідчить, що Китай не облишив прагнення здобути якомога більше територій та облаштувати їх під свої потреби. По-друге, сусідні країни остерігаються зростання націоналізму в Китаї. КНР все більше починають вважати ревізіоністською державою, що прагне трактувати історію з власної позиції та не зважати на інтереси сусідів [3].

Окрім того, активно просувається концепція «мирного підйому» (peaceful rise). Концепцію було висунуто ще у 2003 році Чженем Біцзянем. У розумінні Біцзяня, підйом нової великої держави зазвичай дестабілізує міжнародний порядок, що склався, та призводить до конфліктів та війн між могутніми державами [2]. Проте, Китай обрав зовсім інший шлях та прагне повернути свій статус виключно мирним шляхом.

Окрім згаданих концепцій, новою концепцією в зовнішній політиці КНР стала так звана «концепція червоних ліній» ('bottom line thinking'). Цей курс передбачає захист своїх національних інтересів шляхом встановлення «червоних ліній», які інші держави не можуть перетнути [3]. Раніше Китай висловлював певні сподівання та очікування щодо дій інших держав. Тепер, Китай чітко заявляє про дії, які він не вважає прийнятними, та яким держава буде протидіяти. Так, на початку 2013 року КНР уперше висловила протест проти проведення третього ядерного випробування КНДР, викликавши посла КНДР для надання пояснень щодо ситуації. У квітні 2013 року міністр закордонних справ КНР Ван І публічно заявив, що «КНР буде протистояти усім провокаційним заявам та діям будь-якої держави регіону та не дозволить

створювати проблеми у себе на «подвір'ї». Ця концепція застосовується і до територіальних суперечок з сусідами у Східному та Південному морях. Непохитну позицію керівництва КНР підтримав і Лі Кецянь у 2014 році на Боаоському Азійському Форумі, заявивши: «Китай прагне вирішити територіальні суперечки з сусідами мирним шляхом, проте відповідатиме жорстко на провокації, що підривають стабільність у Південно-Китайському морі. Китай вірить у добро і буде намагатися відплатити тим самим, а погані вчинки будуть вирішуватися справедливо». 23 листопада 2013 року було оголошено про створення повітряної захисної ідентифікаційної зони Східно-китайського моря, що охоплює спірні з Японією острови Сенкаку/Дяоюйтай.

Іншою вагомою концепцією, що покликана поєднати КНР з іншими країнами, є концепція «спільноти зі спільною долею». Першочергово, концепція використовувалася для позначення відносин КНР з Тайванем та державами Південно-Східної Азії, проте поступово була поширена на взаємозалежні відносини між державами з різним політичним ладом та різним рівнем розвитку в епоху економічної глобалізації. Концепція також стосується країн АСЕАН, оскільки Китай зацікавлений в налагодженні відносин, «що почнуть нову історичну епоху» [4]. КНР прагне сформувати сіноцентричний регіональний порядок, пов'язавши усі країни регіону разом. Нові ініціативи «Шовковий шлях – Економічний пояс» (Silk Road Economic Belt) та «Морський шовковий шлях» (Maritime Silk Road) покликані об'єднати багато країн та «забезпечити розвиток та стабільність світової системи» [5]. Уряд Китаю переконаний, що для зростання впливу у світі необхідно забезпечити стабільність та внутрішню безпеку в регіоні.

Таким чином, сучасна політика КНР є досить впевненою та дещо агресивною. Установлення чітких «правил гри» у регіоні, впевнена економічна політика, залучення підтримки країн Третього світу та проголошення себе їх лідером викликають побоювання у багатьох держав, зокрема сусідів Китаю. Нові зовнішньополітичні концепції покликані ствердити місце Китаю та

виправдати його дії на міжнародній арені, а також забезпечити економічне зростання у майбутньому без шкоди для політичних інтересів.

Список використаних джерел

1. Reeves, J., 2018. Imperialism and the Middle Kingdom: the Xi Jinping administration's peripheral diplomacy with developing states. *Third World Quarterly*, 39(5), pp.976-998.
2. Zhang, F., 2019. The Xi Jinping Doctrine of China's International Relations. *Asia Policy*, 26(3), pp.7-23.
3. FERDINAND, P., 2016. Westward ho-the China dream and 'one belt, one road': Chinese foreign policy under Xi Jinping. *International Affairs*, 92(4), pp.941-957.
4. Hu, W., 2018. Xi Jinping's 'Major Country Diplomacy': The Role of Leadership in Foreign Policy Transformation. *Journal of Contemporary China*, 28(115), pp.1-14.
5. Wang, Z., 2013. The Chinese Dream: Concept and Context. *Journal of Chinese Political Science*, 19(1), pp.1-13.

МІЖНАРОДНЕ РЕГІОНОЗНАВСТВО

*Бондарцева В.В**

Суперництво США та Китаю в Південно-Східній Азії у контексті реалізації їх зовнішньополітичних пріоритетів

За останні роки сфера американо-китайських відносин значно розширилася і більше не обмежується традиційними питаннями двосторонньої торгівлі, обмінним курсом китайського юаня і тибетським питанням. З огляду на зростаюче значення Китаю в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні і в світовій економіці, ці реформовані відносини охоплюють ширші регіональні проблеми, такі як напруженість в Східно-Китайському морі, конфлікт в Південно-Китайському морі, різні проблеми в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні [1], а також глобальні проблеми, такі як зміна клімату, кібербезпека, боротьба з тероризмом і скорочення бідності.

Наміри, які стоять за військовим зростанням Китаю, були джерелом міжнародної недовіри. Вчені-реалісти і експерти з безпеки стверджують ця недовіра веде ці дві країни до неминучого «суперництва» і США повинні готуватися до того, що Китай колись оскаржить переважання США в Азії [1]. З іншого боку, Китай також виступив в якості партнера для США. Наприклад, Китай є основним тримачем облігацій США і найбільшим торговим партнером США. Таким чином, політики підкреслюють, що співпраця з Китаєм має вирішальне значення для економічного розвитку США.

Китай все активніше заявляє про те, що він вважає своїм законним місцем на світовій арені. У червні 2014 року Ву Сінбо, виконавчий декан Інституту міжнародних досліджень при університеті Фудань, сказав: «З розвитком азіатських економік країни набули впевненості і усвідомили важливість самостійного вирішення проблем регіональної безпеки [2, с.318]. Тому логічно, що безпека в Азії повинна визначатися азіатськими країнами»

*Студентка 1 курсу магістратури спеціальності «Міжнародне регіоназнавство» Інституту Міжнародних Відносин Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.політ.н., ас. Цирфа Юлія Анатоліївна

[2]. З ростом потужності зростає відповідальність: якщо Китай дійсно є державою першого світу, він повинен бути готовий взяти на себе більшу частку регіональної і глобальної безпеки: відповідальність, яка включає регіональні зусилля з надання гуманітарної допомоги та надання допомоги при лихах.

Конкуренція між США і Китаєм за домінування в регіоні дійсно посилюється. Зіткнувшись з цією зростаючою м'якою боротьбою за потужну владу, країни Південно-Східної Азії роблять все, що можуть і повинні, для підтримки своєї відносної незалежності і безпеки в цьому вируючому політичному казані.

Більшість країн Південно-Східної Азії не вибирають боку, а замість цього демонструють, що питання політичного вибору між ними - не «або-або», а континуум. За словами Макса Фішера і Одрі Карлсен в цьому континуумі є три групи на різних етапах: «протидія» Китаю, «зсув в бік» Китаю і «гра з обох сторін» [2, с. 162].

Деякі вважають, що "стратегічний партнер" США, Сінгапур і союзник США - Філіппіни перебувають у таборі "протидії" Китаю. Сінгапур, схоже, більш ідеологічно пов'язаний зі Сполученими Штатами і навіть забезпечує тимчасову базу для військових кораблів ВМС США і літаків, які збирають спостереження і розвідку щодо Китаю [2, с.245].

Філіппіни - це приклад країни, яка явно «грає обидві сторони» - і досі успішно[46]. Різкий поворот президента Філіппін Родріго Дутерта від переконаного військового союзника США до більш незалежної і нейтральної позиції між Сполученими Штатами і Китаєм вразив тих аналітиків і політиків, які припускали, що Маніла твердо знаходиться в таборі США.

Інші держави Південно-Східної Азії, такі як Камбоджа, Лаос, М'янма і, можливо, номінальний союзник США Таїланд, схоже, рухаються в бік Китаю, вважаючи за краще економічні стимули Китаю над перевагами військової «захисту» США [2, с.146].

Бруней також може змінити свою позицію. Бруней і Китай, очевидно, мають претензії в Південно-Китайському морі, і Бруней може використовувати свої претензії в якості важеля для підтримки вкрай необхідних китайських інвестицій. Пекін може спробувати використовувати свої економічні зв'язки з Брунеєм для запобігання консенсусу всередині АСЕАН щодо рішень або заяв по Південно-Китайського моря [2, с.231].

Індонезія має серйозні розбіжності з Китаєм щодо району Південно-Китайського моря на північ і схід від належних Індонезії островів Натуна, де їх вимоги можуть збігатися [3]. Адміністрація Трампа намагається скористатися цим, щоб оживити американо-індонезійські військові відносини. Проте перспективи різко розходяться щодо політики і дій США на Близькому Сході, особливо переїзду посольства США в Єрусалим [3].

В'єтнам також має різкі розбіжності з Китаєм щодо Південно-Китайського моря. В'єтнам проводить політику «диверсифікації і багатосторонності» [2, с.160] відносин з найбільшими державами, і Сполучені Штати намагалися використовувати це. Але В'єтнам незмінно неприєднаний. Дійсно, його давня політика - це «три країни»: ніякої участі у військових альянсах, ніяких іноземних військових баз на в'єтнамській території і ніякої опори на одну країну в боротьбі проти іншої. Тим часом, він продовжує підтримувати міцні економічні відносини з Китаєм [4].

Одне можна сказати напевно: балансування між Китаєм і США буде ставати все більш важливим і важким для країн Південно-Східної Азії. Це також підірве єдність АСЕАН і послабить його «центральність» і вплив в питаннях безпеки в регіоні - як колективно, так і для окремих його членів [4].

Після того, як США стали провідною світовою державою в 1945 році, США визначили дві широкі стратегічні цілі: уникнути нової світової війни і стримати поширення комунізму. Ключовою частиною стратегії було створення спільноти зі спільними економічними інтересами через мережі торговельних угод і глобальні інститути, такі як Світовий банк, МВФ і ОЕСР.

Ця система виявилася надзвичайно успішною на всіх фронтах. По суті, «Один пояс, один шлях» - це спроба Китаю здійснити аналогічний геополітичний переворот [5]. Його стратегічні цілі більш обмежені: гарантувати безпеку Китаю і утвердитися в якості центральної сили в Азії.

Список використаних джерел

1. George P. Jan. U.S./China Rivalry in the Twenty-First Century / George P. Jan. – London: America Star Books, 2015. – 186 с.
2. Michael Pillsbury. The Hundred-Year Marathon: China's Secret Strategy to Replace America as the Global Superpower / Michael Pillsbury. – New York: Henry Holt and Co., 2015. – 336 с.
3. What's Really At Stake In The US-China Rivalry [Електронний ресурс] // Gavekal. – 2018. – Режим доступу: <https://web.gavekal.com/article/whats-really-stake-us-china-rivalry>.
4. David B.H. Denoon. China, The United States, and the Future of Southeast Asia U.S.-China Relations, Volume II / David B.H. Denoon. – New York: NYU Press, 2017. – 512 с.
5. Ba, Alice D. 2014. “Is China Leading? China, Southeast Asia and East Asian Integration.” Political Science 66 (2): 143–165.

*Ворона О.А.**

Перспективи вирішення проблеми Косово на сучасному етапі

Республіка Косово – це частково визнана держава, яка з'явилася в результаті так званих югославських війн (1991-2001). Цей регіон Сербії був населений переважно албанцями, які з 60-х років ХХ століття розпочали боротьбу за незалежність, що в 1996-1999 роках перейшла у збройну конфронтацію. Сербські війська проводили в регіоні етнічні чистки та депортації косовських албанців. У ситуацію втрутилось НАТО: альянс бомбардуваннями змусив Югославію вивести свої війська. Косово було

* студент 4 курсу спеціальності «Країнознавство»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Дорошко Микола Савович

передано під опіку НАТО, згодом – ООН, а в 2008 році проголосило незалежність. З того часу Косово посилено намагається досягнути визнання своєї державності.

І серби, й албанці наводять власні аргументи, обґрунтовуючи свої права на край. Претензії Сербії на Косово лежать в історичній площині, у той час як албанці посилаються на етнічне право. Як відомо, у Сербії ці території є важливою складовою історичної пам'яті та національної ідентичності, оскільки саме тут у 1389 році відбулася битва на Косовому полі між військами турків-османів та сербів. У результаті цієї битви територія Сербії на декілька століть опинилася у васальній залежності від Османської імперії. Занепад сербського національного руху в Косово дозволив албанському населенню, яке вже тоді складало значну його частку, розпочати свої націєтворчі процеси у регіоні. Особливо стрімко ідея албанського національного відродження почала прогресувати у II половині XIX століття. Албанське населення швидко зростало, і вже наприкінці XIX століття частка албанців на території Косово сягнула 50% і надалі тільки збільшувалась.

До сьогодні Республіка Косово залишається частково визнаною державою, яку офіційно визнали лише 98 зі 193 держав-членів ООН, тобто 51%. Для того, щоб отримати місце в ООН, країні необхідно мати підтримку 2/3 всіх держав-членів Організації, тобто не менше 129, і згоду від Ради Безпеки, тобто відсутність вето від будь-якого постійного члена. При цьому РФ і КНР відмовилися від визнання незалежності Косово, вважаючи його складовою частиною Сербії.

Попри те, що Сербія вважає Косово невід'ємною частиною своєї території, за посередництва ЄС та США регулярно проводяться спроби встановити діалог між обома країнами. У 2013 році це вилилося у Брюссельську угоду, яку підписали прем'єр-міністри обох країн. Сьогодні обома сторонами вона виконується дуже неохоче і лише через те, що договір є умовою для переговорів щодо вступу Сербії до ЄС.

Ситуація значно погіршилася, коли у 2018 році Сербія за допомогою Росії почала добиватися серед країн, що вже визнали Косово, відкликання їхнього визнання. Таким чином їй вдалось переконати вже 13 держав, переважно африканських та острівних. Косово відповіло посиленою інтеграцією з Албанією, а також введенням 100% мит на сербські та боснійські товари. Дії Косово викликають занепокоєння у ЄС та США, які вимагають скасування мит та відновлення діалогу. Втім, позиція Косово залишається незмінною: спочатку визнання незалежності, а потім переговори й зняття 100-відсоткових мит на товари з вказаних країн.

Як один із варіантів, що може вирішити питання Косово і який активно пропагує нинішній президент Сербії Александар Вучич, розглядається двосторонній договір, згідно з яким Сербія може погодитися на визнання Косово незалежною державою в обмін на певного роду поступки з боку останнього. Свій план він називає єдиним шляхом виходу з кризи, «яка не повинна залишитися нашим дітям» [1] [2]

Однак до сьогодні ніхто не наважується напевне сказати, як саме виглядатиме ця угода, і що вимагатиме офіційний Белград від Приштини в якості тих самих поступок. Найбільш вірогідним вважається варіант, за яким країни проведуть обміни територіями задля вирівнювання етнічних кордонів. Північне Косово, населене переважно сербами перейде під контроль Сербії, а окремі райони півдня Сербії з домінуванням албанського населення – до Косово. Окрім того, окремі православні церкви та монастирі на території Косово отримають екстериторіальний статус, що зробить їх чимсь схожим на Афон у Греції. [3]

Позицію ЄС складно назвати сприятливою для варіанту укладання договору з обміну територіями. Ангела Меркель ще навесні 2019 року виступала проти будь-яких переділів кордонів у Європі. І подібна категоричність у словах канцлера ФРН цілком зрозуміла: підписання договору про обмін територіями може стати поштовхом до нових територіальних конфліктів на Балканах. Цим можуть скористатися прихильники

самовизначення Республіки Сербської (складової частини Боснії та Герцеговини, населеної боснійськими сербами) та її приєднання до Сербії, що, у свою чергу, автоматично ставить під загрозу міжетнічну стабільність у даній країні та провокує сплеск націоналізму серед боснійських мусульман та хорватів. Також ситуація може загостритися у Санджаку – історичній області на стику Сербії, Чорногорії і Боснії та Герцеговини, населення якої приблизно порівну складається з мусульман та православних. У результаті подальший переділ Балкан може не мати кінця. [4]

Позиція Російської Федерації, у свою чергу, залишається порівняно нейтральною. За останній час із вуст російських високопосадовців лунали як заклики дотримуватися Резолюції РБ ООН 1244, де по суті заперечується можливість незалежності Косово, так і слова про те, що офіційна Москва прийме будь-яке рішення, яке влаштує Сербію. Варто відзначити, що багато в чому саме завдяки подіям у Косово і встановилася сучасна сербсько-російська дружба. Виступивши на боці Сербії у 1999 році, РФ змогла перетворити цю підтримку в особливий вплив на внутрішню політику та енергетику балканської країни. Після офіційного проголошення незалежності Косово у 2008 році Москва в обмін на купівлю «Газпромнефтью» 51% акцій сербської нафтогазової компанії «NIS» наклала вето на вступ Косово до ООН, Інтерполу, ЮНЕСКО та інших міжнародних організацій.

Попри те, що Москва офіційно займає нейтральну позицію, на практиці врегулювання проблеми з Косово аж ніяк не вигідне Кремлю. Адже без конфлікту на півдні країни, Росія для Сербії перестане виконувати роль захисника і «старшого брата», поступово перетворюючись із важливого стратегічного союзника у звичайного історичного партнера та великого постачальника енергоресурсів. У той же час Сербія, вирішивши питання з Косово, неодмінно скористається можливістю інтеграції з ЄС. Зважаючи на вступ Чорногорії до НАТО та врегулювання спору між Грецією та тепер вже Північною Македонією, що відкрило Скоп'є дорогу до Альянсу, Сербія залишається чи не останнім форпостом російського впливу на Балканах. З

втратою Белграда Москва фактично «поступиться» цим регіоном своїм геополітичним супротивникам.

Головним важелем впливу Росії в цій ситуації є страх сербського керівництва, що Москва скерує весь гнів сербських націоналістів на уряд, адже ще з кінця 2018 року в Сербії практично не вщухають протести проти політики президента Вучича, прагнення якого вирішити проблему Косово шляхом визнання явно не надають йому рейтингів. Утім, це не означає, що переговори щодо договору з Косово безнадійні. Історичний досвід (до прикладу, вступ Чорногорії в НАТО або підписання Преспанської угоди) показує, що Росія активно діє на стадії переговорів і підготовки до невігідних їй подій, але після остаточної зміни ситуації вона може використати нову політичну конфігурацію на свою користь. Наприклад, якщо Москва підтримає варіант врегулювання із обміном територій, це може створити небезпечний прецедент для України, адже тоді виходить, що кордони між державами можна перекроювати відповідно до етнічних кордонів. А це, у свою чергу, надає Росії нові аргументи у своїх правах на Крим. Підсумовуючи, можна сказати, що Росії, у цілому, невігідне остаточне вирішення питання Косово з вищезазначених причин. Однак навіть у випадку «втрати» Сербії, внаслідок її вступу до ЄС вона радо скористається новоствореним прецедентом у власних геополітичних цілях. [5]. [6]

Насамкінець слід додати, що на початку жовтня 2019 року в Косово пройшли парламентські вибори, що ознаменували перемогу опозиційної партії «Самовизначення» Альбіна Курті, чиєю головною метою є об'єднання власної країни з Албанією в єдину державу. Причиною подібного результату волевиявлення є той факт, що «незалежницький» напрямок розвитку, який домінував останні 20 років, багато в чому зазнав краху. Косово не вдалося ні вступити до ООН, ні розпочати процес інтеграції до ЄС та НАТО, не вдалося навіть створити власну армію. Відповідно рішення про злуку автоматично повинно вирішити щонайменше більшу частину цих питань. Складно сказати, наскільки реальним є прагнення Курті об'єднатися з Албанією, особливо

зважаючи на небезпечний прецедент (об'єднання самопроголошених республік з іншими державами, тобто по суті переділ кордонів), який створить подібна злука. Тим не менше, очевидним стає той факт, що врегулювання за сербським сценарієм вже не отримає всеохоплюючої підтримки в Приштині, особливо на фоні заяв самого Курті про те, що для нього поновлення переговорів з Сербією не є пріоритетним. [7], [8]

Отже, зважаючи на усі обставини, шансів на вирішення проблеми Косово в найближчій перспективі практично немає. Скоріш за все договір буде відкладено у довгий ящик, до більш сприятливих часів. Однак у цьому контексті постає інше важливе питання: чи з'явиться в Сербії ще лідер, який наважиться на подібне «політичне самогубство»?

Список використаних джерел:

- 1) Вучић за “Еспресо” о Косову: Не постоји друго решење осим споразума [Електронний ресурс] // Novosti.rs. – 2019. – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.novosti.rs/%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8/%D0%B%D0%B0%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0/%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.393.html:769341-Vucic-za-Espreso-o-Kosovu-Ne-postoji-drugo-resenje-osim-sporazuma>.
- 2) Brajshori M. A road map for the Kosovo-Serbia dialogue [Електронний ресурс] / Muhamet Brajshori // Atlantic Council. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/a-road-map-for-the-kosovo-serbia-dialogue/>.
- 3) ЗМІ оприлюднили проект мирного договору між Косовом та Сербією [Електронний ресурс] // Європейська Правда. – 2019. – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/02/26/7093300/>.
- 4) Куроп`ятник О. Конфлікт Косово та Сербії продовжується: уроки для України [Електронний ресурс] / Олексій Куроп`ятник // Майдан закордонних справ. – 2019. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.mfa.ua.org/uk/publications/konflikt-kosovo-ta-serbii-prodovzhuetsia-uroky-dlia-ukrainy>.

5) Георгиевски Й. "Хуже на Балканах – лучше для России". Когда помирятся Сербия и Косово [Електронний ресурс] / Йована Георгиевски // Радіо Свобода. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.svoboda.org/a/30101852.html>.

6) Саморуков М. Новый косовский прецедент. Как Россия отреагирует на соглашение Белграда и Приштины [Електронний ресурс] / Максим Саморуков // Московский центр Карнеги. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://carnegie.ru/2019/04/04/ru-pub-78764>.

7) Цибульник В. Тринадцять днів до змін [Електронний ресурс] / Володимир Цибульник // Дзеркало тижня. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://dt.ua/international/trinadcyat-dniv-do-zmin-326097.html>.

8) Кухалейшвілі Г. Албанський контекст: Нова влада Косова кидає виклик Сербії та Україні [Електронний ресурс] / Георгій Кухалейшвілі // Zik. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://zik.ua/news/2019/10/09/albanskyu_kontekst_nova_vlada_kosova_kydaie_v_uklyk_serbii_ta_ukraini_1663489.

*Глушенко А.**

Палестинська проблема як чинник міжнародних відносин на Близькому Сході

Актуальність теми полягає в тому, що палестинське питання є гострою проблемою сучасних міжнародних відносин. Часто це питання розглядають під кутом прояву сепаратизму та тероризму на території Ізраїлю зі сторони Палестини, а не правом нації на самовизначення. Внаслідок цього дослідження “палестинської проблеми” як дестабілізуючого фактора конструкції міжнародних відносин Близькосхідного регіону набуває сьогодні особливого

* Студентка 2 курсу навчання спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник – кандидат політичних наук, асистент Волошенко Інна Олександрівна

значення. Адже вона порушує питання безпеки для інших держав Близького Сходу. Збройні сутички негативно впливають на економічний розвиток кожної зі сторін. Тому дане питання потребує втручання як і самих країн регіону, так і позарегіональних гравців.

Так чи інакше невирішене питання у конфлікті між арабами Палестини та Ізраїлем ставить країни регіону в неоднозначне положення. З одного боку вони мають підтримувати інтереси арабського народу, хоч і в іншій країні, з іншого цілком зрозуміло, що Ізраїль є лідером у регіоні Близького Сходу, і високорозвинутим державам регіону необхідно підтримувати з ним контакти як економічні, так і політичні. Тут і виникає конфлікт інтересів.

Саудівська Аравія: як один найбільших лідерів на Близькому Сході Аравія не залишається осторонь проблеми Палестини. Але її позиція є досить неоднозначною. Король Саудівської Аравії Салман бін Абдулазіз неодноразово заявляв про те, що його держава має намір захищати інтереси арабів і мусульман, а пріоритетною проблемою для Саудівської Аравії є створення незалежної Палестинської держави зі столицею в Єрусалимі

Єгипет: ще одна держава регіону, яка займає сильні політичні та економічні позиції у регіоні - це Єгипет. Держава також з непослідовною політикою щодо Палестинської Автономії. Колись Єгипет був одним з головних союзників, проте першим вийшов з коаліції та займав або нейтральну, або проізраїльську позицію. Останнім часом він тісно співпрацює з Ізраїлем та у його зовнішній політиці інтереси ПА нівелюються. Після перевороту 2013 року, який усунув від влади демократично обраного Мухаммеда Морсі, Абдель Фаттах ель-Сісі захопив контроль над Єгиптом. Відновляючи світський, авторитарний уряд, Сісі також ініціював новий етап в єгипетських відносинах з Ізраїлем і Хамасом. [1]

Іран: ця країна на відміну від інших країн регіону, як ніхто підтримував Палестину. Причина такого пріоритету ховається у проблемі суперництва з Ізраїлем. Загалом Іран є ворожою державою свого регіону, його стосунки тяжкі з найбільшими лідерами регіону: Саудівською Аравією та її

послідовниками, тобто малими монархіями Перської затоки, Ізраїлем. Все це політично зумовлює Іран шукати партнера, хоча у питання могутності Палестина явно поступається Ірану. [1]

Ізраїль: основний фактор, що найтісніше пов'язаний з Палестинською проблемою – це, звичайно, Ізраїль. 70 років з моменту існування держави вони повністю придушують будь-яке прагнення палестинців на самовизначення. Заручившись підтримкою США, вони маніпулюють палестинським питанням у міжнародних організаціях та на міжнародній арені. Завжди блокують будь-які рішення, що стосуються Палестинської Автономії. За останніх 50 років, як держава з високим потенціалом Ізраїль назбирав собі велику кількість союзників, пов'язаних саме у економічній співпраці. [2]

США: Підхід Сполучених Штатів до палестинської проблеми завжди залежав від позиції, яку займала правляча еліта, а саме ті, хто контролював нафтові та фінансові потоки в цьому регіоні. Їхні протиріччя у позиціях по проблемах регіону досить часто накладалися на різноманітні фактори міжнародного і внутрішнього характеру. Політичне сприйняття палестинського питання офіційним Вашингтоном суттєвим чином залежить завжди від пріоритетів в близькосхідній політиці США. Важливим фактором, що впливає на американську політику на близькосхідному регіоні є також те, що від самого початку існування держави Ізраїль, між державами існувало “стратегічне партнерство”, яке завжди займало особливу позицію при врахуванні зовнішніх пріоритетів. Відповідно, розробники американської близькосхідної політики не могли не звертатися до палестинської проблеми хоча б з причини того, якого значення вона набула для міжарабських відносин й зовнішньої політики країн регіону. [3] Характерним для американської зовнішньої політики завжди було те, що вони підтримували Ізраїль. Не зважаючи на постійні спроби примирити сторони, та посередництво США при мирних переговорах, їх позиція завжди була чіткою.

ЄС: ЄС, як політична структура, з початку свого існування бере активну участь у мирному процесі в рамках Близькосхідного квартету (ООН, ЄС,

США, РФ).[3] Позиція ЄС досить чітка: якщо у регіоні відбуваються сутички, ЄС негайно реагує, вони постійно виступають з заявами та застереженнями. Фактично Союз завжди займає позицію підтримки обох зі сторін. Маючи тісні економічні відносини з Ізраїлем, вони не можуть повністю ігнорувати їх інтереси, але, сповідуючи верховенство прав людини, вони не можуть залишати поза увагою інтереси та права палестинців на самовизначення. [4] Також для ЄС тут спостерігається взаємовигода для всіх трьох сторін: ЄС намагається відігравати активну роль в конфлікті для створення позитивного іміджу, утвердження в регіоні та для забезпечення своїх енергетичних та економічних інтересів; Ізраїль розвиває стабільні та вигідні торгівельні відносини та поступово виходить на європейські ринки; Палестинська автономія шукає в ЄС політичної підтримки та визнання, намагається знайти союзника на протипагу тандему США-Ізраїль в регіоні. [5]

Список використаної літератури

1. M. de Waart P. Dynamics of Self-determination in Palestine / P. J. I. M. de Waart., 1994. – 121 с
2. Obama B. Remarks of President Barack Obama / Barack Obama. // Camp Lejeune. – 2009. – 38 с.
3. Reinhart T. Israel/Palestine: How to End the War of 1948 / Tanya Reinhart., 2011. – 107 с.
4. Горук А. Проблеми сучасного світу / Андрій Горук.. – 176 с.
5. Оласюк Н. ЄС та ізраїльсько-палестинський конфлікт на сучасному етапі / Наталя Оласюк. – Острог. – 289 с.

ПРИКОРДОННІ КОНФЛІКТИ ЯК ЧАСТИНА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДОКТРИНИ КНР НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Питання прикордонних конфліктів КНР досить гостро стоїть на порядку денному не лише для регіону Азії, а й для світової спільноти, враховуючи масштабність та глобальність потенційних наслідків від можливих варіантів їх розв'язання.

Загальна протяжність сухопутних кордонів Китайської народної республіки становить близько 22 тисяч кілометрів та робить цю державу першою у світі за протяжністю її кордонів[1]. На додачу до цього, чотирнадцять країн-сусідів інколи з діаметрально протилежними політичними системами та ідеологіями ще більше ускладнюють можливість ведення одноманітної зовнішньої політики та вимагають багатовекторного підходу до розв'язання суперечок.

Якщо говорити про прикордонні конфлікти з точки зору наявності матеріально-правової бази, то фактично з усіма країнами-сусідами КНР має договори про кордони, хоча часто, як наприклад у випадку з Бутаном, вони не покликані повністю делімітувати кордони з подальшою демаркацією, а радше просто встановити режим «підтримання миру»[2], що не призводить до практичного вирішення, а навпаки спонукає до появи ще більше непорозумінь та як наслідок до майбутніх прикордонних сутичок.

З іншого боку, на сучасному етапі основні принципи вирішення прикордонних конфліктів ми можемо знайти в двох концепціях. Перша з них з'явилася відносно давно, адже її згадано ще в індійсько-китайській угоді 1954 року, яка проголошує необхідність дотримання «п'яти принципів мирного співіснування», або так звані «Панча шила»[3], що включають наступні

* Студентка 3 курсу спеціальності «Країнознавство»

Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка, Інститут міжнародних відносин

Науковий керівник: Дорошко М.С., д.і.н., професор, завідувач кафедри Міжнародного регіоназнавства ІМВ КНУ

пункти: взаємну повагу територіальної цілісності та суверенітету; взаємний ненапад; невтручання у внутрішні справи один одного; рівність і взаємні вигоди; мирне співіснування. За словами керівника КНР, ці принципи застосовуються й до інших двосторонніх угод з державами-сусідами.

Інша важлива концепція в контексті розгляду територіальних суперечок КНР – це сучасна доктрина Сі Цзіньпіна, що має назву «Китайська мрія». В загальному ця концепція має на меті відродження китайської нації, а також утвердження верховенства КНР не лише на регіональній, а й на глобальній арені. При розвитку ідеології «китайської мрії», вона була розділена на три компоненти. Перший компонент означає «Китай в Китаї» і звертається до націоналістичного елементу, підкреслюючи особливий національний характер КНР і об'єднуючи громадян в рамках класичної держави-нації. Другий компонент «Китай в Азії» підкреслює незахідний характер ідеології та її винятковість. Нарешті, третій компонент «Китай у світі» підкреслює прагнення КНР побудувати сучасну цивілізовану країну при розвитку китайської моделі економіки та політики в міжнародних відносинах. Всі ці три елементи досить часто виступають як обґрунтування певних дій КНР стосовно країн-сусідів та досить часто використовуються для пояснення внутрішньополітичних процесів, спрямованих, наприклад, на подолання сепаратизму[4].

В цьому контексті, цікавою є «Теорія диверсійної війни», яка обґрунтовує необхідність підписання мирних договорів з країнами-сусідами, в часи найбільшої внутрішньої нестабільності[5]. Завдяки китайській кампанії під назвою "Жорсткий удар", введеної 1996 року задля боротьби проти злочинності, в Сіньцзян-Уйгурському автономному районі було здійснено тисячі арештів, страти і фіксувалися численні випадки порушення прав людини, а також зменшення свободи релігій[6]. Така політика та політична маргіналізація регіону сприяла появі бандитських груп, які здійснювали численні партизанські операції, включаючи диверсії та напади на казарми поліції, а іноді навіть терористичні акти, в тому числі вибухи та вбивства

урядовців. У пекінському районі Сідан, 7 березня 1997 року, бомба в автобусі вбила двох людей; Відповідальність за напад взяли на себе уйгурські сепаратисти. Таким чином, влада КНР потребувала швидкої реакції. Зрештою, майже одразу опісля інцидентів в «повстанському» регіоні партія почала проводити перемовини з сусідніми їй Киргизстаном, Таджикистаном та Казахстаном, результатом чого стали три договори про кордон, підписані двома роками пізніше[7]. Таку ж стратегію можна побачити й з іншими прикордонними територіями. Коли в 1959 році в Тибеті відбувалося повстання, Китай почав шукати компромісу щодо прикордонних суперечок з М'янмою, Непалом та Індією. Після етнічних заворушень у Сінцзяні в 1962 році Китай досяг компромісу з Монголією, Пакистаном, Афганістаном та Радянським Союзом[5].

З іншого боку, не можливо пояснити вирішення всіх конфліктів лише наявністю цієї теорії. Бо ж за наявності таких держав як Індія, що служить основним геополітичним конкурентом за верховенство в регіоні для Китаю, часто існує імовірність відсутності мирного способу врегулювання суперечки, номінальне вирішення якої мало би бути прописане в двосторонніх угодах. Останнім прикладом може бути й конфлікт 2017 року на плато Доклам, що вважається спірною територією між Бутаном та Китаєм. В результаті намагань КНР збудувати дорогу, Індія, від імені Бутану, керуючись оновленим договором про Дружбу 2007 року, ввела свої війська на спірну територію. Зрештою, дипломатичні заходи були вжиті задля унеможливлення поглиблення конфлікту[8].

Отже, для КНР вирішення прикордонних конфліктів є важливим не лише з точки зору глобальної безпеки, а й внутрішньої. Підтримка сусідніх держав за часів повстань та сепаратистських виступів є необхідною для Китаю. З іншого боку, позиція важливого торговельного партнера для багатьох країн, що її оточують, роблять КНР більш виваженою та незалежною у своїх рішеннях стосовно прикордонних конфліктів, тим не менше не полишаючи пріоритет власних інтересів та національної ідеї. Нові ідеї Сі Цзіньпіна, що

проявляються, зокрема, в концепції «Китайської мрії», доповнюють зовнішньополітичну доктрину КНР, спрямовану, перш за все, на збереження стабільності всередині держави, а вже потім – розв'язання зовнішніх суперечок.

Список використаних джерел:

1. LAND BOUNDARIES [Електронний ресурс] // CIA. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/281.html>.

2. Dorji Penjore. Security of Bhutan: Walking Between the Giants [Електронний ресурс] / Dorji Penjore – Режим доступу до ресурсу: http://himalaya.socanth.cam.ac.uk/collections/journals/jbs/pdf/JBS_10_09.pdf.

3. China's Initiation of the Five Principles of Peaceful Co-Existence [Електронний ресурс] // Ministry of Foreign Affairs of People's Republic of China – Режим доступу до ресурсу: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18053.shtml.

4. Bērziņa-Čerenkova U. Ideology in the Era of Xi Jinping [Електронний ресурс] / U. Bērziņa-Čerenkova, K. Brown // Journal of Chinese Political Science volume. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.1007/s11366-018-9541-z>.

5. Fravel, M. Taylor. Regime Insecurity and International Cooperation: Explaining China's Compromises in Territorial Disputes [Електронний ресурс] / Fravel, M. Taylor // International Security. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: www.jstor.org/stable/4137595.

6. Rees G. China to 'strike hard' in Xinjiang [Електронний ресурс] / Geraint Rees // OpenDemocracy. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.opendemocracy.net/en/opensecurity/031109/>.

7. Shen W. China and its Neighbours: troubled relations [Електронний ресурс] / Wenwen Shen // EU-Asia Centre. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: http://www.eu-asiacentre.eu/pub_details.php?pub_id=46.

8. Blank J. What Were China's Objectives in the Doklam Dispute? [Електронний ресурс] / Jonah Blank // RAND Corporation. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.rand.org/blog/2017/09/what-were-chinas-objectives-in-the-doklam-dispute.html>.

Заїченко М.М.*

КОНФЛІКТОГЕННІСТЬ У ВІДНОСИНАХ США – КАНАДА: БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ

В історичній ретроспективі відносинам між США та Канадою загалом притаманний незмінно мирний характер. Єдина згадка про двосторонній збройний конфлікт, де загальна кількість постраждалих становила не більше двох десятків чоловік, припадає на початок XIX століття. Основні причини такого миролюбства, ймовірно, полягають в тому, що, по суті, американцям не було сенсу завойовувати канадські території, які, враховуючи геокліматичні особливості, не є надто придатними. Більше того, налагодження вільного пересування капіталу та робочої сили дозволяло досягнути спільних цілей, не вдаючись до зброї [1].

Поруч з тим, важливість установа кордонів як необхідного елементу державного суверенітету ніколи не викликала сумнівів у жодної зі сторін. *Врегулювання питання делімітації та демаркації* спільних кордонів (протяжністю 8893 км) було здебільшого завершено ще на початку XX століття. Однак певні суперечності, стосовно водного кордону тривалий час залишалися невирішеними. У ряді випадків офіційні представники Вашингтону та Оттави, через тупиковість ситуацій, вдавалися до використання міжнародних арбітражних механізмів. Зрештою, практично всі спірні питання було врегульовано. Нині, щоденний товарообіг між державами становить близько 1,7 млрд. доларів США, а кількість осіб, що перетинають

* студентка 1 курсу магістратури спеціальності Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, освітньої програми Регіональні студії Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Науковий керівник – кандидат політичних наук, асистент кафедри міжнародного регіоналістики Цирфа Ю.А.

кордон – близько 400 тисяч чоловік. Не менш вражаючими є й обсяги комерційних вантажних перевезень [2].

Стосовно *оборонно-безпекового питання*, в основі канадсько-американського партнерства лежить *концепція «оборони проти допомоги»*. Так, вже у першій третині ХХ століття канадці усвідомлювали, що особливий інтерес Вашингтону становлять проблеми національної безпеки, а отже, США готові до будь-яких заходів для якомога ефективнішого захисту своєї території, населення та цінностей. За словами Д. Баррі та Д. Братта, «канадсько-американська безпека характеризується взаємозалежністю. Як наслідок, Канада не тільки не може ігнорувати вимоги США у сфері безпеки, але і відокремитися від наслідків американських рішень у даній сфері». Відповідно стратегічним вибором Оттави стала згадана концепція, відповідно до якої відносно менша держава повинна переконати велику державу-сусіда у здатності себе захистити від будь-якого потенційного зовнішнього ворога, та таким чином уникнути військової присутності великої держави-сусіда на своїй території під приводом «військової допомоги». У 1940 році двостороннє підписання Огденсбурзької угоди закріпило *оборонне та безпекове співробітництво* держав. Про усвідомлення вагомості дотримання Канадою стратегії «оборони проти допомоги» свідчать слова генерал-майора канадської армії М. А. Поупа: «Нам треба більше остерігатися ослаблення довіри з боку США щодо нашої безпеки, аніж ворожих дій» [3].

За багато років американо-канадського союзництва було створено ряд механізмів двосторонньої співпраці, зокрема, укладено *більше 80 угод* у сфері оборони, прийнято *понад 250 меморандумів* про порозуміння між двома відповідними оборонними відомствами, створено *близько 145 двосторонніх форумів*, на яких обговорюються та висуваються пропозиції стосовно вирішення актуальних проблем щодо безпеки та оборони держав [4].

Варто зауважити, що після терористичних актів 11 вересня 2001 року в Нью-Йорку та Вашингтоні, відбувся перегляд питання підвищення ефективності реагування на нові загрози при збереженні прозорості кордонів

обох держав. У грудні 2001 року було підписано *Декларацію* та *План дій*, у яких сторони визначили заходи для досягнення цих цілей. Згодом, було виділено відповідні ресурси (за приблизними розрахунками декілька мільярдів доларів) для розвитку інфраструктури, посилення заходів безпеки та одночасно спрощення законного перетину кордону.

Між іншим, однією з найвагоміших проблем, що становлять потенційну загрозу для безпеки держав є *поширення нелегальних наркотичних речовин*. Завдяки успішним двостороннім форумам, на кшталт *Форуму по боротьбі з поширенням прикордонних злочинів*, Сполучені Штати та Канада продовжують посилювати протидію поширенню наркотиків через кордон, й затримання тих, хто намагається їх незаконно перевезти. Враховуючи подальше двостороннє бажання боротися з цією спільною проблемою, обидві країни публікують спільну «Доповідь про оцінку загрози поширення наркотиків на прикордонних територіях» (*Border Drug Threat Assessment Report*), в якій висвітлюються спільні успіхи та виклики у боротьбі з транскордонним рухом незаконних наркотичних речовин [5].

Одним з ключових органів співпраці між Вашингтоном та Оттавою є Об'єднане командування аерокосмічної оборони Північної Америки (*NORAD*), що спрямоване на попередження аерокосмічних загроз та контроль аерокосмічного простору Північноамериканського регіону. З пролонгацією угоди про *NORAD*, у травні 2006 року до компетенції організації було додано морську складову [6, с. 23–34]. Не менш важливими інструментами співпраці Оттави та Вашингтону у сфері оборони є Канадсько-американська програма тестування та оцінки (*CANUSTEP*) та взаємодія в рамках *Північноатлантичного альянсу (NATO)*.

Отже, спільна географія та історія стали основними факторами, що на багато років поєднали Канаду та США тісними союзницькими взаєминами в галузях безпеки та оборони. Значна асиметрія у розмірі та оснащенні військ не є визначальним фактором в умовах комплексної взаємозалежності сторін. Американсько-канадська співпраця у згаданих галузях здійснюється як на

двосторонньому, так і на багатосторонньому рівні. В основі оборонно-безпекових відносин Оттави з південним сусідом лежить доктрина «оборони проти допомоги». Актуальними проблемами сьогодення, що впливають на мир та добробут Канади й США, є тероризм, поширення наркотиків, проблеми інформаційної безпеки (кібербезпека) й нелегальні потоки мігрантів.

Список використаних джерел

1. Чалий В. Канада — США: Корисний досвід асиметричних відносин [Електронний ресурс] / Валерій Чалий // Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: http://old.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=231.

2. North America: United States [Електронний ресурс] // Central Intelligence Agency. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/us.html>.

3. Barry, D. Defense Against Help: Explaining Canada-U.S. Security Relations / D. Barry, D. Bratt // American Review of Canadian Studies. – Spring 2008. – Vol. 38, Issue 1. – P. 71.

4. Sokolsky, J. J. The “Away Game” : Canada – United States Security Relations Outside North America / J. J. Sokolsky // IRPP Working Paper Series. – 2004. – No. 91. – P. 1–7.

5. Illicit Drugs [Електронний ресурс] // Department of Public Safety and Emergency Preparedness of Canada. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/cntrng-crm/llct-drgs/index-en.aspx>.

6. Володин, Д. А. США-Канада : отношения в области обороны и безопасности / Д. А. Володин // США-Канада: экономика, политика, культура. – 2007. – № 5. – С. 23–34

Турецько-сомалійські відносини як взірець гуманітарної дипломатії Р.Т. Ердогана в Африці

Сьогодні Сомалі привертає увагу Туреччини з багатьох причин: 1) країни мають релігійну й культурну спільність, а також тісні історичні зв'язки, оскільки османські сили були союзниками держав в боротьбі проти колонізаторів; 2) з огляду на географічне розташування Сомалі та наявність важливих природних ресурсів, Туреччина розглядає країну як партнера для реалізації геополітичних, економічних і безпекових інтересів у Африці; 3) Сомалі стало відправною точкою для Анкари для глибшого проникнення на континент; 4) Сомалі може стати важливим ринком збуту турецьких товарів та надійним бізнес-партнером для турецьких компаній. У той же час, проблемою, що перешкоджає розвитку турецько-сомалійських відносин, є розпад країни на декілька частин після повалення режиму Сіада Барре в 1991 р.; крім того, частина територій перебуває під контролем організації Аш-Шабаб.

Сучасні турецько-сомалійські відносини беруть початок від заснування посольств у 1979 р. Хоча Туреччина була змушена закрити посольство в 1991 р., вона продовжила підтримувати міжнародно визнаний уряд у Могадішо [1]. Контакти між країнами активізувалися в 2010-х рр., передумовою чого була політика уряду прем'єр-міністра Реджепа Тайіпа Ердогана. Так, в 2011 р. Ердоган був першим неафриканським лідером за майже два десятиліття, який відвідав Сомалі на фоні проблеми загострення голоду в країні через засуху. Важливою ціллю була передача гуманітарної допомоги (115 млн дол.), зібраної турецьким народом протягом Рамадану. Крім того, мусульманські країни на проведеній за ініціативою Анкари зустрічі Організації Ісламська Конференція пообіцяли надати фінансову допомогу в розмірі 350 млн дол. для боротьби з наслідками голоду. Пізніше в промові на

* студентка 4 курсу спеціальності «Країнознавство»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: професор, доктор політичних наук Ігнат'єв Павло Миколайович

66-й сесії Генеральної Асамблеї ООН Р.Т. Ердоган привернув увагу до проблеми голоду в Сомалі та закликав світову спільноту об'єднати зусилля задля її подолання [2; 3, с. 461-462].

Туреччина відіграє важливу роль у процесі політичного врегулювання в Сомалі. У 2012 р. в Стамбулі було проведено Конференцію по Сомалі, у 2016 р. – Форум партнерства високого рівня по Сомалі, на яких було обговорення питання політичного врегулювання, безпекової ситуації та економічного розвитку [1; 4, с. 75]. У результаті зустрічі президента Сомалі Х.Ш. Махмуда та президента Сомаліленду А. Сіланьо 13 квітня 2013 р. було підписано Анкаринське комюніке, у якому наголошено на прагненні сторін до встановлення політичного діалогу, розвитку технічної і економічної співпраці, боротьби з тероризмом і піратством [4, с. 87-88]. Незважаючи на відсутність ефективного діалогу між сторонами та неможливість залучення Пунтленду, можна говорити про успішність посередницької ролі Туреччини в Сомалі.

Гуманітарна діяльність Анкари в Сомалі відбувається під керівництвом Турецької агенції з кооперації та координації (ТІКА). Крім того, у країні функціонують Турецький Червоний Півмісяць та Фонд «Дійанет», а також неурядові організації, зокрема Фонд гуманітарного порятунку і організація «Руки допомоги». Проекти включають будівництво доріг, освітніх комплексів для дітей-сиріт, проведення безкоштовних операцій, відбудову мечетей, вдосконалення систем водопостачання, надання стипендій студентам для навчання в університетах Туреччини тощо [1].

Урядова підтримка Туреччини спрямована передусім на допомогу в сфері охорони здоров'я. Анкара надіслала близько 300 осіб медичного персоналу та 90 лікарів для розвитку співпраці з сомалійськими колегами. У 2015 р. президент Р.Т. Ердоган відвідав церемонію відкриття лікарні «Дігфер» в Могадішо, яка була перейменована в Навчально-дослідницьку лікарню імені Р.Т. Ердогана. Лікарня управлялася спільно міністерствами охорони здоров'я країн протягом п'яти років, після чого була передана Сомалі. Бюджет лікарні склав 135,7 млн дол., 85,6 млн дол. надано турецьким урядом [5; 3, с. 466].

Оскільки в Сомалі гостро стоїть проблема продовольчої безпеки, країни розвивають співпрацю в галузі сільського господарства та рибальства, цілями якої є: запровадження новітніх технологій задля подолання проблеми нестачі продовольства; заохочення переходу до раціонального землекористування; проведення тренінгів та надання стипендій на отримання освіти в університетах Туреччини; створення додаткових робочих місць; боротьба з несанкціонованим виловом риби в територіальних водах Сомалі тощо [3, с. 469].

Анкара залучена до відновлення транспортної інфраструктури Сомалі. Турецькі авіалінії стали першою міжнародною авіакомпанією, яка розпочала здійснення перельотів до Могадішо на щоденній основі. Компанія Favori LLC управляє Міжнародним аеропортом ім. Адена Адде в Могадішо з метою приведення аеропорту до міжнародних стандартів та заохочення налагодження постійного авіасполучення з Сомалі. Група компаній «Альбайрак» отримала управління над портом Могадішо [3, с. 468-469].

Починаючи з 2006 р. сомалійські студенти отримують стипендії на навчання в університетах Туреччини. У 2006-2013 рр. 494 сомалійських студенти отримали стипендії на навчання за програмою «Стипендії Туреччини» [4, с. 91-92]. Анкара підтримує тісні зв'язки з вихідцями з Сомалі, які проживають на території Туреччини. Зокрема, 15-17 червня 2019 р. в Стамбулі пройшла третя Міжнародна конференція глобальної сомалійської діаспори, яка була організована з метою створення платформи для співпраці і обміну досвідом та обговорення проблем діаспори і сомалійського народу [6].

Модель гуманітарної дипломатії Туреччини в Сомалі відрізняється від досвіду західних країн. По-перше, співпраця ґрунтується на релігійній спільності, що створює імідж Туреччини як надійного партнера сомалійського народу. По-друге, Анкара розвиває контакти безпосередньо з урядом країни, а не через міжнародні інститути. По-третє, президент Р.Т. Ердоган особисто заохочує урядові й неурядові організації до здійснення гуманітарної співпраці з Сомалі. По-четверте, Туреччина не встановлює жодних рамок для уряду

країни та напряду не здійснює реалізацію власних геополітичних і гео економічних інтересів. Загалом Сомалі займає ключове місце в гуманітарній дипломатії Анкари, тому Туреччина здобула статус «гуманітарної сили» в Африці, змогла підвищити престиж та стала прикладом для наслідування для інших держав.

Список використаних джерел:

1. Turkey's humanitarian diplomacy in Somalia: From past to present [Електронний ресурс] // Daily Sabah. – 2019. – Режим доступу: <https://www.dailysabah.com/op-ed/2019/10/16/turkeys-humanitarian-diplomacy-in-somalia-from-past-to-present>.

2. Somalia famine: Turkish PM Erdogan visits Mogadishu [Електронний ресурс] // BBC. – 2011. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/news/world-africa-14588960>.

3. Abdulle O. Turkey's Opening Up Foreign Policy in Somalia / Omar Yusuf Abdulle. // The Journal of Academic Social Science. – 2019. – Vol. 7, № 87. – p. 456-472.

4. Özkan M. Doğu Afrika Jeopolitiği ve Türkiye'nin Somali Politikası / Mehmet Özkan. – İstanbul: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2012. – 131 s.

5. Turkish Development Assistance Report [Електронний ресурс] // Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. – 2019. – Режим доступу: <https://www.tika.gov.tr/upload/2020/02/kyk%202018/TurkiyeKalkinma2018ENG.pdf>.

6. Somali Global Diaspora holds conference in Istanbul [Електронний ресурс] // Daily Sabah. – 2019. – Режим доступу: <https://www.dailysabah.com/politics/2019/06/19/somali-global-diaspora-holds-conference-in-istanbul>.

Арктика як новий вектор зовнішньої політики КНР

В останні роки одним із найважливіших напрямків китайської зовнішньої політики стає арктичний вектор, адже роль Арктики у світі неухильно зростає. Китай як один із провідних гравців на міжнародній арені теж претендує на арктичний регіон, і вже зараз, у повній мірі усвідомлюючи всю важливість даного регіону, послідовно вибудовує свою арктичну політику.

КНР позиціонує себе як «приарктична держава» (Near-Arctic State) і «велика полярна держава», при цьому відповідно до географічного положення не межує з Арктикою, хоча і знаходиться поблизу Північного полярного кола. Справа в тому, що в 1925 р. Китай приєднався до Шпіцбергенського договору, більш відомого як Угода про Свальбард 1920 р. (The Svalbard Treaty) [1]. Згідно з умовами цього договору, держави, як ратифікували Угоду про Свальбард, а таких станом на 2020 р. є 46 країн, мають право займатися господарською та науково-дослідницькою діяльністю на архіпелазі і в його територіальних водах. Саме з цього часу китайський уряд отримав можливість брати участь у вирішенні арктичних питань. Однак активно освоювати регіон країна почала тільки через півстоліття. Так, у 1981 р. у КНР була створена Арктична і антарктична адміністрація (Chinese Arctic and Antarctic Administration), що заклало основу дослідницької діяльності Китаю в полярній зоні.

Найважливішою подією в історії китайської полярної політики стало отримання КНР у 2013 р. статусу постійного спостерігача в Арктичній раді. Це дозволило країні позиціонувати себе як «приарктична держава» і продемонструвало зростаючу роль Пекіна у вирішенні арктичних питань. Китай отримав право брати участь в обговоренні регіональних проблем, пов'язаних з проведенням наукових досліджень, вивченням змін клімату, розвідкою та експлуатацією природних ресурсів, безпекою і глобальним управлінням, координацією пошуково-рятувальних робіт та управлінням

* студентка 4 курсу спеціальності «Країнознавство»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доктор політичних наук, професор Ігнат'єв Павло Миколайович

рибальством [2, с. 54]. У перспективі КНР прагне стати постійним членом Арктичної ради.

Зовсім нещодавно, у 2018 р., китайським урядом було опубліковано документ під назвою «Біла книга щодо арктичної політики Китаю». Це фундаментальний акт, у якому вперше чітко окреслено стратегію Пекіна в освоєнні північних полярних регіонів. «Біла книга» привертає особливу увагу з огляду на те, що в ній Китай уперше офіційно визнає, що країна не планує обмежуватись лише науковими дослідженнями, а й зацікавлена в комерційній діяльності в Арктиці [3]. Водночас із перших абзаців стратегії чітко простежується головна ціль китайської держави – інтернаціоналізація Арктики.

У цілому інтереси КНР в Арктиці досить різноманітні, але серед них основними є: 1) економічні, включаючи природно-ресурсні та транспортно-логістичні; 2) науково-дослідницькі; 3) військово-стратегічні.

Насамперед, головний інтерес Китаю зосереджений на економічній привабливості Арктики, адже, за даними Геологічної служби США, тут залягають близько 22% світових нерозвіданих ресурсів вуглеводнів: 90 млрд барелів нафти (13% світових нерозвіданих запасів), 48,3 трлн кубометрів природного газу (30%), 44 млрд барелів газоконденсату (20%) і 9% світових нерозвіданих запасів вугілля [4, с. 1]. Тому Арктику цілком можна вважати «льодовою Перською затокою».

Окрім енергетичних ресурсів, у регіоні знаходиться велика мінералів, у тому числі фосфати, боксити, золото, срібло, платина, алмази, кобальт, рідкоземельні метали, залізна руда, олово, хром, цинк і свинець, уран, ртуть, мідь, нікель та інші мінеральні ресурси, які широко використовуються в промислово розвинених країнах. Також тут зосереджено близько 1/4 світових рибних запасів, зокрема цінні види риб: палтус, полярна тріска, камбала, морський окунь, сніговий краб та ін. [5, с. 55].

Щодо транспортно-логістичних інтересів, Арктика привертає увагу Китаю можливістю прокладання нових транспортних маршрутів для

міжнародного судноплавства. Так, КНР планує створити «Полярний Шовковий шлях» (Polar Silk Road), який буде частиною ініціативи «Один пояс, один шлях» (One Belt One Road). Для реалізації проекту китайський уряд ще в 2017 р. пообіцяв виділити 124 млрд дол. [6]. Очікується, що до 2025 р. трафік вантажів у регіоні збільшиться щонайменше у вісім разів, тобто до 80 млн. тонн (у 2017 р. було перевезено 10 млн. тон вантажів), левову частку яких буде забезпечено вантажопотоком азійських країн, зокрема Китаєм [1]. Даний оптимістичний прогноз пояснюється тим, що швидше за все вже до 2030 р. Арктика стане повністю судноплавною у літні місяці. Це матиме колосальні економічні наслідки: у порівнянні з традиційним маршрутом через Малаккську протоку і Суецький канал, морський шлях із Китаю до Західної Європи через арктичну зону скоротить відстань на 30-40% (4000 миль), а час рейсу – приблизно на 15 днів. Як наслідок, Пекін зможе підвищити енергетичну безпеку, диверсифікувати поставки стратегічно важливих ресурсів, суттєво зекономити на витратах на паливо для суден за рахунок зменшення відстані проходження рейсу, а також скоротити тривалість судноплавства у зв'язку з уникненням черг.

Важливим елементом китайської арктичної стратегії є реалізація науково-дослідницьких та еколого-кліматичних інтересів. Китайська національна програма арктичних досліджень є однією із найбільш диверсифікованих і комплексних у світі. На сьогоднішній день Пекін виділяє більше коштів на освоєння Арктики, ніж усі інші арктичні країни. Так, за оцінками експертів, Китай витрачає на арктичні дослідження близько 70 млн. дол. щорічно. Для порівняння, США витрачають тільки близько 40 млн дол. [7, с. 967]. З 1999 р. Піднебесна організовує наукові експедиції у регіоні і за два десятиліття уже провела дев'ять таких експедицій. Перша китайська арктична станція «Хуанхе» (Arctic Yellow River Station) була побудована у населеному пункті Нью-Олесунн на архіпелазі Шпіцберген у 2004 р. Пекін планує побудувати другу арктичну науково-дослідницьку базу в Гренландії. Цікаво,

що у вересні 2019 р. Китай успішно запустив свій перший полярний орбітальний супутник спостереження BNU-1 [8].

Останнім аспектом китайської зацікавленості щодо Арктики є її геополітичне та військово-стратегічне значення. З одного боку, для Пекіна Арктика є особливо важливою з точки зору ядерної безпеки, оскільки цей регіон є вразливим північним флангом Китаю. Траєкторія польоту американських і російських міжконтинентальних балістичних ракет (МБР), націлених на китайську державу, проходить через Крайню Північ [8]. Тому з метою стримування потенційної ядерної загрози Пекін розглядає варіант побудови військових баз і розміщення підводних човнів в арктичних водах. З іншого боку, Арктика також може зіграти важливу роль альтернативного шляху комунікації для Китаю у випадку блокування США Малаккської протоки, через яку здійснюються основні китайські торговельні поставки. Водночас китайський уряд прагне розширити свою військово-морську присутність в арктичному регіоні, пояснюючи це необхідністю захисту «транспортних каналів і підтримкою державних прав та інтересів» [9, с. 9]. Очевидно, що подібне посилення китайського впливу в Арктиці може стати потенційним джерелом конфлікту між КНР та арктичними державами.

Отже, на початку XXI ст. Китай все активніше залучається в міжнародні процеси, які відбуваються в Арктиці. Ще недавно країна була недосвідченим гравцем, а зараз є локомотивом перетворень у регіоні. КНР має масштабні економічні, науково-дослідницькі, військово-стратегічні інтереси в Арктиці і розглядає Заполяр'я як майданчик для просування власного впливу і реалізації довгострокової національної стратегії. З появою стратегічного документу щодо Арктики Пекін наочно продемонстрував, що цей регіон є вкрай важливим для Китаю як з економічної, так і зі стратегічної точок зору. Тому китайська присутність в Арктиці в найближчий період продовжуватиме неухильно зростати, і якщо азійський гігант усе-таки досягне успіху у своїх цілях у регіоні, то його панування як світового лідера буде безперечним.

Список використаної літератури:

1. Кошовий С. А. Арктичний курс Китаю: науковий та практичний аспект [Електронний ресурс] / С. А. Кошовий // Україна-Китай. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://sinologist.com.ua/koshovuj-s-arktychnyj-kurs-kytayu-naukovyj-ta-praktychnyj-aspekt/>.
2. Xu G. China's Arctic interests and policy: history, ground and implementation / Guangmiao Xu. // World Economy and International Relations. – 2016. – №2. – С. 52–62.
3. China's Arctic Policy [Електронний ресурс] // The State Council Information Office of the People's Republic of China. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm.
4. Circum-Arctic Resource Appraisal: Estimates of Undiscovered Oil and Gas North of the Arctic Circle. // USGS Fact Sheet. – 2008. – С. 1–4.
5. Комиссина И. Н. Арктический вектор внешней политики Китая / И. Н. Комиссина. // Проблемы национальной стратегии. – 2015. – №1. – С. 54–73.
6. Lanteigne M. China's Emerging Strategies in the Arctic [Електронний ресурс] / Marc Lanteigne // High North News. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.highnorthnews.com/en/chinas-emerging-strategies-arctic>.
7. Kobzeva M. A. The Arctic vector in the policy of China under the new ruling / M. A. Kobzeva. // National Interests: Priorities and Security. – 2017. – С. 962–974.
8. Brady A. Facing Up to China's Military Interests in the Arctic [Електронний ресурс] / Anne-Marie Brady // China Brief. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://jamestown.org/program/facing-up-to-chinas-military-interests-in-the-arctic/>.
9. Dwyer W. China's Strategic Interests in the Arctic / W. Dwyer. – Philadelphia. – United States Army War College, 2015. – 33 p.

Китай як світовий лідер у галузі зеленої енергетики

XXI століття стало епохою змін глобального світопорядку, значного посилення позицій країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону (АТР) у світовій економіці. Стрімкий підйом азійських країн змінив економічну, а отже, і енергетичну карту світу. Особливе місце у цих процесах посів Китай, який на сьогодні є не лише найбільш населеною державою, але і другою економікою світу після США, а також найбільшим виробником товарів та споживачем енергії у світі. Швидкий економічний розвиток, основою якого стали процеси індустріалізації та урбанізації, породили значний тиск на навколишнє середовище, що зумовило різку потребу уряду Китаю сприяти вирішенню проблеми забруднення. Це, а також необхідність диверсифікації джерел і шляхів постачання енергоносіїв, стало причиною підйому зеленої енергетики в Китаї.

У 2010 році вперше в історії країни, що розвиваються, випередили розвинені держави за обсягом вкладень у проекти альтернативної енергетики, сукупно інвестувавши 72 млрд дол. США. Інвестиції Китаю становили майже 49 млрд дол. США, в той час, коли країни Європи вклали у «зелені» проекти лише 35 млрд дол. США, що на 22% менше, ніж у 2009 році [1]. А вже у 2016 році, згідно з опублікованим корпорацією British Petroleum «Річним статистичним оглядом світової енергетики», Китай став лідером за виробництвом відновлювальної енергії, випередивши за цим показником США. Також з 2013 року Китай посідає перше місце у світі за масштабом та загальною встановленою потужністю фотоелектричних установок [2]. Крім того, згідно зі звітом Глобальної комісії з геополітики енергетичної трансформації 2019 року, Китай став найбільшим світовим виробником, експортером та установником сонячних батарей, вітрогенераторів, акумуляторів та електромобілів. Китай також встановив курс на інноваційне

*Студентка 4 курсу спеціальності «Країнознавство» Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Дорошко Микола Савович

лідерство у галузі, отримавши понад 150 000 патентів на проекти відновлюваної енергетики, що становить 29% від загальної кількості у світі. В той же час, США отримали близько 100 000 патентів, а Японія та ЄС — по 75 000 патентів, відповідно [3]. Крім того, чотири з п'яти найбільших угод у галузі відновлюваної енергії у 2016 році було укладено саме китайськими компаніями, а станом на початок 2017 року Китаю належать п'ять найбільших світових компаній з виробництва сонячних модулів та найбільший у світі виробник вітрогенераторів [4].

Очевидно, що розвиток альтернативної енергетики неможливо здійснювати без ефективної підтримки з боку держави, адже генерація енергії за допомогою вітру або сонця коштує у кілька разів дорожче, ніж при використанні вугілля, тож без державного субсидування ця сфера є не надто привабливою для бізнесу. Саме тому в Китаї існує система субсидювання зеленої енергетики, за якою кошти виділяються як постачальникам, так і виробникам обладнання. В той же час, зі збільшенням виробничих потужностей та технологічним вдосконаленням, в альтернативній енергетиці відбувається зниження її собівартості. Так, за даними експертів Wood Mackenzie, до 2026 року альтернативна енергія в Китаї стане доступнішою та дешевшою її менш екологічного конкурента — вугільних ТЕС [5].

Уряд Китаю віддає пріоритет інвестиціям у відновлювані джерела енергії насамперед тому, що це дасть змогу країні вирішити проблеми забруднення повітря та води, а також зменшить ризики соціально-економічної нестабільності [4]. Опитування центру досліджень Pew Research Center 2015 року показало, що забруднення повітря вважається другою найбільшою проблемою для жителів Китаю, поступаючись лише питанням корупції [5]. За даними моніторингу Всесвітньої організації охорони здоров'я, екологічна картина Китаю має гнітючий вигляд: лише 1 з 500 великих міст відповідає нормативам якості повітря, встановленим ВООЗ. Згідно з дослідженням UC Berkeley, забруднення повітря призводить до 1,6 мільйонів смертей на рік, що становить приблизно 17 % усіх смертей у країні. Наразі саме екологічні

проблеми часто є головною причиною масових акцій протесту в Китаї. Оскільки підтримка внутрішньої стабільності є головним пріоритетом Комуністичної партії, то необхідність боротьби із забрудненням повітря шляхом розробки більш чистих джерел енергії є одним із пріоритетних завдань уряду [5]. Крім того, беруться до уваги також міркування енергетичної безпеки, адже Китай значно залежить від імпорту нафти, частка якої в енергетичній структурі країни складає близько 30%, а з 2009 року Китай імпортує нафти більше, ніж видобуває сам. Крім того, регіон Перської затоки (Саудівська Аравія — провідний постачальник нафти до Китаю), як відомо, є політично нестабільним, що змушує Китай шукати альтернативні шляхи забезпечення своїх потреб в енергоносіях. Більше того, розробка власних технологій альтернативної енергетики, особливо вітрової та сонячної, розглядається як перспективне джерело нових порівняльних переваг китайської економіки в умовах, коли традиційні чинники її конкурентоспроможності, пов'язані з дешевою робочою силою, вичерпуються, а інноваційний потенціал більшості галузей обробної промисловості залишається слабким. Також вклад у зелену енергетику дає можливість Китаю позиціонувати себе як глобального відповідального лідера, який дотримується та активно сприяє досягненню цілей Паризької кліматичної угоди 2015 року, на противагу США, які відмовилися від виконання умов угоди.

Отже, внаслідок стрімкого економічного зростання протягом останніх десятиліть Китай став не лише глобальним економічним лідером, а й безумовним рушієм розвитку альтернативної енергетики у світі. І якщо раніше в очах міжнародної спільноти Китай виглядав радше як «фабрика світу» та найбільший емітент парникових газів, то сьогодні відступ уряду США від зобов'язань щодо чистої енергетики залишає вакуум, створюючи міцне підґрунтя для подальшої економічної та політичної підтримки лідерства Китаю у секторі з боку міжнародної спільноти. В той же час, враховуючи послідовну та систематичну підтримку галузі з боку уряду Китаю, можна

говорити про закріплення за Китаєм статусу світового лідера у сфері зеленої енергетики.

Список використаних джерел та літератури:

1) Burgis T., Wallis W. Continent drives a harder bargain / T. Burgis, W. Wallis // Financial Times. - 2010. – 14 June.

2) Китай стал крупнейшим в мире производителем возобновляемых источников энергии [Электронный ресурс] // Жэньминь жибао. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: <http://russian.people.com.cn/n3/2017/0718/c31518-9243051.html>.

3) A New World The Geopolitics of the Energy Transformation [Электронный ресурс]. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <http://geopoliticsofrenewables.org/report>.

4) Meisen P. Renewable Energy Potential of China: Making the Transition from Coal-Fired Generation [Электронный ресурс] / P. Meisen, S. Hawkins // Global Energy Network Institute – Режим доступа до ресурсу: http://www.geni.org/globalenergy/research/renewable-energy-potential-in-china/Renewable%20Energy%20Potential%20in%20China_Final.pdf.

5) ТОМБЕРГ И. Р. Формирование энергетической политики КНР в начале XXI века: внутренние ресурсы и мирохозяйственные перспективы [Электронный ресурс] / ИГОРЬ РЕМУАЛЬДОВИЧ ТОМБЕРГ. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: https://www.inafran.ru/sites/default/files/page_file/tomberg_dis.pdf.

6) Dominic Chiu. The East Is Green: China's Global Leadership in Renewable Energy [Электронный ресурс] / Dominic Chiu // The Center for Strategic and International Studies (CSIS) – Режим доступа до ресурсу: <https://www.csis.org/east-green-chinas-global-leadership-renewable-energy>.

Західноафриканський вектор зовнішньої політики Франції

Західноафриканський регіон займає виключно важливе місце в сучасній системі міжнародних відносин. Величезні ресурсні запаси, значний військовий потенціал, вдале розташування торгових шляхів, участь у багатьох конфліктних ситуаціях забезпечують йому постійний вплив на хід світових подій, а, отже, увагу дослідників і політичних аналітиків. Франція, в свою чергу, як одна з провідних держав Західного світу, і як колишня колоніальна метрополія значної частини африканських країн, до сих пір досить сильно економічно залежить від зазначеного регіону і при цьому з колоніальних часів продовжує користуватися там істотним політичним впливом.

Для Франції вплив на країни Африки – це єдина можливість демонструвати деяку самостійність у світовій політиці при загальній залежності від США. А відносна географічна близькість, природні ресурси і стратегічне значення району сприяють розвитку відносин між Французькою Республікою та Західною Африкою. Офіційний Париж є найбільшим донором і інвестором для західноафриканських держав [1].

Інтереси Франції в сфері безпеки обумовлені тією обставиною, що найменша дестабілізація на африканському континенті, особливо в північній та західній його частинах, може спровокувати нові потужні потоки іммігрантів до Франції, та ризикує викликати напруженість в африканській діаспорі у Франції. Стрімке зростання населення, безробіття та нестабільний економічний розвиток країн Західної Африки є одними з головних причин міграції до Французької Республіки. На все це накладається ще один характерний для Африки чинник – збройні конфлікти: місцеве населення тероризує «Боко Харам» у північно-східних штатах Нігерії, в Нігері, Чаді, Камеруні, не припиняються збройні конфлікти на сході ДРК, у Малі. Все це змушує сотні тисячі людей шукати притулку в інших країнах [2].

* Студенка 4 курсу спеціальності Країнознавство
Інституту міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка
Ігнат'єв Павло Миколайович, професор, кандидат політичних наук

В економічному плані, Африка для Франції – це цінне джерело дешевої робочої сили та природних ресурсів: нафта з Габону, уран з Нігеру, золото, нафта і уран з Малі, марганцеві руди з Буркіна-Фасо. Загалом, французькі інвестиції значно сприяють модернізації економіки країн Західної Африки. Із його історичними зв'язками, інвестиції Франції в регіон – логічні, зважаючи на колоніальне минуле. Такі французькі компанії як «Areva», «Total», «Airbus», «Renault» та інші, утримують контроль у місцевих транспортних, автомобілебудівних, нафтовидобувних секторах. Проте, зростання ісламського тероризму в регіоні, антипатія до Парижа становлять величезний знак питання щодо економічної та політичної стабільності регіону. В той час, як розвиток видів економічної співпраці між Францією та країнами Західної Африки можливий саме при стабільності в регіоні та прихильності владної верхівки країн, яку Франція також намагається забезпечувати власними силами [3].

У військовій сфері Франція розглядає західноафриканські країни як один із основних осередків збуту військової зброї та техніки. Зокрема, підвищенню показників продажу французької зброї африканським країнам посприяв запуск продажу винищувача «Rafale». Крім того, французькі військові бази зараз розгорнуті в Габоні, Сенегалі, а армійські підрозділи розміщені в Малі, Чаді, ЦАР та Кот-д'Івуарі [4].

Важливо зазначити, що Франція зберігає вплив в колишніх колоніях в Африці за допомогою військових операцій, що проводяться в західноафриканських країнах. Яскравим прикладом є операція «Бархан», що почалася в серпні 2014 року, як продовження операцій «Яструб» (Epervier) і «Сервал» і охоплює Буркіна-Фасо, Малі, Мавританію, Нігер, Чад в регіоні Сахель, де діють терористичні групи [5]. Що стосується французької військової інтервенції в Малі в січні 2013 року, то в її основі лежали, в першу чергу, економічні інтереси Парижа, оскільки туареги, що почали повстання в північних районах Малі, проживають також в Нігері на територіях, багатих на уранові руди. Таким чином, військова участь Франції показує її залежність від

колишніх колоній, їхніх ресурсів, а таким чином, залежність від власного впливу та амбіцій в регіоні.

Однією з найважливіших проблем, які постають перед Францією у Західній Африці є систематичне невдоволення найбільш бідніших верств населення, яке утримується в покірності військовими і економічними важелями, або просто антипатія до Франції. Досить проблематичним також є фактор ісламізму, який все агресивніше «трощить» старі автократичні режими і розчищає майданчик для створення Нового Халіфату. Болючою для Франції є конкуренція з Китаєм, який в останні роки нарощує свою присутність у західноафриканських країнах. І, звичайно, питання мігрантів, які у вигляді дешевої робочої сили, змінюють соціальний і етнічний характер самої Франції, розмиваючи межу між метрополією і «новими» колоніями [6].

Отже, політика Франції в західноафриканському регіоні є не ефективною, оскільки вона розглядає цей регіон як сферу власних інтересів і використовує Африканський континент, зокрема країни Західної Африки, лише в своїх особистих цілях, ігноруючи внутрішні проблеми в країнах, їх бідність та політичну нестабільність.

Список використаних джерел

1. Франция и Африка: современный колониализм [Електронний ресурс] // PlainNews. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://plainnews.ru/pub-3.html>.
2. Рубинский Ю. И. Франция. В поисках новых путей / Ю. И. Рубинский. // «Весь Мир». – 2007. – С. 535.
3. Урановые войны Франции в Черной Африке [Електронний ресурс] // Независимая газета. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ng.ru/ng_energiya/2016-10-11/12_uran.html.
4. The French Military in Africa [Електронний ресурс] // Council on Foreign Relations. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cfr.org/background/french-military-africa>.

5. Малиновська Н. В. Роль Франції в миротворчих місіях та операціях ООН в арабо-мусульманському світі / Наталія В. Малиновська. // Міжнародні відносини. Серія "Політичні науки". – 2016. – С. 50–57.

6. Бициева Э. В. Геостратегические устремления Франции в регионе Западной Африки на современном этапе / Э. В. Бициева. – 2014. – С. с. 34–36.

*Петренко М.О.**

Ідеологічні засади діяльності єменського збройного політико-релігійного руху «Ансар Алла»

У результаті революції 1962 р. монархія була скасована, а до влади в проголошеній Єменській Арабській Республіці прийшли сили, які провадили курс на розрив з кланово-племінною структурою єменського суспільства, що спричинило часткову маргіналізацію зейдитської (зейдизм – відгалуження шиїзму) еліти в країні. У 1990 р., після об'єднання ЄАР і Народної Демократичної Республіки Ємен, на хвилі нетривалої лібералізації життя була створена зейдитська партія «Аль-Хакк».[1] Паралельно з цим у Сааді, що історично є оплотом зейдитів, і де у 80-ті розгорнувся суспільно-політичний Ренесанс, виник молодіжний рух «Аш-Шабаб Аль-Му'мін», заснований на принципах релігійного і фізичного розвитку. Поступово лідером зейдитського політичного відродження став видатний богослов і політик Хусейн Аль-Хусі. Як відгалудження від усього вищезазначеного воснізована Ансар Алла з'являється пізніше у 2000-их.

Відкрита конфронтація хуситів з режимом почалася, коли президент Ємену Алі Абдалла Салех підтримав масштабну антитерористичну кампанію, оголошену США і їх союзниками після терактів 11/9 2001 року, результатом чого стали 6 тривалих військових операцій проти хуситів. У ході першої з них Хусейн Аль-Хусі був убитий, проте ліквідувати рух не вдалося. У 2011 р. хусити підтримали єменську «арабську весну», таким чином легітимізувавши

* студентка 4 курсу спеціальності «Країнознавство»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: асистент, кандидат політичних наук Мішин Олександр Васильович

себе в політичному просторі країни. У 2014 р., скориставшись нездатністю перехідного уряду Ємену стабілізувати економічну ситуацію, хусити, що на той час вже встановили контроль над рядом північних провінцій, у результаті міських боїв взяли владу в столиці Сані. Коаліція під керівництвом Саудівської Аравії в 2015 році атакувала позиції хуситських бойовиків та лоялістів колишнього президента Ємену Алі Абдулли Салеха, яких підтримує Іран, у відповідь на прохання міжнародно-визнаного, але суперечливого в самому Ємені, уряду президента Мансура Гаді.[2] Боротьба триває й понині.

Основними джерелами хуситської ідеології є лекції та проповіді Хусейна Аль-Хусі. У даний час вони доступні як у вигляді брошур, які розповсюджуються переважно в хуситських мечетях, так і в електронному форматі. Усього є 107 лекцій, обсяг текстів яких становить 2129 сторінок. Достеменно невідомо, коли саме відбулося формування його поглядів: чи протягом 2001-2003 рр. на тлі розпочатої Заходом глобальної антитерористичної кампанії, вторгнення в Афганістан і військового проникнення США до Ємену, чи ці події стали лише приводом для викладу ідей, що виникли в Аль-Хусі в більш ранній період.

Для Аль-Хусі *Ансар Алла* (помічники Бога) – це люди, які вчиняють *тахаррук* (якісь дії на шляху до істини, просування ісламу) для того, щоб викоринити *фасад* (усе погане) і перешкодити діям *а'ада* (ворогів – Заходу та Ізраїля). У цілому ідеологію, запропоновану Хусейном Аль-Хусі, можна охарактеризувати саме як релігійно-політичну: на ісламському фундаменті, що сприймається як щось само собою зрозуміле, вибудовується ідея політичної боротьби, яка отримує першорядне значення в контексті сучасного міжнародного становища.[3] У основі цієї ідеології лежать наступні постулати:

1. *Зейдити є обраною спільнотою*. Араби є фундаментом піраміди обраних, а зейдити – її верхівка. До сунітів відноситься доволі ворожо: в Ємені лідери ваххабітів ніколи не піддавалися ніяким переслідуванням, отже, вони

не ведуть боротьбу за ідеали ісламу, оскільки війни без нападів на лідерів не буває.

2. *Захід і Ізраїль мають відносно Близького Сходу неоколоніальні зазіхання.* Попереду – ера нового імперіалізму, а друга колонізація арабського світу вже почалася. Боротьба із тероризмом – лише ширма, що маскує прагнення США закріпитися на БС. Справжні ж плани США – подальше розчленування арабського народу і натравлення мусульман одне на одного. Як приклад надаються дії США в Афганістані, Іраку і Палестині. Причиною ворожості Заходу по відношенню до арабів вважається екзистенційна загроза, яку представляє богонатхненне арабо-мусульманське суспільство для західної цивілізації. Аль-Хусі заявляє, що саме шиїти – головний ворог євреїв, і саме боротьба з шиїтами (в даному випадку зейдитами) – справжня причина військової присутності США в Ємені.[4]

3. *Світ ісламу перебуває в стані перманентної кризи, спричиненої відходом від віри.*

4. *Іслам і політика нероздільні.* У людей не може не бути [політичної] позиції... така логіка Корану. Той, хто молиться і дотримується посту, але не сприймає Коран як керівництво до політичної діяльності, не оцінює кризу призму ісламського віровчення поточну політичну ситуацію, той не розуміє суті Корану і віри. Аполітичність стає синонімом відходу від істинної віри. Закликаючи своїх слухачів наслідувати шлях політичної боротьби, Аль-Хусі зазначає, що правовірний повинен боятися не смерті (оскільки смерть є повернення до Бога і ніде в Корані не сказано, що вона – зло), а пекла, бо все інше минує, з пекла ж немає порятунку. Вірогідно, так він підводить своїх прихильників до ідеї збройної боротьби і мученицької смерті, хоча ніде в розглянутих лекціях і не говорить про необхідність боротися зі зброєю в руках.[5]

5. *Вихід із кризи і протистояння із Заходом можливі тільки в разі «повернення» до віри, основою якого повинно стати правильне трактування Корану відносно сучасної ситуації.* Аль-Хусі зазначає, що країни сучасного

арабського світу намагаються замістити релігійну владу «законністю демократичної або спадково-монархічної», яка мало підходить для арабського суспільства. При цьому ні в одній з розглянутих лекцій ані слова прямо про переваги теократичної держави (до якої тяжіють шиїти), хоча цю ідею можна прочитати між рядків. Локомотивом релігійно-політичного руху в суспільстві стають богослови і студенти медресе. При цьому Аль-Хусі критикує релігійних лідерів мусульман за те, що вони протягом багатьох століть закликали умму до покірності і, тим самим, привели її до підпорядкування Ізраїлю і Заходу.

б. Людина несе особисту відповідальність перед собою і суспільством за свій духовний та політичний розвиток.

Таким чином, поєднуючи аксіому про винятковість арабів-мусульман, а конкретніше – зейдитів, з представленням про деградацію арабів і занепад ісламу від часів Пророка Мухаммада до наших днів, Аль-Хусі для повернення втрачених позицій пропонує діяти, ґрунтуючись на правильному трактуванні Корану стосовно сучасної ситуації, нерозривно поєднуючи іслам і політику. При цьому він вводить поняття особистої відповідальності кожного індивіда за свої дії перед Богом і суспільством. Для того щоб все це реалізувати, треба вести боротьбу з неоімперіалістичними та неокolonізаторськими діями Заходу і Ізраїлю («людей Писання»). У якості конкретних заходів боротьби пропонується використовувати на різних рівнях: правильне розуміння Корану і поширення його смислів у сучасному світі; боротьбу з нав'язаними ззовні агресивними дискурсами за допомогою розробки і користування власного дискурсу (*сарха* – гасло хуситів, яким проголошується: «Бог великий! Смерть Америці! Смерть Ізраїлю! Прокляття іудеям! Перемога – ісламу!»); боротьбу з проявами національної державності, тобто панарабізм (ця ідея проглядається лише в загальних рисах, не отримуючи повноцінного розвитку): звинувачує людей Писання в розділенні арабської умми на невеликі держави, «що не думають ні про що, окрім самих себе»; бойкотування західних товарів.[6]

Прикладами успішного протистояння західній неокolonізації стають діяльність ліванської Хезболли та Ірану.

Ідея збройної боротьби, так само як і концепція державного устрою в розглянутих лекціях не розвинені. Судячи з усього, це пов'язано з політичним контекстом того часу: ще не вичерпали себе мирні методи, а можливість приходу руху до влади здавалася малоімовірною.

Список використаних джерел:

7) Dresch P. A History of Modern Yemen. Cambridge, 2000.

8) Saudi Arabia Leads Air Assault in Yemen [Електронний ресурс] – 2015. – Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2015/03/26/world/middleeast/al-anad-air-base-houthis-yemen.html>

9) Regime and Periphery in Northern Yemen. The Huthi Phenomenon [Електронний ресурс] – 2010. – Режим доступу: <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG962.html>

10) Al-Huthi H. (non available) Khatr dukhul Amrika al-Yaman [Небезпека арабської інтервенції до Ємену]. Дата та місце публікації недоступні (арабською).

11) Conflict in Yemen Fueled by Tribalism, Religious Conflicts [Електронний ресурс] – 2010. – Режим доступу: <https://www.rand.org/news/press/2010/05/03.html>

12) Al-Huthi H. (non available) As-Sarkha fi wajh al-mustakbarin [Крик в обличчя зарозумілих]. Дата та місце публікації недоступні (арабською).

*Сурсаєва А.О.**

ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В ФЕШН-ІНДУСТРІЇ

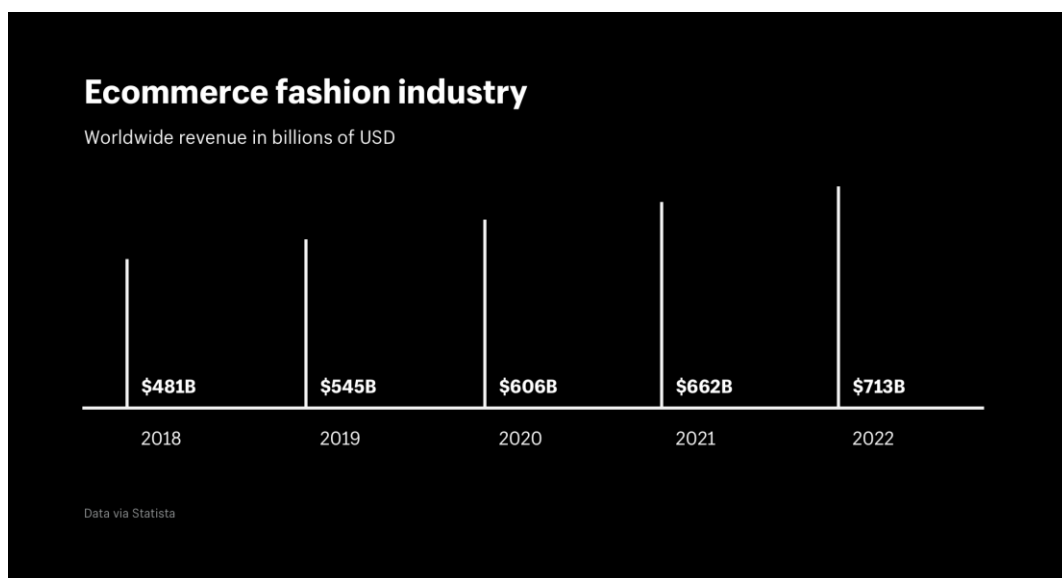
Тенденції електронної комерції, як і модні тенденції, постійно розвиваються. Для задоволення потреб, які постійно змінюються, бізнес

* Студентка 5 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини» Інституту міжнародних відносин, Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Науковий керівник: к. екон. н., доцент Підчоса О.В.

намагається включити сучасні тенденції електронної комерції у свої цифрові платформи. Що це означає для модних та інших роздрібних компаній і як вони можуть залишатися актуальними для споживачів технологій в Інтернеті?

Прогнозується, що продажі на світовому ринку електронної комерції в сфері фешн-індустрії до 2022 року досягнуть 713 мільярдів доларів [3]. Для стимулювання цього зростання важливими є чотири необхідні умови: розширення світових ринків за межі США, збільшення доступу до Інтернету та проникнення смартфонів, зростання середнього класу та його доходів, інноваційні технології для створення міцної бази електронної комерції.

Споживачі моди також матимуть більше купівельної спроможності, оскільки, за прогнозами, кількість потенційних клієнтів зросте до понад 1,2 мільярда до 2020 року [3].



Джерело: [4].

Тільки в США електронна комерція в сфері фешн-індустрії становить близько п'ятої частини загальних роздрібних продажів у галузі моди. Що це означає? Бренди повинні підвищувати свою частку на ринку та покращувати користувацький досвід на своїх веб-сайтах, а також загальний досвід покупки, щоб відповідати очікуванням цього дуже вимогливого ринку. 20,4% американців, які купують модні речі в Інтернеті, роблять це, як мінімум, раз на тиждень. Інтернет-магазини повинні адаптуватися до цих постійних Інтернет-покупців та їхніх покупок.

За даними Harvard Review, бренди продовжуватимуть більше інвестувати у лояльність клієнтів: залучення нового клієнта коштує від 5 до 25 разів дорожче, ніж утримання старого. Крім того, наявні клієнти в середньому витрачають на 67% більше за покупку, ніж нові клієнти [2]. Під час першої покупки клієнти, ймовірно, перевіряють загальний користувацький досвід, і це може бути величезним визначальним фактором для другої покупки.

Ще один швидкозмінний аспект, який впливає на манеру здійснення покупок, – це технології. Зараз можна просто здійснити покупку за голосовим пошуком або з віртуальним помічником. Ці інновації суттєво впливають на ставлення покупця до бренду, а отже і на сукупні продажі компаній. Варто виокремити наступні тенденції електронної комерції в фешн-індустрії:

Етичні бренди порушують економіку швидкої моди (фаст-фешн): такі бренди, як Zara, H&M та ASOS, щороку констатують зростання продажів, але на який термін? Інтернет-покупці починають більше піклуватися про відповідність сталому розвитку при здійсненні покупки, що призводить до падіння трафіку на сайтах багатьох брендів швидкої моди. Відповідно до звіту Gartner L2, порівняно з 2018 роком, у 2019 році відвідування сайтів Zara, H&M та Forever21 впали на 6%, 10% та 26% відповідно [1]. Це відбулося через те, що з'явився тренд на цифрову витонченість, орієнтацію на якість, досвід роботи та функціональність, що створило загрозу швидким роздрібним торговцям.

Відгуки є ключем для боротьби з високою нормою віддачі. Нещодавно британська компанія Asos, один з лідерів електронної комерції, провела опитування серед своїх клієнтів, яке показало, що відгуки відіграють вирішальну роль при покупці в Інтернеті: люди довіряють іншим людям. Наявність зручної платформи для відгуків – це правильний спосіб боротьби з однією з найбільших проблем електронної комерції у фешн-індустрії – високими нормами віддачі.

AR покупки. Набагато зручніше робити покупки з дому, але в Інтернет-магазинах, безумовно, є деякі недоліки. Купуючи одяг в Інтернеті, ви не

можете приміряти одяг, відчутти тканину тощо. Це часто може призвести до менших продажів. Але допомогти подолати цю перешкоду можуть нові технології, такі як доповнена реальність та віртуальна реальність, які деякі бренди уже успішно інтегрують.

Мобільна комерція. Багато брендів почали робити свої веб-сайти більш зручними для покупок з мобільних пристроїв, пропонуючи оптимізовані макети сторінок для легшого прокручування. Незважаючи на те, що оптимізація сайту для мобільних пристроїв є дуже складною, компанії намагаються інтегрувати в мобільні версії сайтів базу для здійснення платежів та зробити онлайн-продажі ще більш прибутковими.

Поширення брендів DTC (direct-to-consumer). Бренди DTC, які займаються всіма аспектами свого бізнесу, від дизайну та виготовлення до продажу та дистрибуції, займають все більшу частку ринку. В останній час з'явився ряд гучних брендів, серед яких Casper, Warby Parker, Birchbox та інші, які діють без посередників, тим самим знижуючи витрати [5].

Етичний маркетинг. Бренди диференціюють та завойовують лояльність клієнтів на основі цінностей та етичного маркетингу. Мета полягає в тому, щоб пропонувати замовнику рішення, яке врівноважує тактику продажу та довгострокові цінності. Прикладом такого маркетингу є стратегія бренду Weekday з H&M Group, який запровадив політику без натурального хутра, кашеміру, мохеру та шкіри з країн ризику, тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gartner Research – 2019. – Режим доступу: <https://www.gartner.com/en>
2. Harvard Business Review – 2019. – Режим доступу: <https://hbr.org>
3. Statista [Електронний ресурс] – 2019. – Режим доступу: <https://www.statista.com>
4. The State of the Ecommerce Fashion Industry: Statistics, Trends & Strategy [Електронний ресурс] / ShopifyPlus – 2019. – Режим доступу: <https://www.shopify.com/enterprise/ecommerce-fashion-industry>

5. Top 12 fashion retail e-commerce business trends for 2020 [Електронний ресурс] / SuperSuper – 2020. – Режим доступу: <https://www.supersuperagency.com/blog/top-10-fashion-e-commerce-trends-for-2020>

*Тезбір Р.В.**

ПОЛІТИКА ТОМАСА САНКАРИ

ЯК АЛЬТЕРНАТИВНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ КРАЇН АФРИКИ

Країни Африки традиційно асоціюються з відсталістю та низьким рівнем економічного розвитку та політичних свобод. На жаль, держави Західного світу за маскою багатомільйонних кредитів намагаються нав'язати Африці власну модель розвитку, яка не враховує цивілізаційних особливостей континенту і, як наслідок, не приносить очікуваних результатів [1].

Більшості африканських країн притаманні ті ж проблеми: етнічні конфлікти, громадянські війни, тероризм, військові перевороти, «пожиттеві» президенти, корупція, низький рівень ВВП, безробіття, голод, епідемії, екологічні проблеми тощо. Буркіна-Фасо, на перший погляд, не є винятком. «Країна чесних людей», яку я б назвала «країною військових переворотів»... Ямеого, Ламізана, Зербо, Уедраого – нескінченний список президентів, кожен із яких повторює долю попереднього. Та серед них виділяється Томас Санкара, прихід до влади якого в 1983 році ознаменував шанс на процвітання країни, яка, враховуючи природні особливості та відсутність інтересу з боку колишньої метрополії Франції, була практично приречена на бідність [2].

Приклад ведення політики Санкарою, якого називають «африканським Че Геварою», є й досі актуальним практично для кожної країни III світу, яка прагне змінити своє становище. Доречно зазначити, що Верхня Вольта була одною з найменш розвинених колоній Франції, це типова країна Сахелю з посушливим кліматом та нестачею питної води, яка не має виходу до моря [3].

* Студентка I курсу магістратури спеціальності «Регіональні студії» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: : к. іст. н., доцент кафедри міжнародного регіоназнавства ІМВ КНУ Кравчук О.А.

Томас Санкара поставив перед собою амбітні цілі: боротьба з голодом, епідеміями та корупцією, створення безкоштовної системи освіти та охорони здоров'я, вирішення проблеми опустелення. Будучи одним із найбільш популярних президентів у світі, він користувався шаленою популярністю серед населення. Їздив на старенькому Renault, літав економ-класом, свою президентську зарплату жертвував на сиротинці, відмовився від кондиціонера в кабінеті, бо «інші не можуть собі цього дозволити», та покінчив із традицією розвішувати повсюди портрети президентів [4].

Боротьба Санкари з корупцією, яка багато в чому нагадує методи Лі Куана Ю, також увінчалася успіхом, що було визнано Світовим банком.

Томаса Санкару інколи називають марксистом-леніністом та закидають йому захоплення радянською моделлю розвитку, а також діяльністю Каддафі в Лівії. Проте проводячи революційну та по суті соціалістичну політику, Санкара не копіював нічию модель. Він був прихильником оригінальної політичної концепції, що адаптує соціалістичні ідеали до африканських народних традицій і конкретно до економічних та культурних умов у Буркіна-Фасо.

Томас Санкара обрав набагато складніший, проте чи не єдино правильний шлях розвитку – «опору на власні сили». З 1985 по 1988 роки Буркіна-Фасо не отримувала жодної фінансової допомоги ні від Франції, ні від МВФ, ні від Світового банку. Санкара різко критикував міжнародні фінансові організації, розцінюючи їх діяльність на африканському континенті як неоколоніалістську, що сприяє збереженню відсталості країн Африки [5].

На той час країна потребувала різких змін, і йому довелося вести доволі радикальну політику, включаючи націоналізацію підприємств та позбавлення племінних вождів привілеїв тощо. Одним із перших кроків уряду була реалізація програм із будівництва житла та з розвитку інфраструктури.

Томас Санкара одним із перших зрозумів масштабність екологічних загроз і поставив амбітну ціль – зупинити поширення Сахари (за роки його правління було висаджено 10 млн дерев). Він ініціював будівництво

водосховищ та колодязів, що мало вирішити проблему нестачі води, провів аграрну реформу, яка полягала в передачі землі селянам. Як наслідок, збільшилася врожайність пшениці, що дозволило вийти на повне самозабезпечення продовольством [6].

У країні була проведена реформа освіти, проголошено курс на ліквідацію неграмотності. Буркіна-Фасо – поліетнічна країна, тому навчання школярів проводилося дев'ятьма мовами («кампанія Альфа»).

У рамках програми «Битва за здоров'я» була здійснена вакцинація 2,5 млн дітей, що призвело до помітного зменшення показників дитячої смертності [7]. Уперше на африканському континенті СНІД було визнано епідемією, запроваджено розповсюдження засобів контрацепції.

Одним із перших в Африці Томас Санкара розпочав кампанію за розширення прав жінок: вільний доступ до освіти, до служби в армії; заборонено жіноче обрізання, примусові шлюби та полігамію.

Як і лідер сусідньої Гани Джеррі Ролінгс, Санкара бачив свою країну вільною від впливу іноземного капіталу демократією, яка передбачала не парламентаризм західного зразка, а «народовладдя», що полягало в підвищенні реальної участі населення в управлінні державою за посередництва народних комітетів та інших структур самоорганізації [3].

Незважаючи на всі зусилля, Томасу Санкарі не вдалося вивести свою країну з ряду відсталих через черговий військовий переворот під проводом одного з найближчих його друзів Блеза Компаоре, який захопив владу на 27 років, повністю нівелювавши позитивні результати діяльності свого попередника [8]. А причиною перевороту стало невдоволення військових політикою Санкари через мінімізацію витрат на їх утримання та спробу передати функції оборони та безпеки революційним комітетам [5]. Проте основну роль у формуванні антисанкаристських настроїв зіграли західні країни. Політика Санкари не влаштовувала Францію та США, які були незадоволені успіхом «опори на власні сили» та відмовою від допомоги кредитних організацій.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що політика Санкари є доречним прикладом альтернативного шляху розвитку африканських країн, що враховує їх цивілізаційні особливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mills G. Why Africa is Poor: And What Africans Can Do About It / Greg Mills. – Johannesburg: Penguin Global, 2011. – 511 с.
2. Zerbo S. Le Burkindlim : Une analyse comparative entre la Haute-Volta et le Burkina Faso [Електронний ресурс] / Sidiki Aboubacar Zerbo // lefaso.net. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://lefaso.net/spip.php?article91485>.
3. Kobo K. Burkina Faso: Ghost of 'Africa's Che Guevara' [Електронний ресурс] / Kingsley Kobo. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2014/10/burkina-faso-thomas-sankara-africa-che-guevara-2014103017525682241.html>.
4. Guy Marius Sagna. Seuls les révolutionnaires comme SANKARA n'ont pas peur de la transparence [Електронний ресурс] / Guy Marius Sagna // Afriques en Lutte. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.afriquesenlutte.org/afrique-de-l-ouest/burkina-faso/article/seuls-les-revolutionnaires-comme>.
5. Neufeld J. Thomas Sankara Tried to Liberate His Country from the West. Then He Was Murdered [Електронний ресурс] / Josiah Neufeld // The Walrus. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://thewalrus.ca/thomas-sankara-tried-to-liberate-his-country-from-the-west-then-he-was-murdered/>.
6. L'actualité brûlante des idées de Thomas Sankara 30 ans après [Електронний ресурс] // Centre d'Information Inter Peuples. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ritimo.org/L-actualite-brulante-des-idees-de-Thomas-Sankara-30-ans-apres>.
7. Ouattara V. Thomas Sankara : le révolutionnaire visionnaire de l'Afrique [Електронний ресурс] / Vincent Ouattara – Режим доступу до ресурсу: <https://www.thomassankara.net/thomas-sankara-le-revolutionnaire-visionnaire-de-lafrique-de-vincent-ouattara/>.

8. Burkina Faso : la présidentielle fixée au 22 novembre [Електронний ресурс] // Jeune Afrique. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.jeuneafrique.com/892248/politique/burkina-faso-la-presidentielle-fixee-au-22-novembre/>.

*Черевик А.**

ПОЛІТИКА НЕЙТРАЛІТЕТУ ШВЕЙЦАРІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Політика нейтралітету будь-якої держави світу завжди мала на меті процвітання власної країни та добробут свого населення, шляхом неучасті у військових конфліктах. Дана концепція і у наш час залишається глибоко актуальною, найкраща форма якої розкрилася у «вічному нейтралітеті» Швейцарської Конфедерації. Зважаючи на переконливий успіх цієї держави в економічній сфері та значний вплив на міжнародній арені, ми вважаємо, що досвід Швейцарії має стати визначальним фактором для становлення міцної зовнішньої політики Української держави.

Перш за все, задля повного та недвозначного розкриття теми, вважаємо за доречне чітко визначити дефініцію постійного нейтралітету:

Постійний нейтралітет – це офіційна політика держави, яка встановлюється шляхом міжнародної угоди та має підґрунтям зобов'язання держави не брати участь у будь-якій війні, окрім випадків збройного захисту власної території від нападу або від спроб воюючих держав включити її в орбіту війни [1].

Представником класичного постійного нейтралітету є Швейцарська Конфедерація, яка й у сучасних умовах незмінно продовжує вести активну зовнішню політику в поєднанні зі своїм нейтральним статусом. Проте задля того, щоб повною мірою досягнути причини вибору такого шляху, ми маємо

* Студент 1 курсу спеціальності «міжнародно-політичне країнознавство» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доктор історичних наук, завідувач кафедри міжнародного регіоназнавства Дорошко М.С.

проаналізувати історичні чинники та обставини, які вплинули на вибір держави.

Історія Швейцарії сповнена багатьох воєн, а її політика далеко не завжди була нейтральною. У Середньовіччі швейцарці були такими гарними воїнами, що перетворили війну на успішний бізнес. Швейцарські воїни були одними з найкращих і принесли чимало перемог іншим країнам, поки одного разу не зазнали розгромної поразки [2].

Це сталося 1515 року під час битви при Мариньяно, коли французи та венеційці залучили артилерію та броненосну кінноту, коли швейцарці такого озброєння не мали. Як наслідок, у тій битві перемога залишилася за більш передовими технологіями [2]. Саме після цієї доленосної битви Швейцарія в односторонньому порядку проголошує свій нейтралітет у 1516 році. Однак тоді її статус не було офіційно визнано, адже сама держава ще не отримала повного визнання.

Великі держави Європи вперше офіційно визнали швейцарський нейтралітет у Паризькому договорі від 20 листопада 1815 р. Австрія, Великобританія, Португалія, Пруссія та Росія прийняли те, що Швейцарія бажала уникнути участі у будь-яких військових конфліктах. Держави стали гарантами територіальної недоторканності Швейцарії [3].

Україна на початку свого становлення також виявила прагнення стати нейтральною та позаблоковою державою, що знайшло своє відображення у «Декларації про державний суверенітет» 1990 року.

Однак саме тоді, коли розвиток подій вимагав рішучих дій, Українська держава не врахувала досвід Швейцарії у цій тематиці, вважаючи, що задля того, щоб стати нейтральною та позаблоковою країною, достатньо лише укласти відповідну міжнародну угоду, якою став Будапештський меморандум 1994 року, та отримати формальні гарантії безпеки від великих держав.

Досвід Швейцарії наочно ілюструє, що задля збереження незалежності нейтральною державою, вона повинна керуватися принципом «озброєного нейтралітету». Це означає, що держава має приділяти підвищену увагу

питанню формування та функціонування власних збройних сил, адже сильна армія є головним гарантом непорушності постійного нейтралітету.

Аналізуючи зовнішню політику Швейцарії, ми повинні звернути увагу на її ставлення до процесів європейської інтеграції, яке є незмінно обережним та виваженим з міркувань збереження незалежності, нейтралітету та захисту національних інтересів.

Проте, незважаючи на це, у травні 2004 р. Швейцарія підписала «другий пакет» секторальних договорів з ЄС, який разом з «першим пакетом» (від 1 червня 2002 р.), є своєрідною альтернативою вступу Швейцарії до ЄС [4].

Подібна альтернатива буде надзвичайно вигідною Україні, адже дасть змогу поєднати свій нейтральний статус із прагненням до тісної співпраці з Європейським Союзом та НАТО.

Однак найважливішим аспектом проголошення постійного нейтралітету України стане згода українського суспільства. Тільки загальнонаціональний референдум має конституційні повноваження приймати настільки важливі державні рішення. І саме практика реалізації прямої демократії у Швейцарії переконливо доводить ефективність цієї моделі для підтримання «вічного нейтралітету».

Отже, підбиваючи підсумки, ми можемо зробити загальний висновок, що політика постійного нейтралітету Швейцарії глибоко детермінована її історичним розвитком та геополітичним становищем. Саме тому досвід Швейцарської Конфедерації є надзвичайно важливим для України як для країни, де він потенційно може бути реалізований та застосований повною мірою, адже ці дві країни об'єднує фундаментальна мета – прагнення до загального миру.

Список використаних джерел та літератури

1. Постійний нейтралітет. – Режим доступу : <http://ponjatija.ru/node/13656>
2. Коен Б. Чому Швейцарія зберігає нейтралітет? – Режим доступу : <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-41516552>
3. Єрдієва О. В. Принцип нейтралітету в зовнішній політиці Швейцарії /

4. О. В. Єрднієва // Наукові праці. Історія. – 2014. – Т. 241, № 229. – С. 74–79.
5. Дирда А. О. Особливості формування нейтралітету в зовнішній політиці європейських країн / А. О. Дирда // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2015. – № 125. – С. 53–66.

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО

*Бовсуновська К.С.**

Безгромадянство і Цілі сталого розвитку ООН

Громадянство – це запорука здійснення особою своїх основних прав, серед яких право на освіту, право на працю, охорону здоров'я і соціальне забезпечення. Наразі наш світ влаштований так, що доступ до громадянства є необхідним для участі у сталому розвитку. Сьогодні налічується близько 10 мільйонів апатридів, проте часто їх не враховують у переписах населення та складенні статистики, через що їх потреби залишаються непоміченими [1, с.2].

25 вересня 2015 року Генеральна Асамблея ООН офіційно ухвалила Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року ("**Порядок денний до 2030 року**"), що складається з Декларації, 17 Цілей сталого розвитку ("**ЦСР**"), пов'язаних з ними 169 завдань та 230 погоджених Глобальних показників, що повинні бути досягнуті до 2030 року. Порядок денний до 2030 року пропонує універсальне, поєднане із захистом прав людини бачення сталого розвитку, що застосовується до всіх країн. І хоча ЦСР не вказують прямо на проблему безгромадянства, абзац 23 Декларації визнає важливість Порядку денного до 2030 року для забезпечення потреб біженців та внутрішньо переміщених осіб, як одних з найбільш уразливих груп населення, проголосивши необхідність "не залишати нікого позаду" [2, с.2].

Особа без громадянства – це особа, яка "не розглядається як громадянин будь-якою Державою згідно з її законом". Конвенція 1954 року про статус апатридів, крім закріпленого вище визначення, встановлює засади захисту для осіб без громадянства, що доповнюється наступними міжнародними договорами з прав людини [3]. Так, Конвенція 1961 року про скорочення безгромадянства встановлює міжнародні стандарти, пов'язані з уникненням та

*Студентка, 4 курс, спеціальність "міжнародне право", спеціалізація "міжнародне публічне право" Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – Гнатівський Микола Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент

зменшенням безгромадянства [4]. При цьому, право на громадянство широко встановлене міжнародним правом, а наявність безгромадянства можна вважати найгрубішим порушенням цього права. Конвенція про права дитини, яка відома своєю майже універсальною ратифікацією, гарантує дітям захист від безгромадянства, а Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації проти жінок захищає від дискримінаційного гендерного закону про національність, як однієї з причин безгромадянства. Аналогічно, Конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації та Конвенція про права людей з інвалідністю захищають право на громадянство етнічних та расових меншин, а також осіб з інвалідністю [2, с.4].

У контексті ЦСР та безгромадянства основними питаннями виступають те, як забезпечити участь апатридів у заходах сталого розвитку і покращити їх становище та водночас те, як за допомогою сталого розвитку можна забезпечити доступ до громадянства кожній особі [2, с.2].

Особи без громадянства повинні мати доступ до якісної освіти (ЦСР № 4), мати можливість працевлаштування без ризику експлуатації (ЦСР № 8), що безперечно передбачає структурні зміни в суспільстві і боротьбу з дискримінацією (ЦСР № 5 та 10). В державах, де найбільше проявляються кліматичні зміни, апатридам необхідна підтримка для сталого проживання в місцях, які можуть стати непридатними для життя (ЦСР № 13). Безкоштовна реєстрація всіх новонароджених допоможе дорослим отримати посвідчення особистості, щоб особи без громадянства та особи з невизначеним громадянством також мали змогу брати участь у сталому розвитку (ЦСР № 16). Доступ до громадянства та забезпечення апатридів правами також вимагає широкої двосторонньої та багатосторонньої співпраці (ЦСР № 17). Покращення стану забезпечення осіб без громадянства правами та їх побутових умов за допомогою ЦСР може допомогти їм інтегруватися в суспільство, що у довгостроковій перспективі призведе до скорочення випадків безгромадянства [5, с.15].

В правовому аспекті нас найбільше цікавить ЦСР № 16, а саме її два завдання: 16.9 – до 2030 року забезпечити наявність у всіх людей законних посвідчень особистості, включаючи свідоцтва про народження та 16.b – заохочувати й упроваджувати в життя недискримінаційні закони та політику в інтересах сталого розвитку. При цьому, завданню 16.9 кореспондує єдиний Глобальний показник – пропорція дітей до 5 років, народження яких були зареєстровані відповідними органами реєстрації, за віком.

Те, що українською звучить як "законне посвідчення особистості", англійською сформульовано більш загально – "legal identity". І саме те, що у використовується такий загальний термін, якому немає єдиного визначення, дає широку свободу дій урядам держав для виконання цього завдання. При цьому, можна керуватися невичерпним переліком елементів, зазначеним у статті 8 Конвенції про права дитини, що включає "громадянство, ім'я та сімейні зв'язки" [6], що формує так званий кошик для "legal identity". Тому, свавільне позбавлення дитини громадянства не тільки стає перешкодою для виконання завдання 16.9, а й порушує зобов'язання держави за цією Конвенцією. За аналогією, такий кошик можна використовувати і для визначення "legal identity" дорослих осіб, доповнюючи його у випадку необхідності, але завжди уникаючи тих даних, за якими ця особа може зазнати дискримінації. Також необхідно пам'ятати, що хоча це завдання і вимірюється лише через реєстрацію дітей до 5 років, необхідно також докладати зусиль для забезпечення посвідченнями особистості і дітей старше 5 років, і дорослих осіб без громадянства або без визначеного громадянства, або осіб без відповідних посвідчень особистості, що ставить їх під загрозу втрати громадянства [7, с.10, с.19].

Отже, безгромадянство є викликом для всіх держав на шляху до Цілей сталого розвитку ООН, зокрема Цілей № 4, 5, 8, 10, 13, 16 та 17. Максимально можливе забезпечення права на громадянство, надання законних посвідчень особистості, ідентифікація апатридів та покращення їх умов життя, включення їх даних до офіційної статистики, боротьба з дискримінацією як на

законодавчому, та і на соціально-побутовому рівні – це лише перші необхідні кроки для того, щоб дійсно "не залишити нікого позаду", як ще проголошує Порядок денний до 2030 року.

Список використаних джерел:

1. Why Citizenship is Relevant to Sustainable Development: Considerations for the 2019 High Level Political Forum, Policy Brief, May 2019, [Електронний ресурс]. Режим доступу на 22 березня 2020 року: https://www.statelessness.eu/sites/www.statelessness.eu/files/attachments/resources/ENS-Citizenship-SDGs-High_Level_Political_Forum_2019-briefing.pdf.
2. UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), The Sustainable Development Goals and Addressing Statelessness, March 2017, [Електронний ресурс]. Режим доступу на 22 березня 2020 року: <https://www.refworld.org/docid/58b6e3364.html>.
3. Конвенція про статус апатридів (укр/рос): Конвенція; ООН від 28.09.1954 // База даних "Законодавство України" / Верховна Рада України, [Електронний ресурс]. Режим доступу на 22 березня 2020 року: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_232.
4. Конвенція про скорочення безгромадянства (укр/рос): Конвенція; ООН від 30.08.1961 // База даних "Законодавство України" / Верховна Рада України, [Електронний ресурс]. Режим доступу на 2 березня 2020 року: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_240.
5. Institute on Statelessness and Inclusion, Statelessness, human rights and the Sustainable Development Agenda, February 2017, [Електронний ресурс]. Режим доступу на 22 березня 2020 року: https://files.institutesi.org/SDG_working-paper2017.pdf.
6. Конвенція про права дитини: Конвенція; ООН від 20.11.1989 // База даних "Законодавство України" / Верховна Рада України, [Електронний ресурс]. Режим доступу на 22 березня 2020 року: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_021.

7. Institute on Statelessness and Inclusion, Sustainable Development Goal 16.9 "' Legal Identity', Nationality & Statelessness", 2018, [Електронний ресурс]. Режим доступу на 22 березня 2020 року: <https://files.institutesi.org/Legal-identity.pdf>.

*Загоруй Д.-О. О.**

Статус нейтралітету держав у кібервійнах

Права та обов'язки нейтральних держав під час воєн регламентовані Гаазькими конвенціями 1907 р. Проте, у зв'язку з розвитком технологій, галузі міжнародного права кібербезпеки та переходом воєн у кіберплощину, варто дослідити право нейтралітету від час ведення кібервійни.

З першого погляду може здатися, що кібервійни та правила їх ведення не врегульовані та існують у правовому вакуумі, оскільки немає спеціального міжнародно-правового акту, який охопив би дане питання. Тим не менше, це не так: до кібервоєн застосовуються договірні та звичаєві норми міжнародного права, зокрема ті, що містяться в Статуті ООН, Женевських конвенціях 1949 р., Додаткових протоколах до них 1977 р., згаданих вище Гаазьких конвенціях 1907 р.

Оскільки немає єдиного конвенційного визначення "кібервійни", варто звернутися до доктрини. Так, The Tallinn Manual, посібник із застосування міжнародного права до кібервійни, розроблений групою експертів в рамках НАТО, визначає кібервійну як таку, що "ведеться у кіберпросторі за допомогою кіберзасобів та методів", а сам кіберпростір як "глобальну взаємопов'язану мережу цифрової інформації та комунікаційних інфраструктур, у т.ч. Інтернет, телекомунікаційні мережі, комп'ютерні мережі та інформація, що в них знаходиться"[1; С.4]. У часи широкого впровадження цифрових технологій завдяки використанню такої кіберінфраструктури та за

* Студентка 3 курсу спеціальності «міжнародне право»
Інститут Міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т.Шевченка
Гнатівський Микола Миколайович, к.ю.н., доцент Кафедри міжнародного права

допомогою шкідливого програмного забезпечення можна зібрати чи перехопити інформацію про військові плани супротивника, паралізувати комп'ютеризовану систему управління озброєнням або зашкодити цивільному населенню.

Нейтральна держава зберігає свій статус і під час кібервійни: вона не бере участі в конфлікті, не надає воюючим сторонам свою територію та кіберінфраструктуру для кібератак. Як тільки це відбувається, держава втрачає свій нейтральний статус.

Суверенітет держави передбачає поширення її юрисдикції на її населення та майно як територіально (тобто в межах її кордонів), так і екстериторіально (адже інфраструктура може знаходитися і на повітряних чи морських судах, і у космічному просторі). В обох випадках кіберінфраструктура нейтральної держави є недоторканою, а будь-які дії воюючих держав, спрямовані безпосередньо на пошкодження чи знищення цієї інформаційно-комунікаційної мережі, є прямим і грубим порушенням суверенітету держави та її нейтрального статусу. Так само воюючі держави не можуть використовувати нейтральну кіберінфраструктуру для отримання переваг у конфлікті чи проведення кібератак. Стаття 3 Конвенції про права і обов'язки нейтральних держав та осіб у разі сухопутної війни 1907р. забороняє воюючим встановлювати пристрої, що можуть слугувати засобами комунікації з воюючими як на морі, так і на суші, та використовувати вже раніше влаштовані на території нейтральної держави комунікації [2]. Відповідно, кіберінфраструктура підпадає під дане визначення і регулювання цієї статті.

Однією з особливостей кібератак є можливість їх швидкого та непомітного проведення, коли часу для їх виявлення та попередження вже немає. Тим не менше, постає питання: що виникає у нейтральної держави, коли вона помічає використання її кіберінфраструктури у воєнних цілях, - право чи обов'язок? На думку розробників AMW Manual, нейтральна держава зобов'язана усіма можливими засобами перешкоджати та зупиняти військові

дії у її кіберпросторі [3; п.168а; С.53] і несе відповідальність за забезпечення того, щоб з її території не було здійснено кібератак [4; С.27]. Хоча такий самозахист не вважатиметься проявом агресії, ворожими діями та не суперечитиме статусу нейтралітету, все ж він має бути співрозмірним відповідно до принципу пропорційності, сформульованого у результаті Caroline incident [5; С.10]. Крім того, самозахист не повинен носити характеру помсти, він виключно має на меті зупинення зловживання та попередження майбутніх порушень недоторканості нейтральної кіберінфраструктури.

Більше того, якщо нейтральна держава сама не може припинити використання її кіберінфраструктури однією з воюючих держав, то друга може втрутитися на правомірних підставах. І хоча повинні існувати певні передумови: нейтралітет і суверенітет держави порушується значною мірою, інших негайних способів припинення порушення немає, і при цьому змінюється розстановка сил в конфлікті, - все одно виникає небезпека маніпуляцій нейтральною державою, коли тепер уже обидві воюючі держави використовують нейтральну інфраструктуру[6; С.6].

Винятком слугує Інтернет: якщо воюючі сторони використовують його у своїх воєнних цілях, при цьому частина його інфраструктури знаходиться на території нейтральної держави, права останньої не порушується[3; п.167b; С.52]. Оскільки Інтернет - це глобальна, взаємопов'язана, легко доступна майже в будь-якій точці світу мережа, вона не може належати конкретній державі, крім того, досить важко проконтролювати операції, проведені в ній.

Отже, відсутність спеціального міжнародно-правового акту, який закріпив би всі аспекти такого технологічно відмінного явища, як кібервійни, та, зокрема, статусу нейтральних держав у них, не означає правової нерегульованості цієї сфери. По суті, це ті самі прояви агресії, що засуджуються міжнародним правом, а право нейтралітету так само передбачає невтручання в конфлікт, утримання від надання допомоги своєю кіберінфраструктурою, право на її недоторканість та самозахист, у разі порушень її нейтралітету. Все ж, є необхідність у прийнятті міжнародної

конвенції, яка б надала визначення, закріпила специфічні права та обов'язки воюючих та нейтральних держав, адже надалі технології розвиватимуться все сильніше, і є загроза переходу всіх воєн у кіберпростір.

Список використаних джерел:

1. Schmitt M. Tallinn Manual on the International Law Applicable to Cyber Warfare/Michael N. Schmitt// Cambridge University Press. – 2013. – 215 p.
2. Конвенція про права і обов'язки нейтральних держав та осіб у разі сухопутної війни 1907р. [Режим доступу] - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_193/sp:head
3. Dinstein Y. HPCR Manual on International Law Applicable to Air and Missile Warfare/Group of Experts// The President and Fellows of Harvard College. – 2009. – 56 p.
4. Яцишин М. Використання сили у кіберпросторі в рамках міжнародного права/М. Ю. Яцишин // Інформація і право. - 2018. - № 4. - С. 22-32
5. Ruys T. The Use of Force in International Law: A Case-Based Approach/Tom Ruys, Olivier Corten, Alexandra Hofer// Oxford University Press. – 2018. – 750 p.
6. Melzer N. Cyberwarfare and International Law/Nils Melzer// The United Nations Institute for Disarmament Research. – 2011. – 37 p.

*Івженко Д.А**

Амністія учасників збройного конфлікту на території України як елемент посконфліктного врегулювання

Питання амністії учасників збройного конфлікту на території окремих районів Донецької та Луганської областей порушується як в експертних, наукових, так і в політичних колах. Це обумовлено декількома причинами. По-перше, українська влада, бажаючи зберегти найвищу цінність - людське життя, не допустити безмежних жертв українських військових та цивільного населення, дотримується шляху виключно дипломатичного та мирного врегулювання збройного конфлікту. По-друге, інститут амністії в тому, чи

* Магістр юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д.ю.н., проф. Васильченко О.П.

іншому вигляді застосовувався у переважній більшості постконфліктних держав.

Інститут амністії учасників збройного конфлікту завжди розглядається крізь призму протиставлення гуманізму та безкарності, миру та справедливості, прощення та невідворотності покарання. Варто зауважити, що в юридичній літературі не існує на сьогодні єдиного підходу до визначення інституту амністії. На думку К. Булл, амністія - юридичний намір уряду певної держави звільнити від кримінальної відповідальності та покарання комбатантів за вчинення кримінальних правопорушень, окрім випадків можливого кримінального переслідування або цивільно-правової відповідальності за певні категорії злочинів [1]. М. Фріман, директор департаменту міжнародних відносин в Міжнародній кризисній групі розглядає амністію як спеціальну правову норму, основною функцією якої є усунення перспективи на наслідків кримінальної відповідальності конкретної особи чи груп осіб за визначення певних видів правопорушень [2].

Термін «амністія» походить від грецького терміну «amnesia», що означає забуття, а не прощення за вчинений злочин. Управління Верховного комісара з прав людини вважає, що амністія до учасників збройного конфлікту застосовується в наступних випадках:

1) заборони в майбутньому кримінального переслідування і в деяких випадках подання цивільного позову щодо певних осіб або категорій осіб у зв'язку із зазначеним злочином, скоєним до оголошення амністії;

2) звільнення, яке має зворотну силу та застосовується до встановленої раніше кримінальної відповідальності [3].

Повертаючись до питання застосування амністії до учасників незаконних збройних формувань, які тимчасово контролюють територію окремих районів Донецької та Луганської областей, зауважимо, що проблема застосування цього інституту та імплементації в законодавство України полягає у відсутності єдиного підходу до кваліфікації збройного конфлікту на сході України. Оскільки наукова праця не присвячена питанню кваліфікації

збройного конфлікту на території України, детально розглядати це питання не будемо.

Відповідно до п. 5 ст. 6 Додаткового Протоколу II до Женевських Конвенцій, органи, що перебувають при владі, прагнуть надати якомога ширшу амністію особам, які брали участь у збройному конфлікті, та особам, позбавленим волі з причин, пов'язаних із збройним конфліктом, незалежно від того, були вони інтерновані чи затримані [4]. Отже, можна зауважити, що міжнародне гуманітарне право та міжнародне право прав людини рекомендують застосовувати інститут амністії як засіб примирення, після закінчення воєнних дій до якомога більшого числа осіб, що були позбавлені волі у зв'язку з таким конфліктом.

Разом з тим, варто зауважити про поступову зміну позиції міжнародних урядових та неурядових організацій до інституту амністії. В свою чергу, Генеральний Секретар ООН К. Аннан у доповіді «Верховенство права та правосуддя перехідного періоду в конфліктних та постконфліктних суспільствах» зазначив наступне: «Правосуддя і мир – це не ворогуючі сили, вони взаємодіють та зміцнюють одне одного. В мирних угодах не може передбачатися амністія за геноцид, воєнні злочини, злочини проти людяності та грубі порушення прав людини» [5].

Неодноразово вищезазначене констатувалось в резолюціях Ради Безпеки ООН щодо збройних конфліктів на територіях різних держав. Наприклад, в резолюції Ради Безпеки ООН 1997 р. щодо територіальної цілісності Хорватії зазначено, що Організація Об'єднаних Націй закликає Уряд Республіки Хорватії імплементувати Закон про Амністію справедливо та об'єктивно відповідно до міжнародних стандартів, в тому числі забезпечивши всеохоплююче розслідування та обвинувачення щодо окремих осіб за вчинення серйозних порушень міжнародного гуманітарного права. Відповідно до Принстонських принципів універсальної юрисдикції 2001 р., амністія не має розповсюджуватись на деякі грубі порушення прав людини і норм міжнародного гуманітарного права [6].

Доцільно зазначити, що 16 вересня 2015 р. парламент України ухвалив Закон «Про недопущення переслідування та покарання осіб-учасників подій на території Донецької та Луганської областей», який так і не був підписаний президентом, а відтак не набрав чинності [7]. Вищезазначений закон викликав чимало критики у експертів та науковців, зокрема, зважаючи на неможливість його практичної реалізації. На часі є розробка та ухвалення нового закону про звільнення від кримінального переслідування учасників збройного конфлікту на території Донецької та Луганської областей, однак важливо не допустити привілеювання політичного компромісу над принципами верховенства права та справедливості.

Проаналізувавши досвід зарубіжних країн, рекомендації та висновки міжнародних урядових та неурядових організацій, варто виділити основні умови до застосування інституту амністії:

1. Амністія має застосовуватись виключно після завершення бойових дій, як акт гуманізму та примирення.

2. Амністія може бути імplementована після виконання так званої тріади: роззброєння, демобілізації та реінтеграції.

3. Амністія не може бути застосована до тяжких злочинів, передбачених Римським Статутом Міжнародного кримінального суду: геноциду, воєнних злочинів та злочинів проти людяності.

Список використаних джерел:

1. Carolyn Bull, Amnesty (2001) (Prepared by Carolyn Bull for Interim Office, Commission for Reception, Truth and Reconciliation in East Timor [Електроний ресурс]. - Режим доступу: unsworks.unsw.edu.au
2. Freeman, Mark. 2009. Necessary Evils: Amnesties and the Search for Justice. Cambridge: Cambridge University Press. [Електроний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.cambridge.org/core/books/necessary-evils/8C570946A082DA530571C4883E6402B4>
3. Управление Верховного комиссара Организации Объединенных Наций по правам человека. Механизмы обеспечения верховенства права для

- постконфликтных государств. Амнистия. Организация Объединенных Наций. [Электроний ресурс]. - Режим доступа: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Amnesties_ru.pdf
4. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 8 June 1977. [Электроний ресурс]. - Режим доступа: <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/INTRO/475>
5. Верховенство права: доклад Европейской Комиссии за демократию через право (Венеция, 25–25 марта, 2011 г.). [Электроний ресурс]. - Режим доступа: <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDLAD%282011%29003rev-rus>
6. Резолюция 56 Генеральной Ассамблеи ООН А/56/677b от 4 декабря 2001 г. о Принстонских принципах универсальной юрисдикции А/56/677b. [Электроний ресурс]. - Режим доступа: <http://www.un.org/documents/ga/docs/56/677b.htm>
7. Проект Закону України «Про недопущення переслідування та покарання осіб-учасників подій на території Донецької та Луганської областей» від 16.09.2014. [Электроний ресурс]. - Режим доступа: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52183

*Карвацький В.В.**

Принцип доступу до енергетичних благ МЕНП: проблема місця в системі МППЛ

У зв'язку із різким стрибком цін на нафту 1973 р., спричиненого саботажем поставок нафти у Європу та США країн картелю ОПЕК, світова спільнота постала перед завданням переоцінити роль та вагу енергетичного

* Студент 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: асистент Єделєв Р.С.

фактору у міжнародних відносинах. Відтак боротьба за вигідні енергоносії спричинила швидкий розвиток міжнародного енергетичного права (МЕНП): за останні 40 років МЕНП змогло увійти до системи класичного міжнародного Вказвну тезу тільки підтверджують дискусії про виділення права відновлювальної енергії чи нафтогазового права (*Lex Petrolia*) у самостійні галузі. Вивчення МЕНП неможливе без розуміння його зв'язку з суміжними залузями – міжнародним економічним правом чи міжнародним екологічним правом. Щоправда, кореляція МЕНП з Міжнародним правом прав людини (МППЛ) залишається без належної уваги з боку дослідників [7].

Ключовою позицією для розуміння даного взаємозв'язку є інтерпретація принципу одного з принципів МЕНП: питання полягає у тому, чи можна розглядати принцип або право доступу до енергетичних благ частиною МППЛ. На нашу думку, зважаючи на важливість енергоносіїв у світі сучасних технологій, право на доступ до енергетичних благ можна розглядати як частину МППЛ. Разом з тим, теза окремих дослідників проблеми існування «права на доступ до чистої енергії» є досить передчасною: попри закріплення у стратегіях, доктринах багатьох держав та інтеграційних утворень істотного збільшення частки генерації електроенергії за рахунок відновлювальних джерел енергії (ВДЕ), частка ВДЕ у світовій енергогенерації складає лише 7% [9], а боротьба за доступ до нафти та газу залишається одним із ключових факторів міжнародної економіки та міжнародних відносин. Вважаємо, що коректно вживати термін «енергетичні блага» замість дефініції «енергія» [6], оскільки люди потребують доступу не до самої енергії, а скоріше до тих суспільних змін, які стають можливими завдяки енергетичним послугам. Останні є результатом об'єднаної роботи первинних джерел енергії, технологічного забезпечення, транспортного оператора, людських ресурсів, бюрократичного апарату та інфраструктури загалом.

Важливість доступу до енергетичних благ у 2020 р. важко переоцінити, адже станом на 2000 рік у цілях розвитку тисячоліття ООН не було жодної згадки про енергію, а 7 пункт Цілей сталого розвитку, прийнятих через 15

років, полягає у тому, щоби «забезпечити доступ всіх людей до прийнятних за ціною, надійних, сталих і сучасних джерел енергії до 2030 р.». Наявність даної мети обумовлюється не лише важливістю енергії як такої, але й фактом, що більше 50% жителів субсахарної Африки [10] разом з громадянами держав інших регіонів Африки, Південно-Східної Азії чи Латинської Америки все ще не мають доступу до енергетичних благ. Право людини на доступ до енергетичних благ обґрунтовується також зусиллям міжнародних інституцій до забезпечення електроенергії жителів всіх держав: міжнародна спільнота таким чином визнає, що доступ до енергетичних благ є надважливою передумовою для повноцінного існування людини. Дане право цілком вписується у концепцію «природних прав» Гуго Гроція: кожна людина від народження повинна мати право доступу до енергетичних благ для забезпечення та доповнення низки вже традиційних прав людини.

Вихідним пунктом такого підходу є стаття 11 Пакту про економічні, соціальні та культурні права [1], яка встановлює ряд умов, необхідних для реалізації права на належний рівень життя, включаючи доступ до «належної їжі, одягу та житла». Як було зазначено вище, доступ до енергетичних послуг є основоположним для освітлення, опалення чи каналізації. Статті 6 та 7 Пакту встановлюють право на працю [1]: більшість можливостей працевлаштування потребують доступу до стійкого постачання енергії. Хоча первинне сільське господарство, ручна робота та ремісничі вироби можуть бути винятком, доступ до освітлення, опалення та охолодження чистої води, сучасної техніки, телефонів та комп'ютерів є основними вимогами для реалізації права на повну та продуктивну зайнятість. Також право на безпечні та здорові умови праці, визначене статтею 7 Пакту, неможливе без доступу до енергії. Стаття 13 Пакту [1] визначає право на освіту, а без генерації електроенергії реалізація права на освіту у сучасній інтерпретації була б неможлива: відсутність Інтернету, застарілі методи комунікації, неможливість дистанційного навчання, відсутність програм для вивчення іноземних мов відкинули б систему освіти на десятиліття назад.

Даний взаємозв'язок енергетики з іншими соціально-економічними правами, що мають основоположне значення для системи МППЛ, виявляється в інших міжнародних та регіональних інструментах. Наприклад, Конвенція про ліквідацію дискримінації щодо жінок [3] вимагає від держав усунути дискримінацію, особливо в сільській місцевості, і забезпечити жінкам «належні умови життя, особливо стосовно житла, санітарії, електропостачання та водопостачання, транспорту та зв'язку». Аналогічний зв'язок між енергією та соціально-економічними правами впливає зі статті 16 Африканської хартії прав людини і народів [4] [8], яка надає всім особам право користуватися найкращим досяжним фізичним здоров'ям, а також закріплює обов'язок держав-учасниць вживати необхідних заходів для захисту здоров'я власних громадян. Африканська комісія з прав людини і народів встановила [5], що нездатність уряду Заїру (ДРК) забезпечувати базові потреби людини (безпечну питну воду та електроенергію) були порушенням цієї статті. З цього слідує, що потрібно й інтерпретувати «право на доступ до енергетичних благ» як позитивне право: ключова роль у забезпеченні їх існування та доступу громадян до них належить саме державі. Вартість комунальних послуг можна тлумачити як своєрідну сплату податків у теорії існування держави Макса Вебера: німецький дослідник вважав, що існування держави обумовлюється трьома виключними монополіями (на насилля, на закони та на податки) – забезпечення громадян енергогенерацією також є природньою монополією держави. Попри те, що приватні компанії можуть видобувати, перероблювати чи транспортувати енергоносії, саме держава встановлює тарифи, отримує гарантовану частину прибутку та забезпечує можливість отримання для населення необхідної інфраструктури.

Що має бути предметом права на доступ до енергетичних благ у МППЛ? Вказане право покликане забезпечити доступ осіб на основі повної рівності та недискримінації до достатнього, системного, надійного, ефективного, безпечного та доступного постачання енергії. Останнє не повинно бути небезпечним ні через неналежні стандарти, ні через фактор

помилки людини в установці обладнання. Оскільки технічне обслуговування вимагає значних витрат та технологічної експертизи, існує вірогідність, що забезпечити у повній мірі належну безпеку у менш розвинених державах на даному етапі буде неможливо. У будь-якому випадку, світові зусилля до створення безпечної енергомережі повинні діяти за аналогічними принципами до Паризької кліматичної угоди 2015 . [2], що обумовлює існування механізму самостійно визначених внесків (NDCs), рівень яких кожна держава встановлює індивідуально з огляду на власні можливості та ресурси.

Ключовою є проблема забезпечення постійної економічної доступності – якщо енергія буде поставлятися споживачам за ціною, що перевищує купівельну спроможність людей, які знаходяться за межею бідності, це порушить вимоги рівного доступу та права на недискримінацію. Доступність, очевидно, складне багатогранне питання, і саме її забезпечення є основною перешкодою для реалізації аналізованого права. Досягнення доступності може вимагати прийняття запровадження субсидій для найбільш бідніших домогосподарств, збільшення власного видобутку нафти та газу, чи навіть збитковості ключових державних підприємств енергетичної сфери.

Отже, визнання права на доступ до енергетичних благ вимагатиме складної роботи з боку всіх держав-учасниць ООН: у той час як члени-ОЕСР задають собі питання, як збільшити частку відновлювальних джерел енергії, країни Центральної Африки чи Південної Азії досі не можуть забезпечити електрифікацію віддалених регіонів. Тим не менше, визнання антропоцентричної природи даного принципу МЕНП у контексті МППЛ стане додатковим каталізатором для реалізації 7 пункту Цілей сталого розвитку ООН.

Список літератури:

1. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042
2. Паризька кліматична угода. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161

3. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207
4. Африканська хартія прав людини і народів. URL: <http://www.humanrights.se/wp-content/uploads/2012/01/African-Charter-on-Human-and-Peoples-Rights.pdf>
5. Case Digest. Decisions of the African Commission on Human and People`s Rights, 2010-2014. September 2015. URL: <https://www.justiceinitiative.org/uploads/9a38bc11-1fdd-44b4-96e9-46b9f6263b99/case-digests-achpr-20151014.pdf>
6. Heffron R., A treatise for energy law. *The Journal of World Energy Law & Business*, Volume 11, Issue 1, March 2018, *Oxford Academic*. URL: <https://academic.oup.com/jwelb/article/11/1/34/4792991>
7. Wawryk A. International Energy Law: An Emerging Academic Discipline. *U. of Adelaide Law Research Paper No. 2014-16*. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2445267
8. Onoria H. The African Commission on Human and People`s Rights and the exhaustion of local remedies under the African Charter. *African Human Rights Law Journal*. URL: <http://www.corteidh.or.cr/tablas/R21568.pdf>
9. World Energy Outlook 2019. International Energy Agency. URL: <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2019>
10. Achieving clean energy access in sub-Saharan Africa. OECD Case Study. URL: <https://www.oecd.org/environment/cc/climate-futures/Achieving-clean-energy-access-Sub-Saharan-Africa.pdf>

Допомога з розвитку як інструмент заохочення прав людини

Допомога з розвитку – це передача однією державою іншій матеріальних або нематеріальних ресурсів на умовах більш сприятливих, аніж на міжнародному ринку з метою сприяти її розвитку. Багінський, Чаплічка та Щецинський пропонують наступну класифікацію форм допомоги: фінансова (пожертви, позики, списання боргу); матеріальна (споживчі товари, інвестиції, продовольство) та технічна (навчання, консультування, експертиза) [1].

Право на допомогу можна розглядати як похідне від права на розвиток. Воно пов'язане з обов'язком співпраці, який накладається ст.56 Статуту ООН [2]. Починаючи з 1960-х рр. ГА ООН з погляду на масштабну деколонізацію у Резолюції 1515 (XV) підкреслила необхідність "узгоджених дій для економічного розвитку слаборозвинених країн». 1961 рік було проголошено «Десятиріччям розвитку ООН», а Резолюція 1710 (XVI) поставила за мету досягнення мінімального темпу приросту національного доходу всіх країн на рівні 5% наприкінці десятиліття, зокрема, шляхом надання програм допомоги. Створення ЮНКТАД (1964 р.) та ЮНІДО (1965 р.) сприяло вдосконаленню механізмів допомоги, однак, суттєвого прогресу в утвердженні її ідеології вдалося досягнути лише в 1968 р. під час II Конференції ЮНКТАД в Нью-Делі, де глобальна система преференцій (надання сприяння та поступок країнам, що розвиваються, без дотримання вимоги взаємності) здобула універсальне визнання [3].

Залишаючи держави вільними у виборі своїх партнерів, Резолюції Генеральної Асамблеї ООН неодноразово намагалися зафіксувати мінімальний поріг такої допомоги розвинених країн країнам, що розвиваються: від 1% (Резолюція 1522 (XV)) до більш реальних 0,15%

*Студентка II курсу магістратури кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права ІМВ КНУ Забара І.М.

(Резолюція E 35/56). Врешті, Резолюція 3362 (VII) закріпила прагнення "істотно збільшити фінансові ресурси, які надаються країнам, що розвиваються, на пільгових умовах».

Розробка і надання програм допомоги з розвитку є тривалим і складним процесом, що потребує діяльності спеціалістів. Відтак, поширеною є практика створення окремого відділу при МЗС, що займається виключно даним питанням (у межах Державного департаменту США - Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), у Сполученому Королівстві - Департамент з питань міжнародного розвитку (DFID), у Польщі - Департамент співробітництва з питань розвитку Міністерства закордонних справ, що допомагає агентству «Польська допомога» та Фонду солідарності PL) [4].

З початку 90-х рр. ефективність допомоги з розвитку все частіше ставиться під сумнів через різноманіття мотивів, що підштовхують розвинені країни до використання даного інструменту економічної дипломатії: від отримання голосів в міжнародних організаціях до здобуття підтримки в ході збройних конфліктів. Допомога з розвитку подається як міжнародний бізнес, що сприяє збільшенню багатства багатих і зубожінню бідних. Накопичення капіталу більше не сприймається як альфа й омега економічного благополуччя, а соціальні та людські витрати на структурні корективи і корупціогенний вплив на еліту спричинили кризу легітимності допомоги з розвитку, що зумовило значне падіння її потоків у 1992 р. [5]

Ситуація змінилася у 2002 р. після Міжнародної конференції з фінансування розвитку в Монтерреї, під час якої держави-учасниці погодилися ефективніше мобілізувати та використовувати фінансові ресурси й об'єднати зусилля на міжнародному рівні для досягнення цілей розвитку, визначених у Декларації тисячоліття [6]. У 2005 р. було прийнято Паризьку декларацію про ефективність допомоги з розвитку, яка визначає план дій щодо підвищення якості допомоги та її впливу, а саме:

- посилення національних стратегій розвитку;

- узгодження допомоги з розвитку з пріоритетами, системами та процедурами країн-партнерів та підтримка розбудови потенціалу;
- реформування та спрощення донорських процедур;
- усунення дублювання зусиль донорів та впорядкування їх діяльності для оптимізації прибутковості;
- визначення заходів та стандартів звітності для країн-партнерів [7].

У 2008 р. План дій Аккри передбачив, що окрім розширення сфери надання допомоги країнам, які мають найнижчий рівень розвитку, а також країнам з найбільшою заборгованістю, донори зобов'язані підвищувати прозорість та передбачуваність, використовувати національні системи країн-бенефіціарів на гармонізованих умовах та для досягнення конкретних результатів [8]. У 2011 році понад 160 країн та 50 міжнародних організацій домовилися про загальні принципи підтримки ефективної співпраці в галузі розвитку, що було відображено в Порядку денному сталого розвитку на 2030 рік і в Програмі дій Аддіс-Абеби.

Врешті, у 2018 році обсяги допомоги з розвитку, наданої державами ОЕСР, сягнули 153 млрд. дол., з них 16,8 млрд. дол. були надані США. Для країн, що розвиваються, попри критику, дані трансферти допомагають мобілізувати ресурси на ринку капіталу, а також дозволяють полегшити податковий тягар на виробничу діяльність, створюючи стимули для приватного сектора. Допомога також спонукає уряди проводити реформи, що підтримують зростання та зменшують бідність. У сумі через підвищення рівня життя та насадження демократичних інститутів, збільшення витрат на сферу охорони здоров'я та освіти, сприяння діловим ініціативам та розвитку виробництва вдається досягнути підвищення поваги до прав та свобод людини. Держави-донори, очевидно, теж отримують позитивні наслідки від впровадження програм допомоги. Дослідження в ряді країн ОЕСР показали, що вона стимулює експорт та створення нових робочих місць. Наприклад, у Великобританії кожен долар фінансування двостороннього прямого розвитку зумовив збільшення експорту на 0,22 дол., а лише в 2014 році - 5,9 млрд дол.,

виділених на пряму двосторонню допомогу збільшили національний експорт на 1,3 млрд.дол. та створили 12 000 робочих місць [9].

Список використаних джерел:

1. Bagiński P., Czaplicka K., Szczyciński J. Międzynarodowa Współpraca Na Rzecz Rozwoju/ Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne. 2009. – 216 p.
2. Charter of the United Nations. URL: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>
3. Proceedings of the United Nations Conference on trade and development. Second session. New Delhi. 1968. Vol.1. URL : https://unctad.org/en/Docs/td97vol1_en.pdf
4. Zielińska K. Development Diplomacy. Development Aid as a Part of Public Diplomacy in the Pursuit of Foreign Policy Aims: Theoretical and Practical Considerations / Historia i Polityka. 2016. №16 (23). URL: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-82aa177a-3e1e-4e33-b076-5522657d4fd5>
5. Azoulay G. Les nouvelles formes de l'aide publique au développement et l'éventuel "retour de l'État" dans les pays d'Afrique subsaharienne / Mondes en développement. 2011. №153. URL : <https://www.cairn.info/revue-mondes-en-developpement-2011-1-page-57.htm>
6. Monterrey Consensus on financing for development. 2002. URL : https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.198_11.pdf
7. The Paris declaration on aid effectiveness: five principles for smart aid. 2005. URL: <https://www.oecd.org/dac/effectiveness/45827300.pdf>
8. The Accra agenda for action (AAA). 2008. URL: <https://www.oecd.org/dac/effectiveness/45827311.pdf>
9. Coopération pour le Développement : Rapport. 2019. URL : https://www.oecd-ilibrary.org/development/cooperation-pour-le-developpement-2019_71a10470-fr;jsessionid=1oCZVmNCwJFR4A2rhsx2i1zE.ip-10-240-5-29

Міжнародне гуманітарне право про заборону використання штучного інтелекту

Основна мета створення штучного інтелекту (ШІ) – полегшити щоденні рутинні процеси в суспільстві. На перший погляд робота ШІ є більш ефективною, ніж робота людини завдяки низці переваг: здатність швидко обробляти велику кількість інформації, відсутність впливу втоми та емоцій. Як наслідок ШІ проник майже в усі сфери життя людини. Не стало виключенням і поле ведення воєнних дій.

Сьогодні безпілотні літальні апарати та інші системи озброєння вже можуть певною мірою замінити солдат в місцях збройних конфліктів. В Ізраїлі, наприклад, було створено протирадіаційний дрон (*Harpy*), здатний перебувати в повітрі декілька годин для пошуку та знищення радарів супротивника [1]. США проводять експерименти з мікродронами (*swarm drones*), основна ідея створення яких полягає в відсутності управління людиною-контролером та здатності «рою» дронів автономно приймати рішення між собою [2].

Нові воєнні розробки, з одного боку, покладені зменшити кількість людських жертв, а з іншого викликають значне занепокоєння з боку правозахисних організацій та провідних науковців. Відсутність правової визначеності щодо застосування ШІ зумовлює появу руху за заборону летальної зброї, яка б могла атакувати ціль без втручання людини. Наразі понад 30 країн, 140 неурядових організацій та 4500 експертів в сфері ШІ об'єднались задля підтримки кампанії «Зупинимо роботів-вбивць!» (*Stop Killer Robots*).

Оскільки на даний момент не існує жодного обов'язкового закону, який регулював би питання розробки та застосування ШІ, виникають наступні

* Студентка, 2 курс магістратури, міжнародне право
Інститут міжнародних відносин
Єделев Р.С., к.ю.н., асистент

запитання: Коли допустимо використовувати ШІ та які межі його автономності? Хто несе відповідальність за дії ШІ? Чи відповідає застосування ШІ імперативним нормам міжнародного права?

Перш ніж вдатися до аналізу міжнародно-правових норм проаналізуємо, який рівень ШІ використовується в сучасних озброєннях. Відповідно до *Human Rights Watch* залежно від ступеню залучення людини існують три категорії [3]:

- **Керовані людиною** (*Human-in-the-Loop*) – застосовуються тільки тоді, коли є команда з боку людини (наприклад, шляхом дистанційного управління);
- **Контрольовані людиною** (*Human-on-the-Loop*) – здатні самостійно обрати ціль та атакувати, проте людина може втрутитися в будь-який час;
- **Повністю автономні** (*Human-out-of-the-Loop*) – діють самостійно без будь-якої команди чи втручання людини (бойові роботи).

Відповідність нових видів озброєнь зобов'язанням за міжнародним гуманітарним правом (МГП) ґрунтується на дотриманні двох його основних принципів – розрізнення та сумірності.

Принцип розрізнення (ст. 48, 51(4с) ДП I) вимагає від сторін збройного конфлікту відрізняти комбатантів від не комбатантів, воєнні об'єкти від невоєнних (цивільних), а також не вдаватися до «нападів невибіркового характеру» [4]. Заборона атак без розрізнення перш за все забороняє застосовувати зброю масового ураження.

Стосовно того, чи відповідатиме ШІ цим вимогам немає єдиної вірної думки. З одного боку, ШІ не має емоцій, а тому не керується гнівом або прагненням помсти, що може зменшити кількість нападів. З іншого боку, ШІ здатний розпізнати фізичний вигляд особи (наявність воєнних атрибутів – форма, емблеми, зброя), але не її психологічний стан (намір до нападу). В цьому випадку ШІ може помилитись: визнати солдатом будь-яку особу, скажімо з несправжньою зброєю в руках. Крім того, здатність розрізняти має важливе значення для так званих *hors de combat* – супротивників, що вибули

зі строю і тому напад на них заборонено (ст. 41 ДП I) [4]. Такі особи не здатні оборонятись внаслідок поранення, полону або мають явний намір здатися. Можливість помилки ШІ в цьому випадку також вкрай висока.

Принцип сумірності (ст. 51(5b), 57 (2a) iii) ДП I) полягає в тому, що очікуваний результат нападу не має бути «надмірним щодо конкретної і безпосередньої воєнної переваги» [4]. Така оцінка є достатньо складною, тому міжнародні суди розробили стандарт «відповідального воєнного командування». Наприклад, Міжнародний трибунал по колишній Югославії постановив: «При визначенні пропорційності нападу, необхідно перевіряти, чи могла б добре проінформована особа, будучи фактичним винуватцем та використовуючи доступну інформацію, очікувати надмірні втрати в результаті нападу» [5]. Таким чином, сумірність має визначатися в кожному окремому випадку на основі суджень особи. Тому не можливо однозначно знати, чи може ШІ бути запрограмованим настільки добре, щоб врахувати усі можливі обставини, включаючи також ті, які виникають раптово.

Дотримання вищезазначених принципів важливе у контексті зобов'язання аналізувати нові види зброї щодо відповідності нормам МГП (ст. 36 ДП I) [4].

Проблематичним також є питання відповідальності в ситуації, коли ШІ порушує дані принципи незалежно від рішень та контролю людини. Це пояснюється тим, що за міжнародним кримінальним правом (положення Римського статуту) за скоєння злочинів передбачена індивідуальна відповідальність фізичної особи, що скоїла злочин (ст. 25), а також воєнного командира, якщо тільки він «знав або повинен був знати» про скоєння злочину (ст. 28) [6]. Питання, хто буде нести відповідальність за вчинені без втручання людини дії ШІ – розробник, виробник, патентоволоділець, програміст, відповідальний командир чи навіть держава – також потребує вирішення.

Разом з тим, використання ШІ під час збройних конфліктів частково врегульоване так званим застереженням Мартенса (ст. 1 (2) ДП I), яке

зобов'язує керуватись «принципами гуманності» у випадках, не передбачених іншими нормами МГП [4].

Підсумовуючи вищенаведене, слід відмітити, що невідповідність стандартам МГП наразі може мати місце при використанні повністю автономних систем озброєння. Тому з розвитком нових технологій паралельно має розвиватись і міжнародно-правове регулювання щодо їх використання.

Список використаних джерел

1. Autonomous Weapons Systems and the Laws of War. / by Michael T. Klare [Електронний ресурс] // Arms Control Association. – Дата доступу: 14.03.2020 – Режим доступу: <https://www.armscontrol.org/act/2019-03/features/autonomous-weapons-systems-laws-war#endnote04>
2. How swarming drones will change warfare. / by Thomas McMullan [Електронний ресурс] // BBC News. – Дата доступу: 14.03.2020 – Режим доступу: <https://www.bbc.com/news/technology-47555588>
3. Losing Humanity: The Case against Killer Robots. / by Bonnie Docherty [Електронний ресурс] // Human Rights Watch. – Дата доступу: 14.03.2020 – Режим доступу: <https://www.hrw.org/report/2012/11/19/losing-humanity/case-against-killer-robots#page>
4. Додатковий протокол I до Женевських конвенцій [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Дата доступу: 14.03.2020 – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199?find=1&text=hors#top
5. Case No. IT-98-29-T Prosecutor v. Stanislav Gali [Електронний ресурс] // International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of Former Yugoslavia since 1991 (ICTY). – Дата доступу: 14.03.2020 – Режим доступу: <https://www.icty.org/x/cases/galic/tjug/en/gal-tj031205e.pdf>
6. Римський статут міжнародного кримінального суду [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Дата доступу: 14.03.2020 – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

*Демченко А. С.**

Нівелювання прав людини за умов використання штучного інтелекту

Штучний інтелект (ШІ) - це технічна система, яка демонструє інтелектуальну поведінку, аналізуючи своє оточення та вживаючи певні дії, з певною мірою самостійності, для досягнення конкретних цілей [1]. З одного боку, ШІ - це могутній інструмент, завдяки якому можливе розв'язання глобальних проблем у різних сферах. Але, як справедливо зазначає знаний український вчений В.І. Борисов, технології, які б небезпечні вони не були, обов'язково будуть використовуватися у різних цілях незалежно від нашого бажання та відношення до них, тож, у перспективі ШІ може негативно вплинути на численні аспекти нашого життя, особливо стосовно прав людини.

Правове регулювання на національному рівні. Упродовж останніх 3 років уряди різних держав почали активно створювати нормативне підґрунтя функціонування технологій на основі ШІ: в Німеччині прийнято закон, покликаний відкрити дорогу автономному транспорту, Естонія стала першою країною у світі, яка легалізувала правила пересування роботів-кур'єрів, у Росії було представлено проект Модельної конвенції про робототехніку і штучний інтелект, у якій розроблено правила створення і використання роботів і штучного інтелекту тощо.

Правове регулювання на міжнародному рівні. Комітет Європейського парламенту з правових питань у лютому 2017 року представив доповідь з рекомендаціями Комісії з питань цивільно-правових норм щодо робототехніки (2015/2103), у якій закликає ЄС до створення Агентства ЄС з робототехніки та встановлення принципів цивільно-правової

* студентка 2 курсу спеціальності «Міжнародне право», Київський інститут міжнародних відносин при КНУ ім. Шевченка, Науковий керівник - Попко Євген Вікторович, кандидат юридичних наук, асистент кафедри «Міжнародне приватне право»

відповідальності за шкоду, заподіяну технологіями ШІ. Також, 8 квітня 2019 року Експертна група з ШІ Європейської Комісії представила Етичні рекомендації щодо надійного штучного інтелекту.

У проекті Кодексу визначено чотири етичні принципи в інженерії робототехніки: 1) принцип благодіяння (роботи повинні діяти в інтересах людини); 2) принцип доброзичливості (роботи не повинні шкодити людині); 3) принцип самостійності (взаємодія людини з роботами повинна бути добровільною); 4) принцип справедливості (переваги робототехніки слід розподіляти справедливо).

Попри це, на міжнародному рівні досі відсутні юридичні норми, які б визначали основні підходи до регулювання, використання та відповідальність за дії ШІ, а отже існують великі ризики настання негативних наслідків у сфері прав людини, серед яких варто виокремити наступні:

1. Порушення або обмеження права на повагу до приватного життя / права на конфіденційність.

Технології ШІ зі швидкістю декількох секунд можуть збирати, обробляти та використовувати всю інформацію, що знаходиться на електронних пристроях або у мережі Інтернет. Згодом, ці дані можуть використовуватися без особистої згоди фізичних осіб. Таким чином, автоматичний несанкціонований збір приватних даних є порушенням права на недоторканність приватного життя та на конфіденційність.

2. Обмеження права на свободу пересування.

У системах, що поєднують дані із супутникових знімків, фотоапаратів із розпізнаванням обличчя та інформації про розташування мобільного телефону, ШІ може забезпечити детальну картину руху людей, а також передбачити їх можливе майбутнє місцеперебування. Це може використовуватись урядами для сприяння більш точному обмеженню свободи пересування як на індивідуальному, так і на більш масштабному рівні. Так, у Китаї поліція і уряд вже вторгаються в приватне життя людей, відстежуючи

глобальні інформаційні системи за допомогою спостереження та технології розпізнавання осіб.

3. Розподіл відповідальності.

Питання про те, як забезпечити прозорість встановлення та розподілу відповідальності за дії ШІ чітко не врегульовано жодним нормативно-правовим актом. Внаслідок непередбачуваних рішень та дій ШІ можуть виникнути невідворотні негативні наслідки. Перед юристами постає завдання розробки правових принципів і норм, які дозволять чітко визначити встановлення та розподіл юридичної відповідальності різних суб'єктів за дії чи бездіяльність технологій із ШІ.

4. Право ведення справедливої війни та принцип *jus in bello*.

Одна із найбезпечніших можливостей використання ШІ - військова сфера, у якій технологія може бути запрограмована на небезпечні дії. Залучення технологій ШІ може протистояти прийнятим міжнародним принципам *jus in bello*, «правилам ведення війни», що вимагатиме від стратегів обмеження влади ШІ, бо під цим принципом розуміється наступне: будь-який достойний воїн веде війну лише проти рівного собі в озброєнні противника, а ведення війни не повинно завдавати шкоди більше, ніж це необхідно для перемоги на кожному конкретному етапі військових дій, в іншому випадку війна незабаром стане неможлива як професійна діяльність.

Гуманітарні норми *jus in bello* самі по собі не можуть заборонити застосування зброї та штучної сили. Але вони направлені на мінімізацію жертв та захист цивільних людей і тих, хто не приймає безпосередньої участі у бойових діях.

Висновок: Штучний інтелект повинен стати рушійною силою гармонійного і справедливого суспільства, розділяти людські цінності та основоположні права, а не зменшувати або обмежувати людську автономію та гідність. Щоб забезпечити захист вищезазначених прав в умовах активного використання ШІ, необхідно створити відповідні

системи та юридичне підґрунтя забезпечення контролю, можливості регулювання ШІ та покладення відповідальності за його дії. Природний та штучний інтелект не мають змагатися, вони повинні доповнювати один одного, не ущемляючи при цьому прав людини та гідності, властивої всім членам людської сім'ї, що є основою свободи, справедливості та загального миру, відповідно до Загальної декларації прав людини.

Джерела

1. визначення ШІ Незалежної експертної групи щодо штучного інтелекту, створеною Європейською Комісією (<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/definition-artificial-intelligence-main-capabilities-and-scientific-disciplines>)
2. https://www.coe.int/en/web/commissioner/blog//asset_publisher/xZ32OPEoxOkq/content/safeguarding-human-rights-in-the-era-of-artificial-intelligence?_101_INSTANCE_xZ32OPEoxOkq_languageId=ru_RU
3. <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/robotics>
4. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A237%3AFIN>
5. <https://www.forbes.ru/tehnologii/355757-zakony-robototekhniki-kak-regulirovat-iskusstvennyy-intellekt>
6. <https://www.businessinsider.com/how-china-is-watching-its-citizens-in-a-modern-surveillance-state-2018-4#a-bbc-reporter-who-tested-a-facial-recognition-system-in-guiyang-southwest-china-found-that-it-only-took-seven-minutes-for-authorities-to-catch-him-watch-how-2>
7. https://www.un.org/en/udhrbook/pdf/udhr_booklet_en_web.pdf

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ГААЗЬКОЮ КОНВЕНЦІЄЮ ПРО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ВИКРАДЕННЯ ДІТЕЙ 1980 Р.

На сьогодні питання міжнародного викрадення дітей, зокрема незаконного переміщення і повернення дітей із-за кордону, не є чимось новим і становить собою складну проблему правового і соціального характеру. Гаазька конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей 1980 р. (далі – «**Конвенція**») набула чинності для України 1 вересня 2006 року. За роки застосування конвенції Україною було опрацьовано значну кількість заяв як на повернення дітей, неправомірно вивезених з країни проживання, так і на забезпечення права доступу до них. Так, 2019 року представниця Міністерства юстиції України (далі – «**Міністерство**»), яке виконує функції Центрального органу за Конвенцією, оприлюднила статистику вхідних та вихідних заяв про повернення\забезпечення доступу до дитини в період з 2011 по 2018 роки, згідно з якою їх кількість з кожним роком все збільшується[†] [1].

Дослідженням цієї теми займаються такі вітчизняні правознавці, як В. Я. Калакура, Ю. В. Черняк, О. Г. Юхта, а із зарубіжних – зокрема, Х. Шак та А. Дутта.

У лютому 2014 року Російська Федерація вчинила злочин агресії проти України і окупувала частину її території – Автономну Республіку Крим (далі – «**АР Крим**») та місто Севастополь, і станом на сьогодні здійснює ефективний контроль над деякими районами Донецької та Луганської областей України. Генеральна Асамблея ООН своєю резолюцією

* студент II курсу магістратури спеціальності «Міжнародне приватне право»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Калакура Віктор Ярославович

[†] Під час проходження науково-виробничої практики в Міністерстві юстиції України у автора була можливість ознайомитися зі статистикою поданих заяв за останні роки. Так, в 2018 році Міністерство отримало 76 заяв про повернення\забезпечення доступу до дитини. Натомість за підсумками 2019 року цей показник зріс і становив вже 86 заяв, серед яких 35 вхідних та 32 вихідні заяви про повернення дитини і 9 вхідних та 10 вихідних заяв про забезпечення права доступу до дитини.

A/RES/68/262 від 27 березня 2014 року підтвердила суверенітет та територіальну цілісність України в межах її міжнародно визнаних кордонів. У зв'язку з цим Україна подала заяву [2], в якій зазначила, що не може гарантувати повне виконання зобов'язань за Конвенцією в межах зазначених вище територій. Такий стан речей триватиме до остаточного встановлення конституційного правопорядку та повного повернення ефективного контролю України над окупованими територіями. Всі документи, які прямо чи непрямо видаються органами Російської Федерації на цих територіях, є недійсними і не мають юридичної сили. Крім того, Україна у своїй заяві вказала, що положення Конвенції стосовно можливості встановлення безпосереднього зв'язку чи взаємодії не поширюються на територіальні органи України в АР Крим, місті Севастополь, а також у деяких районах Донецької та Луганської областей, а порядок відповідних зносин визначається центральними органами влади України в Києві.

Досить часто до Міністерства надходять заяви про повернення чи забезпечення реалізації прав доступу до дитини, яка перебуває на тимчасово окупованій території. У такому випадку Центральний орган обмежений у своїх діях і не може повноцінно виконувати свої функції, передбачені ст. 7 Конвенції [3], наприклад, що стосується виявлення місцеперебування дитини, забезпечення добровільного повернення дитини або досягнення дружнього вирішення питань, отримання інформації про соціальне походження дитини, ініціювання судових або адміністративних процедур для повернення дитини та організації й забезпечення ефективного здійснення права доступу та вчинення будь-яких інших дій, необхідних для забезпечення повернення дитини.

На практиці Міністерство стикається зі складнощами при виявленні місцеперебування дитини на окупованій території та встановленні контакту з особою, яка здійснила незаконне переміщення чи утримання дитини. Міністерству також практично неможливо надіслати територіальному органу заяву про сприяння поверненню дитини, аби останній вжив попередніх

заходів, зокрема для одержання від особи, у якої перебуває дитина, згоди на добровільне повернення дитини, інформування про умови Конвенції. Також Центральний орган не може звернутися через свій територіальний орган до органу опіки і піклування за фактичним місцезнаходженням дитини для сприяння в одержанні від особи, у якої перебуває дитина, згоди на добровільне повернення дитини, для одержання висновку про умови проживання дитини та для визначення умов реалізації права на спілкування з дитиною.

25 листопада 2014 року, у зв'язку з початком Антитерористичної операції (далі – «АТО») на сході України, наказами Міністерства №246/7 та №247/7 Головне управління юстиції у Донецькій області було перенесено до м. Краматорська Донецької області, а Головне управління юстиції у Луганській області – до м. Сєверодонецька Луганської області. Тепер нові управління відповідальні за виконання вищезазначених функцій, хоч і надалі залишаються обмежені в діях і доступі. Так, при надходженні заяв від іноземців за Конвенцією Міністерство вирішує ситуацію таким чином: інформує іноземців про обмежені повноваження у зв'язку з проведенням АТО (наразі – Операція об'єднаних сил, або ООС); якщо є контактні дані особи, яка вивезла і утримує дитину на цих територіях, – намагається зв'язатися з нею і запропонувати мирний спосіб вирішення спору; якщо особа відмовляється, надалі справа вирішується вже судом. Відповідно до ст. 27 Цивільного процесуального кодексу України, позови до фізичної особи пред'являються в суд за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем її проживання або перебування [4]. При цьому, згідно зі ст. 1 Закону України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції», у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя окремими судами в районі проведення ООС справи, підсудні таким судам, передаються до іншого місцевого/апеляційного суду, що визначається Головою Верховного Суду [5].

Що стосується заяв про повернення або забезпечення доступу до дитини, яка знаходиться на території Автономної Республіки Крим, то тут

процедура дещо складніша: Міністерство закордонних справ направляє вербальну ноту на основі інформації, що міститься в заяві за Конвенцією, до так званих органів так званої «Республіки Крим» і очікує на сприяння у справі (визначення місцеперебування дитини, встановлення зв'язку з особою, що викрала дитину).

Отже, в цілому Україна виконує свої міжнародні зобов'язання за Конвенцією, намагаючись дотримуватися одного з основних принципів міжнародного права – *pacta sunt servanda*. Незважаючи на надзвичайні обставини, які ускладнюють виконання Конвенції – анексію півострову АР Крим і міста Севастополя, а також окупацію частини східних територій України, – остання вживає всіх можливих дій та використовує всі можливі канали, зокрема й дипломатичні, для забезпечення виконання положень Конвенції.

Список використаних джерел

1. Відбулося дискусійне обговорення резонансних судових рішень щодо застосування Гаазьких конвенцій [Електронний ресурс] // 21 січня 2019 р. – Режим доступу до ресурсу: <https://uba.ua/eng/news/6205/print/>. – Назва з екрану.
2. Declaration/reservation/notification [Electronic resource] // Hague Conference on Private International Law. – Mode of access : <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/notifications/?csid=974&disp=resdn>. – Title from the screen.
3. Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей (укр/рос) [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу до ресурсу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_188. – Назва з екрану.
4. Порядок виконання на території України Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952-2006-п>. – Назва з екрану.

5. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>. – Назва з екрану.

6. Закон України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1632-18>. – Назва з екрану.

*Ніколаєнко В.М.**

Вирішення спорів онлайн

Розвиток науково-технічного прогресу, зміна правосвідомості стимулюють перехід до нових та більш ефективних способів вирішення спорів з використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі звернення до альтернативних способів вирішення спорів. Вирішення спорів онлайн є одним з найвизначніших досягнень сучасної цивілізації, що значно спрощує процедуру здійснення правосуддя, а також доступ до нього.

На противагу звичному та поширеному судовому вирішенню спорів часто застосовують альтернативні способи вирішення спорів, які включають в себе переговори, медіацію (посередництво), арбітраж, тощо. Спочатку цей термін виник в США, але згодом відобразився у законодавстві багатьох країн, де його позначають як *alternative dispute resolution* (далі – ADR) [1, с.25-26.]. Існує близько 750 способів та моделей альтернативного вирішення спорів, до яких можна звернутись у різних сферах суспільного життя [2]. Попри це, варто відзначити, що все більшого поширення набувають процедури вирішення спорів онлайн (англ. *Online Dispute Resolution*, далі – ODR), яка породжує низку дискусій серед науковців, що обумовлює актуальність цієї теми. Одні науковці зазначають, що ODR можна визначити як додатки і комп'ютерні мережі для вирішення спорів через методи ADR [3, с. 8], а інша група

* Студентка 6 курсу ОР «Магістр» спеціальності «міжнародне право»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – доцент, д.ю.н. Цірат Геннадій Артурович

науковців визначає ODR виключно як спосіб використання ADR за допомогою інструментів інформаційно-комунікаційних технологій [4, с.144]. Вважаємо, що ODR є проявом альтернативного вирішення спорів та безпосередньо слугує допоміжною технологією при вирішенні спорів. Однак, варто зазначити, що з огляду на постійний прогрес та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, процедури ADR та ODR ще не є остаточно сформованими в світі.

Водночас до позитивних аспектів можемо віднести те, що процедура ODR виступає у ролі універсального інструменту для вирішення спорів, який є загальнодоступним, незважаючи на правовий статус та юрисдикцію осіб. За допомогою вирішення спорів онлайн зацікавлені особи можуть мінімізувати свої фінансові втрати. До того ж, такий спосіб вирішення спору є більш сприятливим для збереження репутації сторін, адже рішення, що приймаються, переважно не публікуються у відкритому доступі. Також, позитивний досвід вирішення спору онлайн формує довіру між колишніми опонентами. Спир вирішується на об'єктивних та справедливих умовах, адже людський фактор часто не впливає, тобто передбачається абсолютна нейтральність процесу. Зручність полягає ще і в тому, що вирішення спору може відбуватися в будь-який зручний сторонам час. Строки розгляду справ можуть займати від декількох годин до 10 днів, в той же час в Україні середній термін розгляду спорів у судах становить близько 378 днів [5], що призводить до несення матеріальних та моральних збитків, втрати актуальності позовів тощо. Крім того, рівень довіри українців до судів, згідно з даними дослідження проекту «Відкритий суд», доволі низький, адже становить всього 37% [6].

Процедури врегулювання спорів за допомогою засобів ADR та ODR доступні на сьогодні в ЄС, їх рівень якості істотно різниться в державах-членах за механізмами врегулювання конфліктів. І цих механізмів онлайн-вирішення суперечок і та Інтернет-платформ для вирішення спорів онлайн безліч, адже згідно з даними європейської організації ODReurope, станом на 09 березня 2020 року в світі налічується більш ніж 67 ODR-платформ та додатків [7]. Варто зауважити, що раніше вирішення спорів за допомогою

технологій онлайн стосувалася виключно спорів, які виникали в Інтернеті, але зараз платформа ODR дає змогу вирішувати спори поза межами Інтернету, що однозначно засвідчує вплив симбіозу функціонування права та технологій на розвиток правової системи. Наприклад, французька ODR платформа Demander Justice вирішує спори, які стосуються не тільки питань електронної комерції, а й фінансових, корпоративних, трудових спорів. Також пропонує сторонам інструкції з підготовки позовів та вирішення спорів в режимі онлайн з метою надання якісної правової допомоги.

Державні органи можуть використовувати технології ODR платформи. Наприклад, в Британській Колумбії функціонує ODR платформа та одночасно онлайн суд - Civil Resolution Tribunal [8].

«Дорожня карта правосуддя» (Rechtwijzer) з'явилася у Нідерландах ще у 2007 році [10]. Була розроблена Радою правової допомоги Нідерландів в рамках державного-приватного партнерства. Також це перша платформа, адаптована до сімейних спорів, аліментних суперечок, купівлі/продажу, майнових, спорів що стосуються оренди та ін. Платформа також пропонує рішення й через варіант домовленостей за допомогою спеціальних алгоритмів. Медіатор може вступити у процес вирішення спору, якщо сторонам не вдалося домовитися на першому етапі. Якщо ж і медіатору не вдається вирішити конфлікт, то до справи підключається арбітр, проте такий хід подій прослідковується лише у 5% випадків [9].

Актуальним є те, що в Україні також існує ODR платформа Pinky.Solutions, що спеціалізується на вирішенні спорів в електронній комерції. Вирішення спорів відбувається шляхом автоматизації переговорів між конфліктуючими сторонами. Також одними з найбільш важливих платформ для надання будь-яким сторонам послуг з онлайн-вирішення суперечок у світі є Modria, Youstice, Civil Resolution Tribunal (перший третейський онлайн-суд Канади), ODRWorld, PeopleClaim, Private Judge, The Claim Room, TRUSTe, Ujuf [7].

Можемо зробити висновок, що існування ODR засвідчує факт науково-

технічного прогресу. ODR є новою формою альтернативного вирішення спорів, зі спрощенням процесів, забезпеченням доступності правосуддя та швидкого вирішення проблем, яка поступово розширюється та прогресує, тому країни неодмінно переймуть досвід від використання таких платформ у подальшому.

Список використаних джерел:

1. Arnold T. Why ADR? // Alternative Dispute Resolution: How to Use it to Your Advantage. ALI-ABA Course of Study. San Francisco, 1996. January – 45 p.
2. Alternative and Online Dispute Resolution (ADR/ODR). [Електронне джерело]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/consumers/solving_consumer_disputes/nonjudicial_redress/adr-odr/index_en.htm
3. Katsh E. Online dispute resolution as a solution to cross-border E-disputes – an introduction to ODR. [Електронне джерело]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/internet/consumer/1878940.pdf>.
4. Lodder, A. The Third Party and Beyond. An Analysis of the Different Parties, in Particular the Fifth, Involved in Online Dispute Resolution / A. Lodder // Information and Communications Technology Law. – 2006. – № 15 (2). – 144 p.
5. Economy Profile 2017. [Електронне джерело]. – Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/724161478691226394/pdf/110007-WP-DB17-PUBLICUkraine.pdf>
6. Відкритий Суд оприлюднив результати опитування щодо рівня довіри до судової влади. [Електронне джерело]. – Режим доступу: <http://open-court.org/import ants/13095/>
7. An ALTERNATIVE world of ONLINE dispute resolution. [Електронне джерело]. – Режим доступу: <http://www.odreurope.com/odr-services/odr-platforms-apps>
8. Civil Resolution Tribunal. [Електронне джерело]. – Режим доступу: <https://civilresolutionbc.ca/>
9. Rechtwijzer. [Електронне джерело]. – Режим доступу: Mode of access: <https://rechtwijzer.nl>

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТАНДАРТУ IBAN В УКРАЇНІ

Валютне регулювання в Україні зазнало значних змін з моменту здобуття незалежності. Країна пройшла тернистий шлях від тотального контролю за всіма валютними операціями до валютної лібералізації. Національний банк України скасував низку обмежень, які діяли до 2019 року у сфері валютних операцій [1].

Створюючи дорожню карту валютного регулювання та подальшої лібералізації, треба звернути увагу на початок використання в країні формату IBAN відповідно до міжнародного стандарту. Формат українського IBAN зареєстрували ще у 2016 році, але з того часу він використовувався доволі рідко і винятково для міжнародних платежів. Використання IBAN на території держави, як єдиного платіжного стандарту, остаточно розпочалось тільки 13 січня 2020 року, що поклало кінець старим платіжним дорученням [2].

Очевидно, що така стандартизація є ще одним кроком України на шляху до Європейського Союзу, оскільки вона гармонізує європейський та український платіжні простори. Даний стандарт використовується в ЄС з 2007 року. Протягом цього періоду не тільки країни ЄС впроваджували IBAN, як національний стандарт платежу. До нього також приєдналися країни Африки та Близького Сходу. Проаналізувавши реєстр IBAN, можна сказати, що цей стандарт набирає популярність, хоч і не стрімко, та все ж кількість країн, які перейшли до цього стандарту поступово зростає (за виключенням країн, що користуються IBAN в тестовому режимі) (див. рис. 1) [3].

* студент 1-го курсу магістерської програми «Міжнародне приватне право»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Криволапов Б. М., к.юр.н., доцент кафедри міжнародного приватного права

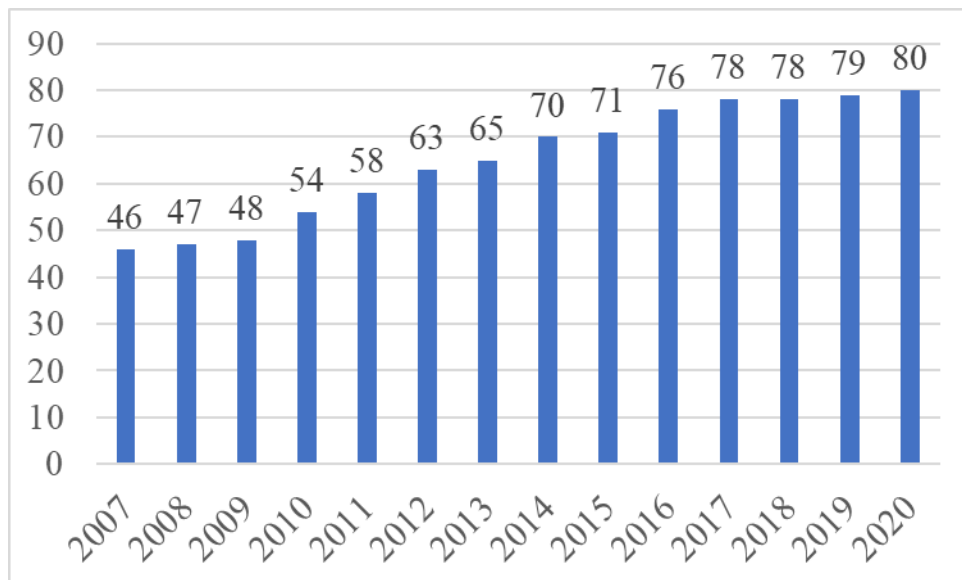


Рис. 1. Динаміка кількості країн, які перейшли до стандарту IBAN

З цього можна зробити заключення, що долучення України до стандарту IBAN – це рішення, яке прийнято з метою полегшення процедури переказу коштів як в середині країни, так і на міжнародному рівні.

Завдяки своїй структурі IBAN зменшує кількість, які необхідні при оплаті за старими платіжними дорученнями. Такі дані, як код країни, а також код банку, вже містяться в ньому, а це значно зменшує вірогідність помилки, а також пришвидшує виконання самої операції. Це також позитивно впливає на здійснення міжнародних валютних операцій, оскільки процедура переказу нічим не відрізняється від міжбанківських операцій, а комісія за міжнародний переказ не перевищує комісії за переказ коштів всередині країни [4].

У ході дослідження аспектів правового регулювання виявилось, що вперше правила формування міжнародного номера банківського рахунку в Україні були сформульовані Асоціацією “УкрСВІФТ” в окремому положенні ще у 2008 році. Це положення набрало чинності тільки 1 січня 2011 року наказом голови ДСТУ-Н від 11 жовтня 2010 року № 454, а єдиний формат IBAN був сформований аж у лютому 2016 року. Він, як і будь-який міжнародний номер банківського рахунку, відповідає міжнародному стандарту ISO 13616.

Окрім формування структури IBAN, постановами НБУ в Україні також було врегульовано поступовий перехід до стандарту IBAN, який розпочався 5

серпня 2019 року з відкриття новим клієнтам рахунків за новим стандартом і поступовим перенесенням рахунків вже існуючих клієнтів. Цей перехід вдало завершився 13 січня 2020 року, коли закінчився термін дії переходу [5].

Також, враховуючи постійний розвиток технічного прогресу і необхідність у діджиталізації, уніфікація стандартів для внутрішніх і зовнішніх операцій по рахункам допоможе іти у ногу з часом, оскільки клієнти все частіше надають перевагу використанню засобів електронних платежів. Крім того, вона сприятиме розвитку та модернізації платіжної системи із застосуванням електронних засобів прийому, обробки, передачі та захисту інформації.

Таким чином, можна сказати, що стандартизація рахунків під міжнародні вимоги та лібералізація валютного законодавства наближує Україну до членства в ЄС, поліпшує та спрощує шляхом уніфікації систему внутрішніх і транскордонних переказів коштів, що в свою чергу робить позитивний внесок у розвиток держави.

Отже, можна зробити висновок, що в цьому плані Україна рухається вірним вектором на шляху до Європейського Союзу і до покращення свого економічного стану. Процедура імплементації стандарту IBAN в банківську систему держави закінчена, а її правове регулювання здійснюється в повному обсязі. Окрім того, банки та банківські установи проводять активну інформаційну політику щодо нового стандарту та про позитивні сторони його впровадження, що в свою чергу спрощує процедуру переходу населення до нього.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт НБУ: Постанови НБУ №№1-8 від 02.01.2019 року [Електронний ресурс] / Національний банк України // Режим доступу: <https://bank.gov.ua/> (18.03.2020).

2. Офіційний сайт ВРУ: Постанова Правління НБУ №118 від 26.09.2019 «Про внесення зміни до постанови Правління Національного банку України

від 28 грудня 2018 року № 162». [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/> (18.03.2020).

3. ISO 13616-Compliant IBAN Formats / SWIFT / Release 86 / січень 2020. [Електронний ресурс] / Swift // Режим доступу: <https://swift.com/> (18.03.2020).

4. Перехід від валютних обмежень до правової регламентації як сприятлива умова для ефективного функціонування платіжних систем в Україні. / Пожидаєва М. А. / Часопис Київського університету права / січень 2017.

5. Офіційний сайт НБУ: Постанова Правління НБУ №162 від 28.12.2018 «Про запровадження міжнародного номера банківського рахунку (IBAN) в Україні». [Електронний ресурс] / Національний банк України // Режим доступу: <https://bank.gov.ua/> (18.03.2020).

ПОРІВНЯЛЬНЕ І ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО

*Балюра А.Ю.**

Поняття і значення соціального діалогу. Його регламентація в праві ЄС

Вступ. Як свідчить досвід державного управління, розвиток соціального діалогу забезпечує економічну та соціальну стабільність у суспільстві. Соціальний діалог залишається дієвим та ефективним інструментом вирішення гострих соціально-економічних проблем з урахуванням світових концепцій та доктрин, заснованих на принципах соціальної солідарності як засобу ефективного управління соціально-трудовою сферою та суспільством в цілому.

Виклад основного матеріалу. Міжнародна організація праці визнала соціальний діалог у сфері праці однією зі стратегічних задач Програми гідної праці та одночасно основним засобом вирішення усіх її стратегічних задач з просування до соціальної справедливості та гармонізації в ХХІ столітті [1].

У матеріалах МОП застосовується широке визначення поняття «соціального діалогу», яке охоплює всі типи переговорів, консультацій чи обміну інформацією між представниками держави, працедавців та працівників з питань, що складають їх спільний інтерес та стосуються економічної та соціальної політики [2].

Згідно з Резолюцією про трипартизм та соціальний діалог, прийнятою Міжнародною організацією праці 18 червня 2002 року, соціальний діалог є значимим демократичним інструментом забезпечення соціальних потреб; активним та ефективним процесом з великим потенціалом та надзвичайними можливостями щодо сприяння прогресу в контексті глобалізації, регіональної інтеграції та перехідного періоду [3].

* Студентка II курсу ОКР «Магістр» відділення «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: Святун Олена Володимирівна, доцент, к.ю.н.

У науковій літературі поняття соціального діалогу набуває різних інтерпретацій. Деякі дослідники ототожнюють цей термін з соціальним партнерством. Інші ж розділяють їх та використовують поняття соціального діалогу, звертаючись до зарубіжного та національного досвіду тристоронньої співпраці, а категорію соціального партнерства застосовують до національної системи взаємовідносин у сфері праці. Крім того, зустрічаються пропозиції розглядати соціальний діалог (як переговорний процес) у якості інструменту механізму соціального партнерства [4].

Натомість, стаття 1 Закону України «Про соціальний діалог в Україні» чітко визначає, що соціальний діалог – це процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин [5].

У праві ЄС поняття «соціального діалогу» визначається як процедура спільних консультацій соціальних партнерів на загальноєвропейському рівні. Важливе місце у розвиненій та ефективній соціальній структурі Європейського союзу належить політиці соціального партнерства та діалогу. Будучи значною мірою розробленою на національному рівні окремих держав (зокрема, Німеччини, Австрії, Швеції), вона послідовно впроваджується в наднаціональні структури.

Ініціатива Голови Комісії ЄС Жака Делора в процесі розробки та прийняття Єдиного Європейського Акту в 1985 році започаткувала впровадження соціального діалогу на практиці, хоча перші спроби його запровадження відносяться ще до 1960-х років.

Правову базу розвитку соціального діалогу в рамках ЄС складають:

- статті 138 та 139 Договору про Європейський союз, що декларують обов'язок ЄС сприяти діалогові соціальних партнерів;

- статті 151-156 розділу X «Соціальна політика» Договору про функціонування Європейського союзу [6].

Соціальний діалог може відбуватися на різних рівнях, у зв'язку з чим виділяють міжгалузевий, який включає складові трипартизму та біпартизму, та галузевий соціальний діалог.

Основними соціальними партнерами, що беруть участь у двосторонньому міжгалузевому соціальному діалозі, є Європейська конфедерація профспілок, Європейська конфедерація виробників та підприємців та Європейський центр представників державних підприємств. Одним з його найважливіших результатів стало прийняття угоди про роль соціальних партнерів для розвитку соціального виміру ЄС від 31 жовтня 1991 року, основні положення якої були включені до Протоколу № 14 «Про соціальну політику» до Маастрихтського договору [7].

З метою забезпечення ефективності тристороннього міжгалузевого соціального діалогу на рівні ЄС у 1970 році було створено Постійний комітет з питань зайнятості, що проводить зустрічі за участю представників Ради, Комісії ЄС та соціальних партнерів з метою обговорення соціальних питань, що пов'язані, зокрема, з ситуацією на ринку праці.

Результатом галузевого соціального діалогу є укладення на рівні ЄС офіційних та обов'язкових для виконання угод, які в подальшому будуть реалізовані на національному галузевому рівні держав-членів.

Висновки. Термін «соціальний діалог» визначає залучення працівників, працедавців та держави до процесу прийняття рішень з питань зайнятості та праці. На правовому просторі Європейського Союзу соціальний діалог розглядається як основний елемент європейської соціальної моделі та ключовий інструмент підвищення ефективності управління в ЄС.

Список використаних джерел:

1. Соціальне забезпечення для всіх. Стратегія Міжнародної організації праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro->

- budapest/documents/publication/wcms_233233.pdf (дата звернення: 01.03.2020).
2. International Labour Office (1999) Programme and Budget Proposals for 2000-01: Approval of the Detailed Budget and Further Development of Strategic Budgeting. Programme, Finance and Administrative Committee. GB.276/PFA/9. Geneva: ILO. Para. 114.
 3. Резолюція о трипартизмі і соціальному діалозі, прийнята 18 червня 2002 року Міжнародною конференцією праці на 90-й сесії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org/ilolex/russian/docs/convdisp1.htm> (дата звернення: 10.03.2020).
 4. Караткевич А.Г., Киселев В.Н., Суриков А.И. и др. Актуальные проблемы социального партнерства на территориальном уровне: научно-исследовательская работа. - М.: ИД «АТИСО», 2011. С. 283.
 5. Закон України «Про соціальний діалог в Україні»: від 23 грудня 2010 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2862-17> (дата звернення: 07.03.2020).
 6. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06 (дата звернення: 08.03.2020).
 7. Agreement on Social Policy. European Observatory of Working Life [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/industrial-relations-dictionary/agreement-on-social-policy> (дата звернення: 10.03.2020).

Співвідношення суверенітету держав-членів і наднаціональності міжнародних організацій

Актуальність цього дослідження обумовлена тим, що однією із найпоширеніших форм міжнародної співпраці є участь держав у міжнародних організаціях. За такої співпраці елементом створення дієвого механізму є делегування державами частини своїх повноважень або ж формування співвідношення та відмежування рішень міжнародної організації із рішеннями самої держави-учасниці щодо певного кола питань.

Метою роботи є дослідження особливостей співвідношення суверенітету держав-членів та власне природи самих міжнародних організацій.

Питання співвідношення суверенітету міжнародних організацій та їх держав-членів було предметом дослідження багатьох науковців, зокрема його досліджували: *Р. Войтович, В. Василенко, О. Шпакович, Л. Грицаєнко, О. Шибасєва, О. Феценко, П. Пескаторе, і І. Комбако* інші.

Держави засновують міжнародні організації для реалізації певних завдань та функцій. З цією метою, у процесі створення, міжнародна організація наділяється певними повноваженнями, які складають коло її компетенції. Надалі ця процедура втілюється в установчому документі. Розвиток наддержавних рис у діяльності міжнародних організацій, хоча і є об'єктивним і очевидним надбанням сучасних процесів об'єднання держав, питання продовжує викликати суперечки серед юристів-міжнародників.

Предметом спору є не лише природа явища, але і правомірність його існування в цілому з точки зору державного суверенітету та сучасного міжнародного права.

* Студентка 3 курсу МП
Інститут міжнародних відносин
Шпакович Ольга Миколаївна, доктор юридичних наук, професор

Під час створення міжнародної організації держави постають як суверенні та рівноправні, утворюючи організацію на основі міжнародного договору. На всіх етапах цього процесу взаємодія держав має координуючий, горизонтальний характер. Набуття чинності статутом організації запускає механізм появи нового суб'єкта міжнародного права, який не є тотожним державам, які його створили. Таким чином, суверенітет держав частково «перетікає» у правосуб'єктність міжнародного утворення.

Наднаціональність у західній школі розглядають як ознаку об'єднання, відповідно до якої окремі суверенні права у визначених актом міжнародної організації галузях передаються країнами, причому такий процес є незворотним та обов'язковим для держав, які виражають бажання стати членом такої організації [1, с. 162–170]. *Л. Грицаєнко*, доктор юридичних наук, зазначає, що правильним є виділення наднаціонального елементу міжнародних організацій. Якщо ж говорити про ЄС, наприклад, наднаціональність представляє собою відмову держав від частини своїх суверенних прав з певних питань на користь створених інституцій для реалізації поставлених цілей. Тобто наднаціональна влада стоїть вище в ієрархії порівняно з державною, адже її реалізація не залежить від настанов та напрямків діяльності держав – учасниць організації, а нормативно-правові акти мають примат на їхній території [2, с. 7].

На думку *Е. Шибасвої*, "питання про наднаціональність міжнародних організацій — це питання про співвідношення суверенітету держав-членів організації з повноваженнями створеного ними внутрішньо-організаційного механізму" [3, с. 80], [4]. Французькі юристи *П. Ретер* і *І. Комбако* вважають, що головним елементом наднаціональності є спосіб прийняття рішень саме в органах міжнародних організацій більшістю голосів. *П. Пескаторе* для визначення наднаціональності пропонує кілька критеріїв: спільність інтересів, існування ефективної влади, її автономний характер [5].

На мою думку, компетенція міжнародної організації за своєю природою має похідний, делегований характер, що де-факто виключає її пріоритетність

над державним суверенітетом. Даний висновок впливає з наступного: 1) компетенція міжнародної організації визначається самими державами-учасницями; 2) вступ і передача суверенних прав на добровільних засадах; 3) порядок її реалізації встановлюється державами-учасницями; 4) термін поширення компетенції міжнародної організації на державу-учасницю визначається нею самостійно та припиняється за допомогою механізму передбаченого виходу держави з такої міжнародної організації.

Список використаних джерел:

1. Водянніков О. Наднаціональність у праві Європейського Союзу: Goetterdammerung Європи чи переосмислення права? / О. Водянніков [Vodiannikov O. Supranationality in the European Union law: Goetterdammerung of Europe or reconsideration of law?] // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2001. – № 3. – С. 162–192.
2. Грицаєнко Л. Л. Інституційний механізм Європейського Союзу: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 / Л. Л. Грицаєнко [Grytsaienko L. Institutional mechanism of the European Union: Dissertation abstract for the Ph.D. in Law, specialty: 12.00.11]. – К., 2009. – 21 с.
3. Микієвич М.М. Інституційне право Європейського Союзу у сфері зовнішньої політики та безпеки / М.М. Микієвич: Монографія. — Львів, 2005. — 416 с.
4. Шпакович О. В. Співвідношення наднаціональності міжнародних організацій та суверенітету їхніх держав-членів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://veche.kiev.ua/journal/4408/>
5. Безбородов Ю.С. Международно-правовые методы и формы правовой конвергенции. Монография [Електронний ресурс]. – Москва : Проспект, 2018. – 240 с.

Практика європейських держав з питань подвійного громадянства – досвід для України

Громадянство – це стійкий правовий зв'язок фізичної особи та держави, що встановлює їхні взаємні права та обов'язки. У законі України «Про громадянство України» термін «подвійного (множинного) громадянства» не застосовується[1]. Проте, згідно з Європейською конвенцією про громадянство, множинне громадянство означає одночасну наявність в особи громадянства 2-х чи більше держав [2].

Україна є багатонаціональною та межує з багатьма державами. Тож питання подвійного громадянства є дуже актуальним. Зокрема це стосується не тільки осіб, що проживають близько до кордону із Угорщиною, Румунією, Молдовою, а й також осіб, що знаходяться на території окупованого Криму та самопроголошених ДНР та ЛНР, які є наразі не підконтрольними Україні.

Тож Україна як держава, що прагне ще більше інтегруватися до європейських держав, може застосувати їхній досвід щодо вирішення проблем подвійного (множинного) громадянства. Проте потрібно розуміти, що єдиної думки щодо цього у цих держав немає. Тому держави Європи необхідно розділити на три категорії: держави, що дозволяють мати подвійне (множинне) громадянство; держави, що допускають мати таке громадянство за певних умов; держави, що не визнають подвійне (множинне) громадянство.

У багатьох європейських державах є дозволене подвійне (множинне) громадянство (Франція, Італія, Польща, Велика Британія, Португалія), але громадяни, які мають таке громадянство, продовжують бути наділені обов'язками щодо цих держав.

Велику частину держав Європи становлять і ті, які дозволяють подвійне (множинне) громадянство за певних обставин (Німеччина, Австрія, Іспанія,

* Студентка 1 курсу спеціальності «Міжнародне право»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – Святун Олена Володимирівна – к.ю.н., доцент кафедри порівняльного і європейського права

Литва, Латвія). Як приклад, Республіка Австрія дозволяє особам бути громадянами інших держав за умови, якщо від цієї особи передбачаються особливі досягнення, що служитимуть державним інтересам Австрії [3]. А Іспанія дозволяє своїм громадянам мати громадянство країн Іберо - Америки, або тих держав, що мали або мають певний зв'язок з Королівством Іспанія [4]. Якщо ж розглядати Латвію, то подвійне (множинне) громадянство дозволяється лише з державами, що розділяють із нею спільні демократичні погляди. Особливо це держави НАТО, ЄС, ЄАВТ, а також Австралія, Нова Зеландія, Бразилія[5].

У Європі існує невелика кількість держав, які не визнають подвійного (множинного) громадянства (Білорусь, Україна). У законі про громадянство Білорусі зазначено, що іноземець може набути білоруського громадянства за умови, якщо звернеться в уповноважений орган іншої держави із заявою про припинення її громадянства [6]. Україна теж вимагає припинення громадянства іншої держави. Для цього необхідно подати декларацію, що зобов'язує припинити іноземне громадянство[1].

Отже, щоб зрозуміти, яким шляхом рухатися Україні у питанні множинного громадянства (дозволити, допустити за певних умов чи не визнавати), необхідно виділити основні його переваги та недоліки.

Основними перевагами подвійного (множинного) громадянства з боку держави є те що, воно є ефективним методом у вирішенні проблеми міграційних потоків, а також надає певний ряд соціальних гарантій «некорінному населенню», тим самим підвищуючи його довіру до держави постійного проживання [7]. Також варто не забувати й про певні вигоди для самої особи. Це може бути безвізове пересування, легальне працевлаштування, мінімізація податків, можливість безкоштовного навчання, користування більш якісною медициною.

Щодо основних недоліків подвійного (множинного) громадянства для держави є те, що власні громадяни, які є одночасно громадянами іноземної держави, можуть використовуватися останньою як засіб політичної боротьби

проти цієї ж держави [7]. Також особа, яка має таке громадянство може за будь-якої критичної ситуації в державі покинути її, стверджуючи, що є громадянином іншої держави, тим самим відмовившись від виконання основних обов'язків [8]. Щодо самої особи, яка має подвійне (множинне) громадянство, то вона має вдвічі або й у більше разів прав та обов'язків щодо цих держав. Тому у громадянина виникає невизначеність, які обов'язки він мусить виконувати. Прикладом є несення військової служби. Не всі держави Європи підписали і ратифікували Європейську конвенцію про громадянство, яка підтверджує, що у випадку множинного громадянства особи виконують військовий обов'язок стосовно лише однієї з цих держав [2].

Отже, після ретельного вивчення досвіду європейських держав з питань подвійного (множинного) громадянства можна прийти до висновку, що Україні не варто дозволяти такий вид громадянства. Україна є достатньо молодою державою, яка протягом багатьох століть не була об'єднаною. Тому дуже важливо за допомогою одного українського громадянства консолідувати населення, яке проживає в Україні. Також важливо не допустити, щоб РФ чи невизнані ДНР та ЛНР здійснювали воєнну агресію проти України, мотивувавши це як захист власних громадян, що також мають українське громадянство. Тож, Україні потрібно якнайкраще забезпечувати належну життєдіяльність кожного громадянина та створювати сприятливі умови для проживання на її території. Необхідно, щоб у кожного українця національна ідентичність превалювала над корисливими інтересами. Проте у випадку, якщо ж Україна все-таки допустить подвійне (множинне) громадянство за певних обставин, то ці умови повинні бути дійсно виправдані та посправжньому забезпечуватимуть українські інтереси.

Список використаних джерел:

1. Закон України « Про громадянство України» [Електронний ресурс].
Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
2. Європейська конвенція про громадянство від 6 листопада 1997 року
//Офіційний вісник України

3. Подвійне громадянство у Європі: де вітають і де остерігаються. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2551054-podvijne-gromadanstvo-u-evropi-de-vitaut-i-de-osterigautsa.html>
4. Constitucion española [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.senado.es/web/conocersenado/normas/constitucion/index.html>
5. Latvijas pilsonības likums. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://likumi.lv/ta/id/57512-pilsonibas-likums>
6. Закон РБ О гражданстве Республики Беларусь. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://kodeksy-by.com/zakon_rb_o_grazhdanstve.htm
7. С.Б.Чехович. Подвійне множинне громадянство: стан і проблеми нормативно- правового регулювання / 2008 р.
8. О.О. Сподинський. Проблема подвійного громадянства в Україні: шляхи її вирішення.

*Кудряк А. Є.**

Юридична природа наднаціональності міжнародних організацій

Тенденції до розвитку ознак наднаціональності у сучасних умовах притаманні багатьом міжнародним організаціям, однак, загальновизнаної концепції даного явища і досі не існує.

На думку О. Шibaєвої, сутність інституту наднаціональності складає міра делегування прав державою відповідно уповноваженій організації, з чого, очевидно, випливає питання співвідношення суверенітету держав-членів і компетенції створеного ними міжнародно-правового механізму [1].

В той же час, М. Корольов вважає сам процес передачі повноважень менш суттєвим, ніж можливість наддержавних утворень зобов'язувати своїх

* Студентка 2 курсу спеціальності «міжнародне право»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – Шпакович Ольга Миколаївна – доктор юридичних наук, професор кафедри порівняльного і європейського права

держав-членів до певних дій без необхідності отримання на це згоди [2]; аналізуючи його думку, можна помітити, що набуття організацією розпорядчих функцій є вирішальним критерієм при визначенні інституту наднаціональності.

Французькі юристи І. Комбако та П. Ретер виділяють інститут наднаціональності як спосіб прийняття рішень більшістю голосів, що дозволяє державам узгоджувати свої дії, а також впливати на процесуальний аспект прийняття рішень [3]. Я вважаю, що дане визначення підкреслює значення й ефективність створених інституцій та структурних підрозділів на міжнародній арені, а також наголошує на вагомості голосу кожної із держав-членів організації з наднаціональними ознаками.

Л. Грицаєнко взагалі вважає, що більш доцільно виокремлювати не наднаціональність самих міжнародних організацій, а наявність у них особливого елемента наднаціонального характеру [4]. Дане судження, на мою думку, відображає прагнення уніфікації основних підходів до визначення юридичної природи явища наднаціональності, адже автор не наводить вичерпного переліку елементів наднаціонального характеру, а отже, погоджується з усіма існуючими в юридичній доктрині.

Поняття наднаціональності як делегування державами-членами частини своїх суверенних повноважень міжнародній організації розширило спектр характеристик явища та спричинило виокремлення нових думок у зарубіжній юридичній літературі. На думку Г. Шермерса й І. Кунца, до наднаціональних варто віднести деякі міжнародні організації системи ООН: Міжнародну організацію цивільної авіації, Всесвітню метеорологічну організацію, Всесвітній поштовий союз та інші [5].

Також показовим в даному випадку є визначення можливості організації втручатися у справи національного характеру. Відповідно до п. 7 ст. 2 Статуту ООН, Організація «не має права на втручання у справи, які, по суті, належать до внутрішньої компетенції будь-якої держави» [6]. Проте, певні події, що відбуваються у межах конкретної території, можуть бути класифіковані Радою

Безпеки ООН, як такі, що не належать виключно до внутрішньої компетенції держави, передусім, це питання безпеки, порушення миру, а також актів агресії.

Поняття «наднаціональність», передусім, асоціюється з діяльністю Європейського Союзу, адже і сам термін почав вживатися у літературі після створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (1951 р.), що обрало для функціонування механізм передачі деяких повноважень створеним інституціям для вирішення конкретних економічних задач. Незважаючи на те, що юридичного визначення цього терміну у Договорі про заснування ЄОВС не наводилось, проявом наднаціональних ознак стала самостійність Верховного органу та його незалежність від будь-якого тиску з боку держав-членів співтовариства [7].

Внаслідок поглиблення інтеграційних та глобалізаційних процесів, окрім основоположних документів, юридичну природу наднаціональності ЄС почала складати практика Суду ЄС, зокрема підкреслення принципів верховенства і прямої дії права ЄС в рамках правопорядків держав-членів.

Суд ЄС неодноразово зазначав у своїх рішеннях, що право Співтовариства має верховенство стосовно права держав-членів, безпосередньо діє як складова національних правових систем, породжує права і обов'язки для приватних осіб, які можуть посилатися на нього у національних судах. При цьому національні суди не можуть відмовитися застосовувати право ЄС, навіть якщо воно суперечить національним правовим актам, прийнятим пізніше відповідних положень права ЄС [8].

Практика Ради Європи також демонструє наднаціональний характер, зокрема у діяльності ЄСПЛ щодо тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Історично цей документ був створений для встановлення такого міжнародного механізму, який доповнив би національні правозахисні системи держав-учасників, проте, з часом він вийшов за рамки запланованого застосування.

Практика ЄСПЛ щодо використання Конвенції дозволила накопичити та узагальнити європейський досвід забезпечення прав людини і встановила єдині європейські стандарти у цій сфері, що безпосередньо впливають на розвиток національних правових систем, насамперед, через процес імплементації положень [9].

Отже, юридична природа наднаціональності не однакова для міжнародних організацій, вона варіюється не тільки у зв'язку з різною функціональною та нормативною компетенцією міжнародних об'єднань, а й через існування різних підходів до розуміння явища наднаціональності загалом. Разом з тим, я переконана, що обмеження компетенції держав з певного кола питань лишається дієвою практикою, яка в сучасних інтеграційних умовах потребує подальших досліджень.

Список використаної літератури:

2. Шибаева Е.А. К вопросу о наднациональном характере универсальных международных организаций. / Е.А.Шибаева. // Советский журнал международного права. – 1992. - №4. – С.45.
3. Королёв М.А. Наднациональность с точки зрения международного права / М.А.Королёв // Международный журнал международного права. – 1997. – № 2. – С. 3-20.
4. Шпакович О.Н. Наднациональность в праве международных организаций [Электронный ресурс].
5. URL: <http://ecsocman.hse.ru/data/2012/06/08/1271747140/9.pdf>.
6. Безбородов Ю.С. Международно-правовые методы и формы правовой конвергенции. Монография. – 2018. – С.28
7. Kunz J. Supra-national organs // Amer. J. Inter. Law. – 1952. – Vol. 46.
8. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 року.
9. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (date of access: 27.03.2012).
10. Муравьев В.И. Буржуазная юридическая наука о наднациональном характере права Европейских сообществ // Вестник КГУ.

Международные отношения и международное право. 1979. Вып. 8. С.84–90.

11. Наприклад: Court of Justice: C – 26/62, Van Gend et Loos v. Administratie der Belastingen, Judgment of 5 February 1963; C – 11/70, Internationale Handelsgesellschaft mbH v. Einfuhr – und Vorratstelle für Getreide und Futtermittel, Judgment of 17 December 1970; C – 48/71, Commission of the European Communities v. Italian Republic, Judgment of 13 July 1972; C – 6/90, C – 9/90, Andrea Francovich and Danila Bonifaci and Others v. Italian Republic, Judgment of 19 November 1991.
12. Де Сальвиа М. Прецеденты Европейского суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г., 2004. С. 13.

*Литвиненко М.М.**

Перспективи запровадження загальнообов'язкового медичного страхування в Україні: порівняльно-правовий аспект

У зв'язку з невідповідністю фінансових можливостей держави у сфері забезпечення належної охорони здоров'я громадян та реальних потреб цієї галузі постала проблема реформування системи охорони здоров'я та шляхів її фінансування. Зокрема, останні десятиліття ведеться дискусія з приводу необхідності запровадження в Україні загальнообов'язкового державного медичного страхування.

Виходячи з теорії соціального права, а також практики держав, що застосовують такий спосіб фінансування системи охорони здоров'я, соціальне медичне страхування має обов'язковий характер для всього населення або

* Студент, 2 курс магістратури, спеціальність «Міжнародне право»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – Святун О. В., к.ю.н., доцент

окремої його частини. Внески соціального медичного страхування відділені від інших обов'язкових податків та зборів, а їхню акумуляцію здійснює уповноважений орган, що зберігає незалежність від держави. Внески розраховуються як частина від суми доходів. Теоретично ставка внесків повинна залежати від доходів платників, однак на практиці цього не відбувається: у більшості європейських країн прийнята єдина ставка, яка може варіюватися в залежності від фонду, що здійснює акумуляцію коштів та типу зайнятості особи-платника. Частину внеску зазвичай сплачує роботодавець, а іншу – працівник. У окремих країнах частка роботодавця та працівника може суттєво відрізнятись. Збором внесків соціального медичного страхування можуть займатися окремі фонди, асоціації фондів, центральний фонд, місцеві філії. [1, с. 33-81]

Страхове покриття безробітних та матеріально залежних осіб здійснюється членами родини, що працюють, батьками, опікунами, державою, іншими органами (фондами страхування від безробіття, пенсійними фондами). Для осіб, що не підлягають загальнообов'язковому державному страхуванню, передбачена можливість добровільного членства. [2, с. 139]

У Федеративній Республіці Німеччина фінансування охорони здоров'я не належить до компетенції уряду (за винятком соціально вразливих категорій громадян). Натомість, функція державного впливу та уряду зокрема полягає в створенні належних умов для функціонування страхових фондів та контролі за їхньою діяльністю. За загальним правилом страхові фонди формуються за принципом професійної приналежності громадян та мають назву «каси»; водночас, територіальні страхові каси здійснюють страхування категорій населення, що не застраховані за місцем роботи. [3, с. 23-24] Фінансування здійснюється за рахунок обов'язкових страхових внесків у розмірі 15,5% від заробітної платні, 7,3% з яких сплачує роботодавець, а 8,2% – працівник. [4]

У Французькій Республіці де функціонує централізована форма обов'язкового медичного страхування, медичне страхування є частиною соціального страхування: усе працююче населення має соціальну страховку,

яка включає в себе медичний поліс, що дає право на отримання медичних послуг без додаткової оплати. Фінансування державного страхування здійснюється консолідовано, у тому числі за рахунок страхових внесків, які сплачують роботодавці та працівники (43% від загального страхового фонду). [5]

У Англії та Уельсі функціонує державна система охорони здоров'я, що фінансується державними асигнуваннями. Основним джерелом фінансування національної системи охорони здоров'я є податки громадян, що складають 90% бюджету охорони здоров'я. Лише 7,5% складають внески роботодавців. [6, с. 20-21] Обов'язковому медичному страхуванню підлягають усі працюючі громадяни, за винятком заміжніх непрацюючих жінок, які можуть приєднатися до страхування за добровільними програмами.

Згідно зі статтею 49 Конституції України у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно. [7] Загалом, саме ця стаття Основного Закону викликає найбільше дискусій в контексті запровадження загальнообов'язкового медичного страхування, оскільки ставить під сумнів його конституційність. Зокрема, відповідно до рішення Конституційного Суду України від 12 листопада 1998 року у справі про платні медичні послуги, вирішення проблеми критично низького рівня фінансування охорони здоров'я полягає в «розробці, затвердженні та впровадженні відповідних загальнодержавних програм, в яких був би чітко визначений гарантований державою (у тому числі державним фінансуванням) обсяг безоплатної медичної допомоги всім громадянам у державних і комунальних закладах охорони здоров'я, запровадженні медичного страхування та ін.». [8]

Відповідно до частини першої статті 4 Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» у межах програми медичних гарантій держава гарантує громадянам, іноземцям, особам без громадянства, які постійно проживають на території України, та особам, яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, повну

оплату за рахунок коштів Державного бюджету України необхідних їм медичних послуг та лікарських засобів, пов'язаних з наданням усіх видів медичної допомоги [9].

Підсумовуючи все вищезазначене, можна дійти до таких висновків:

1) запровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування є об'єктивно необхідним, зважаючи на критично низький стан фінансування галузі та потребу залучення недержавних коштів для її повноцінного функціонування;

2) досвід жодної з іноземних держав не може бути повною мірою застосований в Україні, оскільки системи фінансування, що функціонують в проаналізованих державах, не відповідають фінансовій спроможності держави та громадян, а також існуючій системі закладів охорони здоров'я;

3) програма медичних гарантій, що впроваджується в Україні, є одним із різновидів загальнообов'язкового державного медичного страхування, що здійснюється з надходжень Державного бюджету України.

Список використаних джерел:

1. Saltman R. B. Social health insurance systems in western Europe / R. B. Saltman, R. Busse, J. Figueras, 2004. – С. 33–81.
2. Москаленко В. Ф. Система здравоохранения: современный контекст / Віталій Федорович Москаленко – Київ: Книга-плюс, 2012. – С. 139.
3. Мачуга Н. Проблеми становлення медичного страхування в Україні / Н. Мачуга // Банківська справа. – 2000. – № 5. – С. 23-24.
4. Обзор передового зарубежного опыта развития здравоохранения [Електронний ресурс] // Московский городской университет управления – Режим доступу до ресурсу: <http://mguu.ru/images/publications/mguu-best-practices-healthcare.pdf>.
5. Шевченко М. В. Медичне страхування Франції - елегантність і доступність [Електронний ресурс] / М. В. Шевченко – Режим доступу до ресурсу: <http://www.vz.kiev.ua/ru/medichne-straxuvannya-francii-egalitarnist-i-dostupnist/>.

6. Череп А. В. Практичний іноземний досвід медичного страхування / А. В. Череп. // Сталый розвиток економіки. – 2013. – №19. – С. 20–21.
7. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – ст. 141.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 66 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження п [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-98>.
9. Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» 19 жовтня 2017 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2018 р. – №5. – ст. 5.

*Отрощенко Д.Р.**

Особливості судових систем ісламських країн

Варто почати з того, що судові системи ісламських країн нерозривно пов'язані саме з релігією іслам. Проте, проаналізувавши історичні особливості розвитку, відмінності у течіях ісламу, а також сучасний рівень впливу ісламу на судові системи країн ісламського світу, можна наголосити на тому, що чим менший вплив європейських колоніальних імперій зазнавала ісламська країна, тим більший у ній вплив ісламу на судову систему. [1]

Базований на таких джерелах ісламського права як: Коран, сунна, іджма, кійяс та іджтіхад (незалежне юридичне судження) шаріат не виключає застосування смертної кари і дуже суперечить новітнім світовим тенденціям у сфері правосуддя. [2]

Дійсно, шаріатські суди, котрі здійснюють правосуддя на основі норм шаріату функціонують у найбільш релігійних та консервативних країнах, таких як Саудівська Аравія, Іран, Афганістан та Пакистан, проте, у деяких

*Студент 2 курсу спеціальності «міжнародне право»
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доц. Гончарук О.В

країнах, таких як Єгипет чи Лівія, шаріат застосовується виключно у сфері сімейного права. [3]

Право на життя, котре у сучасному світі вважається невід'ємним правом людини може бути відібрано через сексуальну орієнтацію, причому здійснення такого правосуддя зазвичай публічним і надзвичайно жорстоким і негуманним (закидування камінням чи повішення) через що єдиною можливістю уникнути такого долі є еміграція з країни, хоча тут я виділяю саме світові тенденції у захисті прав сексуальних меншин.

Якщо ж говорити про смертну кару для насильників державних зрадників чи терористів, можна зробити припущення, що багато людей можуть підтримати смертну кару за такий активний прояв злочинної поведінки, проте, це знову ж суперечить праву на життя і, доречно вважати, що застосування смертної кари замість довічного ув'язнення не є необхідною мірою, хоча, враховуючи те, що такий вид покарання передбачений шаріатом, припинення застосування такого покарання може бути можливим лише в результаті секуляризації ісламської країни [4]

Якщо говорити про країни, у котрих шаріатських судів взагалі не існує, проте, їх доречно вважати частиною ісламського світу, можна виділити: Туреччину, Малі, та всі пострадянські країни, у котрих переважає іслам (Казахстан, Узбекистан, Азербайджан, Киргизстан, Таджикистан та Туркменістан).

Роблячи порівняльний аналіз світських країн ісламського світу, було б цікаво виділити Центральну Азію, як окремий, своєрідний регіон. Пострадянські країни Центральної Азії після розпаду СРСР у 1991 році не пішли шляхом ісламізації судових систем. Ці країни, незважаючи на певні механізми популяризації ісламу, не застосовують шаріат та традиційну для найбільш радикальних ісламських країн смертну кару і являються досить демократичним прикладом для інших ісламських країн. [5]

Окремо акцентуючи на арабських країнах, котрі мають найбільшу кількість характерних відмінностей від традиційного для нас розуміння суду,

можна виділити Саудівську Аравію, як країну, котра має чи не найбільш унікальну за принципами свого функціонування судову систему. Починаючи з 1938 року у країні, котра була створена в результаті об'єднання незалежних до цього арабських країн Неджд та Хеджаз, був прийнятий закон шаріата про судову відповідальність, у цьому законі було 282 статті стосовно функціонування шаріатських судів, вимог до суддів та інших принципів роботи та здійснення правосуддя. Сучасна судова система Саудівської Аравії є подвійною і включає в себе шаріатські суди а також незалежну адміністративну судову систему котра називається Рада по Скаргам (Diwan Al-Mazalem). Рада по Скаргам є надзвичайно цікавою частиною судової системи Саудівської Аравії, адже вона надає можливість вимагати запити на виконання іноземних судових рішень а також запити іноземних судів стосовно конфіскації майна у цьому королівстві. Вона є певним інструментом зв'язку судів Саудівської Аравії з іноземними судами. [6]

У Саудівській Аравії існує чітка ієрархічна структура, котру складають: 1) вища рада судових органів 2) апеляційні суди 3) суди першої інстанції. Все ж таки, судова система Саудівської Аравії є і буде предметом дискусії, адже застосування смертної кари а також так звана «релігійна нетерпимість» котра проявляється саме у судовій системі цієї країни вимагає певних демократичних змін, хоча світовий вплив Саудівської Аравії роблять її незалежною від світових демократичних тенденцій розвитку а також впливу та примусу інших країн. [6]

Такі історичні події, як Арабська весна, хоча і призвели до зміни влади та певних демократичних перетворень, фундаментального впливу на судові системи вони не спричинили. [7]

Подальший вплив міжнародної спільноти, включаючи міжнародні організації, зміни в уряді цих країн, а також теоретичне зниження кількості віруючих може призвести до демократичних перетворень та імплементації, наприклад, турецької форми секуляризації країни, хоча він є малоімовірним.

Таким чином, судові системи ісламських країн мають дуже різкі відмінності, проте, класифікувати суто арабські країни як окрему групу країн з відмінними від інших судовими системами не є коректним, адже до країн, що застосовують норми шариату також відносяться африканські країни, країни Південної Азії а також Бруней [8] що робить ісламський світ у сфері судових систем дуже різноманітним та унікальним у сфері географічного розташування країн, що застосовують шариат у судовій системі.

Список використаних джерел:

- 1) Ислам и его история. (Науково-технічна бібліотека російської академії наук) [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.spsl.nsc.ru/history/descr/islam.htm>
- 2) Кушніренко В.О. Теорія політики. Шаріат як релігійно правовий феномен, Наукова стаття 2002 [Електронний ресурс] Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9029/Kushnirenko_Shariat_yak_relihiyno_pravovyy.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- 3) Sharia and National Law in Muslim Countries, 2008 Англomовне джерело [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/20694/Sharia%20and%20national%20Law%20in%20Muslim%20countries.pdf?sequence=1>
- 4) B. Huda Learn Religions. Islamic Law on Capital Punishment, 2019 Англomовне джерело [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.learnreligions.com/capital-punishment-in-islam-2003792> death penalty
- 5) Yunusov, Khaydarali The Development of Legal Systems of Central Asian States наукова стаття 2014 , Англomовне джерело [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/41303/ssoar-studeuropene-2014-2-yunusov_khaydarali-The_Development_of_Legal_Systems.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnknam

[e=ssoar-studeuropene-2014-2-yunusov_khaydarali-](#)

[The_Development_of_Legal_Systems.pdf](#)

- 6) *Dr. Abdullah F. Ansary* A Brief Overview of the Saudi Arabian Legal System, 2008. Англomовне джерело [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.nyulawglobal.org/globalex/Saudi_Arabia.html
- 7) Erzsébet N. Rózsa in Cooperation with Walid Abu-Dalbouh, Ahmed Al-Wahishi, Gawdat Bahgat, Gershon Baskin, Lars Berger, Nursin Atesoglu Güney, Ayman Khalil, Christian Koch, Elie Podeh, Omar Shaban, and Eduard Soler i Lecha. The Arab Spring Its Impact on the Region and on the Middle East Conference, 2012. Англomовне джерело [Електронний Ресурс] Режим доступу: <https://library.fes.de/pdf-files/iez/09609.pdf>
- 8) The Straitstimes Asia. Brunei implements Islamic Law, 2019 Англomовне джерело [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/brunei-implements-islamic-law-facts-about-syariah-around-the-world>

*Павленко К.О.**

Кібертероризм як виклик сучасності

Сьогодні проблема тероризму стоїть надзвичайно гостро, адже він постійно еволюціонує, набуваючи нових форм і масштабів. Так, терористичні формування поширюють свою діяльність на кіберпростір, для чого знаходять і залучають професіоналів з комп'ютерних технологій, які перетворюються у їх руках на таку саму зброю, як і «традиційна» фізична зброя масового ураження. Наприклад, за даними фірми «Symantec», вірус «Stuxnet», який у 2009 році вивів з ладу 20% ядерних центрифуг Ірану, був розроблений командою хакерів з 5-6 осіб.

Одним з перших фундаментальних досліджень щодо злочинного використання кіберпростору була доповідь 1998 р. «Кіберзлочинність,

* Студент, 2 курс, Міжнародне право
ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка
Попко Вадим Вікторович, кандидат юридичних наук, доцент

кібертероризм, кібервійни, відвернення електронного Ватерлоо»[1], де термін «кібертероризм» трактується як політично вмотивовані атаки, що здійснюються недержавними формуваннями, таємною агентурою чи навіть окремими особами на інформаційні та комп'ютерні системи, комп'ютерні програми і дані з метою нанесення шкоди цивільному населенню.

В свою чергу спеціалісти з інформаційних технологій Збройних Сил США пояснюють природу кібертероризму у контексті протиправного використання інформаційно-комунікаційних систем терористами, коли такі системи безпосередньо не розраховані на насильницький вплив на цільову аудиторію, тобто в цьому трактуванні кібертероризм зображується як механізм підтримки та посилення ефективності фізичних методів здійснення терористичних акцій[2]. Це збирання розвідувальних даних, координація матеріально-технічного забезпечення терористичних заходів, маніпулювання суспільною думкою та ін.

В США з 2001 року існує антитерористичний закон - «Акт 2001 року» - яким було розширено трактування терміну «тероризм», а саме введено поняття «кібертероризму», до якого віднесено деякі кваліфіковані різновиди хакерства, завдання шкоди захищеним комп'ютерним мережам окремих фізичних осіб, юридичних осіб, державних закладів та організацій.

У 2001 році Рада Європи прийняла Конвенцію про кіберзлочинність (Будапешт), підписану країнами-членами Ради Європи, США, Канадою, Японією та ін. Конвенція містить класифікацію кіберзлочинів, але поза її межами залишився кібертероризм, чіткого визначення якого у Конвенції не закріплено. Незважаючи на це, не можна заперечувати істотне значення Конвенції для боротьби з кібертероризмом, адже у ній закладені основи, застосовні до всіх видів кіберзлочинності, а саме: принцип міжнародного сприяння та вироблення спільної політики у боротьбі з кіберзлочинністю, принцип уніфікації норм щодо такого виду злочинності на національному рівні країн-підписантів, принцип взаємодопомоги у наданні доказів та веденні розслідування злочинів, принцип екстрадиції кіберзлочинців тощо. У 2015

році Парламентська Асамблея Ради Європи закликала держави-члени Ради Європи закріпити у національних законах визначення кібертероризму та кримінальне покарання за нього, ухваливши резолюцію 2070(2015) - «Зміцнення співпраці у протидії кібертероризму та іншим масштабним атакам в Інтернеті».

Зазначена Конвенція про кіберзлочинність 2001 р. була ратифікована Верховною Радою України у 2005 році. Проте, як і Конвенція, законодавство України не закріплює такого злочину як кібертероризм. Варто наголосити, що у законі України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» міститься визначення кібертероризму, а саме – це терористична діяльність, що здійснюється у кіберпросторі або з його використанням, але злочинність і відповідно покарання за таке діяння повинні бути встановлені у Кримінальному кодексі України, яким встановлюється вичерпний перелік діянь, що кваліфікуються як злочини.

Для ефективної протидії кібертероризму необхідно чітко усвідомлювати його природу і відмежовувати кібертероризм від іншого суміжного явища - «кібервійна». Якщо кібертерористична діяльність націлена на порушення громадської безпеки, залякування мирного населення, підрив авторитету держави і її органів, а інколи на пряме нанесення фізичної шкоди випадковим жертвам у зоні атаки, то кібервійна – це різновид воєнного конфлікту, в ході якого проводяться стратегічні кібероперації; Річард А. Кларк до кібервійни відносить дії однієї національної держави з проникнення в комп'ютери або мережі іншої національної держави для досягнення цілей із завдання збитків або руйнування[3]. Тому неправильна оцінка кіберзлочинної діяльності може призвести до ускладнення міжнародних відносин, аж до розгортання збройного протистояння між державами, що часто і є самоціллю кібертерористів.

Отже, сьогодні труднощі протидії кібертероризму існують вже на стадії його розуміння і трактування. Через відсутність міжнародного

консенсусу у поглядах на це явище та існування юридичних «дірок» у законодавстві держав учасники кібертерористичних атак отримують деякий ступінь правової захищеності. Тому необхідно, перш за все, передбачити у національних законах, зокрема і в Україні, злочинність та кримінальну караність кібертерористичної діяльності. Наявний досвід зарубіжних країн у цій сфері може бути використаний для вироблення ефективних стратегій протидії та процедур швидкого реагування на акти кібертероризму як на національному рівні, так і в контексті висококоординованої співпраці держав світу.

Посилання по тексту:

- [1] Center for Strategic and International Studies. Cybercrime, Cyberterrorism, Cyberwarfare, Averting Electronic Waterloo. Washington, D.C.: CSIS Press, 1998.
- [2] Joint Chiefs of Staff, Joint Publication 3-13. Information Operations. February 13, 2006.
- [3] Clarke, Richard A. Cyber War, HarperCollins, 2010.

Список використаних джерел:

1. Паршин С.А. «Современные американские подходы к проблеме кибертероризма», журнал Вестник Московского университета, серия 25: Международные отношения и мировая политика, 2011.
2. Аккаева Х.А. «Международный кибертероризм как политический феномен», 2018.
3. Якимова Е.М., Нарутто С.В. «Международное сотрудничество в борьбе с киберпреступностью», Криминологический журнал Байкальского государственного университета экономики и права № 2, 2016.
4. Конвенція про кіберзлочинність, 2001.
5. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», 2017.
6. Кримінальний кодекс України.

Роль суду ЄС у формуванні єдиної практики у справах про конкуренцію

Європа три роки тому відзначила 60-ту річницю підписання Римського договору (1957). Ефективна і сильна політика у галузі конкурентного права завжди була одним з наріжних каменів Європейського економічного співтовариства, а потім – Європейського Союзу.

У сфері конкурентного законодавства роль Суду ЄС (Суд) схематично двояка: по-перше, забезпечення ефективного й однакового застосування законодавства Союзу і запобігання будь-яким розбіжностям у тлумаченні. Це в основному здійснюється за допомогою попередніх рішень з питань, переданих судами держав-членів. По-друге, Суд має право перевіряти законність діяльності Комісії, наприклад рішення Комісії про притягнення до відповідальності за порушення законодавства про конкуренцію можуть бути оскаржені у Європейському суді загальної юрисдикції (Загальний Суд). Суд, у разі необхідності, розглядає апеляції на рішення *Загального Суду* і тим самим сприяє розвитку правозастосовної практики у сфері конкуренції. Не слід забувати, що важливість практики Суду також має два аспекти. З одного боку, Суд виносить рішення, які важливі для конкретних справ і мають наслідки для сторін цих справ. З іншого боку, при винесенні судових рішень Суд надає тлумачення, які мають значення для інших справ: його рішень надалі дотримуються національні антимонопольні органи, національні суди, Європейська комісія і сам Суд у своїй судовій практиці.

Безліч цілей у сфері конкуренції і їх становище в рамках більш широких нормативних цінностей ЄС, безсумнівно, є складним. Здебільшого, Суд ЄС та Єврокомісія послідовно розробляють основні цілі законодавства ЄС про конкуренцію, використовуючи економічний та правовий аналіз для

* Студент 5 курсу спеціальності «міжнародне право»
Інституту міжнародний відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Смирнова К.В., доктор юридичних наук, професор

оптимізації втручання в рамках меж, встановлених положеннями Договорів, зокрема Договору про функціонування Європейського Союзу [1]. Підвищення рівня благополуччя споживачів і запобігання заподіяння шкоди споживачам уже давно вважаються головними цілями законодавства про конкуренцію. Свого часу у справі *T-Mobile* [2] Суд ЄС уточнив, що законодавство про конкуренцію покликане захищати не тільки безпосередні інтереси окремих конкурентів або споживачів, але також захищати структуру ринку і, отже, конкуренцію як таку. Суд також додав, що узгоджені дії можуть розглядатися як такі, що мають антиконкурентну мету, навіть якщо немає прямого зв'язку між цими діями і споживчими цінами. Аналогічним чином у цьому рішенні зазначалось, що захист структури ринку побічно також захищає споживачів, тому що там, де конкуренція спотворена, слід побоюватися настання негативних наслідків і для споживачів. Також у справі *GlaxoSmithKline Services Unlimited v Commission* [3], Суд постановив, що стаття 101 ДФЄС спрямована на захист не тільки інтересів учасників ринку або споживачів, але також структури ринку і, таким чином, конкуренції як такої.

У справі *Konkurrensverket v TeliaSonera Sverige* [4] Суд наголосив на важливості запобігання «спотворенню конкуренції на шкоду інтересам суспільства, окремих суб'єктів господарювання і споживачів, забезпечуючи тим самим благополуччя Європейського Союзу». Відповідно до цього підходу, Загальний Суд зазначив у справі *Intel Corp. v Commission* [5], що «Комісія не зобов'язана доводити ні прямих збитків споживачам, ні причинно-наслідковий зв'язок між такими збитками і діями, про які йде мова в оспорюваному рішенні... Стаття 102 ДФЄС регулює не тільки практику та дії, які можуть завдати шкоди споживачам безпосередньо, але також і ті випадки, які завдають шкоди внаслідок впливу на ефективну конкурентну структуру ринку» [6].

Крім цього, Суд намагався виносити передові та інноваційні рішення. Одним із таких було рішення у справі *Skanska* [7] від 14 березня 2019 року, у якому Суд ЄС застосував принцип економічної наступності, тобто встановив

відповідальність материнської компанії за порушення дочірньою компанією антимонопольного законодавства ЄС, і також за завдання нею збитків іншим компаніям. Дане рішення є справді поворотним і водночас складним, якщо порівнювати із останніми рішеннями Суду. Це зумовлено кількома факторами, бо справа за своєю суттю не була складною, і рішення також можна було передбачити, складними є наслідки такого рішення. По-перше, встановлено відповідальність материнської компанії не просто за діяльність дочірньої компанії, а за діяльність уже ліквідованої дочірньої компанії, що по суті створює прецедент. По-друге, складність полягає у визначенні способу накладання санкцій на цю материнську компанію через те, що вона фактично несе подвійну відповідальність (за порушення дочірньою компанією антимонопольного законодавства ЄС, і за завдання збитків тією ж дочірньою компанією іншій приватній компанії). В подальшому очікується вдосконалення цієї практики і вироблення єдиних механізмів втілення подібного типу рішень у життя. В контексті національного антимонопольного права за допомогою програм ЄС в Україні планується створити основу для реалізації якраз принципу субсидіарності (відповідальність материнської компанії за діяльність дочірньої компанії) [8]. Однак, залишається невідомо, чи буде застосовуватися даний принцип до випадків, коли дочірню компанію було ліквідовано.

Отже, слід зазначити, що внесок Суду ЄС у вироблення єдиної правозастосовної практики важко переоцінити. Він не тільки дає тлумачення положень статей про конкуренцію, а й слугує новатором у становленні певної практики. В результаті такої практики його рішень та тлумачень мають дотримуватися не тільки сторони у спорі, а й Європейська Комісія, національні антимонопольні відомства держав-членів ЄС, національні суди і сам Суд ЄС. Зменшення кількості справ з року в рік свідчить, на мою думку, про те, що Європейська Комісія на початковому етапі ефективно кваліфікує ситуацію та посилається на попередні рішення і тлумачення Суду ЄС. Тим не менш не слід забувати і про *Загальний Суд*, який слугує першою інстанцією,

рішення якої можуть бути скасовані уже самим Судом ЄС. Відповідно до звіту за 2018 [9] рік кількість справ щодо порушень конкурентного законодавства знизилась за останні 4 роки, що свідчить про те, що реформа Суду була успішною.

Список використаних джерел:

1. Договір про функціонування Європейського Союзу [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06
2. Judgment of the Court (T-Mobile) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A62008CJ0008>
3. Judgment of the Court (GlaxoSmithKline Services Unlimited v Commission) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:62006CJ0501>
4. Judgment of the Court (Konkurrensverket v TeliaSonera Sverige) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A62009CJ0052>
5. Judgment of the General Court (Intel Corp. v Commission) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=T-286/09>
6. Ezrachi A. EU Competition Law Goals and the Digital Economy [Електронний ресурс] / Ariel Ezrachi // BEUC. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.beuc.eu/publications/beuc-x-2018-071_goals_of_eu_competition_law_and_digital_economy.pdf.
7. Skanska Industrial Solutions and Others (Judgment) [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-724/17>
8. Abbasova S. EU helps Ukraine fight unfair competition [Електронний ресурс] / Samira Abbasova // EU in Ukraine. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://euukrainecoop.com/2019/02/18/eu-help-ukraine-fight-unfair-competition/>

9. Annual report 2018 judicial activity of Cour of Justice of the European Union [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-04/ra_2018_en.pdf

*Чернова В.С.**

Відповідальність суддів за постановлення неправомірних рішень: правове регулювання в Україні та країнах-членах ЄС

Квестія притягнення до відповідальності суддів – вельми складна річ. Оскільки при розгляданні цього питання на одній чашці терезів лежить необхідність забезпечення незалежності судової влади як загальновизнаного принципу основних правових систем, на іншій – можливість неналежного провадження діяльності та прийняття суддями сумнівних рішень, які підіймають питання щодо їх відповідальності. На фоні розробки нової судової реформи, ініційованої Президентом, обговорення теми відповідальності суддів за неправомірні рішення, на мій погляд, є дуже актуальним. Оскільки усі ми пам'ятаємо, наприклад, рішення, які приймалися «суддями Майдану», до речі, 67% з яких залишилися на посадах. Згідно ж із дослідженнями громадської організації «Чесно. Фільтруй суд», кожен другий суддя Києву має сумнівну репутацію [1]. Отже, я думаю, що ви погодитеся зі мною в необхідності змін: як судової системи у цілому, так і в питанні відповідальності служителів Феміди.

Отже, відповідальність суддів може розглядатися у трьох аспектах: дисциплінарній, кримінальній та цивільно-правовій. Для початку проведемо порівняльний аналіз відповідальності суддів в українському та зарубіжному праві. Зазвичай порівнюють англосаксонську та континентальну правові системи. В англо-американській системі авторитет судової влади піднятий

*Студентка 1 курсу спеціальності «Міжнародне право»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: завідувач кафедри порівняльного і європейського права, доктор історичних наук, доктор юридичних наук, професор Білас Іван Григорович

практично на недосяжну височину, тож для порівняння візьмемо правові системи країн Євросоюзу, які мають більш жорсткий підхід, передбачають випадки та умови притягнення суддів до відповідальності.

В Україні кримінальну відповідальність за постановлення завідомо неправосудного вироку регулює стаття 375 КК України: «1. Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови - карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років. 2. Ті самі дії, що спричинили тяжкі наслідки або вчинені з корисливих мотивів, в інших особистих інтересах чи з метою перешкоджання законній професійній діяльності журналіста, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років» [2].

Як ми бачимо, ця норма є край розмитою, тож довести її у рамках кримінального провадження дуже складно. Про це говорить і статистика. Щорічно реєструється близько 100 правопорушень за статтею 375 КК, однак виносяться тільки поодинокі рішення [3]. До речі, у суддівському середовищі викликала бурхливе обговорювання можливість використання Генеральною прокуратурою цієї норми, як важеля тиску на прийняття суддею того чи іншого рішення.

Отже, звернемося до європейського права, кримінальне законодавство якого не містить окремої норми про відповідальність за постановлення завідомо неправосудного вироку, а розглядає такі дії як службовий злочин. Наприклад, Глава XXX «Злочини проти правосуддя» КК Польщі містить норми про відповідальність за неправдиве обвинувачування у здійсненні злочину, за приховування доказів невинності та створення неправдивих доказів та інші [4]. Судді Литви відповідно до змісту неправомірного рішення несуть відповідальність за нормами КК Литви, які відповідають загальним видам злочинів (ст. 146 – незаконне позбавлення волі; ст.228 – зловживання і т.д.).

Край жорстко до цього питання ставляться у Іспанії. Згідно з КК Іспанії (2 книга XX розділ 1 глава), суддя, який виніс незаконний вирок карається ув'язненням від 1 до 4 років та штрафом у розмірі 6-24 місячних заробітних плат (ст. 446). Позбавленням права займати відповідні посади карається винесення незаконного вироку через грубу необережність або по непробачному незнанню (ст.447) [5].

Досить цікавий досвід законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за постановлення неправомірного рішення у Франції. До 1994 року правосуддя здійснювалося відповідно до КК Наполеона, який був уведений ще у 1810 році. Так, ст. 181 проголошувала: якщо у разі підкупу судді обвинувачуваному призначалося покарання у вигляді позбавлення волі строком від 5 до 10 років, подібне покарання застосовувалося й до судді [6]. Як бачимо, використовувався принцип талона: «око за око, зуб за зуб». Новий кодекс є не таким кровожерливим, але у ньому простежуються явні паралелі. Наприклад, до судді може бути застосоване додаткове покарання у вигляді позбавлення частини громадянських, політичних, сімейних прав (ст. 441-10 КК Франції) [7].

Аналогічно йдуть справи і з дисциплінарною відповідальністю суддів. Наприклад, Вища рада правосуддя України розглядає питання про застосування дисциплінарного стягнення (Конституція України ст.131 п.3) [8], вона ж виступає контролюючим органом (ст.106 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів») [9], що є неприпустимим. У Франції, Італії ж первинні скарги розглядаються дисциплінарною радою зі справ судових магістрів, контролюючим органом виступає Вища рада магістрату.

Отже, головною проблемою українського законодавства є те, що норми законів сформульовані загальним чином. У зв'язку з цим були висловлені пропозиції щодо розширення об'єктивної сторони кваліфікованого складу даного злочину, удосконалення підстави та порядку оскарження рішення про притягнення до відповідальності суддів. Наразі команда Президента допрацьовує закон про судову реформу, яку 11 березня цього року частково

скасував КСУ [10]. Тож хочеться сподіватися, що при розробці нового документу будуть враховані недоліки чинного законодавства й з цього питання.

Список використаних джерел:

1. Понад 52% суддів Києва – недоброчесні – дослідження «ЧЕСНО. Фільтруй суд» [Електронний ресурс] // Український кризовий медіа-центр. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://uacrisis.org/ua/61721-chesno>
2. Кримінальний кодекс України
3. Стаття 375 КК України. Коментар від ресурсу «Протокол» [Електронний ресурс] // Юридичний портал «Протокол». – Режим доступу до ресурсу: https://protocol.ua/ua/kriminalniy_kodeks_ukraini_statnya_375/
4. Кримінальний кодекс Республіки Польща від 06 червня 1997 р.
5. Кримінальний кодекс Іспанії від 23 листопада 1995 р.
6. Кримінальний кодекс Франції від 12 лютого 1810 р.
7. Кримінальний кодекс Франції від 22 липня 1992 р.
8. Конституція України
9. Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» (Редакція станом на 18.02.2020)
10. Євген Чайка «Ступор судової реформи: що не так зробили в Зеленського» [Електронний ресурс] // Інтернет-видання «Букви». – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://bykvu.com/ua/mysli/stupor-sudovoi-reformy-shcho-ne-tak-zrobyly-v-zelenskoho/>

СЕКЦІЯ

«СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

*Будовіч Л.В.**

СВІТОВИЙ РИНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Незважаючи на той факт, що сучасні міжнародні економічні відносини знаходяться на постіндустріальному етапі розвитку, ринок сільськогосподарської продукції продовжує відігравати важливу роль у загальному ринковому механізмі кожної країни. Від рівня розвитку і стабільності функціонування аграрного сектору значною мірою залежить стан економіки і продовольча безпека країни та відповідне наповнення ринку товарами власного виробництва.

В сучасних умовах сільське господарство залишається важливим сектором глобальної торгової системи. Попит на сільськогосподарську продукцію зростає пропорційно збільшенню споживачів у світовій економіці. За останні 55 років населення нашої планети зросло більш як вдвічі, однак зростання це відбувається насамперед за рахунок країн із низьким рівнем доходів, де проблема нестачі продовольства постає особливо гостро.

Вартість торгівлі сільськогосподарською продукцією стрімко зросла з 2000 року. У середньому торгівля агропродукцією демонструвала щорічне зростання на рівні 6%, а у 2016 р. сягнула 1,6 трлн. дол. у порівнянні з 570 млрд. дол. у 2000 р. Це було спричинено загальним економічним зростанням – світове ВВП також збільшилося удвічі з 2000 р. – зокрема, збільшенням населення, досягненням у транспортуванні продукції, інформації та комунікативних технологій, а також покращенням доступу до ринку. Однак,

* студентки 4-го курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини», Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин Негода А.В.

після значних темпів зростання з 2000-2008 рр. слідувало падіння у період 2009-2012 рр., спричинене світовою фінансовою кризою [1]. Слід зазначити, що торгівля сільськогосподарською продукцією виявилася менш залежною від коливань світової кон'юнктури, ніж продукція інших ринків, на темпи зростання яких негативно вплинуло зменшення інвестування та слабкий агрегований попит, оскільки на стан ринку сільськогосподарської продукції більшою мірою впливає не зміна інвестиційної поведінки, а зростання населення та коливання особистого доходу споживачів.

До світової фінансової кризи безпрецедентне збільшення попиту на сільськогосподарську продукцію в основному відбувалося за рахунок Китаю та розширення виробництва біопалива у всьому світі. Однак зменшення доходу та гальмування темпів зростання попиту китайських споживачів на сільськогосподарську продукцію призвело до того, що у 2015 році світова торгівля агропродукцією зменшилася на 11%.

Очевидно, що вищезазначені тенденції відображаються на ціні на сільськогосподарську продукцію. Після зростання ціни на продукцію протягом першого десятиліття ХХ століття у зв'язку зі структурними змінами світового ринку сільськогосподарської продукції, починаючи з 2012 року, ціни почали поступово зменшуватися на всі види сільськогосподарської продукції [2].

Якщо аналізувати в динаміці більш змістовно основну структуру світової торгівлі продовольством за критерієм найбільш швидкого зростання темпів експорту окремих його видів, то лідерами на ринку є наступні товарні позиції: вершкове масло та інші жири і масла, отримані з молока; риба і рибні продукти консервовані; харчові продукти; фрукти і горіхи, свіжі або сушені; цукор, патока і мед; насіння і плоди олійних культур; шоколад; м'ясо великої рогатої худоби, свіже, охолоджене або заморожене; овочі та інші продовольчі товари [3].

Слід зазначити, що глобалізація та відкриття кордонів для міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією, а також швидке економічне

зростання та збільшення доходів на душу населення за останні десятиліття призвели до того, що постійно зростає роль ринків, що формуються, які характеризуються великим населенням. Наприклад, частка Китаю, де за період з 2000-2015 рр. ВВП на душу населення зросло з 1771 дол. до 6498 дол. [4], у світовому імпорті сільськогосподарської продукції збільшилася з 2,3% у 2000 р. до 8,2% у 2016 р., і тепер ця країна займає третє місце у числі 10 найбільших імпортерів, відстаючи від США та ЄС. Також за період з 2000-2016 рр. покращили свої позиції у цьому рейтингу такі країни, як Індія, Індонезія та Росія – їхня загальна частка зросла з 3,4% до 5,2%. Світовий експорт агропродукції ще більш яскраво підтверджує зазначену тенденцію. Незважаючи на те, що традиційні експортери (США та ЄС) і досі займають перші позиції, Бразилія збільшила свою частку з 3,2% у 2000 р. до 5,7% у 2016, а Китай – з 3% до 4,2% і тепер займає 4 місце [5].

Україна також постійно нарощує свою частку у світовому експорті сільськогосподарської продукції: з 1997 року частка зросла майже втричі [6]. Україна постачає свою сільськогосподарську продукцію до більш ніж 190 країн та посідає провідні позиції у світі за обсягами експорту зернових і олійних культур, а також продуктів їх переробки [7]. Також вперше за останні декілька років Україна ввійшла у десятку світових лідерів з експорту молочної продукції. За 2018 рік українські виробники реалізували молочки майже на 57 млрд. грн., при цьому експорт – понад 7 млрд. грн., що забезпечило країні 18 місце у світі по виробництву молока [8].

Таким чином, у цілому світова торгівля агропродовольчою продукцією зберігає досить позитивну динаміку зростання з огляду на збереження тенденції збільшення населення та рівня доходів у багатьох країнах. Однак, незважаючи на це, на шляху розвитку світового ринку сільськогосподарської продукції також стоять проблеми, основні з яких це стрімке зростання населення, занепад агропромислового сектору у багатьох країнах та глобальне потепління. Подолати ці проблеми можливо лише за допомогою міжнародного співробітництва та усвідомлення всіх ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The State of Agricultural Commodity Markets. // FAO. – 2018.
2. FAO Food Price Index [Електронний ресурс] // FAO – Режим доступу до ресурсу: <http://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>.
3. Світовий ринок аграрної продукції — тенденції та зміни пріоритетів [Електронний ресурс] // Економічний гектар. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/13543-svitovyi-rynok-ahramoi-produktsii-tendentsii-ta-zminy-priorytetiv.html>.
4. World Bank Open Data [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=CN>.
5. The 20 Largest Agricultural Exporters and Importers in World [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/figure/The-20-Largest-Agricultural-Exporters-and-Importers-in-World-Markets-1990-91-2006-07_tbl4_46444122.
6. Основні показники зовнішньої торгівлі України [Електронний ресурс] // Український клуб аграрного бізнесу – Режим доступу до ресурсу: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini.
7. Україна експортує сільгосппродукцію у понад 190 країн світу – Мінагропрод [Електронний ресурс] // УНІАН. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/economics/agro/1860954-ukrajina-eksportue-silgospproduktsiyu-u-ponad-190-krajin-svitu-minagroprod.html>.
8. Савчук І. Український експорт захоплює світовий ринок [Електронний ресурс] / І. Савчук // Український інтерес. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://uain.press/articles/ukrayinskyj-eksport-zahoplyuye-svitovyj-rynok-989686>.

Вплив спалаху COVID-19 на економіку Китаю

Вплив спалаху COVID-19 може бути руйнівним для економіки Китаю: темпи виробництва знизилися з рекордною швидкістю, оскільки виробники припинили діяльність, щоб стримувати вірус. Попередні дані про вплив хвороби COVID-19 на економіку Китаю показують значні занепади у сферах роздрібною торгівлі та промислового виробництва. Національне бюро статистики Китаю оприлюднило звіт, в якому зазначається зниження промислового виробництва на 13,5% за перші два місяці 2020 року. Що стосується роздрібних продажів, то за аналогічний період зафіксовано спад на рівні 20,5%, тоді як галузь будівництва в країні скоротилася на 24,5% через масові карантини та заходи соціального відсторонення. Вибух вірусу в Китаї також вразив сферу послуг країни, оскільки зменшення споживчих витрат завдало особливої шкоди роздрібним магазинам, ресторанам та авіації. Однак, існує й позитивна сторона скорочення виробництва: супутники NASA з моніторингу забруднення виявили значне зниження рівня шкідливих викидів (а саме рівень діоксиду азоту) по всій країні [1].

У 2019 році зростання економіки Китаю склало 6,1%, що залишалось найслабшими темпами росту з 1992 року в умовах торговельного тиску з боку США та млявого попиту з боку країни та за кордоном. У 2020 році очікується, що економіка залишиться під тиском. Незважаючи на те, що торговельна угода першого етапу зі США знизилася торговельну напругу та збільшила оптимізм бізнесу, чинні тарифи залишаться в силі, а для посилення внутрішнього попиту потребуватиметься подальше зменшення грошових коштів. Китайський уряд офіційно не публікував свою мету на 2020 рік, але, як очікується, цільовий показник зростання ВВП складе приблизно 6% - достатньо, щоб досягти великої мети Пекіна - подвоїти розмір економіки у 2020 році порівняно з 2010 роком. На думку експертів, зважаючи на вплив

* Студентка 3 курсу, спеціальність міжнародні економічні відносини
КНУ ім. Тараса Шевченка Інститут міжнародних відносин
Науковий керівник – к. е. н., доцент Негода Анна Вікторівна

коронавірусу, темпи зростання ВВП Китаю можуть впасти до 3% у першому кварталі та до 5% за весь 2020 рік [2].

Експорт Китаю впав на 17,2% до 292,45 млрд дол. за січень та лютий, тоді як спад попиту підштовхнув ціни виробників назад до дефляції. За оцінками деяких аналітиків, заводи можуть повернутися до повного випуску продукції не раніше квітня, а відновлення довіри споживачів може зайняти ще більше часу. Офіційний показник виробничої діяльності в країні - індекс Національної асоціації менеджерів із закупівель (PMI) - в лютому опустився до свого мінімуму (з 50 до 35,7) через зниження виробництва, відміни нових замовлень та масових звільнень, що показує, що вірус має більший вплив, ніж фінансова криза, яка сколихнула світ минулого десятиліття. Китай складає третину світового виробництва і є найбільшим світовим експортером, тому спад PMI - набагато нижче очікувань аналітиків - матиме негативний вплив на інші країни [3]. За оцінками ООН, експорт важливих для Китаю деталей та комплектуючих для товарів, починаючи від автомобілів до мобільних телефонів, у лютому 2020 року скоротився на 2% на річній основі. Знижений експорт Китаю коштував іншим країнам та їх промисловості 50 мільярдів доларів. Найбільших збитків зазнають Європейський Союз (15,6 млрд дол.), США (5,8 млрд дол.), Японія (5,2 млрд дол.) [4].

Натомість, імпорт скоротився лише на 4 % до 299,54 млрд дол. на фоні масового припинення виробництва та зриву бізнесу через спалах коронавірусу, що знизив потреби для деякої сировини [5].

COVID-19 також вплинув на торговельну напругу між США та Китаєм, оскільки вже спостерігається впровадження першого етапу торговельної угоди. Китай здійснив дії, визначені в угоді, відповідно до необхідних строків, а в деяких випадках навіть достроково. Пекін послабив обмеження на імпорт сільськогосподарської продукції, починаючи з картоплі, птиці до корму для домашніх тварин, надав дозвіл американській компанії-постачальнику електронних платежів працювати в Китаї після кількох попередніх затримок і затвердив винятки з підвищення тарифів на певний імпорт в США, включаючи

свинину, яловичину, сою та енергоносії. Наступним кроком є випуск Плану заходів щодо захисту інтелектуальної власності (IPR), в якому детально описуються зусилля Китаю щодо зміцнення режиму інтелектуальної власності, а також конкретні дати виконання ряду зобов'язань щодо IPR в першому етапі угоди [6].

Ще одним тягарем на економіку Китаю стала споживча інфляція, що наблизилася до восьмирічного максимуму через високі витрати на харчування. Основні споживчі ціни в лютому зросли на 1% порівняно з минулим роком, хоча загальна споживча інфляція зросла на 5,2%. Ціни на продукти підскочили на 21,9%, що призвело до значного зростання цін на свинину (на 135,2%), тоді як ціни на непродовольчі товари зросли на 0,9% [7].

У Китаї вже впроваджено низку фіскальних та грошових заходів для надання кредитних та податкових пільг компаніям, особливо малому бізнесу, який страждає через пандемію. Китай планує вивільнити трильйони юанів фіскального стимулу для відновлення економіки. Збільшені видатки будуть спрямовані на стимулювання інвестицій в інфраструктуру, підкріплених 2,8 трлн юанів (394 млрд дол.) спеціальних облігацій місцевого самоврядування. При цьому, коефіцієнт дефіциту державного бюджету може вирости до рекордних рівнів.

На фоні поширення вірусу компанії намагаються мобілізувати ресурси задля продовження своєї діяльності й на основі досвіду китайських компаній прослідковуються такі тенденції: постійно реструктурувати власні ресурси, активно гарантувати безпеку працівників, гнучко перерозподіляти робочу силу на різні види діяльності, використовувати соціальні мережі для координації співробітників та партнерів, аналізувати та знаходити нові звички споживання, розраховувати та очікувати різну швидкість відновлення для різних секторів.

Список використаних джерел:

1. Chinese Economy Hit Hard by Coronavirus Outbreak // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.statista.com/chart/21135/production-and->

sales-losses-in-china/

2. China may adjust 2020 GDP growth target due to coronavirus // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3051200/china-may-adjust-2020-gdp-growth-target-due-coronavirus>

3. Drop in China exports causes \$50bn fall in global shipments // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.aljazeera.com/ajimpact/drop-chinese-exports-50bn-fall-global-export-200304202316844.html?utm_source=website&utm_medium=article_page&utm_campaign=read_more_links

4. Coronavirus outbreak has cost global value chains \$50 billion in exports // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://unctad.org/en/pages/newsdetails.aspx?OriginalVersionID=2297>

5. Trading Economics: China Imports // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://tradingeconomics.com/china/imports>

6. Coronavirus outbreak may force US, China to rework trade deal implementation // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://thehill.com/opinion/international/486489-coronavirus-outbreak-may-force-us-china-to-rework-trade-deal>

7. Here's another drag on China's virus-hit economy: Falling prices // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.aljazeera.com/ajimpact/drag-china-virus-hit-economy-falling-prices-200310042728536.html?utm_source=website&utm_medium=article_page&utm_campaign=read_more_links

Україна – аграрна держава: доцільність ведення такої політики та її наслідки для економіки

За останні десять років агропромисловий комплекс, безсумнівно, став однією з основних галузей економіки України, генеруючи приблизно 17% ВВП країни щороку. У 2018 році, у порівнянні з 2013, обсяг виробництва продукції українського сільськогосподарського сектору зріс майже на 10%.

З 2013 року частка аграрної продукції від загального обсягу експорту збільшилася з 27% до 40% у 2017-2018 рр. Уже понад п'ять років, починаючи з 2013 року, продукція аграрного сектору залишається найбільшою групою товарів, що експортуються [1].

Експорт продукції сільського господарства залишається лідером у товарній структурі експорту. У 2018 році зовнішньоторговельний оборот сільськогосподарської продукції становив 24,3 млрд доларів, з яких 18,8 млрд доларів — експорт сільського господарства, який склав 39,8% від загального експорту України.

У структурі експорту сільського господарства найбільшу частку мали зернові культури - 38,4%, олія - 23,3% та олійні культури - 10,2%.

До найбільших імпортерів с/г продукції з України у 2018 році належали Індія, яка імпортувала сільськогосподарську продукцію на суму понад 1,8 млрд доларів, Китай - 1,2 млрд доларів, Нідерланди - 1,2 млрд доларів, Іспанія - 1 млрд доларів, та Єгипет - 0,9 млрд доларів [2].

Однак, згідно з офіційною статистикою, майже 50% експорту аграрної та харчової продукції складає експорт сировини, що здебільшого забезпечуються рослинництвом, натомість частка експорту продукції переробної промислової значно нижча [3, с.44].

* Студентка 2 курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Негода А. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

За результатами 2018 року Україна посідає в світі: 6 місце по торгівлі пшеницею та 4 місце з експорту кукурудзи. Держава відправляє на експорт 13,5% світового ринку зерна.

Загалом, сільськогосподарська продукція йде на експорт до 190 країн світу [4].

Ясно, що динаміка зростання такої економіки має суттєво залежати від коливань світових цін на сировину, що виробляється та експортується, бо держава не має ні визначального впливу на світову кон'юнктуру, ні потужностей для заміщення технологічно місткого імпорту [5, с.77].

Наочним прикладом є криза 2008-2009 рр., коли різке падіння попиту і цін на сировину, у тому числі сільськогосподарську, призвело до падіння реального ВВП України до 20% і більше.

Натомість передова роль промисловості – основна ознака нинішнього економічного розвитку у світі. Дана галузь справляє найбільший стимуляційний вплив на економіку країн, незважаючи на її рівень економічного розвитку, адже виробляє значну частину ВВП, стимулює інноваційну діяльність, гарантує одержання значних доходів від експорту, створює велику кількість робочих місць, наповнює податковими надходженнями державну скарбницю, таким чином будуючи фундамент для соціально-економічного розвитку країн.

Грунтуючись на сучасній світовій практиці можна зробити висновок, що стабільне економічне зростання можливе лише за умови випереджаючого індустріального розвитку. Україна також не має іншої альтернативи, ніж відновити й модернізувати промисловий сектор шляхом розроблення та втілення індустріальної політики, яка буде відповідати новим правилам, що з'являються на тлі активізації інтеграції до глобального економічного простору, та новими глобальними та внутрішніми викликами, як-от: стрімкі технологічні зміни, поява нових виробництв, кліматичні зміни, розриви у продуктивності праці, лібералізація торгівлі, трудова міграція [6, с.14].

Реалізація інвестиційно-інноваційної моделі розвитку України є необхідною системою заходів, аби підвищити конкурентоспроможність та зупинити відтік кадрів за кордон.

Світовий досвід засвідчує, що країни, що розвиваються не мають шансу увійти до числа країн з розвинутою економікою без розвинутого промислового та третинного сектору, зосереджуючи увагу виключно на експорті сировини та продовольчих товарів [3, с.44].

Таким чином, Україна володіє значними ресурсами, у тому числі сільськогосподарськими, та певною мірою використовує свій потенціал, що дає можливість позиціонувати Україну, як державу з великим аграрним потенціалом. Проте рівень економічного розвитку країни та її конкурентоспроможність на світовому ринку головним чином залежить від спроможності економіки виробляти та експортувати високотехнологічні товари з високою часткою доданої вартості.

Список використаних джерел:

1. Жемойда О. Стратеги експорту. Який план МінАПК має для розвитку торгівлі? [Електронний ресурс] / О. Жемойда // Інтернет-портал. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://agravery.com/uk/posts/show/strategi-eksportu-akij-plan-minapk-mae-dla-rozvitku-torgivli>.
2. Данилишин Б. Чи може Україна продовжувати нарощувати експорт сільгосппродукції? [Електронний ресурс] / Б. Данилишин // Мультимедійна платформа іномовлення України УКРІНФОРМ. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2785567-si-moze-ukraina-prodovzuvati-narosuvati-eksport-silgospprodukcii.html>.
3. Федулова Л. І. Розвиток високотехнологічного сектору промисловості як стратегічний напрям посилення соціально-економічного розвитку України / Л. І. Федулова. // Науковий збірник ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ПРАВО. – 2018. – №3. – С. 41–62.

4. Food and Agriculture Organization of the United Nations FAOSTAT [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.fao.org/faostat/en/#rankings/countries_by_commodity.

5. Кораблін С. О. Модель "відстаючого зростання": економічні фактори та наслідки для України / С. О. Кораблін. // Науковий журнал ЕКОНОМІКА І ПРОГНОЗУВАННЯ. – 2016. – №2. – С. 71–82.

6. Дейнеко Л.В. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки : науково-аналітична доповідь / за ред. д-ра екон. наук Дейнеко Л.В. ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2018. – 158 с.

*М'якота О.А.**

ВПЛИВ КОРОНАВІРУСУ НА ЕЛЕКТРОННУ КОМЕРЦІЮ

Спалах вірусу COVID-19 в Китаї призвела до тимчасового припинення роботи ряду підприємств. Особливо постраждала логістична галузь, що позначилося на затримці доставки товарів. Крім того, коронавірус може мати негативний вплив на сферу електронної комерції, інвестиції і світову економіку в цілому [1].

У багатьох країнах, де виявили новий штам коронавірусу, було вжито заходи ізоляції і соціального дистанціювання, люди почали уникати громадських, людних місць.

Ступінь самоізоляції населення залежить від серйозності спалаху в кожній країні. Згідно з опитуванням YouGov, проведеному в березні 2020 року, 85% інтернет-користувачів в Китаї і 83% в Гонконгу заявили, що вони уникали людних місць протягом останніх тижнів. 27% в США і 14% у Великобританії повідомили те ж саме.

* Студентка 3 курсу спеціальність «Міжнародні економічні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Шворак Л. О., к.е.н., асистент кафедри міжнародних економічних відносин

Опитування Coresight Research, яке було проведено в лютому 2020 року, також показало, що 27,5% користувачів Інтернету в США уникають громадських місць, що відповідає висновкам YouGov. Опитування також показало, що 58% будуть уникати громадських місць, якщо спалах коронавірусу в США посилиться.

Понад вісім з 10 (85,6%) респондентів у віці 60 років і старше сказали, що вони будуть уникати торгових центрів, що може мати непередбачені наслідки для їх купівельних звичок. Відповідно до Марка Доллівера, аналітика eMarketer: «Оскільки люди похилого віку - ті, для кого вірус був найбільш смертельним, вони можуть бути особливо схильні змінити свою поведінку, що може означати більш широке поширення електронної комерції серед людей похилого віку [2].

Проте, хоча покупки в Інтернеті можуть принести користь у короткостроковій перспективі, проблеми з ланцюгом поставок та невизначений споживчий попит можуть послабити перспективи електронної комерції.

У I кварталі 2019 року, згідно з даними уряду США, продажі в Інтернеті становили 11,4% від загальних роздрібних витрат. Цього року прогнозується, що електронна комерція досягне 12% або ще вище, залежно від того, як вірус вплине на економіку.

Один сценарій стверджує, що споживачі будуть здійснювати все більше покупок в Інтернеті, оскільки вони уникають громадських місць, а Amazon, служби доставки та інтернет-підрозділи великих торгових мереж (наприклад, Target, Walmart) будуть найбільшими бенефіціарами. Однак проблеми з ланцюгом поставок, дефіцит товарів та потенційно зменшення споживчого попиту також можуть придушити зростання електронної комерції [3].

На сьогодні за даними провайдера платформи SaaS Quantum Metric, онлайн-продажі збільшилися на 52% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, а кількість онлайн-покупців збільшилася на 8,8% з моменту

появи коронавірусу Фірма проаналізувала 5,5 мільярда анонімних і сукупних онлайн і мобільних відвідувань веб-сайтів ритейлерів від споживачів в США.

Найбільше коронавірус збільшив продажі наступних товарів:

- Продажі масок зросли на 590% в порівнянні з попереднім тижнем;
- Продажі дезінфікуючого засобу для рук збільшилися на 420% в порівнянні з попереднім тижнем;
- Продажі серветок Clorox / Lysol збільшилися на 184% в порівнянні з попереднім тижнем;
- Продажі дезінфікуючих засобів зросли на 178% в порівнянні з попереднім тижнем;
- Продажі рукавичок виростили на 151% [4].

Згідно з опитуванням 304 роздрібних торговців, проведеним у березні 2020 року, проведене компанією Digital Commerce 360, виявляє невизначеність серед підприємств. Меншість (38%) очікує, що продажі електронної комерції дещо або значно підскочать через вірус [3].

Крім того, багато хто з роздрібних продавців змінили свій прогноз на 2020 рік з позитивного на негативний, так як очікують падіння продажів і виручки. 36% опитаних в цьому місяці роздрібних продавців кажуть, що їх бізнес в сфері електронної комерції скоротиться через коронавірус, в той час як 26% говорять, що електронна торгівля буде такою ж, як прогнозувалося [4].

Отже, дійсний вплив коронавірусу неможливо передбачити. Незважаючи на те, що з першого погляду здається, що рівень продажів через електронну комерцію збільшиться, оскільки більша частина населення здійснює покупки онлайн, більшість ритейлерів передбачають зменшення продажів, або зберігання на попередньому рівні. Це зумовлено невизначеністю продавців та рядом проблем, пов'язаних, наприклад, з ланцюгом поставок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Как коронавирус повлиял на электронную коммерцию и инвестиции: пример AliExpress и SoftBank – [Електронний ресурс]. – Режим

доступу:

https://24tv.ua/investment/ru/kak_koronavirus_povlijal_na_jelektronnuju_kommer_ciju_i_investicii_primer_alieexpress_i_softbank_n1292179

2. COVID-19 Concerns May Boost Ecommerce as Consumers Avoid Stores – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.emarketer.com/content/coronavirus-covid19-boost-ecommerce-stores-amazon-retail>

3. Coronavirus and e-commerce: It's complicated [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://marketingland.com/coronavirus-and-e-commerce-its-complicated-277480>

4. How the [coronavirus is affecting online retailers](#) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.digitalcommerce360.com/2020/03/12/coronavirus-affects-online-retailers/>

*Михайлова К.М. **

ВПЛИВ КОРОНАВІРУСУ НА ГЛОБАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

Проблема спалаху SARS-CoV-2 (наукова назва так званого «коронавірусу») та його впливу на глобальну економіку є актуальною з декількох причин. По-перше, Китайська народна республіка становить 16% світового ВВП та є глибоко інтегрованою у міжнародні економічні відносини. По-друге, вірус поширений не лише на території Китаю: за статистичними даними, захворювання зафіксоване в 166 країнах світу, отже, епідемія має всі підстави вважатися глобальною. 11 березня 2020 року Всесвітня організація охорони здоров'я визнала COVID-19 пандемією. [1] По-третє, наразі вже зафіксовані зміни в багатьох ключових галузях світового господарства, що свідчить про невідворотні наслідки для всієї економічної системи.

* студентка 2-го курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Заблоцька Р.О, д.е.н., професор кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин.

Згідно з дослідженням Світового банку [2], сильна пандемія може призвести до економічних втрат, рівних майже 5% світового ВВП, або більш ніж 3 трлн дол. До прикладу: втрати від слабкої пандемії грипу, такої як вірус H1N1 2009 року, можуть знищити 0,5% від світового ВВП. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку ВВП КНР зростає на 4.9% цього року замість 5.7% прогнозованих, а світовий ВВП зростає на 2.4% замість 2.9% прогнозованих.

За оцінкою Барбари В.Метьюс [3], старшого наукового співробітника Програми глобального бізнесу та економіки Atlantic Council, негативний вплив вірусу буде в першу чергу зосереджений на секторі послуг. Найбільше постраждали глобальні ланцюги перевезень: як пише New York Times [4], у січні 2020 року контейнерні перевезення з КНР до США знизилися на 2.7%, на 13% скоротився пасажиропотік Азіатсько-Тихоокеанських авіаліній, тоді як світовий авіаційний трафік, за прогнозами спеціалістів, знизиться на 4.5%. За попередньою оцінкою, глобальні втрати авіаперевізників будуть становити \$29,3 млрд., з яких \$12,8 млрд. втратить сам Китай.

Є всі підстави стверджувати, що туристичний ринок з початку лютого 2020 «просів на 30%». За прогнозами експертів Oxford Economics [5], приблизна сума збитку становить \$22 млрд.. Щодо ситуації в Європі, більшість перевізників відмінили до 25% рейсів в Італію (за даними компанії Ryanair). Міжнародні авіалінії України не здійснювали рейсів до та з Китаю протягом лютого 2020 року.

Крім того, слід зазначити вплив епідемії на фондовий ринок: 26 лютого світовий індекс акцій MSCI World [6] втратив близько \$3 трлн ринкової капіталізації через коронавірус. Вдалося зафіксувати, що усі три показники основних акцій США впали приблизно на 3%, до цього ж індекс S&P 500 опустився на 3,4%, що свідчить про найнижчий показник за більш ніж три тижні. Nasdaq Composite – 3,7%, а індекс Dow Jones пішов у мінус в порівнянні з двома попередніми роками, знизившись на 3,6% і втративши 1000 пунктів.

До того ж, ФРС США знизилла відсоткову ставку [7] по депозитах до 0.0–0.25%, як це вже траплялося під час Світової кризи 2008 року.

Оцінюючи дані щодо стану енергетичного ринку, можна зробити висновок, що 28 лютого ціни на нафту опустилися до мінімуму більш ніж за рік і можуть зафіксувати максимальне тижневе зниження більш ніж за чотири роки. Акції Dow Jones Industrial Average (DJIA) впали на 4.54% [8]. За тиждень WTI втратила близько 14% - максимумо з травня 2011 року, Brent - приблизно 13% - максимум з середини січня 2016 року. [9]. 20 березня ціна за барель нафти марки Brent становила \$26,82 за барель, а марки WTI – \$22,41 за барель (найбільше від цього постраждала Російська Федерація, де в бюджет була закладена ціна на нафту \$42,4 за барель).

Усі хочуть знати, чи спричинить новий коронавірус глобальний економічний спад. Коротка відповідь - це, безумовно, можливо, але поки висновки робити рано. Рецесія, як правило, має місце, якщо протягом двох кварталів спостерігалися негативні показники економічного зростання. Зазвичай це вимірюється валовим внутрішнім продуктом (ВВП) - тобто загальною вартістю кінцевих товарів і послуг, вироблених протягом певного періоду (у цьому випадку, як правило, за чверть року). Конкретні висновки про наслідки спалаху корона вірусу можна буде робити не раніше літа 2020 року.

Список використаних джерел:

1. WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020 [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>.

2. PANDEMIC PREPAREDNESS AND HEALTH SYSTEMS STRENGTHENING [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.worldbank.org/en/topic/pandemics>.

3. Потенційний глобальний вплив спалаху коронавірусу, Barbara C. Matthews [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/the-potential-global-impact-of-the-coronavirus-outbreak/>

4. Коронавірус підриває ланцюги доставки КНР [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nytimes.com/2020/02/27/business/economy/china-coronavirus-shipping-ports.html>

5. Tourismeconomics by Oxford University [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.tourismeconomics.com/>.

6. Morgan Stanley Capital International World Index [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.msci.com/developed-markets>.

7. По вірусу з головного калібру. ФРС знижує ставку до нуля [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/padinnya-rinkiv-i-znizhennya-stavki-frs-chogo-chekati-investoram-oglyad-ivana-kompana-50075924.html>.

8. Oil prices post biggest weekly percentage drop since 2008 [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.marketwatch.com/story/oil-bounces-but-remains-on-track-for-biggest-weekly-drop-since-2008-2020-03-13>.

9. Crude Oil Price Today [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://markets.businessinsider.com/commodities/oil-price?type=wti>.

*Нещерет А.С.**

ВПЛИВ КОРОНАВІРУСУ НА ГЛОБАЛЬНІ ЛАНЦЮГИ ПОСТАЧАННЯ

Глобальні ланцюги постачання очікують значних змін, оскільки пандемія коронавірусу виводить на поверхню ознаки вразливості країн та компаній, які здебільшого покладаються на обмежену кількість торгових

* Студентка 3 курсу відділення «Міжнародні економічні відносини»
Інституту міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.е.н., доц. Негода А.В.

партнерів.

Про нову хворобу, формально відому як COVID-19, вперше було повідомлено у центральному китайському місті Ухань, яке називають «головною магістраллю дев'яти провінцій» і важливим транспортним хабом. У кінці січня 2020 року у другій за величиною економіці за рахунок закриття фабрик та карантину загалом було покладено початок масштабному порушенню світових ланцюгів постачання. Незважаючи на те, що наразі Китай поступово повертається до роботи, для нарощування масштабів діяльності, повернення позицій та наздоганяння втрачених прибутків знадобляться, ймовірно, квартали.

Для кращого розуміння масштабів проблеми, посилаючись на лютневе опитування консалтингового агентства Kloefer Consulting, що займається питаннями німецької мережі постачальників, варто зазначити, що кожна третя компанія має великих китайських замовників і 81% компаній, які взяли участь в опитуванні, покладаються на китайських постачальників [1].

З поступовим зміщенням епіцентру пандемії на захід до Європи та Америки негативні наслідки та ризики для ланцюгів постачання почали набувати дедалі більших масштабів. Значна частина виробників відчуває незручності та зазнає втрат, причому вже з грудня 2019 по лютий 2020 кількість компаній, які оголосили форс-мажорну ситуацію (ситуація, за якої непередбачувані обставини, такі як стихійні катастрофи, заважають одній стороні виконувати свої договірні обов'язки, звільняючи її від штрафних санкцій) збільшилася на 44%.

Після першої хвилі перебоїв у ланцюгах постачання з боку Китаю, друга хвиля прийшла із сусідніх Південної Кореї та Японії, де вірус також набув істотного поширення. Подальше потрапляння під удар Європи та Америки загострило ситуацію. Адже тепер, навіть якщо китайські виробничі компанії відновлять свою роботу в повному масштабі, вони можуть отримати серйозний удар у якості відсутності кількості підприємств, наприклад, європейських та американських, необхідної для формування очікуваних

ланцюгів поставок. У цьому випадку може спрацювати «ефект доміно», причому повернутися до рівня світової торгівлі, що мав місце до поширення вірусу, може виявитися значно важче, що, у свою чергу, висвітлює фактичну неможливість уникнення глобальної світової кризи.

На переконання, Алекса Капрі, старшого наукового співробітника бізнес-школи Сінгапурського національного університету, попри те, що ланцюги поставок зміняться, Китай залишатиметься їх потужною складовою, а також важливим ринком збуту. У зв'язку з цим компанії бачитимуть суттєву необхідність у диверсифікації джерел постачання та побудові стратегії «Китай + 1, 2, (або 3)», адже ситуація з коронавірусом показала, настільки згубною може виявитися наявність обмеженої кількості джерел постачання. Капрі зазначає, що навряд чи все повернеться до звичної протягом останніх десятиліть норми, адже ми живемо в іншій епосі і «глобалізації у звичному для нас прояві покладено кінець» [1].

Однак протягом останніх трьох років геополітичні потрясіння та перестановка пріоритетів вже створювали підґрунтя для поступових змін ланцюгів постачання. Йдеться про те, що початок помітного переходу від Китаю до таких країн, як В'єтнам, Бангладеш, Індія та Мексика не був покладений коронавірусом [2]. Останній лише пришвидшив цей перехід.

Жодна країна не відповідає нинішньому виробничому домінуванню Китаю, а також поки що не має наявної інфраструктури для підтримки такого величезного бізнесу. Але із закінченням квотової системи, розвитком нових можливостей та набуттям вагомості екологічними ідеями характер та умови конкурентної боротьби змінюються. Це змушує роздрібних торговців стикатися з дедалі складнішою ситуацією та ретельно переглядати ці фактори, перш ніж змінити вектор співробітництва. До того ж наразі вірус значно ускладнює діалог стосовно ланцюгів поставок.

Хоча 20 років тому китайська робоча сила вважалася надзвичайно дешевою, наразі Китай вже не визнається джерелом дуже дешевої праці, що й стало одним із визначальних чинників для покладення початку трансформації

ланцюгів постачання. За рахунок занепокоєнь, пов'язаних з коронавірусом і тягара, яким він найпершим став для Китаю, роздрібним торговцям, які виготовляють одяг, довелося значно інтенсифікувати пошуки інших варіантів джерел поставок.

Однак попри те, що з геополітичних причин відбувається перехід до інших країн, чітке бачення стосовно того, як виглядатимуть нові ланцюги поставок, до яких входитимуть вже зазначені вище часткові «країни-субститути», на даний момент несформоване. Очікування повільного і болісного відновлення Китаю ще більше підтверджує актуальність вищенаведених тез вже найближчим часом.

Як приклад нагальної необхідності у зміні партнерів можна навести наступне. Основні американські роздрібні торговці не можуть чекати повернення позицій Китаю, адже замовлення на Різдво 2020 року (25 грудня в США) вже потрібно робити зараз, тоді як поставки повинні бути певними. Зміна партнера на того, який менше постраждав від коронавірусу і може забезпечити необхідні поставки, надаючи більшу впевненість, має сенс. І так вже зробило чимало американських компаній. Коронавірус додає невпевненості в плані короткострокового планування, а також нагальності для прискорення змін у системі виробництва саме зараз.

Отже, можна дійти висновку, що поширення коронавірусу стало не поштовхом для початку змін у глобальних ланцюгах постачання, а вагомим прискорювачем вже існуючих процесів змін. Йдеться про часткову переорієнтацію країн Америки та Європи з Китаю на інші азійські та латиноамериканські країни, які, як очікується, зміцнять свої позиції і займатимуть більш впливові місця у глобальній мережі постачання.

Список використаних джерел

1. There will be a 'massive' shuffling of supply chains globally after coronavirus shutdowns [Electronic resource] // CNBC. – Mode of access: <https://cutt.ly/qtcywu>

2. Why Coronavirus will dramatically change the retail supply chain, and how [Electronic resource] // Forbes. – Mode of access: <https://cutt.ly/vtcyRA7>

*Новак О.Є**

ВПЛИВ СКАСУВАННЯ МОЛОЧНИХ КВОТ НА РИНОК МОЛОКА І МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ ЄС

Спільний ринок молока і молокопродуктів є одним з елементів Спільної сільськогосподарської політики ЄС (CAP), правові засади якої були закріплені у Договорі про заснування Європейської Спільноти 1957 року [1].

Істотною проблемою на початковій стадії організації ринку молока і молокопродуктів Співтовариства стала проблема цінової політики і підтримки виробників. У 1984 році пропозиція молока на внутрішньому ринку Співтовариства перевищувала внутрішній попит на 20%, а витрати на виплату експортних відшкодувань, субсидій споживачам і виробникам, витрати на зберігання продукції складали 30% загального бюджету CAP [2].

МЕХАНІЗМ КВОТУВАННЯ. Через надмірні преференції фермерам ЄС на початку 80-х рр. став найбільшим у світі виробником молока і молочних продуктів. В умовах кризи перевиробництва у 1984 році пропозиція молока стала регулюватися квотами поставок. Задля пом'якшення наслідків скасування квот із 2008 р. обсяги квот щороку збільшують на 1%. [3].

Молочні квоти для кожної з країн-членів ЄС визначалися з урахуванням обсягів молока, що надходили на переробку та безпосередньо до споживачів. У більшості країн такі квоти розподілялися між фермерами і за обсягами прив'язувалися до площі ферми. Квоти дозволялося продавати, у їх межах виробникам надавалися субсидії, а за перевищення – стягувався податок. Найвищі обсяги квот мали Німеччина і Франція. [4]

* Студентка 1 курсу магістратури спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Пузанов Ігор Іванович, д.е.н., професор кафедри міжнародних фінансів Інституту міжнародних відносин

Суттєвих змін спільний молочний ринок зазнав в середині 2003 року, коли аграрний комісар ЄС Франц Фішлер запропонував ряд реформ CAP, які мали наступні наслідки для молочного сектору: 1) збереження режиму квотування до 2015 року; 2) поступове зниження інтервенційних цін, яке компенсується збільшенням прямих платежів та додатковими квотами; 3) компенсаційні платежі, виробникам молока включаючи додаткові виплати; 4) додаткові виплати – преміальні та погектарні виплати на постійні пасовища. Загальна сума додаткових виплат збільшилася майже у 3 рази - з € 303 млн. у 2005 р. до 903 млн. € в 2007 р.

ВПЛИВ СКАСУВАННЯ МОЛОЧНИХ КВОТ. Європейський Союз є найбільшим експортером сирів та знежиреного сухого молока (SMP) у світі та займає 2 позицію за обсягами експорту масла та цільного сухого молока (WMP) після Нової Зеландії. [5]

1 квітня 2015 року квоти були скасовані, однак молочна галузь ЄС готувалася до їх скасування протягом останніх 10 років. Експерти відзначають, що найбільший вигравш від скасування квот отримає ритейл (в очікуванні зростання виробництва молока і падіння цін на молочну продукцію, що сприятиме зростанню внутрішнього попиту) і переробники молока (дешеве молоко означає більше прибутку для молочної індустрії і полегшення виходу на світовий ринок). У довгостроковій перспективі з високою часткою ймовірності підвищиться конкурентоспроможність молочного сектора ЄС, більшість невеликих ферм буде закрито, інвестори будуть вкладати кошти у великі молочні комплекси, яким потрібно близько 5-10 років для досягнення економічної ефективності. [6]

Серед **негативних наслідків** регулювання шляхом встановлення молочних квот відзначимо: **1)** нестабільність ціни на молоко для виробників; **2)** високий трансфер (доходів) від активних виробників молока до власників молочних квот (перешкоджання входженню в молочний бізнес нових учасників, тобто обмеження конкуренції); **3)** відсутність покращення дохідності підприємств, які вирощують корми; **4)** концентрацію/переміщення

молочного виробництва до сприятливих областей. Стосовно останнього, то про це свідчить показник рівня самозабезпеченості молоком, який для країн Північної, Центральної та Східної Європи становить - 141,7%, 128,4% та 108% відповідно, в той час як на півдні Європи - лише 76,7% [7].

Запровадження квот мало свої **переваги**: 1) ті виробники молока, хто мав надлишок продукції понад квоту, замість різати продуктивне стадо, могли купувати квоти у господарств з меншими надіями; 2) скорочення поголів'я дійного стада за одночасного підвищення його продуктивності; 3) збільшення доходів виробників молока і стабілізація виробництва; 4) зрівняння європейських цін на молоко зі світовими. Однак скасування квот не передбачає повну відмову від регулювання ринку, адже щороку з 1 березня по 31 вересня здійснюватимуться інтервенції щодо вершкового масла та сухого знежиреного молока. Також дозволено виняткові заходи за надзвичайних обставин, таких як «збурення» ринків, епідемія серед тварин, втрата довіри споживачів.

Інтервенційні механізми регулювання молочного ринку в країнах ЄС спрямовані на підтримання внутрішніх закупівельних цін на молоко і молочну продукцію на рівні, не нижчому за визначений. У випадку зниження доходів виробників унаслідок падіння цін передбачено надання їм певних доплат. Від падіння внутрішніх цін молочний ринок ЄС захищається також жорсткою митно-тарифною політикою: веденням високих імпорتنих тарифів, встановленням кількісних обмежень ввезення продукції тощо. Так, у країнах ЄС діючий середній імпорتنий тариф на молочні продукти станом на 2019 є найвищим і становить 32,3%, а максимальний – 160,3 %, що в декілька разів перевищує рівень інших тарифів на агропродовольчу продукцію [8].

Враховуючи наявність великого попиту на молочну продукцію на внутрієвропейському ринку, одним з наслідків скасування молочних квот є зростання експорту молока і молокопродуктів в інші країни світу (з 6% у 2007 до 12% у 2019 від загального обсягу виробництва), а у 2030 очікується, що ця частка сягне 25%. [9]

ПЕРСПЕКТИВИ. За прогнозами агенції Mordor Intelligence світовий ринок молока протягом 2020-2025 років буде зростати в середньому на 5% на рік. За прогнозами Єврокомісії на 2030 рік очікується зростання обсягів виробництва коров'ячого молока щороку на +0,8% до 179 млн т (зі 154 млн т станом на 2018), нарощення обсягів експорту сирів (до 44% загального експорту молокопродуктів) та досягнення беззаперечного лідерства країн ЄС на ринку молока у світі (27%). [10]

ВИСНОВКИ. У підсумку, відзначаємо, що після скасування молочних квот потужність ринку молока і молочних продуктів ЄС, як і його експортоорієнтованість посилюється. Серед існуючих викликів можемо виділити високу волатильність цін, вплив кліматичних змін, вузьку спеціалізацію фермерських господарств, низьку частку молоді серед фермерів (старіння населення), а також вплив Брекзиту (адже вихід Великої Британії з ЄС зумовить недофінансування CAP, в рамках якої і здійснюється урядова підтримка молочної галузі).

Список використаних джерел:

1. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017
2. https://rivnejust.gov.ua/media/documents/diyalnist/yevrointeg/2019/9/рин_ок_молока.pdf
3. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630345/EPRS_BRI\(2018\)630345_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630345/EPRS_BRI(2018)630345_EN.pdf)
4. http://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/935/1/rozvytok_%20rynku.pdf
5. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/agricultural-outlook-2019-report_en.pdf
6. <http://fr-agro.org.ua/novini/pro-podiji-galuzi/726-es-skasovue-kvoti-na-moloko-z-1-kvitnya-2015>
7. https://www.clal.it/en/?section=ue_map
8. <http://capreform.eu/the-protective-effect-of-eu-agricultural-tariffs/#>
9. https://www.clal.it/en/?section=bilancio_approv_ue&year=2018

10. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/agricultural-outlook-2019-report_en.pdf

*Овдієнко М.**

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТИЯ КНР У РЕГІОНІ ПІВДЕННО-КИТАЙСЬКОГО МОРЯ

Азіатсько-Тихоокеанський регіон (АТР), і Південно-Східна Азія (ПСА) зокрема, привертають велику увагу експертів в галузі міжнародних відносин з декількох причин: по-перше, країни Південно-Східної Азії зазнають великих змін. У багатьох державах Південно-Східної Азії відбувається зміна політичних еліт, і змінюється внутрішньополітичне життя країн. По-друге, у порівнянні з іншими регіонами світу для Південно-Східної Азії характерний більш інтенсивний економічний ріст, що сприяє динамічному розвитку, змінам у внутрішньополітичному житті країни і відбивається в нових зовнішньополітичних стратегіях. Швидке зростання ВВП, активна перебудова економіки на інноваційний шлях розвитку, інтенсивне освоєння досягнень науково-технічного прогресу, збільшення чисельності високоосвічених і висококваліфікованих фахівців - все це виводить країни Південно-Східної Азії на новий рівень у системі міжнародних відносин. Посилюються інтеграційні процеси в економіці як на двосторонній основі у вигляді угод про вільну торгівлю, так і в вигляді створення великих регіональних торгово-економічних блоків. По-третє, складність прийняття рішень стосовно проблеми Південно-Китайського моря (ПКМ) за допомогою міжнародного права призводить до мілітаризації регіону [1] .

Необхідно відзначити, що прагнення КНР грати ключову роль у розвитку регіону Південно-Східної Азії супроводжується інтенсивним розвитком торгово-економічних відносин і приводить до посилення

*Студентка 3 курсу відділення «Міжнародні економічні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Батрименко В.В., к.е.н., доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин

економічної залежності країн Південно-Східної Азії від Китаю. Використовуючи економічні важелі, КНР зміцнює свій вплив в регіоні і забезпечує імплементацію своїх політичних ініціатив. Сполучені Штати, у свою чергу, не дають гарантії підтримки країнам Південно-Східної Азії ні в області економічної безпеки, ні в області військової безпеки у разі протистояння з КНР. Це змушує держави Південно-Східної Азії послабити свої позиції і стримати домагання на спірні території Південно-Китайського моря.

Для країн Південно-Східної Азії Китай є найважливішим торговим партнером і серйозним конкурентом на ринку, включаючи виробництво і потік прямих іноземних інвестицій. Хоча ступінь і характер взаємодії з Китаєм у кожній з країн АСЕАН різняться, КНР займає перше місце в торговельній статистиці всіх країн АСЕАН (друге місце - ЄС). Китай є найважливішим експортним ринком для Малайзії та Сінгапуру, а для Лаосу, Камбоджі і М'янми він є ще й найбільшим джерелом іноземних інвестицій [2].

Розвиток такої структури торгово-економічних відносин країн Південно-Східної Азії і КНР створює серйозну проблему економічної безпеки країн Південно-Східної Азії, що виражається в економічній залежності цих країн від КНР. Такий стан дає Пекіну можливість використовувати економічну дипломатію для просування своїх політичних ініціатив, зокрема щодо домагань в ПКМ.

Наприклад, у червні 2017 року компанія Talisman Vietnam отримала дозвіл від в'єтнамської влади почати видобуток газу у виключній економічній зоні В'єтнаму в районі ПКМ. Відповідно до Конвенції ООН з морського права В'єтнам має всі права на дану ініціативу. Однак Китай не був з цим згоден, не дивлячись на те, що ніколи навіть не висловлював свої претензії на цю ділянку ПКМ. 25 липня 2017 р. представник МЗС КНР закликав В'єтнам припинити незаконні дії, вжиті в односторонньому порядку [3].

В результаті в'єтнамське керівництво поступилися своїми позиціями в ПКМ за прихильність Пекіна. За ключовими гравцями в регіоні пішли й інші

країни Південно-Східної Азії. В даному випадку характерною є нездатність розглянутих країн забезпечити економічну і військову безпеку від КНР.

Також наочними прикладами ефективної економічної дипломатії Пекіна можуть служити випадки з Філіппінами і В'єтнамом в 2012 р., коли Китай використовував економічні хитрощі для ослаблення домагань цих країн на острови в ПКМ. КНР не пустила на свій ринок сотні контейнерів з бананами, виробленими Філіппінами і В'єтнамом, а також поставила під сумнів експорт інших фруктів з цих країн. Більш того, китайські туристи були покликані утриматися від поїздок в ці країни з міркувань безпеки [3].

Отже, як ми можемо бачити, з одного боку, Китай розширює торгово-економічні зв'язки, інвестує і надає допомогу країнам регіону, що, в свою чергу, стимулює зростання економік країн ПСА. З іншого боку, розширюючи торгово-економічні зв'язки та інвестуючи в Південно-Східної Азії, Китай стає ключовим торговим партнером країн регіону, витісняючи інших гравців, що посилює залежність азійських країн від КНР. Переважання Китаю в структурі торгово-економічних відносин з країнами Південно-Східної Азії дає можливість Пекіну використовувати економічні важелі для просування своєї позиції щодо територіального конфлікту в Південно-Китайському морі.

Приклади, описані вище, показують, що така економічна дипломатія ефективно справляється з поставленими завданнями. Це відбивається в спільних підсумкових документах АСЕАН та інших зустрічей керівників країн Південно-Східної Азії, де опускаються всі подробиці видобутку корисних копалин, будівництва штучних островів, нарощування збройних сил КНР і інших незаконних дій в спірних районах [4].

Країнам ПСА необхідно розширювати коло своїх партнерів і знайти противагу КНР. В основі політики економічної безпеки всіх країн Південно-Східної Азії має лежати розширення регіональної економічної інтеграції, зміцнення економічних зв'язків з КНР і Індією і посилення економічних відносин з США, ЄС і Японією з метою підтримки балансу в торгово-економічних відносинах.

Список використаних джерел:

1. Бо Л. Соглашение о Транстихоокеанском партнерстве и контрмеры Китая // Проблемы Дальнего Востока. – 2014. – № 6. – С. 56–67.
2. Williams B. R. Trans-Pacific Partnership (TPP) Countries: Comparative Trade and Economic Analysis // Congressional Research Service [Electronic resource]. – 2013. – URL: <http://fas.org/sgp/crs/row/R42344.pdf>
3. Hayton B. The Week Donald Trump Lost the South China Sea // Foreign policy [Electronic resource]. – 2017. – URL: <https://foreignpolicy.com/2017/07/31/the-week-donald-trump-lost-the-south-china-sea/>
4. Chinese Land Reclamation in the South China Sea: Implications Policy Options // Congressional Research Service [Electronic resource]. – 2015. – URL : <http://fas.org/sgp/crs/row/R44072.pdf>

*Хаярова К. С.**

Причини і наслідки розриву домовленостей ОПЕК+

Сьогодні в новинах ми кожен день бачимо новини з подібними заголовками "Ціна за барель нафти опустилася нижче історичного мінімуму". Станом на 21 березня, ціна на нафту WTI складає \$ 22.63 за барель, а міжнародний еталонний сорт нафти Brent знаходиться на рівні \$ 29 за барель [1]. При цьому, згідно з песимістичним прогнозом від Citigroup цілком можливі ціни \$ 5 і \$ 10 за барель відповідно [2]. Останній раз ціни на нафту опускалися нижче даної позначки в 1978 році, хоча і те що зараз відбувається на ринку вже побило рекорд 2003 року.

Весь цей хаос стався всього лише за пару днів, після того, як 6 березня у Відні закінчилися провалом переговори країн-учасниць ОПЕК +. 6 березня

* Студентка 3-го курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
Інститут міжнародних відносин КНУ ім Тараса Шевченка
Науковий керівник: Негода Анна Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент

ринок відкрився з ціною \$ 50.25 за барель, а вже 9 березня закритися на позначці \$ 34.36 [1]. Розглянемо детальніше що саме до цього призвело.

10 грудня 2016 року в Відні відбулося підписання угоди про обмеження видобутку нафти між країнами ОПЕК і 11 країнами, що не входять в картель (зокрема Росією, як одного з найбільших експортерів). З тих пір країни ОПЕК + регулярно зустрічаються, щоб обговорити, чи варто додатково скорочувати видобуток нафти, що раніше призводило до позитивних результатів (найменше значення \$ 42.53 за барель 24 грудня 2018 року) [1]. Ще в кінці 2019 року, експерти передрікали стабільне зростання цін, і нічого не загрожувало плановому підписання угоди про продовження скорочення видобутку нафти на рівні 2.1 млн. барелів на добу.

Але вже в лютому 2020 року, був відмічений перший дисонанс переговорів між Саудівською Аравією і Росією, коли вперше було помітно як негативно коронавірус вплинув на економічну діяльність Китаю, в результаті чого його попит на нафту скоротився на 20%. До того ж впала і вартість природного газу на азіатському ринку, до \$ 106 за 1000 кубометрів, ставши найнижчим рівнем котирувань за всю історію спостережень.

Тоді принц Саудівської Аравії Абдулазіз, країна якого найбільше постраждала від цього, будучи найбільшим постачальником нафти для КНР, спробував домовитися зі своїм колегою Новаком щодо необхідності дострокової зустрічі у форматі ОПЕК +, щоб відповісти на зниження попиту скороченням нафтовидобутку ще на 600 тис. барелів на добу, але російський міністр відповів відмовою. Не допомогла досягти угоди навіть телефонна розмова короля Саудівської Аравії з очільником Російської Федерації [2].

Вже тоді було очевидно, що не вдасться переконати Росію скоротити видобуток нафти до бажаних 1.5 млн на добу, проте РФ вирішила повністю вийти з домовленостей і створити нові можливості для «Роснафти» разом з іншими компаніями неконтрольовано збільшувати видобуток нафти і свою частку на глобальному ринку. Вже з 1 квітня очікується збільшення випуску продукції на 300 000 барелів на добу протягом одного-двох тижнів.

Найпопулярнішою є думка, що головною причиною розриву є бажання Росією нанести удар по сланцевої промисловості США, яка будучи не обмеженою домовленостями, з кожним роком набирає все більших обертів. Як наслідок цих ігор, згідно міністру фінансів Росії Антона Сітуанова, при поточних цінах на нафту, бюджет втратить 3 трлн руб нафтогазових доходів у порівнянні з плановими показниками, що в свою чергу призведе до переходу на дефіцитний бюджет (до цього було закладено \$ 57 за барель). Хоча експерти сходяться на тому, що в короткостроковій перспективі Росія має всі ресурси для того, щоб пережити падіння цін на нафту завдяки накопиченим кільком мільярдам доларів на чорний день.

Що стосується Саудівської Аравії, то країна вже дала зрозуміти світу, що планує наповнити ринок сировою нафтою, опублікувавши свій план по збільшенню видобутку до 13 млн барелів на добу, що в свою чергу також може викликати хвилю банкрутств і скорочення інвестицій в США, відповідно вплинувши на сланцеву промисловість [3].

Проаналізуємо ефективність таких дій впливу на економіку США на прикладі Саудівської Аравії 2014 року, яка вже безрезультатно намагалася реалізовувати таку стратегію. Лише за період з середини 2014 року по серпень 2017 року, коли вона почала переговори з Росією щодо угоди ОПЕК +, загальний обсяг видобутку нафти в США виріс на півмільйона барелів на день. І на це зростання не вплинуло навіть те, що понад 200 нафтогазовидобувних компаній в США пройшли через процедуру банкрутства.

Також слід зазначити, що на сьогодні обсяги виробництва сланцевої нафти в США набагато більші, ніж 5 років тому. Незважаючи на те що багато виробників в Техасі і інших сланцевих районах здаються вразливими через значні боргові зобов'язань, а ціни на природний газ знаходяться на критично низькому рівні, для істотного скорочення обсягів видобутку в США знадобитися час. Найбільші американські нафтові компанії, Exxon Mobil і Chevron, на сьогоднішній день контролюють незліченну кількість сланцевих родовищ, і їх баланси мають дозволити їм пережити період зниження цін.

Іншим видобувним компаніям, можливо, доведеться зменшити свою частку на ринку у спробах захистити себе від наслідків зниження цін на нафту [2].

Постраждають від цього в першу чергу давні союзники де-факто лідера ОПЕК, Саудівської Аравії, великі нафтовидобувні країни, які так і не диверсифікували свою економіку, зокрема аналітики відзначають Ірак, не дивлячись на відносно низькі витрати на виробництво. Також в проблемному становищі можуть опинитися Алжир і Нігерія. Крім цього, при такій ситуації до кінця року, середні доходи від нафти і газу у всіх країнах, що розвиваються можуть впасти до найнижчого рівня за два десятиліття, впавши на 50-58% [3].

Таким чином, досі складно передбачити всі наслідки нафтової війни на глобальну, поки що можна зазначати лиш одне: котирування нафти будуть падати до тих пір, поки або правління Росії, або Саудівської Аравії не припинять це змагання на витривалість, або поки північноамериканські виробники істотно не скоротять обсяги видобутку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний новинний ресурс нафтової та енергетичної сфери [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oilprice.com/>
2. View: The end of Opec is here (2020) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://economictimes.indiatimes.com/markets/commodities/views/view-the-end-of-opec-ishere/articleshow/74672953.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst
3. Аналітики визначили, хто постраждає від нафтової війни між РФ та Саудівської Аравії найбільше [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/news/20208663-analitiki-viznachili-hto-postrazhdae-vid-naftovoyi-vij-ni-mizh-rf-ta-sauidivskoyi-araviyi-najbilshe>

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВТОРИННОЇ ПЕРЕРОБКИ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день в Україні перероблюють лише близько 7% сміття, а решту – 93% - вивозять на звалище. Для порівняння, у Швеції, Норвегії Данії, Нідерландах, Сінгапурі та інших країнах, в яких сфера переробки сміття наближується до максимальної ефективності, на полігони твердих побутових відходів потрапляє менше 5%. [1]

У 2017 році в Україні був прийнята Національна стратегія управління відходами до 2030 р. [2] Стратегія є документом, який розпочинає реформу управління відходами з метою апроксимації директив ЄС у сфері управління відходами та передбачає ряд заходів починаючи з підготовки та прийняття відповідного законодавства, введенням систем розширеної відповідальності виробника щодо певного виду відходів, розробленням технічних регламентів з питань поводження з відходами та закінчуючи розробленням регіональних планів управління відходами та будівництвом потужностей з оброблення відходів.

Проте протягом першого етапу реалізації Стратегії (2017-2018 рр.) Мінприроди та інші органи влади не реалізували більшість заходів та не досягнули цільових показників у поводженні з відходами, які були заплановані. Не було розроблено законопроекти *про* відходи та вторинні ресурси; *про* захоронення відходів; *про* управління відходами видобувної промисловості; *про* побутові відходи; *про* відходи упаковки; *про* відпрацьовані нафтопродукти; *про* зняті з експлуатації транспортні засоби. Мінприроди розробило лише один – ”Про управління відходи”. [3] Але він має низку недопрацьовань та потребує перегляду, з урахуванням наданих пропозицій та зауважень від громадськості.

* Студентка 3 курсу відділення «Міжнародні економічні відносини»
Інституту міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.е.н., доц. Нанавов А.С.

Експертами проекту Twinning за активної участі Мінприроди, розроблено проекти законів “Про батареї, батареї та акумулятори” та “Про відходи електронного та електричного обладнання”. Також Стратегія передбачає ряд заходів щодо збільшення обсягів переробки вторинної сировини, компостування біовідходів, проте повне виконання цих заходів не відбулося, і інформації про їх виконання у відкритому доступі немає. Інформація про обсяги видалення відходів, створення регіональних полігонів не доступна на офіційних сайтах, тому є сумніви що показники стратегії щодо видалення відходів також виконуються. [3]

У світі існує велика кількість країн, які можуть бути прикладом для України, оскільки в короткі строки змогли мінімізувати кількість відходів, що не підлягає переробці. Наприклад, в Швеції на звалища потрапляє менш як 1% побутового сміття. Майже половина сміття спалюється на сучасних сміттєспалювальних заводах для вироблення тепла та енергії. Багато заводів приймають для переробки побутові відходи з інших країн (майже 1,75 млн тон щорічно), а потім експортують отриману енергію. Держава всіляко заохочує населення сортувати сміття і здавати його в переробку. Навколо налагодженої інфраструктури виросла ціла екосистема бізнесів: продаж свинцю, отриманого з акумуляторів, волокна для підлогових покриттів і штучних футбольних газонів з шин, інструментів з перероблених старих газет тощо. У Швеції зростає популярність шерінгових сервісів, які дозволяють спільно володіти речами. Крім того, користується успіхом обмін одягом, який підтримали шведські дизайнери - вони випустили спеціальні колекції, речі з яких можна отримати безкоштовно - за умови, що через тиждень вони будуть передані далі. У багатьох дитячих садах в Швеції діти вивчають як правильно сортувати та переробляти сміття. [4]

Отже, Україна, як і Швеція, повинна прагнути створити циркулярну економіку. Традиційне «лінійне» виробництво, яке досі є актуальним в Україні, бере ресурси з навколишнього середовища і в результаті повертає їх, але вже у вигляді сміття на звалищах. Циркулярна, циклічна або кругова економіка функціонує таким чином, що великий відсоток відходів перероблюється та використовується знову як сировина для виробництва речей або енергії - і так до нескінченності. Така економіка не тільки зберігає ресурси та зменшує викиди до навколишнього середовища, а й створює робочі місця. Окрім вдосконалення економіки, держава, за допомогою освітніх та культурних заходів, має поширювати відповідальне ставлення населення до переробки сміття та обізнаність населення у цій сфері. Держава має підтримувати підприємців, які намагаються зробити виробництво більш екологічним, розвивати відповідну інфраструктуру. На даний момент, уряд продовжує реформувати законодавство в сфері управління відходами. [5] Загалом, дуже важливою для України є реалізація вищезазначеної Національної стратегії управління відходами, в якій прописані досить прогресивні і важливі заходи, реалізувавши які Україна дійсно зробить великий крок у галузі переробки сміття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1.КАК В ШВЕЦИИ БОРЯТСЯ С МУСОРОМ [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.sweden.se/ljudi/musor-ili-ty-kto-kogo/>.

2.КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ. Про затвердження Національного плану управління відходами до 2030 року [Електронний ресурс] / КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnogo-planu-upravlinnya-vidhodami-do-2030-roku>.

3.ЧИ ПРАЦЮЄ НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ? [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://ep1.org.ua/announces/chy-pratsyuye-natsionalna-strategiya-upravlinnya-vidhodamy/>.

4.Dominic Hinde. THE SWEDISH RECYCLING REVOLUTION [Електронний ресурс] / Dominic Hinde. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://sweden.se/nature/the-swedish-recycling-revolution/>.

5.Міністерство енергетики та захисту довкілля України. Уряд схвалив рамковий законопроект «Про управління відходами» [Електронний ресурс] / Міністерство енергетики та захисту довкілля України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://menr.gov.ua/news/33413.html>.

Digital Economy and its' influence on the labor market

The Fourth Industrial Revolution represents a fundamental change in the way we live, work, and relate to one another. The introduction of new disruptive technologies in the previous industrial revolutions always brought about a fundamental change and challenge in the economic and political systems. The Fourth Industrial Revolution is promising to be even more challenging than the previous ones. The effects of this economy are already altering the fabric of our society, existing legacy concepts and legal paradigms. The Fourth Industrial Revolution has coined a new term in field of economics – digital economy. In this paper, we will take a look to understand further what digital economy is and how it has influenced the labor market.

What is digital economy and how is it defined?

“Digital economy” or as it is also called “the internet economy,” or the “new economy” has been researched as far back as 1998. Although, there is as of yet no single definition of the digitalized economy, but there is a consensus that one of its “manifestations is peer-to-peer (consumer-to-consumer) transactions facilitated by web-based intermediaries” [1]. Lack of a clear definition of digital economy and what it entails challenges us to measure digital economy properly. Another factor to challenge measurement would be the gap between data gathering and providing in developed versus undeveloped countries.

An entirely new data value chain has emerged from all the personal, non-personal, private, public, commercial and government data collected. Such value creation allows data transformation into digital intelligence and monetizing through industrial use. Data-driven business models have paved a road to platformization

* M.S. in International Management and Marketing
Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv
Volodymyr Shevchenko, Associate Professor of the International Economy and Marketing Department

and disrupting existing industries but creating major corporations such as Amazon, Facebook, eBay, Uber, Airbnb and many others [2]. Technologies are fused to our bodies nowadays and constantly change how consumers perform daily tasks, purchase goods and services, work, communicate with each other, receive health care and educational services. Therefore, impact of digital economy is immense.

Influence of digital economy on the labor market

Digitalization is definitely expanding the potential of country's economy as and creating opportunities for many. However, the construction of an inclusive labor market as digitalization proceeds won't happen by itself. In its place, it will require significant developments in digital education and training, both to extend the high-skill talent pipeline and ensure that underrepresented groups can connect to an increasingly digital economy. In addition, it is going to be important for workers to get better at being "what we are that computers aren't." Digitalization has been transforming the aggregate labor market. On the positive side, the digital shift has created hundreds of new occupations that did not exist before.

In terms of business models, organizations of all kinds are experimenting with myriad of new formats ranging from decentralized and remote work, e-commerce, internet marketplaces, online talent platforms, online supply chain management, to "sharing" models, dynamic pricing, crowd financing, and many more.

The process of digitalization is accelerating, even in less extensively digital industries such as retail and health care. Industries are also expanding their use of enterprise management software, digital payment systems, social media marketing, and data analytics. Beyond that, powerful new tools are arriving in the workplace. As the McKinsey Global Institute notes, the rapid spread of the Internet of Things is opening the possibility of improving the utilization of machinery, boosting the output of oil fields, and making buildings and roads more efficient [4]. In the world of professional services and business administration, even bigger changes are on the horizon with advances in artificial intelligence and machine learning.

It is interesting to notice that the changes haven't been evenly distributed across occupations and industries. According to Brookings Institute report, many

highly digital occupations became even more digital and a number of previously middle-skill occupations became high-digital. Digitalization is increasing job creation and wages in occupations at the high and low ends while helping to hollow out those in the middle. Job opportunities have expanded in both high- and low-occupations while contracting in middle-skill white-collar and blue-collar jobs [7]. Automation has been most successful when applied to tasks that follow precise, well-understood procedures that can be well described by a set of rules, and such tasks mostly dominate middle-skill occupations.

Brookings report showed that digitalization is changing the skills less-advantaged workers need to secure good jobs. It defined mid-skill good jobs as those with the potential to help workers gain a well-paid middle-class career without a four-year college degree [7].

In terms of business models, organizations of all kinds are experimenting with myriad of new formats ranging from decentralized and remote work, e-commerce, internet marketplaces, online talent platforms, online supply chain management, to “sharing” models, dynamic pricing, crowd financing, and many more.

Conclusion

It is clear that in many areas, that affect both GDP and productivity, practical measurement remains a challenge. In many of the areas where measurement is problematic, the underlying issue is not new. What is new is the scale of the problem. With new intermediaries and new modes of doing business increasing the size of more informal transactions between households, conventional methods, which have until now provided rough estimates for these flows, may no longer be suitable.

Bibliography

1. OECD, 2016. Measuring GDP in a Digitalised Economy, OECD, Paris. www.oecd.org/dev/MeasuringGDP-in-a-digitalised-economy.pdf
2. Digital Economy Report 2019. (n.d.). Retrieved from <https://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=2466>
3. How does BEA define the digital economy? | U.S. Bureau of Economic Analysis (BEA). (2019). Retrieved 9 November 2019, from

<https://www.bea.gov/help/faq/1248>

4. Internet matters: The Net's sweeping impact on growth, jobs and prosperity. Retrieved 9 November, 2019, from

<https://www.nwoinnovation.ca/upload/documents/mgi-internet-matters-report.pdf>

5. House of Commons, 2016. The Digital Economy, House of Commons Business, Innovation and Skills Committee, London. <https://www.publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmbis/87/87.pdf>

6. Sheehy, A., 2016. GDP cannot explain the digital economy, Forbes, 6 Jun. <https://www.forbes.com/sites/andrewsheehy/2016/06/06/gdp-cannot-explain-the-digitaleconomy>

7. Muro, M., 2017. Digitalization and the American workforce. Brookings Institute, USA.

*Жевнер І.О.**

Екологічна конкурентоспроможність інвестиційних проектів (на прикладі стартапів)

Погіршення екологічної ситуації у світі призвело до популяризації рухів за екологію, екологізації підприємств, введення поняття “екологічна конкурентоспроможність”, та, звичайно, створення стартапів з екологізації. Починаючи від 2015 року все частіше на міжнародних конкурсах стартапів перші місця, та матеріальну підтримку отримують інновації в галузі екології.

П'ять найбільш популярних стартапів у світі:

1. Teraloop

Це система зберігання енергії, яка може запропонувати майбутню альтернативу акумуляторам.[1] Нещодавно цей стартап отримав грант від Європейського Союзу в розмірі 2,4 млн. Євро.[2] Зберігання електричної

*Студентка 1 маг. Міжнародного Бізнесу
Інституту Міжнародних Відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д.е.н., доц Расшивалов Д.П.

енергії є основним фактором, що сприяє впровадженню відновлюваної енергії та забезпечує економію витрат на інших ринках. За прогнозами, ринок зросте з 1,1 ГВт у 2016 році до 21,6 ГВт у 2025 році. Teraloop створив високо масштабовану кінетичну систему зберігання енергії, яка спирається на перевірені технології, та відмову від використання природних джерел енергії. На сьогодні, проект знаходиться на 2 фазі, розробки матеріального приладу. Кінцевий результат буде отримано 21 квітня 2021 року.

2. Altered Company

Компанія, що базується в Стокгольмі, Швеція та винайшла метод подолання дефіциту води та зменшення її використання. Стали відомими завдяки перемозі на Richstarter.com у 2016 році. І вже три роки по тому їх технологія застосується в Індії, центральній Європі та Сполучених Штатах Америки. Їх пристрій називається "Змінена насадка" він призначений для економії води без втрати функціональності. Модернізована насадка дозволяє користувачам автоматизувати воду і розділити її на мільйони крапель. Все, що користувачу потрібно зробити, - це встановити форсунку, виготовлену з еко-латуні, на кран, даний пристрій допомагає заощадити близько 98 відсотків води шляхом розпилення. За статистичними даними ця технологія зменшила використання води при митті посуду з 447 літрів до 14 в місяць. При встановленні цього пристрою зберігається за рік у США -49 тис. літрів води, це приблизно 255\$, та у ЄС- 28 тис. літрів води, це 220\$. [3] У 2019 році додатково запустили наступну технологію - повноцінний кран для зменшення використання води під час душу. [4]

3. Verv

Це британська компанія, яка за допомогою штучного інтелекту допомагає звичайним людям оптимізувати споживання енергії. Стартап пропонує користувачам зрозуміти, як вони використовують енергію, орієнтуючись на реальну вартість електроенергії та рівня споживання їх основних приладів. Великобританія надала стартапу 6,5 мільйонів фунтів стерлінгів для розвитку. За аналітичними даними, усвідомлення рівня

використання енергії має вдвічі його скоротити вже до 2025 року.[5]

4. Impossible Foods Inc.

Компанія, яка була створена у 2009 році, та виготовляє м'ясні та рибні продукти з рослин. Їх місія - відновити біорізноманіття та зменшити кліматичні зміни шляхом трансформації продовольчої системи. Основна проблема тваринництва те, що воно займає майже половину світової суші, відповідає за 15% світових викидів парникових газів і споживає 25% прісної води у світі. І задача компанії – скоротити ці дані вдвічі. Загалом Impossible Foods Inc. отримала за 11 років -1.2 мільярди фінансування, серед донорів був навіть Білл Гейтс. І у 2020 році стартап отримав дофінансування у розмірі 500 мільйонів доларів США. [6]

5. Clear Blue Sea

Компанія із Сан-Дієго винайшла робота, який плаває по океану, та збирає весь пластик, коли він наповнюється, то відправляється до станції, де залишає весь пластик для подальшої переробки. Він відрізняє пластик від будь-яких тварин, чи рослин за допомогою спеціальних датчиків. На сьогодні стартап знаходиться на етапі досліджень та перевірок, прототип вже працює, а також на етапі пошуку матеріальної підтримки. За розрахунками інженерів один такий пристрій може зібрати до однієї тони пластику на добу [7]

Усі найвагоміші стартапи направлені на зменшення використання основних природних ресурсів – електроенергії та води, надають можливість відстежити рівень використання електроенергії, а також на скорочення споживання продуктів тваринного походження, і направлені на очистку океану. Кожен із них вже сьогодні отримує залучає більшість інвесторів, а також покращує екологію всього світу та окремих країн.

Список використаних джерел

1. Teraloop. URL :<https://www.teraloop.org>.(дата звернення: 19.03.2020).
2. European startups fight against climate change. URL: <https://www.europeanbusinessreview.com/3-european-startups-fight-against->

climate-change. (дата звернення: 19.03.2020).

3. Altered Company. URL: <https://www.alteredcompany.com>. (дата звернення: 19.03.2020).

4. Altered Company sustainability on tap. URL: <https://swedishcleantech.com/news/water-and-wastewater/altered-company-sustainability-on-tap/>. (дата звернення: 19.03.2020).

5. VERV. URL: <https://verv.energy>. (дата звернення: 19.03.2020).

6. Impossible Foods. URL: <https://impossiblefoods.com>. (дата звернення: 19.03.2020).

7. Clear blue sea. URL: <https://www.clearblueseas.org>. (дата звернення: 19.03.2020).

*Зіборова Є.О.**

Подолання наслідків «COVID-19»: уроки для міжнародного бізнесу

Вірус «COVID-19» з кожним днем нарощує свій вплив на людське життя, компанії по-різному підлаштовуються під новий ритм. Стівен Уолт (професор міжнародних відносин в університеті Гарварда) зазначив, що «COVID-19» створить світ, який буде менш відкритим, менш процвітаючим і менш вільним. [1] А Шеннон О'Ніл (старший науковий співробітник Ради з міжнародних відносин США, експерт по Латинській Америці) додав, що «COVID-19» підриває основні принципи виробництва товарів у світі. [1] Тепер компаніям доведеться переосмислити ситуацію і скоротити кількість ланок в мультинаціональних ланцюжках поставок. Крім того, надзвичайний стан у майже всьому світі формує нові тренди, руйнує звички, видозмінює позиціонування компаній та переосмислює місії та цілі ведення бізнесу. Антикризовий креатив компаній повинен швидко переводити

*Студентка I курсу магістратури спеціальності «Міжнародний Бізнес»
Інститут Міжнародних Відносин КНУ ім. Т. Шевченка
Науковий керівник: канд. екон. наук, доц. Морозов В.С.

найрізноманітніший оффлайн-бізнес в цифровий простір, зосередившись на конкретних споживчих потребах та обмежених способах їх задоволення. Незважаючи на те, що масовий ринок і підхід «one size fits all» все ще працюють, ми відзначаємо неабиякий попит на рішення «під замовлення», мета яких відповідати різним індивідуальним потребам споживачів. Люди починають більш свідомо та вдумливо ставитися до товарів, які раніше обіцяли нечувані рішення проблем, для компаній це можливість показати свою відповідальність та небайдужість та стати партнерами для своїх покупців.

Епідемія проливає світло на внутрішні бізнес-процеси та цінності, наприклад, на те, що компанії роблять для захисту своїх співробітників. Пильна увага до соціальної поведінки компаній збережеться й після закінчення пандемії. Споживачі вже зараз більш схильні до використання товарів та послуг тих компаній, які підтримують та розділяють їх погляди. Народився суспільний запит на бренди – локомотиви позитивних суспільних змін. [2] Так, Facebook оголосив, що надає безкоштовний рекламний простір Всесвітній організації охорони здоров'я та видалятиме будь-які теорії змови та фейки, що існують навколо «Covid-19». [3]

Жодна компанія чи людина не є повністю захищеною в сучасному світі, споживачі обурені відсутністю конфіденційності даних та безпеки, підзвітності уряду та довіри до брендів, всі ці прогалини яскраво проявилися під час епідемії «COVID-19». Найближчим часом ми будемо спостерігати все більшу потребу громадськості у відчутті захищеності саме з боку компаній, від яких очікується піклування за клієнтами на місцевому та глобальному рівнях, більш того перевага буде віддаватися тим, хто ініціюватиме перетворення такої діяльності у глобальний соціальний рух. У Великобританії 42% споживачів погоджуються з тим, що косметичні компанії повинні розробити ряд заходів, спрямованих на запобігання поширенню «COVID-19», використовуючи можливості, що існують для поєднання взаємодії людей з брендом та підвищення рівня освіти з питань гігієни. [2] Наприклад, з лютого 2020 р. відомий англійській бренд «Lush Cosmetics» запропонував всім

переходим мити руки у мережі магазинів без подальшої необхідності купувати щойно використані товари. У такий спосіб «Lush Cosmetics» реалізує можливість підкреслити роль гігієни в мінімізації поширення вірусів, незалежно від того чи то грип, чи коронавірус. [4]

Ідея жити в моменті: «тут і зараз» стрімко втрачає свою популярність, їй на зміну приходить сумлінне, продумане та уважне ставлення до власного життя. Незважаючи на те, що 66% австралійців кажуть, що шукають веселоців та задоволення на кожному етапі життя, криза здоров'я, наприклад «Covid-19», створює нові пріоритети. [5] Австралійська ранкова газета «NT News» друкує додаткові вісім сторінок, які використовуються як туалетний папір. Таке рішення було прийнято після того, як австралійці спустошили полиці супермаркетів через побоювання коронавірусу, особливим попитом користувався саме туалетний папір. [6] Компанії, що пропонують більш грайливі та веселі рішення, мають можливість підвищити рівень обізнаності щодо серйозних проблем, таких як дефіцит товару, зберігаючи гумор та ДНК бренду, однак делікатність та чутливість до настрою обставин є першочерговими, оскільки надмірно гумористичне ставлення до речей може викликати зворотну реакцію.

59% французьких споживачів шукають веселоців в усіх сферах життя, а 67% хочуть більше дізнаватися про світ навколо, включаючи важливі соціальні питання. [2] Такі результати опитування підкреслюють необхідність ретельно збалансовувати елементи грайливості в позиціюванні товарів з тими, які інформують клієнтів, а іноді несуть навіть освітній посыл. Так відомий французький кондитер Жан-Франсуа Пре створив писанки у формі бактерії коронавірусу, до того ж солодощі можна знайти в магазині, іронічно розташованому на вулиці Луї Пастера, вулиці, названій на честь відомого французького мікробіолога. За перший тиждень було продано лише 4 писанки, для популярного закладу це поганий результат. [7] Хоча грайливість може бути ефективним способом взаємодії з клієнтами і причиною зростаючого попиту, компанії все ж таки повинні уважніше відслідковувати зміни настроїв

споживачів.

На Китай припадало 73,3% загального експорту фруктів та овочів В'єтнаму в 2018 р. [8] Сьогодні пекарня в місті Хошимін (В'єтнам) продає рожевий хліб, де маракуя – головний інгредієнт, надлишок якого утворився через неможливість його експорту через спалах коронавірусу. 87% в'єтнамських споживачів кажуть, що вони відкриті до нових вражень, це надає можливості для бізнесу - зосередитись на знаходженні вигоди та виходу з безвихідних ситуацій. [5] Бренди, які можуть креативно реагувати на нові виклики, здобудуть нових клієнтів, нові продукти та новий досвід.

Висновки. В умовах кризи споживачу доводиться прийняти невизначеність, з нею треба змиритися та скористатися. Компанії знаходяться в хорошій позиції, щоб зрозуміти унікальні потреби та вимоги своїх споживачів. Забезпечення чітких, прозорих настанов, надання людям необхідної інформації мовою, яку вони розуміють є важливим акомпанементом до базових послуг бізнесу. Щоденне піклування про здоров'я: ми бачимо, що ставлення людей до свого фізичного та психічного здоров'я змінюється зі зростанням розуміння індивідуальних потреб. Однак зараз важливо допомагати споживачам зрозуміти, що їм потрібно робити як в індивідуальному порядку, так і як громаді. Думати на крок вперед: паніка неминуча, і хоча людям потрібно давати якомога більше інформації, також важливо спряти розповсюдженню позитивного настрою в суспільстві. Вчасно реагуючи, компанії можуть продукувати довгострокову лояльність та надавати своїм клієнтам необхідну підтримку в короткий термін.

Список використаних джерел

1. <https://foreignpolicy.com/2020/03/20/world-order-after-coronavirus-pandemic/>
2. Lightspeed Research on consumers respond to COVID-19, March 2020
3. <https://www.theguardian.com/world/2020/feb/27/lush-offers-public-free-hand-washes-to-halt-coronavirus-spread>
4. <https://www.theguardian.com/world/2020/feb/27/lush-offers-public-free->

[hand-washes-to-halt-coronavirus-spread](#)

5. KuRunData Research on recent innovations and insights, March 2020
6. <https://edition.cnn.com/2020/03/05/world/coronavirus-australia-toilet-paper-scli-intl/index.html>
7. <https://www.businessinsider.com/french-chocolatier-designs-coronavirus-themed-easter-eggs-2020-3>
8. <https://www.ceicdata.com/en/vietnam/exports-by-country-value/exports-china>

*Козаков Д.Г.**

ЕКОСИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО БІЗНЕС-ТЕХНОЛОГІЙ

Для того, щоб сучасний бізнес мав можливість «жити» та розвиватися потрібно повною мірою скористатися перевагами нових бізнес-технологій, а компаніям необхідно адаптувати свої традиційні ІТ-підходи під можливості та виклики технологічних екосистем.

Роль ІТ в традиційному розумінні – це фундамент для діяльності компанії. Одна з основних функцій напрямку складалася в захисті операцій компанії за допомогою фаєрволів і шифрування, щоб обмежити доступ для технологій ззовні. Однак з розвитком технологій велике число можливостей і джерел конкурентних переваг з'являється за традиційними рамками бізнесу. Ці можливості об'єднуються в безліч нових екосистем.

Подібні екосистеми часто перетинаються. Наприклад, додаток для соціальних платежів може бути частиною екосистеми мобільних, соціальних, інформаційних та банківських послуг. Інтернет речей (ІОТ) – це екосистема, в якій кілька додатків взаємодіють один з одним як мережа. Підключившись до подібної екосистеми, компанії можуть отримати доступ до всієї мережі. Крім іншого, вони можуть знайти нових клієнтів, підключитися до нових джерел

* Студент 2 курсу ОП «Міжнародний Бізнес»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Хмара М.П., к.е.н., доцент кафедри міжнародного бізнесу

даних і поліпшити поточні бізнес-процеси.

Компанії та ІТ-організації повинні відігравати головну роль у використанні цих можливостей. Але вони не зможуть цього зробити, якщо будуть продовжувати вести справи «по-старому». У середовищі екосистем надмірний акцент на «самозахисті» обмежить компанію у використанні нових можливостей. Щоб адаптувати свою складну бізнес-архітектуру до функціонування в світі екосистем, ІТ-директорам доведеться з'ясувати, як одночасно використовувати зовнішні технології і вирішувати проблеми безпеки, керуючи бурхливим потоком технологічних інновацій.

IDC (International Data Corporation) прогнозує, що в наступні роки більше 60% великих підприємств і понад 85% підприємств з передовими стратегіями цифрового перетворення будуть створювати галузеві платформи або співпрацювати з уже існуючими [1].

Ці цифри підштовхують до переосмислення того, що таке ІТ, і говорять про те, що компанії повинні управляти ними інакше: не як набором інформаційних технологій, а як широкою мережею екосистемних технологій.

Компанії можуть визначати і формувати свої екосистемні технології наступними трьома способами:

1. Відкрити внутрішні ІТ зовнішньому світу

Цей підхід полягає у вибудовуванні архітектури ІТ для зв'язку внутрішніх систем і можливостей із зовнішніми системами. Одним із прикладів цього підходу в дії є мобільний додаток Delta Air Lines, яке взаємодіє з Uber, щоб мандрівники могли замовити таксі відразу після приземлення [2].

Інтеграція з зовнішніми екосистемами змушує компанії взаємодіяти з багатьма партнерами, які охоплюють широкий спектр функцій. Низька вартість технологій і динамічне середовище стартапів привели до значного збільшення швидкості впровадження нових послуг. Таким чином, ІТ має слідувати «принципу Амазону» [3], роблячи системні компоненти доступними в якості сервісів, щоб забезпечити інтеграцію з екосистемою. Інтерфейси

повинні бути відкритими, динамічними і функціональними в режимі реального часу, щоб вони могли інтегрувати партнерів, технології та програми у міру необхідності.

Приклад того, як це може бути реалізовано, можна знайти у телекомунікаційних компаній, які розширюють свій спектр взаємопов'язаних послуг, включаючи в нього «e-commerce», музику, страхування, послуги сфер охорони здоров'я, освіти, засоби масової інформації і розумні будинки. Всі ці сервіси об'єднані в одну екосистему, пропонуючи клієнтові кілька послуг через технологічну магістраль телекомунікаційної компанії.

2. Впровадити зовнішні технології

Підхід спрямований на відкриття внутрішніх ІТ-систем, щоб бізнес міг включити зовнішні можливості в екосистему, для кращого обслуговування власних клієнтів, підтримки своїх співробітників або створення продуктів і можливостей, через SaaS і API. Прикладом є інтеграція стороннього додатка для точок продажів у внутрішні платіжні системи компанії, щоб спростити процес покупок в магазині; інтеграція стороннього сервісу підтримки клієнтів у веб-сайт компанії; інтеграція з Yammer (корпоративна соціальна мережа) для підвищення продуктивності праці співробітників [4].

Мова йде про освоєння взаємодії з клієнтами на всій його протяжності і про те, як зовнішні і вже доступні послуги можна використовувати в поєднанні з внутрішніми рішеннями, щоб сформувавши повноцінну, унікальну пропозицію.

3. Модернізувати ІТ для відповідності інновацій

Багато інновацій можуть кардинально змінити бізнес-модель компанії, хоча іноді цей нюанс можна не помітити. Щоб підготуватися до цих змін і зайняти більш агресивну конкурентну позицію, компанії повинні тестувати нові технології і бути готовими використовувати їх, як тільки цінність цих технологій буде доведена і вони стануть доступні для масштабування.

Багато фінансових компаній створили внутрішні корпоративні венчурні фонди для інвестування в такі технології, як блокчейн і ІОТ. Для таких

компаній важливо продумати, як забезпечити плавну інтеграцію нових інструментів як з технічного боку, так і з боку робочої культури, щоб в повній мірі використовувати продукти, пропонувані стартапами. DBS Innovation Group має посаду віце-президента з фінансових технологій, що відповідає за виявлення, інтеграцію і управління потенційними членами екосистеми [5].

Незалежно від того, який спосіб або комбінацію способів формування екосистеми вибере компанія, ІТ виходить на передній план не тільки в області технологій, але і в інновації бізнес-моделей.

Список використаних джерел

1. IDC Predicts the Emergence of “the DX Economy” in a Critical Period of Widespread Digital Transformation and Massive Scale Up of 3rd Platform Technologies in Every Industry, Nov. 4, 2015.
2. Examples from David C. Edelman and Marc Singer. “Competing on Customer Journeys,” Harvard Business Review, November 2015.
3. Amazon’s Leadership Principles – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.amazon.jobs/en/principles>
4. Integrate Yammer with other applications – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://docs.microsoft.com/en-us/yammer/integrate-yammer-with-other-apps/integrate-with-other-applications>
5. Annie Ye, Head of DAX, Senior Vice President, DBS Innovation Group – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://sg.linkedin.com/in/annie-ye-chun-hua>

**СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ УКРАЇНСЬКИХ
ВИРОБНИКІВ СОНЯШНИКОВОЇ ОЛІЇ НА СВІТОВОМУ
РИНКУ**

**STRATEGIC GUIDELINES FOR UKRAINIAN
SUNFLOWER OIL MANUFACTURERS IN THE GLOBAL
MARKET**

This article is about new trends on the global market of sunflower oil which can be taken into consideration by Ukrainian companies-manufacturers operating in this field in order to increase their potential, improve the image of the whole country on a global level and keep the position of Ukraine as a world leader in the export of sunflower oil. Gaining of competitive advantages by Ukraine will help overcome a cutthroat competition in the sunflower oil market and monopolize it.

The constantly increasing volumes of sunflower oil global trade, including export and import, in terms of the growth in its consumption worldwide, promoted its supplies in the foreign market. In accordance with the April report of the USDA (United States Department of Agriculture), as of 2019, the general exports of the product reached 10 million tonnes. In the 2018/19 Marketing Year Ukraine remained the main exporter of sunflower oil, covering 56% of the total supply, Russia is on the second place with the potential of export at 23%. Argentina with its 7% of global export of sunflower oil takes the third position in the rating. [1]. It should be highlighted that in spite of extremely significant differences in the export capacities of the main producers, the global competition remains rather high, and still has a tendency to annual growth. Pursuant to the graph built based on USDA data (see figure 1), it is apparent that there is a positive tendency of increasing potential of the major countries-importers of sunflower oil. Furthermore, the biggest enlargement, which three times exceeds the growth of Ukraine, is shown by Russia, therefore, we

* Студентка 3 курсу Міжнародного бізнесу
Інститут Міжнародних Відносин КНУ ім. Т. Шевченка
Науковий керівник: ас. Підвисоцький Я.В.

should be on alert, so as not to lose our positions.

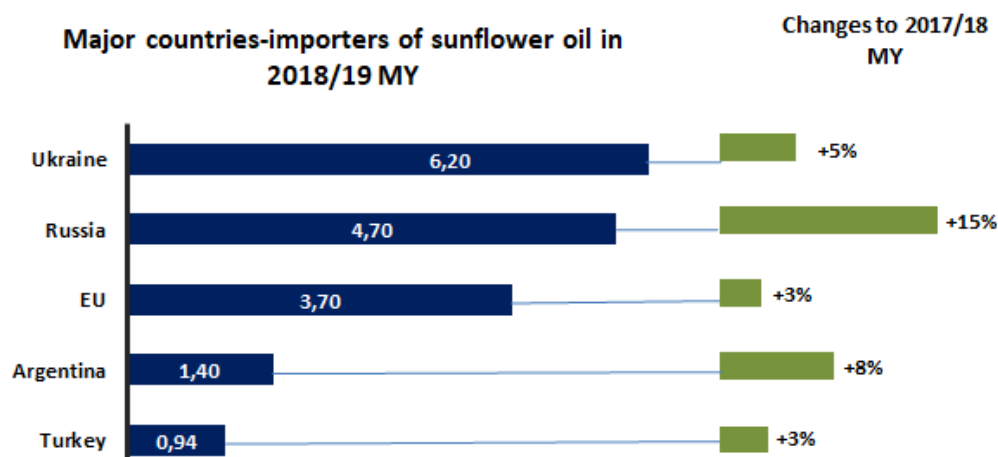


Figure 1: The growth of global export of sunflower oil during 2017/2018 – 2018/2019 MY in thousand metric tones

Source: Calculated by author according to USDA report “Oilseeds: World Markets and Trade (2019), [2, p.20]

Nowadays a positive factor for Ukrainian sunflower oil is the increasing price trend for vegetable oils (in particular, sunflower oil) in the world market. However, an important negative factor for Ukraine in the market of sunflower oil is the price competitiveness in comparison with sunflower oil of Russian production. This is driven by significantly lower commodity prices in Russia and cheaper logistics, considering its proximity to Asian countries (where the demand on sunflower oil is becoming higher and higher because of the growth of population and their wellness). This is a threat to Ukraine, as it may lose buyers who import a significant portion of Ukrainian agricultural products. What is more, Food and Drug Administration (FDA) has given palm oil, a direct rival of sunflower oil, a status of a “safe” product. Thus, the production of high-oleic sunflower oil can ensure the competitiveness reinforcement of the domestic producers in foreign markets. Due to its high resistance to oxidation, the oil from such sunflower has a longer shelf life (5 times more than conventional oils). Because of this, manufacturers do not have to spend extra money to increase shelf life, because high-oleic oil does not require hydrogenation. In addition, it fits into the global trend for healthy foods. Owing to high-oleic oil Ukraine is enabled to become the largest exporter of value-added products. Overall, the average annual growth rate of high oleic oil consumption in

the world is 6,5%. [3]

Organic oils can serve as another benchmark for the development of Ukrainian enterprises. At the end of 2017, the first Ukrainian plant manufacturing organic oils from sunflower and soybean "UkroliaOrganic" began to operate in the Poltava region. Also, oils producers can stand out in the market by taking environmental measures. In particular, within the framework of the concept of socially responsible marketing and improving its reputation, private company Oliyar plans to abandon the use of coal in favor of environmentally friendly and safe sunflower husk pellets. [4]

As everything listed above implies, analysis of the trends in the development of the sunflower oil market indicates that there is a positive trend in the growth of production, export and diversification of exports of this product. Ukrainian companies need to pay attention to the production of unique products, such as high-oleic oil, organic sunflower oil, or manufacturing with the help of using environmentally friendly technologies. There are a lot of challenges the manufacturers of sunflower oil face, among which are:

- a) Competition in the foreign market is growing very fast;
- b) Absence of quality standards adapted to EU requirements;
- c) The production of some kinds of sunflower oil is growing faster than domestic demand;
- d) Higher commodity prices in comparison with our major rival Russia, etc.

A prudent choice of directions of activity of the enterprises, considering economic, social and ecological components, in accordance with the principles of sustainable development can ensure growth of competitiveness of domestic sunflower oil producers in the long perspective.

Bibliography

1. Ukraine and Russia on the global market of sunflower oil – strong leadership positions, Available at: <https://www.apk-inform.com/en/exclusive/topic/1109106>
2. USDA report “Oilseeds: World Markets and Trade (2019), Available at:

<https://downloads.usda.library.cornell.edu/usda-esmis/files/tx31qh68h/4t64gv928/nk322n48v/oilseeds.pdf>

3. High Oleic Sunflower Oil, Available at:
<https://www.sunflowerusa.com/oil/High-Oleic-Sunflower-Oil/>

4. Production of organic oil in Ukraine, Available at:
<https://ukroilprom.org.ua/?q=node/194>

*Тихоненко А.С.**

Formation of inflation expectations

The rational expectations hypothesis has dominated the macroeconomic literature for many years. However, recently a growing body of research has proposed to modify this hypothesis by accounting for information rigidities. Thus, agents may still behave rationally but in a more realistic environment, in which they choose to be inattentive to relevant information due to the costs involved in acquiring and processing information.

The two leading models of information rigidities are the sticky information model of Mankiw and Reis (2002) and the noisy information model developed by Woodford (2003) and Sims (2003), as well as Maćkowiak and Wiederholt (2009). In the former agents update their information sets infrequently as a result of fixed costs of the acquisition of information, but when they do update, they acquire full information and form their expectations rationally. This implies that agents that acquire new information have the same data and thus, should have the same inflation forecast. [1] The degree of information rigidity in this model is then the probability of not acquiring new information each period. In the noisy information models agents continuously update their information sets but, because they can never fully observe the true state, they form and update beliefs about the underlying fundamentals via noisy signals. Such forecasts are a weighted average of agents'

* Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародний бізнес»
Інститут міжнародних відносин
Науковий керівник доц. Расшивалов Д. П.

prior beliefs and the new information received, where the weight on prior beliefs can be interpreted as the degree of information rigidity. [2]

In the model of Branch et al. (2009) the degree of inattention from the sticky information model is a decision variable, depending on the amount of resources invested in updating. According to this framework, in times of high inflation the losses from prediction errors are higher. Forecasters are expected to invest more in updating their information. This will result in a reduced degree of information rigidity relative to low inflation times. The choice to acquire more information in a high inflation environment can be beneficial in the noisy information setup as well, since it can improve the precision of signals. [3]

Coibion and Gorodnichenko (2012) find that the degree of information rigidities is large and is likely to have important consequences on the dynamics of macroeconomic variables, as well as on the optimal policy. Moreover, they test different information rigidity models and conclude that the noisy-information model is the one that best matches the expectations of economic agents. [4] Similarly, Coibion and Gorodnichenko (2015) using inflation expectations from the US Survey of Professional Forecasters, reject the full information rational expectations hypothesis due to the existence of information frictions. In this work the authors also research economic agents' expectations in Ukraine on the basis of survey data on the inflation and exchange rate expectations. [5]

Christopher D. Carroll (2003) tests a novel epidemiological model of expectations in which information diffuses over time from professional forecasters to consumers. In his work he describes that typical people obtain their views about the future path of the economy from the news media, directly or indirectly. However, not every person pays close attention to all macroeconomic news; instead, people are assumed to absorb the economic content of news reports probabilistically, in a way that resembles the spread of disease in a population, so that it may take quite some time for news of changed macroeconomic circumstances to penetrate to all agents in the economy. Consequently, households are not expected to be constantly updating their information to form expectations of macroeconomic variables, but

rather rely on the views of economic analysts and commentators to, probabilistically and sometimes with a lag, adjust their expectations. [6]

There is certain research on the way the introduction of inflation targeting by central banks influences the process of inflation expectations formation. Pioneers in the implementation of inflation targeting regime are New Zealand (1990) and Canada (1991). [7] Coibion et al. (2015) demonstrated how despite New Zealand's status as the first country to implement an inflation targeting regime almost 30 years ago and its recent history of low inflation close to the central bank's target of 2 percent, firms' average inflation expectations are systematically above observed inflation, fluctuating around 4 percent, while expectations of professional forecasters are very close to 2 percent. One explanation is that as inflation falls and stabilizes, many economic agents have reduced incentives to track inflation and other macroeconomic variables.

Moreover, Anke Weber (2007) proves there is a divergence between household and expert inflation expectations. Households find it more costly to update their information sets as compared to professional experts. As a result, professional forecasters update their information sets more frequently and are able to pick up structural changes faster. In addition to that, they are more inclined to incorporate the implications of monetary policies into their expectations than households. In his paper it is also shown that in countries with higher inflation agents update their information sets more frequently. A possible explanation lies in Sims' theory of rational inattention, according to which agents will pay more attention to new information coming available when inflation is high as their opportunity cost of being inattentive is significantly greater during these periods. [8]

To conclude, the latest works find a close relationship between the degree of information rigidity and the inflation level – a significant degree of information rigidity is documented in the times of relatively low inflation, while during the times of high inflation firms' inattention nearly vanishes. It is also shown that professional forecasters are updating their information sets more frequently than households. This can be explained by theories of sticky information, in which households update their

information sets much more infrequently than experts because of the substantial costs incurred by households in their updating process. Experts also seem to be more inclined to incorporate the implications of the monetary policy into their expectations. In addition to the above, rational inattention theory suggests that economic agents will have persistent differences of opinion, due to the fact that they are all economizing, in different ways, on their use of information.

References

1. Mankiw, N. G., Reis, R., Wolfers, J. (2003). Disagreement about Inflation Expectations.
2. Maćkowiak, B., Wiederholt, M. (2009). Optimal sticky prices under rational inattention.
3. Branch, W., McGough, B. (2009). A new Keynesian model with heterogeneous expectations.
4. Coibion, O., Gorodnichenko, Y. (2012). Information Rigidity and the Expectations Formation Process: A Simple Framework and New Facts.
5. Coibion, O., Gorodnichenko, Y. (2015). Inflation expectations in Ukraine: a long path to anchoring?
6. Carroll, C. D. (2003). The Epidemiology of Macroeconomic Expectations.
7. McDermott, J., Williams, R. (2018). Inflation targeting in New Zealand: an experience in evolution.
8. Weber, A. (2007). Heterogeneous expectations, learning and European inflation dynamics.
9. Frache, S., Lluberas, R. (2019). New information and inflation expectations among firms.
10. Goldstein, N., Zilberfarb, B.-Z. (2018). Inflation Expectations in a Highly Volatile Environment: Evidence from a Firms' Survey.

ОСОБИСТИЙ БРЕНД ЗАСНОВНИКА БІЗНЕСУ

Проблема створення і просування власного бренду (“self-branding” або “personal branding campaign”) стає все більш актуальною у XXI столітті. У наш час турбуватися про особистий бренд повинні усі підприємці без винятку, оскільки це певний нематеріальний актив, який може приносити реальні прибутки власнику бізнесу. На противагу системі “Business-to-business” та “Business-to-consumer” у сучасному світі поширюється тренд “Human-to-human”. І цьому тренду притаманна цікава особливість: люди погоджуються придбати певний продукт не через його властивості, а в першу чергу через його виробника. У будь-якому випадку, власник повинен асоціюватися зі своїм бізнесом, якщо він орієнтований на довгострокову взаємодію із клієнтами. У першу чергу, така вимога стосується амбітних стартаперів та власників малого бізнесу. Також брендом користуються “мікроінфлюенсери”, які впливають на деяку групу осіб у своєму середовищі, наприклад, блогери.

“Бренд” – це те, що про когось говорять, коли цієї людини немає в кімнаті. Узагалі, слово “бренд” походить з давньоскандинавської та означає “клеймо”. У звичайному розумінні – це назва компанії, її керівні принципи, ідея та історія. Раніше таке явище як персональний бренд було властиве всім творчим людям: художникам, музикантам, акторам, письменникам, - які успішно продавали свої витвори чи надавали свої відмітні послуги. Також можна навести ще один яскравий приклад – модні будинки. Їх цінність полягала в їх назві, тобто імені засновника дому. Зараз парадигма особистого бренду змінилася, а основним інструментом, що приводить його в рух, є соціальні мережі. Сторінки у соціальних мережах застосовують як надійний метод перевірки рекрутери, роботодавці, партнери або конкуренти, які

* Студентка 2 курсу спеціальності «Міжнародний бізнес»
Інститут міжнародних відносин
Науковий керівник Крикун В.А. к.е.н., доцент

шукатимуть компромат в Інтернеті.

Донедавна вважалося, що бізнес був чимось окремим від самого підприємця, проте сьогодні ми говоримо про симбіоз – “бізнес + особистість”. Саме тому інструмент особистого брендингу є невід’ємним елементом процвітання бізнесу. На нашу думку, він може включати такі показники, як лояльність, впізнаваність, репутація, охоплення аудиторії та, врешті-решт, прибуток. У таблиці нижче (Таблиця 1) запропоновані декілька прикладів успішного застосування бренду засновника компанії.

Таблиця 1

Порівняння ефективності застосування особистого бренду для деяких власників бізнесу

№	Назва компанії	Ім’я засновника	Платформа (нікнейм)	Фактори, що складають нематеріальний капітал особистого бренду			
				Кількість підписників (млн осіб)	Загучення (ER day), %	Ціна рекламного посту (дол.)	Загальна оцінка
1	“Kylie Cosmetics”	Кайлі Дженнер	Instagram (@kyliejenner)	166	4,78	1,26 млн	A++
2	“SpaceX”, “Tesla”	Ілон Маск	Twitter (@elonmusk)	32,4	0,62	н.в.	A+
3	“Global Spirits”, “Big Money”	Євген Черняк	YouTube (Big Money)	0,5	0,24	від 250	B

Джерело: складено автором на основі [Social Blade, Popsters]

Брендинг особистості включає різні методи та етапи його розробки. Спочатку необхідно проаналізувати усі свої “плюси” та “мінуси”, сильні й слабкі сторони конкурентів, зовнішні загрози та можливості. Далі застосовуються традиційні методи: визначення цільової аудиторії, створення сторінки або сайту для бізнесу, винайдення власного слогану, логотипу чи хештегу тощо. Потрібно слідкувати за своїм хештегом та постійно бути в курсі того, що кажуть про даний бренд в Інтернеті. Найбільш суттєвим і визначним у побудові особистого бренду для просування бізнесу є створення стійкої мережі зв’язків із тими людьми, які займаються суміжною діяльністю або

перебувають на тому ж етапі розвитку бренда. Рекомендовано стати постійним членом різноманітних асоціацій, клубів, організацій за інтересами. Важливо бути невід'ємною частиною суспільних івентів, брати активну участь у світському та культурному житті, розширювати коло знайомих, проводити публічні виступи, вебінари, професійні зустрічі, періодично з'являтися в ролі експерта чи запрошеного гостя в різноманітних телевізійних шоу, інтерв'ю тощо.

Що ж стосується переваг особистого бренду, то вони є очевидними. У першу чергу, це широка впізнаваність. Особистий бренд повинен ґрунтуватися на певній легенді чи розповіді про виникнення початкової ідеї. У такий спосіб підприємець веде особливе “реаліті-шоу” для своїх підписників і, як наслідок, будує зрозумілий та привабливий образ для цільової аудиторії. По-друге, це довіра та висока оцінка. Підприємець забезпечить собі деяку “подушку безпеки”, тому що в розумінні людей назавжди залишиться позитивна картинка, яка буде його яскраво характеризувати. По-третє, це репутація та імідж, що приваблює нових покупців чи користувачів. Окрім того, це потужна лояльність. Клієнти будуть знаходити власника бізнесу самостійно, а також рекомендувати його продукт іншим, навіть якщо раніше вони жодного разу ним не користувалися. Беззаперечними перевагами є полегшене залучення інвесторів, швидке розширення партнерських зв'язків, підписання вигідних рекламних контрактів тощо. Особливо мікроінфлюенсери успішно користуються технологією нативної реклами, що опосередковано пропонує продукт, унаслідок чого користувачі не відчують на собі методи агресивного маркетингу.

Серед недоліків можна виділити великий проміжок часу між початком справи та першими видимими результатами, висока публічність (більші ризики, більше конкурентів), а також чорний піар, який може легко і блискавично знищити репутацію бренду.

В процесі розробки бренду особистості від підприємця вимагається повна відданість своїй ідеї і палка віра у власну справу. Повинна існувати

гармонія між внутрішнім та зовнішнім середовищем. І коли ми розглядаємо “внутрішнє середовище” – це не є середовище бізнесу, а саме внутрішній світ людини – те, що формує її як особистість. Уміння будувати й розвивати особистий бренд надає все більші переваги підприємцю в сучасному інформатизованому суспільстві.

Список використаних джерел

Електронні ресурси

Пташка О. Я – бренд: чи потрібно власнику бізнесу розвивати особистий бренд і як це зробити?» – 05.09.2019. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://business.ua/strategies/7271-ya-brend>

Стрембіцький А. Просувати бренд, використовуючи силу своєї особистості. – 07.02.2019. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://leosvit.com/art/prosuvaty-brend-vykorystovuyuchy-sylu-svoyeyi-osobystosti>

Фартович Д. Що таке особистий бренд: способи його створення і просування, переваги і недоліки + приклади. – 12.03.2019. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://fintramplin.com/shcho-take-osobystyj-brend/>

Статті з журналів та періодичних збірників

Журнал «НВ». Омельченко К. Для чого будувати особистий бренд: чотири причини». – 12.07.2018. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/style/blogs/dlja-choho-buduvati-osobistij-brend-chotiri-prichini-2481896.html>

Журнал «Сьогодні». Карась О., Карпюк Є., Передерій Г. Бренд імені самого себе: як почати заробляти на власному імені. – 18.08.2019. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.segodnya.ua/ua/ukraine/brend-imeni-samogo-sebya-kak-nachat-zarabatyvat-na-sobstvennom-imeni-1312954.html>

Перспективи впровадження концепції сталого розвитку в міжнародній логістиці

На даному етапі застосування принципів сталого розвитку стало вагомим складовою корпоративної політики великої частки сучасних транснаціональних компаній.

Виходячи з матеріалів Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (1992 р.), сталий розвиток – це такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти свої власні потреби [1]. Сталий розвиток стосується численних галузей, у тому числі логістики.

Створення компанією індивідуального «екологічного» іміджу є кроком до формування клієнтської лояльності. За даними дослідження McKinsey понад 70 % споживачів готові переплатити за екологічний продукт до 5 % вартості товару (таких галузей, як автомобілебудування, будівництво, електроніка, виробництво меблів, пакування), якщо він має не гірші експлуатаційні характеристики, ніж неекологічний альтернативний товар [2].

Програма “зеленої логістики” (екологістики) ґрунтується на міжнародних принципах, проголошених на II Всесвітній конференції з питань навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро у 1992 р. [1]

Екологістика має 2 основні напрями:

1. Мінімізація шкідливого впливу логістичних процесів всередині підприємства на навколишнє середовище (оптимізація логістичних процесів: зменшення негативного впливу шумів, вібрацій, парникових газів, пилу, озоноруйнівних речовин; рециклінг відходів).

2. Зниження споживання частково відновлюваних та невідновлюваних енергоресурсів (збільшення використання альтернативних джерел енергії в

* Студентка 2 курсу відділення «Міжнародний бізнес»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник Підвисоцький Я.В., к.е.н., асистент кафедри міжнародного бізнесу

логістичних процесах; логістичне управління, екологічно орієнтоване на частково відновлювані та невідновлювані ресурси).

Прямий вплив логістичної діяльності на навколишнє середовище проявляється у:

- виборі правильного виду транспорту;
- наданні переваги постачальникам, з якими можна встановити порівняно короткі маршрути доставки;
- використанні вантажних автомобілів, що продукують меншу кількість викидів, а також контейнерів багаторазового користування (зворотних контейнерів) ;
- пакуванні, яке підлягає вторинній переробці, або такого, що має властивість біологічного розкладання;
- відмові від проміжного складування та перевалок вантажів, що передбачає скорочення втрат матеріальних ресурсів при їх доставці від постачальників, що так само знижує антропогенне навантаження на ґрунти.

Непрямий вплив логістичної діяльності на навколишнє середовище пов'язаний із:

- оцінкою екологічних підходів підрядників;
- використанням безвідходних технологій;
- дотриманням політики “нуль дефектів ”,
- використанням малотоксичних матеріалів та товарів, а також комплектуючих з високим вмістом повторно перероблених матеріалів,
- зменшенням товарно-матеріальних запасів за допомогою вдосконалення системи планування і нормування витрат [3].

У міжнародній логістиці впровадження концепції сталого розвитку торкається переважно транспортування. Це, для прикладу, перехід на електромобілі, застосування екологічно чистіших видів палива, заборона використання автомобілів на двигунах внутрішнього згорання як план в деяких країнах на найближчі 3-5 років. Крім цього, відбувається стимулювання таких змін як: скасування оплати за користування деякими платними дорогами, митні та

податкові пільги на електротранспорт. В Україні перехід на електротранспорт супроводжується скасуванням акцизу при ввезенні електромобілів і ПДВ принаймні до 2022 р.

Також важливою є точкова логістична інфраструктура, першочергово це стосується енергоспоживчих вузлів. Разом з тим деякі компанії беруть до уваги архітектурні рішення, що сприятимуть підвищенню екологічності і зменшенню витрат енергії (наприклад, врахування особливостей ландшафту, раціоналізація використання води) [4]. На інноваційному складі Alibaba використання людської праці зведено до мінімуму, а всі роботи з переміщення товарів виконують роботи [5]. Зокрема, одним з успішних прикладів впровадження принципів екологістики є «Siemens AG Healthcare (Kemnath)». Цьому посприяв стратегічний аналіз внутрішньовиробничих логістичних процесів від надходження та зберігання виробів у логістичному центрі сервісного партнера «Hegele» до матеріального постачання та рециклінгу у виробничих підрозділах. В результаті були досягнуті такі ефекти:

- третина доходів спрямована на захист навколишнього середовища і клімату;
- лідер на ринку за кількістю офшорних вітрових електростанцій;
- зменшення рівня викидів CO₂ на 300 млн. т. (станом на 2011 р.);
- технологічний процес «Imetal Meros» – очищення вихідних газів, скорочення кількості пилу, важких металів, кислотних газів, діоксинів, оксидів азоту і летючих органічних сполук на 90%;
- енергозберігаючий двигун – заощадження до 40% потужності та зменшене використання ресурсів;
- мембранна технологія та біопроцеси оброблення стічних вод – економія 40% енергії;
- технологія «зеленого корабля» істотно скорочує викиди CO₂ на морі;
- енергоефективні лампочки «Osram» характеризуються довготривалою роботою, економією енергії, зменшенням викидів CO₂ на 1 млн. т. при їхньому

виробництві;

– проєкти енергоефективних будівель скорочують викиди CO₂ приблизно на 1,2 млн. т;

– очікуваний виробіток власних відновлюваних джерел енергії до 2030 року становитиме 5583 млрд. кВт-год порівняно з 581 млрд. кВт-год.

Отже, в цілому практика застосування екологічно спрямованих логістичних рішень є новим трендом у міжнародному бізнесі. Глобальна тенденція екологізації підтримується більшістю країн світу та, відповідно, застосовується суб'єктами підприємницької діяльності. Такі передумови призводять до вивчення досвіду впровадження подібних рішень у бізнес-діяльності та розробка нових стратегій розвитку компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Що таке сталий розвиток? [Електронний ресурс] . — Режим доступу до ресурсу: <http://www.un.org.ua/en/45-temp/1484-2012-06-11-14-41-36>

2. Miremadi M. How much will consumers pay to go green? [Електронний ресурс] / M. Miremadi, C. Musso, U. Weihe // McKinsey Quarterly. — 2012. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.mckinsey.com/business-functions/sustainability/our-insights/how-muchwill-consumers-pay-to-go-green>.

3. Logistics and Its Environmental Impacts [Електронний ресурс] / H.Vidová, D. Babčanová, K. Witkowski, S. Saniuk // 7th International Scientific Conference «Business and Management 2012» May 10-11, 2012, Vilnius, Lithuania. — 2012. — Режим доступу до ресурсу:

https://www.researchgate.net/publication/268603205_Logistics_and_Its_Environmental_Impacts.

4. Abrams Kaplan D. 7 elements of the sustainable warehouse — and why shippers are moving in [Електронний ресурс] / Deborah Abrams Kaplan // supplychaindive.com. — 2019. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.supplychaindive.com/news/buildingsustainable-warehouse-shippers-cost-benefits/549625/>.

5. Inside Alibaba's smart warehouse staffed by robots [Електронний ресурс]

// Business Insider. — 2017. — Режим доступа до ресурсу:

<https://www.businessinsider.com/inside-alibaba-smart-warehouse-robots-70-percent-work-technology-logistics-2017-9>.

МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ ТА КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

*Бортовська Н. О.**

ОНЛАЙН БЕЗПЕКА КОРИСТУВАЧІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ЗАХИСТ ОСОБИСТИХ ДАНИХ

Інформаційна безпека визначається як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави, що виключає можливість заподіяння їм шкоди через неповноту, невчасність і недостовірність інформації, через негативні наслідки функціонування інформаційних технологій або внаслідок поширення законодавчо забороненої чи обмеженої для поширення інформації [1]. Як окрему складову інформаційної безпеки можна виділити онлайн безпеку, що стосується користування мережею Інтернет. Онлайн безпека трактується як знання, що допомагають користувачу забезпечити максимальну безпеку особистої інформації та майна від ризиків, пов'язаних із використанням Інтернету, та сприяють його самозахисту від злочинної діяльності в мережі загалом [2]. Безпека особистих даних передбачає регулювання збору та використання особистих даних користувача сервісами, яким користувач залишає свої дані.

Захист особистих даних громадян ЄС визначається Загальним регламентом про захист даних (GDPR), який набрав чинності 25 травня 2018 року [3]. GDPR регулює передачу персональної інформації від користувача до компанії, а також гарантує їх безпечно зберігання та використання. Регламент застосовується до компаній та організацій, що розташовані на території ЄС, і за межами Союзу, але пропонують товари чи послуги на території ЄС. Відповідно до положень GDPR, компанії повинні чітко та зрозуміло пояснити, чому вони збирають персональні дані та чи будуть вони використовуватися для створення профілів, що відображають поведінку та звички людей.

* Студентка 2 курсу магістратури спеціальності «міжнародні комунікації» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Науковий керівник доц. Фролова О. М.

Компанії зобов'язуються отримати згоду користувача на передачу, обробку та використання особистих даних. Користувач має надати поінформовану згоду.

Коли користувач реєструється на певній онлайн-платформі, чи встановлює додаток на смартфон, чи заходить на певний сайт, йому пропонується ознайомитись з політикою конфіденційності, тобто як буде використовуватися надана ним особиста інформація. Якщо не поставити позначку «погоджуюсь», то у кращому випадку, можна отримати доступ лише до частини послуг, або ж взагалі не мати можливості користуватися сервісом. Тому, в більшості випадків користувачі погоджуються, навіть не читаючи положень. Проблема також полягає в тому, що тексти політики конфіденційності досить великі та важкі для розуміння. Нещодавно журналісти The New York Times проаналізували та порівняли політики приватності 150 популярних сайтів і додатків. Наприклад, аби прочитати користувацьку згоду Facebook, необхідно 18 хвилин, а на читання політики Airbnb потрібно витратити півгодини, при цьому за складністю розуміння цей документ відповідає рівню професійних текстів.

Нечіткі формулювання на кшталт "adequate performance" і "legitimate interest" можуть мати широке трактування, що дає компанії простір для маневру, якщо доведеться захищатися в суді [4]. В будь-якому разі, користувач не завжди може зрозуміти, що відбувається з його даними. Значна частина економіки даних заснована на згоді зі складними документами, які більшість людей навіть не можуть зрозуміти.

Користувачі можуть надіслати запит на доступ до своїх персональних даних, якими володіє компанія, і безкоштовно отримати копію цих даних у доступному форматі. Запит повинні обробити протягом 1 місяця і надати інформацію про те, як ці дані були використані чи використовуються. Але виявилось, що можна надіслати таку заявку від імені іншої людини - і якщо сервіс не приділяє достатньо уваги перевірці ідентичності заявника, отримати його персональні дані.

Такий експеримент провів дослідник кібербезпеки з Великобританії Джеймс Павур [5]. Він відправив у 75 компаній запити від імені своєї дівчини, використовуючи публічно доступні дані. Деякі компанії зажадали більше даних для задоволення запиту, а деяким вистачило і цього – вони задоволили шахрайський запит. Озброївшись новими даними, Джеймс відправив заявки від імені своєї дівчини ще в 75 компаній. З новими даними він зумів отримати номер страхування своєї дівчини, паролі, попередні адреси, університетські оцінки і номери кредитних карт. Деякі компанії не вийшло обдурити – вони вимагали відправити лист з оригінальної електронної пошти користувача, до якої у дослідника не було доступу. Інші компанії запитували для перевірки особистості документи, які було легко підробити - наприклад, копію паспорта. Тому, якщо компанії, які зберігають дані користувачів, не забезпечать механізми перевірки особистості, GDPR може бути використаний для соціального хакінгу і різного цифрового шахрайства.

Зважаючи на глобальну сферу застосування, GDPR прагне інституціоналізувати та глобалізувати уявлення про конфіденційність та захист даних, що засновується навколо захисту основних прав та свобод власників даних в процесі збору та використання їх персональних даних у комерційних цілях [6]. В певному сенсі, ЄС намагається нав'язати своє бачення захисту даних усьому світові, змушуючи міжнародні компанії на території Союзу діяти відповідно до положень GDPR. До поки на глобальному рівні не буде вироблено загального універсального підходу до вирішення цього питання, ЄС не зможе гарантувати стовідсоткову безпеку даних для своїх громадян.

Джерела

1. Золотар О. Інформаційна Безпека Людини: Теорія І Практика / Ольга Золотар. – Київ: Видавничий дім "АртЕк", 2018. – 446 с. – (ISBN 978-617-7264-79-7). [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://ippi.org.ua/sites/default/files/informaciyna_bezpeka_lyudini_print.pdf

2. Internet safety. [Електронний ресурс]. 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://en.wikipedia.org/wiki/Internet_safety
3. Data protection and online privacy [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/internet-telecoms/data-protection-online-privacy/index_en.htm
4. Litman-Navarro, K. We Read 150 Privacy Policies. They Were an Incomprehensible Disaster. The New York Times. [Електронний ресурс]. – 2019. Режим доступу до ресурсу: <https://www.nytimes.com/interactive/2019/06/12/opinion/facebook-google-privacy-policies.html>
5. Franceschi-Bicchierai, L. Researchers Show How Europe's Data Protection Laws Can Dox People. Vice. Електронний ресурс]. – 2019. Режим доступу до ресурсу: https://www.vice.com/en_us/article/xwe8wz/researchers-show-how-europes-data-protection-laws-can-dox-people
6. Dähn M. Privacy and Cyber Security on the Books and on the Ground: An Introduction [Електронний ресурс] / M. Dähn, I. Pernice, J. Pohle // Alexander Von Humboldt Institute For Internet And Society. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.hiig.de/wp-content/uploads/2018/09/Pernice-Pohle-eds.-2018-Privacy-and-Cyber-Security-on-the-Books-and-on-the-Ground.pdf>.

*Голумбійовська А. М. **

Концепція електронного муніципального врядування на прикладі європейських держав

Урбаністичний розвиток спричинив зміну парадигми 21-ого сторіччя, тому створення нової концепції міста стало основним завданням для сучасного суспільства. Науковці США оцінили, що між 2015 та 2050 роками населення світу зросте на 32%, з 7,2 до 9,7 мільярдів відповідно. У той час як міське

* Студентка II курсу Міжнародних комунікацій
Інституту міжнародних відносин
Андреева Ольга Миколаївна, д-р політ наук, професор

населення зросте на 63%, з 3,9 до 6,3 мільярдів. [1] Такий стрибок спричиняє потребу в діджиталізації багатьох сфер суспільства, зокрема тих, що вимагають скупчення людей та роботу з паперами. Реакцією суспільства на такі формації стало утворення концепції електронного міського самоврядування Smart City, що наразі активно розвивається в країнах Європи та світу.

Сьогодні термін Smart City набув ширшого значення, і тому його використовують не лише для позначення концепції, а й самих міст, де поєднано сучасне з майбутнім, де технології інтегровані в усі сфери людської діяльності і на найвищому рівні знаходиться комунікація між жителями та владою. Розробки, що належать концепції SmartCity можуть використовуватись у різних секторах місцевого управління: транспорті, так званому “електронному уряді”, енергетиці, охороні здоров’я, будівництві, суспільному житті.

Спеціалісти у сфері архітектури Mark Deakin та Husam Al Waer у книзі «From Intelligent to Smart Cities» виділили такі ознаки технології, яку можна віднести до системи Розумного міста:

- *це має бути прикладна електронна або цифрова технологія, яка працює на міську громаду або місто;*
- *розробка може використовувати інформаційно-цифрові технології для трансформації житлових та робочих умов у регіоні;*
- *технологія може бути інтегрованою для покращення роботи місцевої влади;*

Громада та міські спеціалісти можуть використовувати ці технології за територіальною ознакою для здобуття нових знань та початку інноваційного руху [2].

Варто зазначити, що розвиток Розумних міст є обов’язковою складовою стратегічного плану Європи на 2020 рік. Europe 2020 – це стратегія розумного, сталого та всеохоплюючого зростання ЄС, сформована на початку 2010 року. Europe 2020 встановлює три основні чинники зміцнення економіки:

- Розумне зростання: розвиток економіки, заснований на знаннях та інноваціях.
- Стійке зростання: створення економіки, заснованої на доцільному використанні ресурсів та екології з високим рівнем конкуренції.
- Всеохоплююче зростання: сприяння підвищенню рівня зайнятості населення, досягнення соціального та територіального згоди. [3]

Важливо відмітити, що на позначення цієї концепції використовуються також такі назви: «Sustainable city», «Digital city», «Green city», «Liveable city», «Eco-city». Ці назви вживалися ще з 90-их років на означення майбутніх міст з розвинутою інфраструктурою. Зараз термін «Eco-city» активно змагається з концепцією «Smart-city» за право на існування і посідає важливе місце серед міст Південної Азії та Австралії, тоді як останній термін більш поширений у Європі та Північній Америці.

Важливого значення також набуває такий термін, як «smart grid» або «розумна мережа». Її принципова відмінність від Розумного міста полягає в тому, що мережа створена для функціонування складових Smart city. Вона адаптує систему та надає їй можливість розвиватися. Науковці виокремлюють наступні напрямки розвитку «smart grid»:

1. Просування ресурсів відновлюваної енергії.
2. Розумне вимірювання (віддалене зчитування даних та двонаправлена комунікація, введення динамічних тарифів).
3. Ефективне громадське освітлення (використання LED-ламп та функції автоматичного вимкнення\ввімкнення за допомогою датчиків).
4. Інтеграція електричних засобів пересування (зниження рівню забруднення за допомогою електричних моторів).
5. Активне залучення споживачів до всіх процесів виробництва. [4]

У 2020 році переможцем за рівнем цифрової трансформації стало місто Таллінн, Естонія. [5] Місто є чудовим прикладом поєднання модерних засобів видбуку енергії з електронним врядуванням та відсутністю бюрократії. Цікавим є проєкт квартирного будівництва, що повинен повністю замінити

блочні квартири радянського типу («хрущовки») у Таллінні на лофти з обігрівальною системою, що працює завдяки 100%-відновлюваній енергії.

Отже, розвиток Розумних міст напряду залежить від мережі, що забезпечує їхнє функціонування – «smart grid». На прикладі міст Європи спостерігаємо, що використання відновлюваної енергії та залучення громадян є необхідними складовими для електронного врядування та розвитку концепції «міста в смартфоні».

Список використаних джерел

1. <https://www.un.org/en/development/desa/publications/world-population-prospects-2015-revision.html>
2. <https://hmarochos.kiev.ua/2015/07/22/shho-take-smart-city-v-sviti-ta-v-kiyevi/>
3. Europe 2020: Europe's growth strategy [Електронний ресурс] // European Commission. – 2012. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/europe_2020_explained.pdf
4. M. Eremia, L. Toma, A. Manoloiu, M. Sanduleac, Advanced power systems using power electronic: from smart grids to smart city, Tutorial within the 13th Edition of WEC Central & Eastern Europe Energy Forum - FOREN 2016, World Energy Council, Costinesti, Romania, 12-16 June 2016.
5. <https://en.unesco.org/events/unesco-netexplo-forum-2020>

*Гуріна В.О.**

ГОСТРА СИЛА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОШИРЕННЯ ВПЛИВУ КНР

У грудні 2017 року Національний фонд демократії оприлюднив доповідь, де вперше вжив новий для теорії міжнародних відносин термін – «гостра сила». Відповідно до змісту цієї доповіді, такий тип сили характерний для Китайської Народної Республіки та Російської Федерації, адже їхні методи авторитарного впливу «хоча і не є «жорсткими» у відкрито примусовому

* Студентка, 4 курс, спеціальність «Міжнародні комунікації»

Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка

Науковий керівник – проф. Рижков М. М., д-р політ. наук, завідувач кафедри міжнародної інформації

значенні, але і не є «м'якими» також» [1]. Якщо «м'яка сила» використовує привабливість культури та цінностей держави задля поширення її могутності, то до «гострої» авторитарні режими вдаються, аби маніпулювати суспільною думкою закордоном і контролювати її всередині держави.

Питання необхідності закріплення «м'якої сили» у якості елемента міжнародної політики КНР було підняте після затвердження Ху Цзіньтао на посту партійного лідера у 2002 р. У жовтні 2011 р. на шостому пленумі ЦК КПК він представляє концепцію, яку називає стратегією «могутності культурної держави». Тобто Китай обирає модель «м'якої сили», що орієнтується на культуру, на протигагу ціннісній орієнтації США [2]. Ху Цзіньтао вважав таку стратегію шляхом до укріплення культурної оболонки задля захисту від західних посягань ззовні на важливі сфери ідеології та культури всередині держави [3].

Після проголошення Ху Цзіньтао концепції «м'якої сили» як провідної у зовнішній політиці Китаю пройшло вже дев'ять років, і за цей час держава витратила десятки мільярдів доларів задля нарощування впливу «м'якими» засобами та формування суспільної думки і переконань по всьому світу відповідно до своїх. Однак у багатьох демократичних країнах методи КНР наштовхнулися на супротив. Окремо варто підкреслити те, як Китай використовує свої засоби масової інформації, насамперед, інформаційну агенцію «Сінхуа». Завдяки ним уряд маніпулює думкою людей закордоном та розказує ту «історію», яка вигідна саме КНР, не висвітлюючи такі проблеми в державі, як цензура, економічна нерівність, порушення прав людини.

Необхідно зауважити, що однією з характерних особливостей цієї «гострої сили» Китаю, яка відрізняє його від інших держав, є направленість у два напрямки: як у зовнішньому, так і внутрішньому. Саме цим і пояснюється активна пропаганда та цензура всередині держави.

З 2003 р. діє система інтернет-фільтрації «Золотий щит». Вона не тільки автоматично блокує конкретні сайти з переліку заборонених, який до того ж постійно оновлюється, але й проводить перевірку кожної відкритої веб-

сторінки на наявність ключових слів китайською та англійською. Наприклад, до ключових слів та словосполучень відносяться «незалежність Тибету», «диктатура», «демократія», «права людини», «контрреволюція» тощо. За даними інтернет-ресурсу *Reuters*, до вже заблокованих соціальних мереж як *Facebook*, *Twitter* та *Instagram*, пошукової системи *Google* з усіма сервісами та *YouTube* приєднався у 2019 році веб-сайт *Wikipedia* [4].

Крім як «Золотим щитом», контент перевіряється і фільтрується також вручну цензорами, яких ще називають «інтернет-поліцією». Завдяки ним декілька років тому під цензуру потрапили зображення мультиплікаційного героя Вінні-Пуха, коли китайські блогери навчилися обходити заборону і використовували образ цього казкового персонажа як уособлення керівника КНР Сі Цзіньпіна [5].

Уряд періодично наголошує на тому, що усі держави контролюють Інтернет, а встановлені правила та цензура – це лише гарантія захисту національної безпеки та рівноваги у суспільстві. Кожного дня китайські газети випускають цілі серії статей про те, який вплив мав візит лідера Піднебесної, де він запропонував впровадити певні зміни. Його вислови друкують на величезних банерах, зі світлин організують фотовиставки, а печеру, де Сі жив деякий час у селищі Лянцзяхе, кожного дня відвідують сотні китайців. З цього всього випливає, що цензура у Китаї є дієвим інструментом впливу держави на суспільство, бо більшість дійсно сліпо довіряє партії та її верхівці, а ті, хто намагаються протистояти системі хоча б через мережу Інтернет, потрапляють під блокування, заборони чи навіть стають жертвами репресій.

Наочним прикладом застосування Китаєм «гострої сили» серед нещодавніх подій є реакція уряду на виступи у Гонконгу влітку 2019 року. Варто зазначити, що ця хвиля протестів була вже другою після 2014 р. і виявилася найбільш масштабною з 1997, коли Гонконг, колишню британську колонію, було передано КНР. Масові протести громадян спричинив розгляд поправок до закону про екстрадицію правопорушників за запитом Пекіна до материкового Китаю. Аби придушити виступи на цій території уряд вдався до

використання соціальних мереж. Як заявили представники компаній *Facebook* та *Twitter*, з сотень акаунтів китайського походження відбувалися скоординовані дії з поширення повідомлень та фото, які зображували протестувальників як жорстоких екстремістів, навіть порівнювали їх з ІДІЛ. У *Twitter* повідомили, що заблокували 936 таких акаунтів, у *Facebook*, крім акаунтів, довелося заблокувати ще й деякі групи [6]. Очевидно, що кампанія була розрахована сама на жителів Гонконгу та більш широку західну аудиторію, адже, по-перше, у Гонконзі, на відміну від материкової частини Китаю, ці соціальні мережі не заблоковані. По-друге, інформація поширювалася англійською мовою, а не китайською.

Підсумовуючи усі вищенаведене, можна сказати, що «м'яка сила» Китаю насправді не є такою через методи, якими держава здійснює свій вплив як у зовнішній, так і внутрішній політиці. Натомість варто застосовувати термін «гостра сила», який найкраще характеризує істинні мотиви КНР та підкреслює, що на перший погляд дружня країна, яка просуває багатство власної культури та традицій, насправді встановлює тотальний контроль над потоками інформації як з Китаю до інших держав, так і на своїй території.

Список використаних джерел

1. Natinal Endowment for Democracy. «Sharp Power»: Rising Authoritarian Influence [Електронний ресурс] // International forum for democratic studies – 2017. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.ned.org/sharp-power-rising-authoritarian-influence-forum-report/>

2. Цзайци Лю. «М'яка сила» у стратегії розвитку Китаю / Цзайци Лю // ПОЛІС: Політ. дослідж. – 2009. - №4. – с. 149-155

3. Ломанов О. В. «М'яка сила» і пошук шляхів виходу китайської культури у зовнішній світ / О. В. Ломанов // Китайська цивілізація у світі, що глобалізується. – М.: ІМЕМО РАН – 2014. – с. 188-195

4. Online encyclopedia Wikipedia blocked in China ahead of Tiananmen anniversary [Електронний ресурс] // Reuters – 2019. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.reuters.com/article/us-china-internet/china-closes-more-than-13000-websites-in-past-three-years-idUSKBN1EI05M?il=0>

5. Stephen McDonnell. Why China censors banned Winnie the Pooh [Електронний ресурс] / Stephen McDonnell // BBC – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.bbc.com/news/blogs-china-blog-40627855>

6. Kate Conger. Facebook and Twitter Say China Is Spreading Disinformation in Hong Kong [Електронний ресурс] / Kate Conger // The New York Times – 2019. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.nytimes.com/2019/08/19/technology/hong-kong-protests-china-disinformation-facebook-twitter.html>

*Костіна А.В.**

Захист персональних даних в умовах кризи, спричиненої пандемією COVID-19 (на прикладі Південної Кореї)

Незважаючи на те, що Південна Корея була однією з перших країн, у якій були зафіксовані випадки зараження коронавірусом після Китаю (перший офіційно зареєстрований випадок датується 20 січня 2020 [1]), країна змогла ефективно зупинити поширення вірусу не тільки за допомогою масового тестування (12 000 на день в середньому, і наразі 589 520 протестовано [3]), але й за допомогою відслідковування усіх хворих шляхом збирання GPS-даних зі смартфонів, історій кредитних карток та камер спостереження, яких по всій Кореї нараховується більше мільйона [2].

Звісно, ефективні дії можна пояснити позитивним досвідом протидії минулим епідеміям SARS і MERS, зокрема: забезпечення швидкої діагностики (тести були розроблені та схвалені в рекордні строки – всього за два тижні) та

* Студентка 4 курсу спеціальності Міжнародні комунікації
Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Нвуковий керівник – канд. політ. наук, доц. Кучмії О.П.

ізоляції всіх інфікованих (без впровадження загальнонаціонального карантину, що завдає суттєвого удару по економіці). Згідно з офіційними даними, станом на 24 квітня 2020 у Південній Кореї всього 10 708 заражених (8501 вилікувалися, 201 померли), що ставить її на 30 місце у світі по числу інфікованих (для порівняння - на першому місці США із 890 тис (!) хворих та кількістю летальних випадків, що майже в 5 разів перевищує кількість усіх заражених у Кореї) [1].

Генеральний директор Міжнародного інституту вакцини Кім Джеромі зазначає, що пандемію в країні стримали “рішуче та прозоре керівництво, що базується а даних, а не на емоціях”. Водночас, президент Корейської асоціації лабораторної медицини Квон Ге Чоль зізнається, що оприлюднення персональних даних - це “меч, загострений з обох кінців” [4]. Проблема полягає у запровадженні в Південній Кореї особливого підходу до захисту персональних даних під час пандемії та необхідності жертвувати приватністю заради безпеки всієї нації.

Наприклад, система, яка передає персональні дані Корейським центрам з контролю та профілактики захворювань, а потім через додаток Corona 100m (пізніше його оновили до версії “Плюс”, що також показує наявність в аптеках наданих державою масок), запущений 11 лютого, в режимі реального часу повідомляє жителям країни, якщо заражена людина відвідувала місця в радіусі 100 метрів від їхнього теперішнього місцезнаходження, щоб попередити про “потенційно небезпечні місця”, отримала багато критики. Головне звинувачення полягало в тому, що додаток, хоча й не розголошує імен та прізвищ інфікованих, надає чимало даних, по яких допитливі сусіди, знайомі чи Інтернет-користувачі можуть ідентифікувати людину. Так, типовий текст повідомлення виглядає так: “Чоловік 40 років отримав позитивний результат тесту. Натисніть на посилання, щоб побачити місця, які він відвідував перед госпіталізацією”. І це дає простір для звинувачень та онлайн-нападок, коли заражені стикаються з осудом через оприлюднення їхніх маршрутів або місць перебування [5]. Ще один додаток Here and Now дозволяє розрахувати ризик

зараження, якщо йти чи їхати обраним користувачем маршрутом, з урахуванням того, чи ходили цим же маршрутом підтвержені пацієнти. Більше того, якщо користувач зберігає свої маршрути, то отримає сповіщення, якщо людина, що перебувала в одному з них місць, заразилася на COVID-19, і в такому випадку додаток порадить, де і коли можна пройти тестування.

Не менш цікавим прикладом є додаток Self-Quarantine Safety Protection для самодіагностики й контролю симптомів прибулих мандрівників та надання їм, за необхідності, швидкої медичної консультації. З 12 лютого 2020 він був обов'язковим для завантаження (по URL чи QR-коду, доступним в аеропортах чи на спеціальних інформаційних картках) для прибулих з Китаю, а з 1 квітня – для всіх прибулих з-за кордону. Користувач надає паспортні дані, адресу та контактні дані (їх додатково перевіряють на відповідність з імміграційними даними), інформацію про наявність симптомів (висока температура, кашель, біль у горлі, утруднення дихання – всі, хто має симптоми принаймні два дні, має тестуватися), які потім передаються до відповідної клініки за регіональним розподілом, та надає дозвіл на відстеження по GPS. При цьому мандрівники, які не завантажують додаток або не надають щоденно дані про свій стан, відслідковуються системою, що володіє імміграційними та візовими даними від уряду, а також даними про пасажирів від авіакомпаній. У перші два дні вони отримують повідомлення з попередженням, на третій день їм зателефонують та проінструктують щодо додатку, а на четвертий день, у разі відмови ним користуватися, повідомлять поліцію для подальших заходів.

Збір даних уможлиблюється поправками до Акту про контроль та профілактику інфекційних захворювань від 2015 року: «Якщо це необхідно для запобігання й блокування поширення інфекційних захворювань, міністр охорони здоров'я та добробуту чи директор Корейських центрів з контролю та профілактики захворювань можуть вимагати від громадських установ, медичних установ, аптек, корпорацій, організацій та фізичних осіб надавати інформацію (ім'я, номер реєстрації, історії операцій з кредитних карток,

імміграційного контролю та медичного лікування) про пацієнтів, хворих на інфекційні захворювання, та імовірно заражених» [6].

Незважаючи на те, що Південна Корея збирає та оприлюднює велику кількість персональних даних (вік, стать, історію подорожей, домашню і робочу адреси, національність, місце лікування, відвідувані місця, люди, з якими контактували, та спосіб підтвердження випадку), у той час як Велика Британія, наприклад, оприлюднює тільки історію подорожей та місце лікування [7], такі заходи, на думку автора, є ефективними та необхідними. Так, це, зокрема, дозволило стримати вірус без закриття міст та аеропортів, а додаткові заходи направлені не на все населення (як, наприклад, останнє рішення уряду зобов'язати всіх порушників карантину носити браслети, що відслідковують стан здоров'я та місце перебування [8]), а на окремих порушників самоізоляції.

Список використаних джерел

1. COVID-19 Coronavirus Pandemic [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.worldometers.info/coronavirus/>.
2. Top 10 Countries and Cities by Number of CCTV Cameras [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.aithority.com/news/top-10-countries-and-cities-by-number-of-cctv-cameras/>.
3. Number of coronavirus (COVID-19) confirmed, recovered, and test cases in South Korea as of April 24, 2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.statista.com/statistics/1095848/south-korea-confirmed-and-suspected-coronavirus-cases/>.
4. How South Korea Scaled Coronavirus Testing While the U.S. Fell Dangerously Behind [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.propublica.org/article/how-south-korea-scaled-coronavirus-testing-while-the-us-fell-dangerously-behind>.
5. 'More scary than coronavirus': South Korea's health alerts expose private lives [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.theguardian.com/world/2020/mar/06/more-scary-than-coronavirus-south-koreas-health-alerts-expose-private-lives>.

6. How Korea responded to a pandemic using ICT. Flattening the curve on COVID-19 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <file:///C:/Users/user/Downloads/★>

ICT활용%20코로나대응(Flattening%20the%20curve%20on%20COVID-19)(0423%20업데이트).pdf.

7. How Coronavirus Is Eroding Privacy [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.wsj.com/articles/coronavirus-paves-way-for-new-age-of-digital-surveillance-11586963028>.

8. South Korea to adopt wristbands for quarantine violators [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Coronavirus/South-Korea-to-adopt-wristbands-for-quarantine-violators2>.

*Майковська К.**

Казка як інструмент формування національної ідентичності

Питання національної ідентичності актуалізоване глобалізацією та спробами суспільств знайти більш ефективні способи підвищення рівня щастя громадян. Один із факторів, що впливають на щастя індивідів – відчуття приналежності до групи, – усталена асоціація «ми», яка дає людині відчуття «правильності» та безпеки, адже її погляди, звички, інтереси поділяють інші люди. Одна із форм такої приналежності – національна ідентичність.

Національна ідентичність – відчуття приналежності до певної спільноти, національної культури, усвідомлення індивідуального обов'язку перед цією культурою. Відповідно до комплексного дослідження національної ідентичності у перехідних суспільствах Європи та Африки, було виявлено, що

* Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні комунікації»
Інституту міжнародних відносин КНУ ім. Т. Шевченка
Науковий керівник: к.п.н., доц. Добржанська О.Л.

чим вищий рівень національної колективної ідентичності у суспільстві, тим вищий рівень щастя серед молодого населення країни. [1] Отже, рівень сформованості національної ідентичності дійсно впливає на стан суспільства і, як наслідок, стабільність, перспективи розвитку цього суспільства.

Казка як чинник формування ідентичності відіграє велику роль, адже казка впливає на людину у період первинною соціалізації. Як носій колективного фольклорного бачення дійсності казка допомагає суспільству передавати знання про закони дійсності, суспільства, моралі, причинно-наслідкові зв'язки наступному поколінню. Важливо, що казка впливає на дитину через емоції, адже первинна соціалізація є наслідком як когнітивної роботи, так і встановлення емоційних прив'язок та авторитетів – важливі інші передають дитині бачення світу, зокрема, через інструмент казки. [2]

Для цілей цього дослідження виділимо кілька особливостей казки як форми передачі інформації:

1. Наративність. Казка розповідає історію, показує порядок подій, зазвичай розгортає події чітко, лінійно, без відступів та повернень до минулого, щоб якнайбільш чітко передати бажане повідомлення дитині. Саме завдяки такій формі казка захоплює увагу: дитина хоче дізнатися, що буде далі. Казка стає формою несвідомого кодування, адже дитина, слідкуючи за історією, запам'ятовує усі інші деталі. Наративна форма також передбачає передачу логіки, причинно-наслідкових зв'язків, тобто, якщо Іван когось образив, із Іваном потім не хочуть спілкуватися. Саме так казка показує дитині наслідки дій у суспільстві, забезпечуючи цим повчальну та наглядну функцію.

2. Опосередкованість. Казки вигадувалися не лише для розваги, але і для повчання. Виконання цієї функції забезпечує те, що повчають не саму дитину, а події казки повчають героїв казки. Дитина не відчуває тиск на себе і може сама за допомогою логіки зрозуміти мораль.

3. Колоритність. Невід'ємна риса казки полягає у її етнічному колориті, використанні слів чи образів, характерних для конкретного етносу, народу. Саме закладення таких спільних для певних груп образів здійснює

важливу функцію формування колективної ідентичності. Якщо ми використовуємо однакові символи, ми автоматично відчуваємо спільність. Навіть казки, які наративно розповідають однакові сюжети, можуть мати зовсім відмінну форму. [3]

4. Культурна приналежність. Казка, на відміну від підручника з математики, може бути актуальна не для всіх суспільств. Різна «ментальність» так чи інакше проглядається крізь різність умовиводів у казках. До прикладу, японські казки рідко ділять світ на чорне і біле, тоді як слов'янські казки зазвичай мають таку дихотомію. Отже, казка несе у собі моральні і етичні особливості етносів, народів, культур.

Таким чином, казки виокремлюються як особливий метод впливу на формування ідентичності, завдяки одночасній ефективній передачі повчальної та світоглядної інформації та колориту. Проте важливість казки у формуванні сучасних національних ідентичностей меншає, адже більшу кількість дитячої літератури складають авторські тексти. Більше того, у випадку України це здебільшого перекладені тексти. Очевидним у цьому випадку висновком є потреба розвивати казку як форму дитячої літератури, поширювати перевидання українських казок, працювати над дослідженням фольклорних архівів, творчо переосмислювати казки як інструмент формування національної ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Radosveta Dimitrova, Pasquale Musso, Luzelle Naudé, Skerdi Zahaj, Iva Polackova Solcova, Delia Stefanel, Fitim Uka, Venzislav Jordanov, Evgeni Jordanov & Peter Tavel. National collective identity in transitional societies: Salience and relations to life satisfaction for youth in South Africa, Albania, Bulgaria, the Czech Republic, Kosovo and Romania, 2017 – 10.
2. Berger, P. L., Luckmann, T. The Social Construction of Reality. A Treatise on sociology of Knowledge. 1966 – 323.
3. Jaseph Campbell. A hero with a thousand Faces, 1949 - 352.

**Європейська політика сусідства: основні чинники переходу від
«кола друзів» до «кола вогню»**

Основна стратегія Європейського Союзу по відношенню до країн сусідів, а саме оточення ЄС так званим «колом друзів», була вперше оголошена у 2002 році тодішнім головою Європейської комісії Романо Проді у його промові на тему «Велика Європа - політика добросусідства як ключ до стабільності. Під час цієї промови Проді наголосив, що Європейський Союз повинен розробити новий регіональний підхід, який допоможе підтримувати і сприяти миру на континенті, а також буде зміцнювати глобальну стабільність і безпеку. Саме тоді було сформульовано основні принципи, які вже через два роки стали основою для Європейської політики сусідства: «більше, ніж партнерство» і «все, крім інституцій». Починаючи з 2004 року, Європейська політика сусідства стала головною стратегією ЄС по відношенню до його безпосередніх сусідів, залишаючись при цьому чимось середнім між просто співпрацею в економічному та безпековому секторах і відкриттям перспектив вступу до ЄС [1].

Але за весь час існування Європейської політики сусідства цей регіон замість того, щоб стати безпечнішим, перетворився в зону ще більшої нестабільності та ще серйозніших викликів. «Те, що у 2002 році розпочалося як «коло друзів», перетворилося на «коло вогню»», так ці події прокоментував Вольфганг Шюссель, канцлер Австрії з 2000 по 2007 роки. «Арабська весна», агресія Росії по відношенню до Грузії і України, криза біженців та багато інших подій вплинули на процеси і в самому ЄС. Такий стан справ поставив під питання майбутнє існування Європейської політики сусідства у тому самому вигляді і вже у 2015 році призвів до її першого масштабного перегляду зі сторони Європейського Союзу [2].

Згідно з «Індексом неспроможних держав» (Fragile States Index), розробленим Фондом миру (Fund for Peace), якщо у 2006 році більшість країн-учасників ЄПС знаходилися на майже однаковому рівні стабільності, то вже

за 10 років, хоч частина країн й дійсно стала стабільнішими, загальна ситуація істотно погіршилася. На кордонах Європейського Союзу деякі держави почали занепадати і опинилися на межі переходу до статусу неспроможної держави, тобто «failed states» [3].

На сьогоднішній день існує багато теорій та підходів, які описують чинники переходу однієї країни з категорії стабільної в нестабільну і далі деякі з них.

Вчені як Домінік Енсте (Dominik Enste), Роберт І. Ротберг (Robert I. Rotberg) або Крістофер Клафам (Christopher Clapham), підтримують думку про те, що рівень корупції безпосередньо впливає на стабільність у відповідній країні. У праці Домініка Енсте, під назвою «Наслідки корупції - огляд емпіричних результатів» (The Consequences of Corruption – An Overview of Empirical Results), автор приходить до висновку, що країни з високим рівнем корупції, як правило, мають більш високий рівень політичної та економічної нестабільності. Звичайно ж, корупція не завжди призводить до занепаду держави, але, як зазначає Роберт І. Ротберг у своїй книзі «Коли держави занепадають: причини та наслідки» (When states fail: causes and consequences), в менш стабільних країнах корупція має надзвичайно руйнівні наслідки, які можуть викликати ще більшу нестабільність. Також Крістофер Клафам також погоджується, що рівень корупції є важливою ознакою стабільності держави. Він наголошує, що високий рівень корупції є не лише показником нестабільності держави, але й разом із неопатримональними політичними режимами, які є характерними для держав ЄПС, може призвести до занепаду цих держав [4-6].

Наступний популярний підхід – це залежність стабільності країни від її бізнес-середовища. Цю позицію підтримують такі автори як Дарон Асемоглу (Daron Acemoglu) та Джеймс А. Робінсон (James A. Robinson), які у 2012 році у своїй книзі «Чому нації занепадають» (Why Nations Fail) присвятили цьому питанню значну увагу. Автори переконані, що сприятливий бізнес-клімат підтримує творчість та інновації, які, в свою чергу, стають причиною стійкого

росту та стабільності країни. Ще однією послідовницею цього підходу є вчена Андреа Шмітц (Andrea Schmitz), яка в своїй роботі «Туркменістан. Приватизована держава» (Turkmenistan: Der privatisierte Staat) зазначає, що інвестори та міжнародні фінансові організації досить неохоче співпрацюють з країнами з несприятливим бізнес-кліматом. Відтік інвестицій негативно впливає на одну з основних функцій держави – забезпечення суспільного благополуччя. Як наслідок – рівень стабільності в державі падає [7-8].

Ще одна теорія, яка намагається пояснити зміни в рівні стабільності країни – це теорія Самюеля Хантінгтона (Samuel Huntington). У своїй книзі «Політичний порядок у суспільствах, які змінюються» (Political Order in Changing Societies) він стверджує, що стабільність держави сильно залежить від взаємозв'язку між рівнями політичної інституціоналізації та соціальної мобілізації. На думку Хантінгтона, швидкі соціальні зміни та висока залученість суспільства в політичному житті країни, в поєднанні з повільним розвитком політичних інститутів, може дестабілізувати державу [9].

Однак, слід зазначити, що високий рівень корупції, погані умови для ведення бізнесу, або розрив між рівнями політичної інституціоналізації та соціальної мобілізації – це все лише чинники, які накладаючись одне на одного призводять до дестабілізації держави. Деякі з них грають більшу роль, деякі – меншу. Тож варто наголосити, що більшість причин нестабільності країни криються в слабких інститутах і у випадку Європейської політики сусідства зміцнення стабільності має відбуватися насамперед через розвиток інклюзивних економічних та політичних інститутів з ще більшою диференціацією по відношенню до країн-партнерів.

Список використаних джерел:

1. Prodi R. Das größere Europa – eine Politik der Nachbarschaft als Schlüssel zur Stabilität [Електронний ресурс] / Romano Prodi. – 2002. – Режим доступу: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-02-619_de.pdf
2. Executive Summary: Neighborhood – Fighting a Ring of Fire or Creating a Ring of Friends Leadership [Електронний ресурс] // Bertelsmann

Stiftung. – 2016. – Режим доступа до ресурсу: https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/Projekte/84_Salzbunger_Trilog/Executive-Summary_Salzbunger-Trilog-2016_EU-Nachbarschaftspolitik_20160820.pdf

3. Fund for Peace: FSI Heat map [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://fundforpeace.org/fsi/analytics/fsi-heat-map>

4. Enste D. The Consequences of Corruption – An Overview of Empirical Results [Электронный ресурс] / D. Enste, C. Heldman // Institut der deutschen Wirtschaft Köln. – 2017. – Режим доступа: https://www.iwkoeln.de/fileadmin/publikationen/2017/323508/IW-Report_2_2017_Corruption.pdf

5. Rotberg R. When states fail: causes and consequences [Электронный ресурс] / Robert I. Rotberg // Princeton University Press. – 2004. – Режим доступа: <http://www.columbia.edu/itc/journalism/stille/Politics%20Fall%202007/Readings%20--%20Weeks%201-5/Rotberg%20--%20failed%20states.pdf>

6. Clapham C. The Global-Local Politics of State Decay [Электронный ресурс] / Christopher Clapham // Princeton University Press. – 2003. – Режим доступа: <http://www.columbia.edu/itc/journalism/stille/Politics%20Fall%202007/Readings%20--%20Weeks%201-5/Rotberg%20--%20failed%20states.pdf>

7. Acemoglu D. Why Nations Fail / D. Acemoglu, J. Robinson. – New York: Crown Business, 2012.

8. Schmitz A. Turkmenistan: Der privatisierte Staat. [Электронный ресурс] / Andrea Schmitz // Schneckener, Ulrich (Hrsg.) (2004): States at Risk. Fragile Staaten als Sicherheits- und Entwicklungsproblem, SWP- Studien. – 2004. – Режим доступа: https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/studien/2004_S43_skr_ks.pdf

9. Huntington S. Political Order in Changing Societies. [Электронный ресурс] / Samuel Phillips Huntington // Yale University. – 1968. – Режим доступа: https://projects.iq.harvard.edu/gov2126/files/huntington_political_order_changing_soc.pdf

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ У КРАЇНАХ ІСЛАМСЬКОГО СВІТУ

Формування цифрової ісламської розпочалося наприкінці ХХ століття і пов'язана вона з появою інтернету.

Ісламська економіка базується на засадах Шаріату та Фікхи. Шаріат у контексті економіки та права – релігійне право, що ґрунтується на богословсько-юридичному тлумаченні Корану та переказу суні. У ширшому значенні шаріат – це проблеми повсякденного життя мусульманина та норми його поведінки у всіх сферах життя.

Фікх – теорія мусульманського права, що розробляє принципи використання Корану і суні, а також їх інтерпретації для практичної розробки норм життя мусульманського суспільства. Фікх – свого роду теорія мусульманського правового життя, яка була розроблена вченими ісламу. Шаріат – це норми, які визначені Аллагом у Корані [1 с.10-14].

Станом на 2020 рік іслам сповідують близько 1,7 млрд населення земної кулі, з них 320 млн живе у країнах арабського світу, і фактично всі вони є потенційними користувачами цифрової ісламської економіки [2].

Зазначимо, що розвиток технологій у арабських країнах не відрізняється від решти світу. Оскільки «халяльним», тобто дозволеним, є всі ІТ розробки, які не пропагують азарт, табакокуріння, наркотики та алкоголь, то арабам дозволено використання 90-95% усіх технологічних розробок [3].

Проникнення ІКТ в арабському світі відрізняється від країни до країни. Наприклад чотири з шести країн-лідерів арабського регіону – Бахрейн, Ліван, ОАЕ та Оман – входять у число найдинамічніших країн, де розвивається ІКТ. Проте Сирія та Ємен значно відстають у розвитку ІКТ [4]. Основною причиною строкатості у розвитку інформаційно-комунікативних технологій є

* студент 4 курсу спеціальності “міжнародні комунікації” Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Науковий керівник – Кучмій О.П., к.політ.н., доцент, доцент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

різний рівень розвитку країн. Наприклад, ОАЕ з ВВП на душу населення 37 тис. дол США на людину, Катар – 60 тис. дол. США, Кувейт – 27 тис. дол. США та Бахрейн з 25 тис. дол. США. Сильно тягне «назад» країни Арабського Сходу Ємен із його ВВП на душу населення 1,5 тис. дол. та Сирія, у якій через війну критично впав економічний потенціал. Зараз її ВВП на душу населення складає 2,6 тис. дол. США [4].

Іншою серйозною проблемою на шляху до розвитку цифрової ісламської економіки є війни та конфлікти. У війну втягнуті щонайменше три арабські країни: Ірак, Сирія та Ємен [5].

Третьою не менш серйозною проблемою на шляху до розбудови цифрової ісламської економіки є гендерна дискримінація жінок та представників гендерних меншин. У країнах арабського світу жінки часто не мають доступу до загальної освіти, не говорячи вже про вищу освіту. Нерідко через війни та конфлікти, релігійні переконання батьків або відсутність доступу до навчального закладу поза освітою залишаються і представники чоловічої статі. Через це серед населення розповсюджена комп'ютерна неграмотність. Однак прогнозується, що до 2025 року доля продукції “халяль” складатиме 20% від світової економіки [6].

Слід згадати, що ряд країн арабського світу мають свої стратегії розвитку інформаційних економік. Такі країни Персидської затоки як: Саудівська Аравія, Катар та ОАЕ. Спільне у цих стратегіях є: позбавлення нафтової залежності, забезпечити тотальну більшість населення бездротовим доступом до мережі інтернет, збільшення присутності малого та середнього бізнесу в інформаційній економіці, подолання безробіття [7, 8, 9, 10].

Отже, як свідчить аналіз потенціалу ісламської інформаційної економіки є великим. Зростання населення в країнах ісламського світу тільки сприяє розвитку. Однак слід враховувати строкатість арабського світу, а тим паче ісламського. Проникненню інтернету все ще може завадити бідність і загальний низький рівень соціально-економічного розвитку, гендерні упередження та консервативність більшості населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лубська М. Мусульманське суспільство / Марія Лубська. – К: Монограф, 2009. – 254 с.
2. Число мусульман в мире постоянно ростет [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.narodsobor.ru/events/demography/33348-chislo-musulman-v-mire-postoyanno-rastyot>
3. IT-технологии для мусульман: от халяль-путеводителя до виртуального хаджа [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://tass.ru/ekonomika/4258756>
4. Арабские государства. Расширение распространения цифровой связи в арабском мире [Електронний ресурс] // МСЭ – Режим доступу до ресурсу: <https://itunews.itu.int/ru/Note.aspx?Note=5026>
5. Шрайбман М. Кто и почему воюет на Ближнем Востоке? [Електронний ресурс] / Михаил Шрайбман – Режим доступу до ресурсу: https://avtonom.org/author_columns/bolshaya-voyna-na-blizhnem-vostoke-kto-voyuets-kem-i-pochemu
6. Интернет туризм по шариату: кто зарабатывает на моде халяль [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.kazan.aif.ru/money/pod_znakom_halyal_chno_takoe_biznes_po_zakonam_shariata
7. Vision 2030. Kingdom of Saudi Arabia [Електронний ресурс] – р. 78 – Режим доступу до ресурсу: http://vision2030.gov.sa/sites/default/files/report/Saudi_Vision2030_EN_2017.pdf
8. Vision 2021. UAE [Електронний ресурс] – р. 50 – Режим доступу до ресурсу: <https://www.vision2021.ae/sites/default/files/uae-vision2021-brochure-english.pdf>
9. Vision 2030. Qatar [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mdps.gov.qa/en/qnv1/pages/default.aspx#qnvEcon>

10. Egypt Vision 2030 [Електронний ресурс] – р.40 - Режим доступу до ресурсу:

http://mcit.gov.eg/Upcont/Documents/Reports%20and%20Documents_492016000_English_Booklet_2030_compressed_4_9_16.pdf

Синьогуб А.А.*

УРЯДОВІ КОМУНІКАЦІЇ ФРН У РЕГУЛЮВАННІ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ

Ключові слова: Німеччина, біженці, міграційна криза, меседжі, урядові комунікації, інтеграційна політика, іммігрант.

У цій статті розглядається досвід Німеччини у врегулюванні міграційної кризи, що почалася у 2015 році, а також особливості урядових комунікацій ФРН. Сучасна епоха отримала назву «епохи міграції»[†]. На поширення цього процесу впливають і глобалізаційні процеси з розвитком транспортних сполучень та ІКТ, так і зростаюча нестабільність й конфліктогенність окремих регіонів, і соціально-економічна нерівність між країнами.

Німеччина займає друге місце у світі та перше у Європі за кількістю іммігрантів. На початку кризи ФРН прийняла 1,2 млн мігрантів переважно з Сирії та Афганістану. Аналіз сильних та слабких місць інтеграційної політики Німеччини може стати у нагоді урядовцям країн, які, за найближчими прогнозами, стануть наступними пунктами прийому біженців. Згідно з прогнозами ООН, в 2015-2050 роках головними реципієнтами мігрантів (більше 100 тис за рік) будуть США, Німеччина, Канада, Австралія та Росія [1].

У роботі висувається гіпотеза про те, що *«Інтеграційну політику ФРН можна назвати оптимальною моделлю регулювання міграційної кризи»*. Очевидно, що не всі меседжі та заходи уряду отримували бажаний зворотній

* * Студентка, 4 курс, Міжнародні комунікації

Інститут міжнародних відносин, проф. Рижков. М. М.

[†] Castles S., De Haas H., Miller M.J. The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, 2014.

зв'язок, і нерідко викликали чимало критики. Більше того, з 2015 року мала місце низка терористичних актів на території Німеччини, опозиційна праворадикальна партія AFD поступово збільшувала кількість прихильників, а поліція фіксувала неодноразові напади на табори з біженцями. Опитування, проведене IPSOS в липні 2017 року показало, що понад 40% німців не схвалюють міграційну політику, яку проводить уряд (проти 37%, які схвалюють). [5] При всьому цьому Німеччина відіграла найбільшу роль у врегулюванні міграційної кризи в Європі, прийнявши на себе основну частину біженців. Внутрішня політична криза була неминучою. Сьогодні чимало експертів будують оптимістичні прогнози щодо інтеграції біженців у трудову сферу ФРН. За оцінкою голови Німецького інституту економічних досліджень Марселя Фратцшера, в найближчі п'ять років більша половина біженців буде працевлаштована.*

«Найбільш ефективним є впровадження інтеграційної політики на місцевому рівні» - наступна гіпотеза цієї статті. Важливо розуміти, що в кроскультурних просторах, таких як сьогодні Берлін, де представлені різні меншини, необхідна багатостороння взаємна інтеграція. Вона означає, як засвоєння мігрантами норм та правил місцевого життя, так і прийняття самим населенням країни нової культурної та конфесійної реальності. Найбільш ефективно організувати такий підхід вдається на місцевому рівні. Якщо в інших державах це вимагатиме перегляду повноважень місцевих адміністрацій, то державний устрій ФРН вже уможлиблює проведення потрібних ініціатив. Подібна стратегія була описана в рамках проекту Ради Європи та Європейської комісії «Міжкультурні міста»[2]. Для більшості новоприбулих основою цивілізаційної самоідентифікації є іслам (85% усіх біженців), у послідовників якого сформовано уявлення про невіддільність релігійного та громадського життя. Цей факт значно ускладнює проблему для

* Janberg H. "Wahlergebnis ist ein Ausdruck der Spaltung der Gesellschaft" // Tagesspiegel, 24.09.2017 (<https://www.tagesspiegel.de/wirtschaft/diw-chef-marcel-fratzscher-wahlergebnis-ist-ein-ausdruck-der-spaltung-der-gesellschaft/20366724.html>).

світського уряду. Перешкодою для успішної інтеграції стає нерівномірне розселення мігрантів, і концентрація їх в іммігрантських анклавах. Дослідник міграції Колліер підкреслює, що великі діаспори сприяють розширенню зв'язків всередині меншини та скороченню її взаємодії з корінним населенням. [3]

Третя гіпотеза – «ФРН продовжить політику «відкритих кордонів» з принципом *Willkommenkultur*». Іммігранти вирішують чимало завдань в Німеччині, серед яких уповільнення старіння населення, яке протягом декількох десятиліть є значною проблемою Європи. 14 грудня 2019 року Меркель заявила про необхідність залучення нових кадрів, інакше компанії залишатимуть територію ФРН. "Бізнес не може бути успішним без достатньої кількості кваліфікованих працівників. Ми знаємо, що багато секторів підприємств відчайдушно шукають фахівців.", - сказала канцлер. Дефіцит робочих кадрів у Німеччині має надолужити закон про імміграцію кваліфікованих робітників, який вступив у силу з 1 березня 2020 року. Уряд Німеччини вирішив спростити візовий процес та процедуру визнання отриманої в інших країнах професійної освіти і вищої освіти. У свою чергу, роботодавці мають допомагати іноземним співробітникам у вивченні німецької мови, пошуку житла та адаптації до особливостей життя в Німеччині. Прийняті в Німеччині закони про міграцію фактично визнають Німеччину країною мігрантів. Останнє видання Національного плану по інтеграції, розміщеного на порталі Федерального уряду [4], охоплює 200 сторінок тексту і включає в себе близько 400 окремих заходів з інтеграції. У документі можна виділити ряд найбільш важливих напрямків діяльності Уряду щодо інтеграції, а саме:

- інтеграція через освіту;
- інтеграція через вивчення мови;
- інтеграція через спортивні ініціативи;
- програма, спрямована на розвиток інтеграції через роботу ЗМІ;
- підтримка заходів соціально активних іммігрантів.

Отож, варто враховувати, що подальша міграційна політика залежатиме від настроїв громадськості, тож її лібералізація можлива тільки тоді, коли виборець буде готовий толерантно відноситись до біженців у своїй країні. І навпаки, суспільна нетерпимість веде лиш до посилення жорстких заходів навіть тоді, коли урядовці бажали б їх не застосовувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2017). World Population Prospects: The 2017 Revision, Key Findings and Advance Tables. Working Paper No. ESA/P/WP/248, p.10
2. Intercultural cities programme – Council of Europe [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.coe.int/en/web/interculturalcities>
3. Коллиер П. Исход: как миграция изменяет наш мир. Пер. З англ. Москва, 2016, с.122.
4. Nationaler Integrationsplan / Офіційний сайт Федерального уряду Німеччини / [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.bundesregierung.de>
5. Global Views on Immigration and the Refugee Crisis. Ipsos Mori, July 2017, p. 28.

*Смоляр П. Г., Степанова П. С.**

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АНАЛІТИКИ ЩОДО ПОЛІТИЧНИХ ПИТАНЬ ПРОВІДНИМИ АНАЛІТИЧНИМИ ЦЕНТРАМИ США І РОСІЇ

Аналітичні центри – дослідницькі організації, які в сучасному світі є важливим чинником у формуванні поглядів на певні світові проблеми, а здебільшого спрямовані на вироблення політики країн. Дана робота присвячена порівнянню висвітлення аналітики щодо політичних питань

* Студентки 2 курсу спеціальності «Міжнародні комунікації» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доц., к.п.н. Белоусова Н. Б.

провідними аналітичними центрами США і Росії. Зокрема проблема Криму та Брекзиту.

2019 Global Go To Think Tank Index Report, щорічний рейтинг найкращих *аналітичних центрів* світу, показує кількісне співвідношення російських аналітичних центрів і американських. США налічує 1871, а Росія – 215, це майже у 9 разів менше ніж у США. Якщо поглянути на рейтинг топ-аналітичних центрів – серед перших тридцяти – США має 10 сходинок, включаючи Фонд Карнегі за міжнародний мир (Carnegie Endowment for International Peace) на першому місці, Росія має одне місце – 26-те, його займає Московський центр Карнегі, підрозділ Фонду Карнегі за міжнародний мир.[1]

Для порівняння були обрані дві теми: анексія Криму та Брекзит. Анексія Криму є проблемою, яка є все ще актуальною для України, адже це її територія. Проте дана тема рідко висвітлюється в публікаціях аналітичних центрів США за 2019-2020 роки, зокрема остання стаття, присвячена анексії датується квітнем 2018 року (Фонд Карнегі) і має на меті розгляд побудови Керченського моста як чинник об'єднання Криму з Росією. Центр стратегічних і аналітичних досліджень (CSIS) і Фонд Карнегі розглядають анексію Криму в контексті її впливу на відносини Росія-США, часто порівнюють російську агресію в Криму з аналогічною в Грузії і Молдові, але зазначають, що Україна більш схильна до відновлення політичної орієнтації на Росію, незважаючи на анексію Криму та агресії на Донбасі. Загалом аналітика даного питання нейтральна та не є передовою для американських аналітичних центрів.[2, 3]

На тему Криму російський аналітичний центр – Інститут світової економіки та міжнародних відносин РАН (33 місце у рейтингу найкращих *аналітичних центрів* світу) має 13 статей у журналі та 7 публікацій. В публікаціях 2014 року досліджується історія Криму в 1954 році, роль кримськотатарського питання у зовнішній політиці України. Робиться акцент на спробах української влади використовувати представників Меджлісу кримськотатарського народу з метою дестабілізації ситуації на

Кримському півострові, показані проросійські тенденції кримських татар. В публікаціях 2015 року розглядається проблема зростання напруженості у відносинах Росії з країнами Заходу. В публікаціях 2016 року аналізуються нові російські підходи до вирішення проблем на кримському, українському і сирійському напрямках. В публікаціях 2017 року досліджується проблемність Азово-Чорноморського регіону для Росії та питання пов'язані з невизнанням державної приналежності Кримського півострова. В публікаціях 2018 року аналізується прагнення країн Заходу не допустити врегулювання української кризи на російських умовах та через Керченський інцидент повернення Криму в фокус політичних дебатів між Росією і країнами Заходу.[4]

Brexit 2016 року, або вихід Великої Британії з ЄС, є дуже популярною темою для аналізу «мозговими» центрами США і Росії. Зокрема у 2020 році на сайтах Центру стратегічних і аналітичних досліджень (2020 р. – 7 публікацій, 2019 р. – 55) і Фонду Карнегі (2020 р. – 7 публікацій, 2019 р. – 55) є багато аналітики щодо того, як Брекзит вплине на формування політики ВБ та яким чином вихід з ЄС покращить відносини між США і Великобританією. Прогнозується зближення двох останніх, так як ВБ розглядається як сильний регіональний лідер, обговорюється питання договору про вільну торгівлю. Часто фігурує і питання розгляду проблем в Іраку, Сирії. Це означає, що Brexit є важливим питанням просування політики через американські аналітичні центри, до того ж аналітика подається об'єктивно, завжди присутній аналіз експертів, проте ця тематика тяжіє до розгляду в контексті впливу виходу ВБ на США.[2, 3] Інститут світової економіки та міжнародних відносин РАН активно публікує інформацію про Брекзит. В публікації 2016 року аналізуються можливі наслідки британського референдуму по виходу з Євросоюзу. В публікаціях 2017 року розглянуті політичні причини і наслідки міграційного кризи в Євросоюзі. Визначено загрози, здатні змінити інституційні основи європейської єдності. Визначено, яким чином міграційна проблема вплинула на результати референдуму. Аналізуються основні документи, прийняті керівництвом Союзу в 2016-2017 рр. як відповідь на

виклики майбутнього європейської інтеграції. Робиться прогноз передбачуваного економічного збитку Британії в перші роки після виходу з ЄС. В публікаціях 2018 року Brexit досліджується, як кінець ери глобалізації. В публікаціях 2019 року досліджується роль військово-морського флоту Сполученого Королівства в умовах Brexit та аналізується трансформація морської стратегії. Робиться аналіз нової європейської політичної динаміки щодо боротьби за призначення нового голови Комісії. В публікаціях 2020 року досліджуються соціальна база популістських партій.[4]

На нашу думку, підхід до аналізу ситуації в Криму та Brexit дещо відрізняється в аналітичних центрах США та Росії. Стосовно Криму, Інститут світової економіки та міжнародних відносин РАН більш детально досліджує це питання, у 2014 році ці дослідження були дещо упередженими, подальші роки характеризувались аналізом впливу даної ситуації на відносини Росії з країнами Заходу, а аналітичний центр в США, навпаки, більш нейтрально розглядав це питання, переважно використовуючи порівняльний аналіз. Стосовно Brexit, Інститут світової економіки та міжнародних відносин РАН більш орієнтований на прогнозування впливу Brexit на Євросоюз та визначення ризиків цього процесу, а Фонд Карнегі, навпаки, у своїх публікаціях орієнтований на дослідження позитивного впливу Brexit на подальші відносини між США та Великобританією.

Список використаних джерел

1. 2019 Global Go To Think Tank Index Report [Електронний ресурс] // University of Pennsylvania. – 2019. – Режим доступу: https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1018&context=think_tanks.
2. Carnegie Endowment for International Peace [Електронний ресурс] // Official site. - Режим доступу: <https://carnegieendowment.org>
3. Center for Strategic and International Studies (CSIS) [Електронний ресурс] // Official site. - Режим доступу: <https://www.csis.org>

4. Институт мировой экономики и международных отношений РАН [Електронний ресурс] // Официальный сайт. - Режим доступа: <https://www.imemo.ru/>

*Філь А.**

ЕВОЛЮЦІЯ «М'ЯКОЇ СИЛИ» ТУРЕЧЧИНИ

Турецька республіка – один із провідних акторів на Близькому Сході з потужними амбіціями і претензіями на роль регіонального лідера. Вона є класичним прикладом «держави середньої сили» нового типу, які не зберігають відданості демократичним цінностям, утім займають впливову позицію в ліберальному світоустрої, і нарощують не лише військові потужності, а й інструментарій інформаційних впливів [1, с. 6]. На нашу думку, тоді як до подій «арабської весни» Туреччина слугувала яскравим прикладом застосування «м'якої сили», на сьогодні держава поєднує її з новою концепцією «гострої сили».

До складових поняття «м'якої сили», запропонованого Дж. Наєм, відносять політичну ідеологію, суспільні цінності та зовнішню політику, причому «м'яка сила» – це не тільки вплив, а й «привабливість» держави, яка дозволяє досягати бажаного результату [2]. Цю концепцію пізніше розширили Дж. Най, Р. Армітідж та К. Коен, окресливши стратегію «розумної сили» як поєднання елементів «м'якої» та «жорсткої» сили [3]. Порівняно нещодавно в науковому дискурсі набула популярності концепція так званої «гострої сили» (sharp power) на позначення методів інформаційного впливу, якими послуговуються здебільшого авторитарні держави, і які не підпадають під класичні поняття «м'якої», «жорсткої» та «розумної» сили, а радше синтезують в собі їхні особливості й застосовуються щодо конкретного об'єкта-цілі. Кінцевою метою є не покращення іміджу суб'єкта, а деструктивний вплив на політичний та інформаційний простір об'єкта [4].

* Студентка 2 курсу магістратури спеціальності «міжнародні комунікації» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Науковий керівник к. політ. н., доцент Фролова О. М.

Протягом перших років правління партії «Справедливості і розвитку» (з 2002 р. до подій «арабської весни») Туреччині вдалося наростити потужний ресурс «м'якої сили» завдяки зростанню економіки, проголошенню курсу на вступ до ЄС і доктрині «нульових проблем із сусідами». Для цього етапу характерне активне застосування культурної дипломатії, інституціоналізація публічної дипломатії, розбудова відносин з арабськими державами, зокрема балканськими та африканськими, збільшення допомоги країнам, що розвиваються [5].

Події «арабської весни» були використані урядом Туреччини для популяризації «турецької моделі» демократичного перетворення. Анкара надавала підтримку антиурядовим рухам у Сирії, Тунісі, Єгипті, позиціонувала себе як посередника і миротворця. Спершу результатом таких дій було визнання Туреччини «переможцем арабської весни» і значна підтримка Р. Т. Ердогана серед населення регіону [6, с. 96]. Утім політика Анкари виявилася непослідовною: до прикладу, Туреччина виступала проти військового втручання в Лівію, але «за» застосування «жорсткої сили» в Сирії – попри доктрину «нульових проблем із сусідами», яка врешті зазнала краху, адже до 2014 року Туреччина зіпсувала відносини з Єгиптом, Ізраїлем, Саудівською Аравією, Сирією. До того ж, придушення протестів у 2013 році і масові чистки та арешти після невдалої спроби перевороту в 2016 році підірвали образ Туреччини як демократичної держави. Причиною провалу стратегії регіонального лідерства більшість дослідників вважають невідповідність амбіцій реальним можливостям держави [7].

Тим не менш, Туреччина не полишила претензій на регіональне лідерство і замість моделі розбудови близькосхідної демократії сьогодні використовує релігію як фактор впливу, що відображає курс на ісламізацію всередині держави. Застосування ісламу як об'єднавчої платформи для співпраці з мусульманськими країнами – не нова стратегія для Туреччини. Однак останнім часом релігійна «м'яка сила» набуває рис таргетованого політичного впливу за допомогою релігійних інструментів, іншими словами, ознак «гострої сили» з релігійним

підтекстом. Зокрема, одними з об'єктів такого впливу є Албанія та Косово, де економічні вливання Туреччини і відкриття мечетей та релігійних інституцій спровокувало побоювання місцевих політиків і науковців з приводу того, що ці установи маніпулюють свідомістю людей і просувають ісламістську риторику Р. Т. Ердогана з метою залучення держав до політичної орбіти Туреччини і запобігання їх європейської інтеграції. А служителів у мечетях 38 країн Європи, підпорядкованих турецькому Управлінню у справах релігії, звинуватили в шпіонажі і використанні релігії в політичних цілях. При цьому турецький уряд використав цей привід у контексті зростання націоналістичних настроїв і розколу в європейському суспільстві з приводу збільшення кількості мусульман для того, щоб розкритикувати Європу за зраду принципів вільного віросповідання і толерантності до всіх релігій [8].

Ще однією ознакою переходу Туреччини до стратегії «гострої сили» є інформаційна кампанія, що послідувала за зникненням журналіста Джамалія Хашоггі в саудівському консульстві в Стамбулі. Дії Туреччини в цьому випадку є класичною інформаційною операцією міжнародного масштабу, спрямованою проти Саудівської Аравії як одного з суперників Туреччини в боротьбі за регіональне лідерство. При цьому Туреччина застосувала методи, характерні для російської пропаганди, зокрема «модель пожежних шлангів» (Firehoses of Falsehood Propaganda Model) – систематизоване вкидання в інформаційний простір об'єкта шокуючих наративів та історій для нагнітання напруги в суспільстві [9].

Інформаційна підтримка операції «Джерело миру» на півночі Сирії є ще одним прикладом методів «гострої сили». Фактичні військові дії пояснюються необхідністю переселення на захищені території біженців, при цьому створюється образ Туреччини як борця з тероризмом і держави-миротворця, яка турбується про біженців, має досвід відбудови зруйнованих війною територій і готова виділяти кошти на це в північній Сирії [10].

Таким чином, після провалу дипломатичних ініціатив і «м'якої» стратегії Туреччини під час «арабської весни», інформаційні впливи держави почали

набувати ознак «гострої сили». Ознаками цього є тенденція до авторитаризму всередині держави, нарощення агресивного релігійного впливу на Близькому Сході, Балканах і в Європі, проведення інформаційних операцій деструктивного характеру проти регіональних суперників, використання військового втручання для створення образу «держави-рятівника» і миротворця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Susler B. Turkey: An Emerging Middle Power in a Changing World? / Buğra Susler. – London: LSE IDEAS, 2019. – 20 с.
2. Nye J. Bound to lead: The changing nature of American power [Електронний ресурс] / Joseph S. Nye // Basic Books. – 1990. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kropfpolisci.com/exceptionalism.nye.pdf>.
3. Armitage R. L. CSIS Commission on Smart Power: A smarter, more secure America / R. L. Armitage, J. S. Nye, Jr.. – Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies, 2007. – 82 с.
4. Леонова О. Г. Sharp Power - новая технология влияния в глобальном мире / О. Г. Леонова // МИРОВАЯ ЭКОНОМИКА И МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ / О. Г. Леонова. – Москва: Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова, 2019. – С. 21–28.
5. AYHAN E. The New Public Diplomacy and Soft Power in Developing Countries: The Case of Turkey / Emrah AYHAN. // The Journal of MacroTrends in Social Science. – 2018. – №4. – С. 45–65.
6. Ayata B. Turkish Foreign Policy in a Changing Arab World: Rise and Fall of a Regional Actor? / Bilgin Ayata. // Journal of European Integration. – 2014. – №37. – С. 95–112.
7. Yohanan Benhaïm. The rise and fall of Turkey's soft power discourse [Електронний ресурс] / Yohanan Benhaïm, Kerem Öktem // European Journal of Turkish Studies. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://journals.openedition.org/ejts/5275>.
8. Ahmet Erdi Öztürk. Turkey: An Ambivalent Religious Soft Power [Електронний ресурс] / Ahmet Erdi Öztürk // Berkley Center for Religion, Peace

and World Affairs. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://berkleycenter.georgetown.edu/posts/turkey-an-ambivalent-religious-soft-power>.

9. Dr. Brad Patty. FIREHOSES IN THE JAMAL KHASHOOGI CASE: AN ANALYSIS OF AN INFORMATION OPERATION / Dr. Brad Patty, Nick Short. – Washington: Security Studies Group, 2018. – 25 с.

10. Cavusoglu M. Why Turkey Took the Fight to Syria [Електронний ресурс] / Mevlut Cavusoglu // The New York Times. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nytimes.com/2019/10/11/opinion/turkey-syria-military-operation.html>.

*Фурсай О.**

ДЕСТРУКТИВНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ (на прикладі Франції)

Інформаційний вплив, в тому числі деструктивного характеру, грає істотну роль в системі сучасних міжнародних відносин. Впливаючи на масову політичну свідомість, він виявляє себе в якості чинника, здатного викликати дестабілізацію єдиного простору безпеки постбіполярного світу, що і є головним завданням тієї, чи іншої країни, яка має на меті послабити позицію ворога та стати міжнародним лідером. З цією метою і ведуть інформаційні операції.

Дезінформація як і пропаганда, і фейки не є новим явищем, з яким довелося зіткнутися сьогодні. Дезінформація виникла разом з першими державами і завжди супроводжувала як мирні внутрішні політичні кампанії, так і воєнно-політичне протистояння держав. Але на сьогоднішній день разом з новітніми інформаційними технологіями, зміною парадигми сприйняття інформації, кризою «класичних» медіа та ін. змінили інформаційний та когнітивний ландшафт світу.

* Студентка 2 курсу магістратури, спеціальності «Міжнародні комунікації» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Науковий керівник: доктор політичних наук, кандидат філологічних наук, Даниленко С.І.

Як вже і було зазначено інформаційний вплив має істотний деструктивний вплив на соціально-політичні процеси, однією з його головних складових є дезінформація.

За словами Почепцова Г. Г. : *«Дезінформація як системний інструментарій, а не для разового використання, що було завжди в військовій справі, є більш сучасним винаходом людства, ніж пропаганда. Правда, пропаганда була цілком почесним терміном в далекому минулому, поки його не «зіпсували» тоталітарні держави. Спочатку пропаганда була пов'язана з Ватиканом: так позначалася місіонерська робота з розповсюдження віри.*

Сьогодні пропаганда пішла в тінь, нею пристойні люди не займаються, для них придумали тепер новий термін – стратегічні комунікації».

Головними характеристиками дезінформації є:

8. високий емоційний рівень, що дозволяє ефективно охоплювати великі масиви людей;

9. дезінформація просуває нереальний, а вигаданий віртуальний об'єкт, який активно ламає звичну картину світу;

13) дезінформація слабо піддається спростуванню, оскільки це складно робити для неіснуючих об'єктів [1].

Провівши дослідження особливостей сучасного стану деструктивного впливу на політику Францію, ми розглянули два основні показники, які мають найбільший дестабілізуючий фактор впливу на нинішню ситуацію в країні, а саме феномен «жовтих жилетів», як один з чинників політико-безпекової дестабілізації та питання міграції.

Масовий протестний рух «жовтих жилетів» у Франції несе низку внутрішньополітичних та міжнародних загроз. Факт того, що «жовті жилети» не пов'язані з ніякою політичною силою чи профспілкою, не має визначених лідерів чи спікерів, робить його небезпечним перш за все для стабільності у країні. Тим самими можуть виникнути складності, щодо його контролю та локалізації. Існують різноманітні екстремістські групи, які займаються насиллям та вандалізмом. Не залишається і непомітним той факт, що

присутній певний зовнішній вплив, особливо це стосується російської сторони. Проаналізувавши даний феномен можна впевнено стверджувати, що ці протести намагаються використати задля дестабілізації ситуації, як зсередини, так і ззовні країни.

Щодо міграційного питання, то передумови нинішній кризовій ситуації з мігрантами виникли давно [2].

В їх основі лежить неефективність міграційної політики і прорахунки зовнішньої політики Франції в Африці і на Близькому Сході. Незважаючи на постійне реформування, спрямоване на обмеження міграції з третіх країн, французька міграційна політика не стала більш успішною. Протягом останніх років потік мігрантів залишається стабільним. Компактне проживання в етнічних "гетто" не сприяло інтеграції арабо-африканських мігрантів у французьке суспільство, а, навпаки, стимулювало збереження їх традиційного способу життя і звичаїв. Посилення ролі ісламу, пов'язане з ростом чисельності мусульман-мігрантів і членів їхніх нащадків, загрожує підвалинам французького світського суспільства. Спостерігаються також процеси ісламізації корінного населення [3].

Поки дії французької влади, як правих, так і лівих, і все ще ліберальне міграційне законодавство не створюють належних умов для інтеграції мусульман до приймаючого суспільства, їх адаптації до європейських цінностей і норм життя.

Збереження паралельного «мусульманського» суспільства зі своєю релігією і субкультурою підсилює фрагментацію французького суспільства. Незадоволеність статусом «другорядної» нації і небажання частини мігрантів адаптуватися до світських норм є однією з причин того, що ісламські цінності часом стають ідеологією соціального протесту, сприяючи політизації та радикалізації ісламу. Постулати соціальної справедливості і інтернаціоналізм ісламу сприяють його поширенню серед безробітної молоді, яка проживає в «гетто», і посилення його впливу, зокрема, на радикально налаштованих

етнічних європейців і французів. Це в свою чергу веде до маргіналізації і радикалізації мігрантів та зростання терористичної загрози.

Знання та розуміння сутності операцій впливу, особливостей розвитку медіа простору являє собою основою задля створення стратегії інформаційної стійкості країни, держави та уникнення реалізації дезінформаційних кампаній в її інформаційному просторі.

Список використаних джерел:

2. Почепцов Г.Г. Дезінформація [Електронний ресурс] / Почепцов Г.Г. // Издатель ПАЛИВОДА А. В. Киев. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://csef.ru/media/articles/9072/11714.pdf>.

3. Martin Untersinger. Sur Facebook, les « gilets jaunes » divisés sur leurs propositions et leurs méthodes [Електронний ресурс] / Martin Untersinger, Samuel Laurent // Le Monde. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2018/12/07/sur-facebook-les-gilets-jaunes-divises-sur-leurs-propositions-et-leurs-methodes_5394326_4355770.html.

4. Croissance de la population musulmane en Europe [Електронний ресурс] // Pew Research Center. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pewforum.org/2017/11/29/croissance-de-la-population-musulmane-en-europe/>.

*Чичиркоза І. О.**

Блокчейн як виклик для системи безпеки держав світу

У листопаді 2008 року, Сатоші Накамото описав Bitcoin як першу електронну платіжну систему, засновану на децентралізованій мережі, яка відкидала необхідність мати довірену третю сторону для проведення транзакцій [1]. В основі системи лежить реєстр, який є стійким до несанкціонованого втручання та ведеться колективно всіма вузлами-учасниками системи, що створює умови, за яких учасники не повинні знати

* Студент 4 курсу спеціальності «Міжнародні комунікації»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Кучмій О.П., кандидат політичних наук, доцент.

або довіряти один одному для взаємодії: транзакції автоматично перевіряються і записуються у спільний реєстр завдяки криптографічному алгоритму, без втручання людини, центрального органу або третьої сторони, роблячи уряди, банки, фінансові установи або інші контролюючі організації непотрібними.

Такий перехід від «довіри людям до довіри математиці» [2] можна вважати основою для майбутнього прогресу суспільства. Громадськість здатна організовуватися і захищати свої власні інтереси більш ефективно, замінюючи традиційні функції держави на блокчейн послуги й децентралізовані, відкриті платформи [3]. Враховуючи глибоке невдоволення сучасними політичними системами, самі системи заохочують громадян шукати рішення проблеми, наприклад, доєднуватись до блокчейн-революції та створювати свої власні системи урядування, в яких централізація, примус й ієрархії замінені механізмами розподіленого консенсусу.

Основні принципи урядування такої «блокчейн-держави» могли б мати наступний вигляд:

1) Розв'язана проблема масштабування. Централізованим політичним організаціям, таким як держава, складно контролювати поширення і підтримання своєї влади в регіонах. Технологія нівелює цю проблему, громадянами «блокчейн-держави» є тільки підключені користувачі з доступом до прозорого реєстру, який будується на засадах математичного механізму розподіленого консенсусу [4].

2) Заміна держави як слабкої ланки. Ієрархічні структури були побудовані у відповідь на історичні потреби й ґрунтуються на примусі та бюрократії, що позбавляє державу гнучкості та спроможності розвиватися, у відповідь на виклики сучасності та зростаючі суспільні вимоги прозорості. Симптомами слабкості є корупція, зловживання владою і навіть повернення до авторитаризму через концентрацію влади в руках небагатьох, що призводить до класичного питання: «Хто буде стежити за наглядачами?» [5]. Блокчейн-децентралізація зменшує або запобігає концентрації влади, що і

створює умови для досягнення політичної ефективності, рівності, прозорості та свободи.

3) Код — це закон. Блокчейн технологія запроваджує нову еру децентралізації, в якій людський фактор мінімізований і довіра переходить від людей до відкритого вихідного коду. Протокол технології є відкритим вихідним кодом і його може переглядати будь-хто, мережа не належить і не контролюється жодною окремою організацією, а дані одночасно зберігаються всіма вузлами, забезпечуючи таким чином безсторонність. Замість ієрархічної структури, керованої прошарком людей, що взаємодіють особисто через правову систему, децентралізована організація включає низку людей, які взаємодіють один з одним відповідно до протоколу. Через просте завантаження програми на смартфон, можна обрати кодекс, бажаний метод арбітражу, укласти смарт-контракт, вийти заміж, придбати землю, нотаріально завіривати документи, об'єднати компанію, отримати медичне страхування, і багато іншого, всього за кілька хвилин та пару доларів [6].

Зрештою, держава просто стане непотрібною через відсутність згоди й потреби у ній, суспільство перетвориться на самостійну систему, керовану алгоритмами та правилами вільного ринку.

Однак, окрім сильних сторін блокчейн-системи (децентралізація, низькі операційні затрати у використанні, високий рівень шифрування і прозорості, велике скупчення даних для досліджень) існують і слабкі, про які не можна не згадати: технологія складна у створенні й обслуговуванні, залежність від активного підключення до Інтернету, використання надмірної кількості електроенергії, відсутність гарантії зловживанням технології її творцями й відсутність «наглядачів», які б контролювали справедливе функціонування.

Не варто забувати й про потенційні небезпеки:

1) Небезпека 51% атаки. За умови, якщо в руках зловмисників буде «контрольний пакет потужностей», вони зможуть змінювати записи користувачів.

2) **Повільний процес транзакції.** Необхідність розв'язувати математичні алгоритми комп'ютеру для проведення транзакції унеможливило використання даної технології у фінансових структурах та в буденних справах. Розплатитися в блокчейн-системі за їжу незручно, тому, що транзакція буде відбуватися годину.

4) **Квантові комп'ютери.** Новий тип комп'ютерів здатний завдяки своїй потужності розривати зв'язок між блоками й редагувати їх [7];

5) **Спротив суспільства.** Блокчейн-система може потенційно замінити багатьох людей-посередників і позбавити їх роботи.

Отже, блокчейн технологія має безліч переваг у використанні, однак через серйозні ризики та слабкі сторони, які в багатьох випадках нівелюють його переваги, використання цієї системи як заміника існуючої держави є неможливим. Тенденція до централізації, незліченна кількість «першорозробників», повільний процес транзакцій, відсутність підтримки всього суспільства, нездатність системи функціонувати в режимі офлайн і технічні недоліки – робить деякі очікування від системи завищеними і нереалістичними. Однак, якщо не розглядати блокчейн як формат «нової держави», а всього лиш як інструмент опрозорення і підвищення ефективності існуючого уряду, то в даному контексті блокчейн є унікальним і потенційно найкращим інструментом, який може виконувати такі функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Nakamoto S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System [Електронний ресурс] / Satoshi Nakamoto. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>.

2. Antonopoulos A. Bitcoin Security Model: Trust by Computation. O'Reilly- Radar. [Електронний ресурс] / A. Antonopoulos. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://radar.oreilly.com/2014/02/bitcoin-security-model-trust-by-computation.html>.

3. Swan M. Blockchain. Blueprint For a New Economy [Електронний ресурс] / Melanie Swan. – 2015. – Режим доступу до ресурсу:

file:///D:/%D0%97%D0%90%D0%93%D0%A0%D0%A3%D0%97%D0%9A%D0%98/epdf.pub_blockchain-blueprint-for-a-new-economy.pdf.

4. Susanne T. T. BITNATION Whitepaper [Электронный ресурс] / Tarkowski Tempelhof Susanne. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <https://libre.life/nation/bitnation/doc/bitnation-whitepaper.pdf>.

5. Piscini E. Blockchain & Cyber Security. Let's Discuss [Электронный ресурс] / Eric Piscini // Deloitte. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ie/Documents/Technology/IE_C_BlockchainandCyberPOV_0417.pdf.

6. Paquet G. Governance Failure and Antigovernment Phenomena. [Электронный ресурс] / Paquet. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.pattheory.net/conference2015/papers/antigovernment-asgovernance-failure-ver-12.pdf>.

7. Buterin V. Bitcoin Is Not Quantum-Safe, And How We Can Fix It When Needed [Электронный ресурс] / Buterin. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: <https://bitcoinmagazine.com/articles/bitcoin-is-not-quantum-safe-and-how-we-can-fix-1375242150>.

МІЖНАРОДНІ МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ ТА КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

*Антузінська К.Ю.**

Міжнародно-правове забезпечення публічно-приватного партнерства в інформаційній сфері

Термін «публічно-приватне партнерство» (надалі – «ППП») не має єдиного юридичного значення на міжнародному науковому та законодавчому рівнях. Незважаючи на те, що термін «публічно-приватне партнерство» є перекладом англійського терміну «public-private partnership», історично склалося так, що у Великобританії на теоретичному та законодавчому рівнях застосовується термін «ініціатива приватного фінансування», у США, Канаді й Австралії — «публічно-приватне партнерство», у Франції — «контракт про державно-приватне партнерство» або «співтовариство змішаної економіки» [1, 89].

Становлення системи правового регулювання PPP на рівні Європейського Союзу розпочалося з визначення поняття, ознак та особливостей ДПП в документах Європейської Комісії. Зокрема, в «**Зеленій книзі**» Європейської Комісії щодо ДПП від 2004 р. PPP визначається як різноманітні «форми співпраці між органами державної влади та діловим співтовариством, метою якої є забезпечення фінансування, будівництва, реконструкції, управління та обслуговування інфраструктури чи надання послуг» [2, 51].

Однією з надзвичайно важливих сфер застосування публічно-приватного партнерства є інформаційні технології, які включають в себе електронне урядування, електронні комунікації, електронну медицину, обслуговування інформаційних систем тощо. Міжнародна практика реалізації проєктів PPP в інформаційній сфері засвідчила, що об'єктами таких угод

* Студентка, 6 курс, право
КНУ імені Тараса Шевченка, юридичний факультет
Баранов О.А., д.ю.н., доцент кафедри адміністративного права

ППП можуть бути об'єкти інформаційних технологій (програми для електронно-обчислювальних машин, бази даних, державні інформаційні системи, сайти в мережі Інтернет, різне програмне забезпечення тощо), технічні засоби, пов'язані з інформаційними технологіями та центри обробки даних.

Наприклад, в рамках рамкової програми «Горизонт 2020» розпочато спільний проєкт SPARC між Європейською Комісією Європейського Союзу та euRobotics, некомерційною організацією, щодо підтримки та розширення лідерства Європи в галузі цивільної робототехніки та стратегічного позиціонування європейської робототехніки у світі. Наразі, SPARC є найбільшою науково-дослідною та інноваційною програмою з розробки цивільної робототехніки у світі, з фінансуванням у розмірі 700 млн. євро Європейською Комісією протягом 2014-2020 років, що втричі збільшилося завдяки розвитку європейської промисловості [3].

Деякі науковці розглядають ППП винятково через призму інноваційної сфери, вважаючи його важливим інструментом просування інновацій. В розумінні інноваційної економіки процес-інновація розглядається як інновація, пов'язана з розробкою і впровадженням нових або значно поліпшених виробничих процесів, що припускають застосування нового виробничого устаткування, нових методів організації виробничого процесу або їх сукупності [4].

Наприклад, в Японії була розроблена інформаційно-комунікаційна система транспортного засобу - VICS, яка використовується в Японії для надання інформації водіям дорожніх транспортних засобів про дорожній рух. Це японське впровадження було розроблено завдяки використанню бізнес-моделі ППП. На приватного партнера покладалося фінансування виробництва ключових частин системи, оскільки приватний партнер здатний оцінити та зафіксувати готовність населення заплатити за обладнання. Найважливішим фактором успіху цього проєкту є розвиток комунікаційної інфраструктури щодо прав людини [5, 51].

Другим прикладом є Trafficmaster, створений завдяки ППП, який станом на сьогодні є одним з найуспішніших впроваджень інформаційно-телекомунікаційних створений. Наразі Trafficmaster - це прибуткова компанія, єдиний бізнес якої побудований на основі надання в реальному часі надійної інформації про дорожній рух споживачам на території Сполученого Королівства. Trafficmaster запатентував свої технології збору даних, вимагаючи від конкурентів, щоб ті, використовуючи аналогічні технології, отримали ліцензію від Trafficmaster.

У світовій практиці для реалізації цифрових та телекомунікаційних проєктів ДПП застосовуються різноманітні форми ППП, наприклад, контракти на управління, концесії за моделлю ОМ (operation-management), концесії за моделлю БОТ (build-operate-transfer), модель DBFO (design-build-finance-operate), модель DBO (design-build-operate), створення спільного підприємства, модель аутсорсингу тощо.

Прикладом практики цифрового ППП є 5G PPP Project. Концепція європейської мережі п'ятого покоління в форматі ППП передбачає, що публічний партнер створює основу мережі, а приватні компанії як учасники консорціуму зобов'язуються підтримувати роботу мережі та надавати послуги населенню. Завдяки своїй доступності мережа набуває широкого охоплення, а держава повертає вкладені інвестиції за рахунок відрахувань за договорами ДПП [6, 52].

Підсумовуючи вищезазначене, ступінь розвитку міжнародно-правового забезпечення ППП в інформаційній сфері має надзвичайно важливе значення для реалізації проєктів ППП в інформаційній сфері, завдяки яким створюються інновації та розвивається інноваційна економіка держав. ППП є ефективною моделлю співпраці двох секторів та важливим інструментом просування інновацій. ППП справді можливо розглядати як інноваційну форму економіки та розвитку інфраструктури. Адже результатами застосування ДПП може бути як виведення винаходів на ринок та їх комерціалізація, взаємообмін результатами наукових досліджень між державою та приватним бізнесом.

Швидкий розвиток технологій та інновацій має бути вже зараз основними рисами нового змісту суспільства.

Список використаних джерел:

1. Петрова І. П. Поняття державно-приватного партнерства: оцінка зарубіжних і вітчизняних визначень [Електронний ресурс] / І. П. Петрова // Вісник економічної науки України №3. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/87485/17-Petrova.pdf?sequence=1>
2. Гусев Ю. В. Цілі та форми державно-приватного партнерства [Електронний ресурс] / Ю. В. Гусев // Економічна наука. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2017/11.pdf.
3. European Commision. SPARC. The Partnership for Robotics in Europe [Електронний ресурс] / European Commision – Режим доступу до ресурсу: https://www.eu-robotics.net/sparc/upload/about/files/SPARC_trifold_leaflet.pdf
4. Алексеєва М. Б. Аналіз інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / М. Б. Алексеєва // Юрайт. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://stud.com.ua/44991/investuvannya/osnovni_ponyattya_innovatsiynoyi_ekonomiki
5. Booz Allen&Hamilton Inc. Guidelines for Enhancing ITS Public/private Partnerships in Wisconsin [Електронний ресурс] / Booz Allen&Hamilton Inc.. – 2000. – Режим доступу до ресурсу: https://books.google.com.ua/books?id=WRc6AQAAMAAJ&pg=PT21&lpg=PT21&dq=united+kingdom+great+britain+public+private+partnership+it+technologies&source=bl&ots=cWhFkdjxNA&sig=ACfU3U2rzzH3GgjVwJzOLOfn42Fb_Ap81A&hl=uk&sa=X&ved=2ahUKEwjvN7c15XoAhV65KYKHS4QDMwQ6AEwEHoECSAoQAQ#v=onepage&q=united%20kingdom%20great%20britain%20public%20private%20partnership%20it%20technologies&f=false
6. Крыканов Д. Д. Управление рисками применения инструментов государственно-частного партнерства для цифровых инфраструктурных проектов [Електронний ресурс] / Д. Д. Крыканов, К. А. Патруника //

Управление риском и безопасность. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/330578984_Upravlenie_riskami_primenenia_instrumentov_gosudarstvenno-castnogo_partnerstva_dla_cifrovyh_infrastrukturnyh_proektov.

*Лозінська Х. В.**

Комунікативні технології у просуванні українських соціальних проектів

Актуальність дослідження обумовлена тим, що 71% піар-фахівців вважають соціальну місію однією з топ-3 тенденцій майбутнього — свідчать дослідження The Holmes Report [1]. При цьому важливо розуміти різницю між класичним та соціальним PR. У соціальному найчастіше ціна вимірюється не грошима, а тим, чим ми готові пожертвувати заради зміни поведінки.

Бренди відчувають запит людей на соціальні цінності і з задоволенням беруться за проекти, які не тільки рекламують їхній продукт, а ще й несуть цінність для суспільства. Саме тому ми переходимо з комунікацій для просування в комунікації, які допомагають вирішувати соціальні проблеми. Іншими словами, від комунікацій для просування – до комунікацій для змін.

На даний момент важливо розуміти, як коронавірус вплине на маркетингові бюджети загалом та соціальних проектів зокрема.

Думки маркетологів розділилися щодо того, як спалах коронавіруса вплине на маркетингові бюджети: 48% очікують скорочення витрат, а 46% впевнені, що нічого не зміниться. Дослідження Wyzowl [2] опитало 160 маркетологів в США і дізналося, що вірус матеріально торкнувся 69% маркетологів, які змушені були змінити робочі процеси, де дев'ять з десяти продовжують працювати, і половина з них на дому. Десята частина маркетологів відзначили, що повністю припинили роботу, для третини все

* Студентка 2 МК

Інститут міжнародних відносин

Науковий керівник: Даниленко С. І., завідувач кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій, доктор політичних наук, доцент

залишилося на своїх місцях. Водночас один з двадцяти маркетологів зазначає, що отримує вигоду в даній ситуації, використовуючи нові можливості для інвестицій, відкриті альтернативними маркетинговими каналами. Це відображено в тому факті, що 41% маркетологів змінює плани в результаті пандемії, 59% продовжують свою діяльність без змін.

Майже три чверті маркетологів скорочують свої витрати на офлайн-івенти і 45% на друк. 44% скорочують витрати на контент. Маркетингові грошові вкладення будуть спрямовані на відео (31%), платну рекламу (31%) і ТБ-мовлення (28%). Вже видно швидкий перехід в сторону e-commerce і стрімінга на тлі зростаючого обсягу експорту.

Ситуативний маркетинг в умовах коронавірусу, карантину та інших заборон повинен корелювати з креативністю. Чудові приклади таких ситуативів: мережа АЗК WOG, яка запустила всеукраїнську кампанію із закликом залишатися вдома, бути оптимістом і знаходити хороше у всьому. Іспанський весільний бренд запустив колекцію нарядів для співробітниць лікарень, які протистоять COVID-19 [3]. Всі заручені, задіяні в боротьбі з вірусом, можуть отримати безкоштовне плаття до 31 серпня 2020. Щоб донести свій головний меседж підтримки загального карантину, Burger King у Франції змінив вивіску на своїх ресторанах: мережа видалила частину свого слогану “будинок вопера” і додала слово “залишайся” над словом “дім”, закликаючи покупців не піддавати себе зайвому ризику і не виходили з дому.

Перед тим, як ви готуєте комунікаційну кампанію для соціального проекту, задавайте собі 5 запитань:

1. Для чого ви це робите? Проведення дослідження і відслідковування результатів. 70% планування будь-якої кампанії, направленої на соціальні зміни, має бути спрямована на проведення досліджень, розуміння потреб аудиторії, пілотування. Тільки 30% — на реалізацію.
2. Що? Фокус на одному повідомленні.

3. Хто? Залучення партнерів. Зараз популярно запрошувати лідерів думок. Але треба розуміти, чи ця людина щиро практикує ту поведінку, яку ми хочемо транслювати. Це базове питання.
4. Як? Креативно, щоб зачепило увагу.
5. Скільки? Довго. Усвідомлена зміна поведінки – це багаторічний процес.

Отже, соціальні комунікації — це марафон із короткими дистанціями. Але це марафон. Адже виклики, які стоять перед Україною, досить унікальні, вони не є широко поширеними у світі. Саме тому багато наших кейсів в соціальній тематиці отримують міжнародні премії та викликають щире захоплення у населення.

Список використаних джерел:

1. Cannes: How Can PR Break Down Stereotypes & Change Behaviour? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.holmesreport.com/latest/article/cannes-how-can-pr-break-down-stereotypes-change-behaviour>
2. Coronavirus & Marketing Statistics 2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.wyzowl.com/coronavirus-marketing-statistics/>
3. Love conquers all! Luxury bridal label Pronovias donating wedding dresses to ALL hospital-employed brides-to-be working the frontlines of coronavirus [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.dailymail.co.uk/femail/article-8131001/Pronovias-donating-wedding-dresses-hospital-employed-brides-working-pandemic.html>

Дослідження жестів як невербального інструменту в промовах Дональда Трампа

Вважають, що словесними засобами передається лише суть інформації, а невербальними – саме ставлення до співрозмовника. Досить корисно вміти розуміти невербальні сигнали мовця, тому що вони спонтанні, несвідомі і щирі, а тому багато висновків можна з них зробити.

Невербальні засоби спілкування – це система немовних знаків, що слугують засобами для обміну інформацією між людьми[1].

Жести – це виражальні рухи рук, що передають внутрішній стан людини. Вони бувають ритмічними, емоційними, вказівними, зображувальними[2].

Сучасні дослідження жестів умовно поділяють на функціонально-комунікативні і функціонально-когнітивні. Автори перших розглядають жест у складі невербальних компонентів комунікації таким, що має свою інтерпретацію і своє значення і взаємодіє із вербалікою(тобто з передачею інформації голосом). Автори других вважають, що жест і мовлення становлять єдину цілісну систему утворення мовного значення й відтак говорять про єдину вербально-невербальну комунікацію[3].

Досить цікаво спостерігати як ці функціонально-когнітивні жести(тобто ті, де жест і мовлення становлять невід'ємну один від одної, цілісну систему) використовує у своїх виступах американський президент - Дональд Трамп, який точно розуміє, що жести - це надійний невербальний інструмент впливу на людей. В залежності від того про що говорить Дональд Трамп, його руки бувають максимально активними або ж знаходяться в абсолютно розслабленому стані.

Жест#1. Один з його найвідоміших жестів - це коли великий і вказівний палець замикаються в кільце. Трамп використовує цей жест, щоб у глядачів не

* студентка 2-го курсу «Міжнародних комунікацій»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Смирнова Л.В., кандидат політичних наук, асистент.

виникло сумнівів щодо достовірності інформації, про яку він говорить і таким чином підкреслює абсолютну незаперечну точність викладених фактів. Даний жест підкреслює найважливіші моменти його промови. Інколи він починає розмахувати руками, коли говорить що все погано, а потім знов повертається до свого чіткого жесту аби показати що він може запропонувати вирішення нагальної проблеми.

Жест#2. Досить часто Трамп поєднує жест ОК з іншим - коли великий і вказівний палець витягуються в латинську букву L. Закрите кільце в поєднанні з жестом L говорять про одне: " Я абсолютно прав ". Вони кажуть про точність (жест L) і добре виконану роботу (жест ОК). Він ніби говорить: «Сумнівів бути не може. Я це точно знаю»[4]. І таким чином додає беззаперечний сенс своїм словам глядачу на підсвідомому рівні.

Жест#3. Вказування пальцем. Символічний жест Трампа, коли він спрямовує вказівний палець на співрозмовника. У суспільстві цей жест вважається грубим і некультурним, але президент використовує його як нейтральний, аби вказати на певний предмет або людину і таким чином доповнити вербальну інформацію. До того ж, в супроводі зі сміхом, тобто в ситуації доброзичливої атмосфери, вказування пальцем є виразом схвалення чи визнання ("A playful finger-point with a wink however, is a pleasant expression of approval or acknowledgement" [5]). Тобто комунікативний зміст такого жесту визначається контекстом. Також, Трамп використовує цей жест коли хоче зблизитися з аудиторією, показати, що «я з народу, я один з вас», адже вказування пальцем при публічному виступі може бути сприйнято багатьма, як подяку кожній конкретній людині.

Жест#4. Обидві руки розставлені, долоні звернені до публіки. В цьому випадку Трамп хоче сказати: «Я не є небезпечним, у мене немає зброї, я чесний і відкритий перед вами» ("The audience gets an intuitive feeling that he must be telling the truth" [6]). Цей прийом відмінно діє в моменти, коли на адресу президента сиплються якісь звинувачення. Він також використовує цей жест коли говорить про якісь негативні речі. В таких випадках це означає: «Ми з

вами опинилися в одному човні». Він ніби виражає цю думку невербальним шляхом. За допомогою цього жесту він будує зв'язок з аудиторією і показує що їх емоції знаходяться на одному рівні.

Жест#5. Дві руки розміщені близько одна до одної долонями уперед. Трамп використовує цей жест коли намагається показати реакцію на загрози, що повстають перед США. Таким чином він ніби говорить: «Обережно, я жорсткий суперник. Що завгодно може трапитися»[7]. І майже завжди чергує цей жест з іншим, коли показує рукою напрямок уперед, що означає: «А ось що ми збираємося з цим робити». Тобто спочатку залякує людей, а потім пропонує вирішення проблеми. Виходить дієва комбінація.

Жест#6. Долоні направлені одна до одної та кінчики пальців обох рук симетрично торкаються один одного, ніби утворюючи дах будиночку. Таку позицію можна розглядати як жест-символ, що відображає психологічний стан мовця – його самовпевненість та демонстрацію влади. В англійській культурі такий жест-символ має назву *steeple gesture*[8].

Жест#7. Американський президент відомий тим, що перевіряє на міцність світових лідерів своїм фірмовим перетягуванням руки.

Серед світових лідерів найважче було прем'єр-міністру Японії Сіндзо Абе. Після переговорів в Білому домі Трамп стискав і тряс руку японця 19 секунд: то тягнув на себе, то трішки відпускав. Коли довге рукостискання припинилося, Абе, незважаючи на десяток камер, закотив очі й глибоко зітхнув. І лише промовив: «Сильна рука».

Президент Франції Емманюель Макрон до рукостискання з Трампом, очевидно, готувався, адже напередодні зустрічі він навіть називав це рукостискання «моментом істини». На відео здається, що все нормально, але якщо зробити стоп-кадри і збільшити їх, то можна побачити що Трамп і Макрон так сильно стиснули одне одному руки, що навіть побіліли суглоби їхніх пальців. Емманюель Макрон потім пояснив свій натиск: таким чином він хотів показати американському президенту, що «не піде на дрібні поступки, навіть символічні». З цього можна зробити висновок що ось ця манера

американського президента тягнути людину на себе є жестом переваги і сили, навіть якщо брати його психотип, його особливості характеру, він у принципі дуже домінантний і любить проявити фізичну та моральну владу щодо іншої людини. Питання домінування для нього в житті має досить високе місце.

Таким чином, дослідивши жести американського президента, можна зробити висновок, що символічні жести функціонують як у складі жестово-вербальних висловлень, де вони дублюють вербально виражені смисли, так і можуть містити додаткові смисли, які доповнюють вербально виражену інформацію.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. – К.,2004.
2. Рюкле Хорст. Ваше тайное оружие в общении: мимика, жест, движение. - М.: Интерэксперт: Инфра - М - 1996. - 227с.
3. Г.Г. Почепцов. Теорія комунікації. - М.: "Рефл-бук", К.: "Ваклер" - 2001. - 656с.
4. Символика и геральдика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.symbolarium.ru/index.php/Жест>
5. 13 Revealing Body Language Hand Gestures [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nicolasfradet.com/hand-body-language/>
6. Body Language of the Hands: Common Gestures and Their Meanings [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://psychologia.co/talking-with-your-hands/>
7. В.А. Лабунская. Невербальное поведение. - Ростов-на-Дону: издательство Ростовского университета - 1986. - 135с.
8. Body language: The steeple gesture of the hands [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.psychmechanics.com/2015/04/body-language-steeple-gesture-of-hands.html>

**РОЛЬ ОБКЛАДИНКИ У ФОРМУВАННІ ФЕНОМЕНУ
ПУБЛІЧНОСТІ: НА ПРИКЛАДІ НОМІНАЦІЇ «ЛЮДИНА РОКУ»
ВИДАННЯ «TIME»**

Століття інформації спричинило зміни у процесі формування світового порядку. ЗМІ також розвинули свої вектори: якщо на початку ХХ століття головним джерелом інформації для людей виступала преса, то з часів появи телебачення та радіо, а з часом й Інтернету, почали переважати ці канали комунікації. Хоча існує багато думок щодо майбутнього видавничої справи, але зараз преса є активним учасником у формуванні трендів світової масової культури. Саме друковані медіа виступають гарантом якісної та перевіреної інформації. Десятки тисяч видань працюють по всьому світу та ведуть боротьбу за свого читача. Ми розглянемо діяльність світового щотижневого видання «Time», а точніше його особливі випуски, присвячені номінації «Людина року».

У 1927 р. «Time» заочаткував традицію – конкурс «Людина року». Ідея такої номінації виникла як результат звичайної помилки. Коли американський льотчик Ч. Ліндберг вперше перелетів Атлантичний океан без пересадок, видання «Time» відмовилось друкувати його фото на обкладинці. Ця ситуація була дуже критично сприйнята спільнотою. Тому в кінці року, коли журнал довго не міг обрати, кого помістити на обкладинку, в наслідок відсутності яскравої персоналії, редакцією було прийнято рішення надрукувати портрет Ч. Ліндберга під приводом перемоги у номінації «Людина року». З тих пір щорічно керівництво журналу обирає особистість, групу людей або навіть неживі предмети та явища, які здійснили позитивний або негативний вплив на розвиток людства протягом року. Важливо зазначити, що самі редактори кажуть, що цей конкурс не є премією за великі досягнення, а виступає можливістю відзначити особистість, яка змінила хід історії людства цього

* студентка 3 курсу спеціальності «Міжнародні комунікації»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник - Даниленко С. І., доктор політичних наук, кандидат філологічних наук, доцент

року. Номінацію друкують на обкладинці першого випуску наступного року [1].

Багато особистостей, як наприклад, Й. Сталін, Д. Ейзенхауер, Дж Маршал, Л. Джонсон, В. Черчилль та ін. опинялись на обкладинці із надписом «Person of the Year» двічі, а 32-й президент США Ф. Рузвельт – тричі. 10 разів було представлено соціальні аспекти та проблеми, а також класи людей, які з ними пов'язані, як наприклад, американський військовий (1950, 2003), вчені США (1960) або бебі-бумери (1966). Тричі було обрано неживі предмети у цій номінації: комп'ютер як «Машина року» (1982), Земля як «Планета року» та «Ти» (скорочена назва Youtube). У 1949 р. В. Черчилля було визнано «Людиною напівстоліття». М. Горбачов став «Людиною десятиліття» у 1989 р., а А. Ейнштейна було названо «Людиною століття» у 1999 р [2].

У 2019 р. журнал назвав людиною року 16-річну еко-активістку Грету Тунберг. Вибір редакції був обумовлений декількома чинниками. По-перше, сенсаційність: менше ніж за рік підліток змогла піднятися з одиночного протесту біля будівлі парламенту Швеції до керування світовим рухом за збереження клімату. По-друге, дівчина актуалізувала глобальне питання забруднення навколишнього середовища та кліматичних проблем сучасності. По-третє, Г. Тунберг уособлює в собі людину, яка демонструє зміну культури поколінь та виховання соціально відповідальної молоді. Після активізації руху Г. Тунберг багато державних та приватних корпорацій та підприємств переглянули свою політику та розробили план щодо підтримки навколишнього середовища. До того ж переможниця номінації «Людина року 2019» є наймолодшою серед усіх інших переможців і навіть номінантів конкурсу [3].

З вище наведеної інформації, можемо зробити висновок, що вибір переможця «Людини року» – це продумане та зважене рішення, яке має у собі багато підтекстів та обирається завдяки реальним результатам та досягненням людини. На 2020 р. заплановано багато як політичних, економічних,

фінансових подій та змін, так і соціальних і культурних. Саме тому, хто ж отримає номінацію «Людина року 2020» передбачити досить важко, але ми спробуємо зробити прогноз, хто з'явиться вже у січні 2021 р. на обкладинці першого випуску журналу «Time».

У першу чергу нам варто сказати про те, що «Time» є американським виданням, усі президенти США, окрім К. Куліджа, Г. Гувера та Дж. Форда, ставали переможцями номінації «Людина року» у рік їх обрання. З листопада 2020 р. мають пройти нові президентські вибори. Тому є велика ймовірність, що саме переможець виборів – дійсний президент Д. Трамп або колишній віце-президент Дж. Байден – стане вибором редакції.

Також 31 січня 2020 р. Велика Британія вийшла з Європейського Союзу, але прем'єр-міністр Великобританії не опинився на обкладинці «Time» після такої події світового масштабу, яка значно впливає як на зміну розстановки сил у Європі, так і на міжнародні торгові відносини багатьох країн. Тому сценарій з появою Б. Джонсона на обкладинці «Людина року» також можливий.

У червні 2020 р. має пройти саміт «G7». На разі оговорюється питання повернення Росії до міжнародного клубу найрозвинутіших країн. США, Франція, Італія підтримують дану ініціативу, водночас Велика Британія та ФРГ виступають категорично проти повернення Росії у зв'язку із невиконанням Мінських домовленостей. Новий член «G8» може вагомо вплинути на розвиток подій на політичній та економічній арені світу та стати предметом дискусії на сторінках світового видання «Time».

Оскільки не один раз вибір редакторів припадав не на людину, а на неживий предмет або абстрактне явище, то ми маємо сказати й про високу долю вірогідності появи на обкладинці «Людина року» чорного лебедя XXI століття – вірус COVID-19, який викликав пандемію та набув світового масштабу. З початку 2020 р. вірус почав поширюватися з Китаю іншими країнами світу. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я станом на квітень 2020 р. більше 2,5 мільйонів людей захворіли на «коронавірус», а

182 тис. – померли [4]. Дане явище перевернуло сьогоднішню реальність і явно змінить хід та спосіб життя усього людства.

Література:

1. Elson R. Time Inc: The Intimate History of a Publishing Enterprise, 1923–1941 / Robert T. Elson. – New York: Atheneum, 1968.
2. Covers in «Person of the Year» [Електронний ресурс] // Time. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://time.com/vault/subject/person-of-the-year/>.
3. Felsenthal E. Person of the Year 2019. The choice [Електронний ресурс] / Edward Felsenthal // Time. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://time.com/person-of-the-year-2019-greta-thunberg-choice/>.
4. Coronavirus (COVID-19) [Електронний ресурс] // World Health Organization. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://covid19.who.int/>.

*Щербатюк О.**

Національний брендинг як сучасний комунікативний інструмент публічної дипломатії

У сучасному світі позитивний бренд держави має величезне значення для просування її інтересів на міжнародній арені і фактично є конкурентною перевагою певної країни. Він підкреслює національну ідентичність конкретної держави, її сильні сторони в економічній, політичній, культурній сферах. Просування політичних і економічних інтересів за допомогою підвищення рівня сприйняття бренду держави серед іноземної громадськості є мотивом публічної дипломатії. Одним із завдань публічної дипломатії є формування і зміцнення позитивної репутації держави. Національний брендинг є дієвим засобом у виконанні цього завдання.

Публічна дипломатія – комплекс заходів, що здійснюються як центральними, так і закордонними органами зовнішніх зносин держави з

* Студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні комунікації»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д. політ.н., доц. Даниленко С. І.

метою дослідження ставлення та інформування іноземної громадськості, а також встановлення контактів закордоном, з метою покращення іміджу держави та досягнення національних інтересів [1]. Згідно з Саймоном Анхольтом національний брендинг – це систематичний процес узгодження дій, поведінки, інвестицій, інновацій і комунікацій країни для реалізації стратегії конкурентної ідентичності [2, с. 248–249]. В рамках поняття «національний брендинг» Саймон Ангольт створив термін «конкурентної ідентичності». Конкурентна ідентичність має на меті покращити конкурентоспроможність країни шляхом поєднання методів управління брендами з публічною дипломатією для підвищення рівня іноземних інвестицій, доходів від туризму та збільшення експорту. Саме національний брендинг разом із публічною дипломатією формують конкурентну ідентичність країни [3, с. 15]. «Конкурентна ідентичність» бренду ґрунтується на понятті «індивідуальності» країни, що включає в себе сукупність особливостей і ресурсів країни, до яких належать: природні, демографічні, історичні, соціально-економічні, культурні, організаційно-правові та інформаційні особливості і ресурси. Крім того, «індивідуальність» держави відображає технології та підходи до роботи, довіру партнерів і експертну інформацію, рівень і якість керівництва, ступінь розвитку корупції, особливості спілкування тощо. Всі ці фактори впливають на бренд, імідж і конкурентоспроможність країни. [2, с. 249].

Оскільки національний бренд відображає специфіку конкретної держави, то він формує і поширює певні меседжі, пов'язані з традиціями культурного і державного розвитку країни. Це використовується в культурній дипломатії, яка є складовою публічної дипломатії. Культурна дипломатія часто вважається основою публічної дипломатії, оскільки офіційна культурна комунікація за допомогою спеціальних дипломатичних заходів підвищує готовність аудиторії сприймати повідомлення певної держави. Тому культурні комунікації мають вагомий вплив як на імідж державного бренду, так і на репутацію країни. Більше того, вплив національного бренду є більш

очевидним і безпосереднім, ніж вплив публічної дипломатії, тому що він використовує візуальні елементи, щоб цільова аудиторія одразу зрозуміла, яка країна здійснює брендингову кампанію. Водночас національний брендинг охоплює більш масову аудиторію, однак, переважно має на меті просування економічних інтересів держави [4, с. 375]. Публічна дипломатія передбачає функцію культивування іміджу країни, що полягає в управлінні сприйняттям країни та її бренду. Це особливо важливо в умовах глобалізації, оскільки сьогодні переважає акцент на національній індивідуальності, ідентичності та іміджі. Індекс національного бренду є одним із показників результативності публічної дипломатії [5, с. 74].

На думку британського дослідника Дж. Шонді, національний брендинг може розглядатися як економічний напрямок публічної дипломатії або як публічний напрямок в економічній дипломатії, що має на меті залучення іноземних інвестицій, зміцнення економічного партнерства країн та збільшення обсягів експорту. Також вчений виділяє декілька недоліків підходу, коли національний бренд розглядається як інструмент публічної дипломатії. Зокрема, він акцентує увагу, що бренд може бути заполітизованим і може використовуватися у боротьбі політичних сил всередині країни. Це може призвести до того, що бренд не буде послідовно і централізовано просуватися за кордоном, таким чином нівелюючи усі попередні зусилля у цьому напрямку [6, с. 25]. До речі, подібна ситуація може відбутися із сучасним брендом Ukraine Now, коли після зміни політичної влади в Україні була припинена діяльність Міністерства інформаційної політики як окремої структури, під керівництвом якої був розроблений та просувався бренд. Іншим недоліком, на якому зосереджують увагу сучасні дослідники, є можливість трактування національного брендингу як прихованої тактики уряду щодо рекламування певної країни [6, с. 26]. Науковець О. Шевченко, яка досліджує питання державного брендингу, стверджує, що у його формуванні помітну роль відіграють мас-медіа та державні інформаційні агенції, взаємодія владних інститутів і бізнесу. Дослідниця підкреслює, що ці структури не повинні

використовувати маніпулятивні комунікативні технології з метою поширення політичних, економічних цінностей та інтересів держави для просування ефективного і надійного національного брендингу [7, с. 41].

Отже, національний брендинг як інструмент публічної дипломатії активно використовується державами у політичних, економічних, культурних, освітніх напрямках. Найбільш активно національний брендинг використовується як засіб для просування економічних інтересів держави, створення позитивного інвестиційного іміджу, поживлення економічного співробітництва, залучення іноземних інвестицій та збільшення обсягів експорту. Ефективність національного брендингу у публічній дипломатії залежить від спрямованої на це послідовної політики влади, відтворення реалій держави без використання маніпулятивних технологій для просування бренду. Водночас він має бути максимально зрозумілим, прозорим і простим у використанні.

Список використаних джерел:

1. Гавриленко І. І. Іміджева дипломатія як метод підтримання глобального лідерства США / І. І. Гавриленко // «Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки». – Київ, 2015. – Вип. 7. [Електронний журнал]. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2562
2. Варібрусова А. С. Національний бренд як конкурентна перевага на глобальних ринках / А. С. Варібрусова // Молодий вчений. – Херсон, 2018. – Вип. 7 (59). – С. 244–251.
3. Ayşe Tecmen The Relations between Public Diplomacy and Nation Brands: an Investigation of Nation Branding in Turkey / Tecmen Ayşe // Istanbul Bilgi University European Institute Jean Monnet Centre of Excellence. – 2018. – 40 с.
4. Kona A. Public Diplomacy and Nation Brands / A. Kona // University of St. Cyril and Methodius of Trnava – Univerzita sv. Cyrila a Metoda. – Bratislava, 2017. – P. 373–378.

5. Ільницький Д. О. Соціально-економічний вимір освітньої дипломатії: теорія, практика та методики аналізу / Д. О. Ільницький // «Стратегія розвитку України». – Київ, 2014. – Вип. 1. – С. 72–80.

6. Szondi G. Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences / G. Szondi // Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'. – Netherlands, 2008. – 42 p.

7. Шевченко О. В. Застосування зовнішньополітичних комунікативних технологій в сучасній політичній практиці США / О. В. Шевченко, А. В. Доброштан // Актуальні проблеми міжнародних відносин: [зб. наук. пр.] / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин; [редкол.: В. В. Копійка та ін.]. – К., 2012. – Вип. 107, ч. 2. – С. 40–46.

*Юхно М.О**

Іноземне втручання у внутрішню політику держави за допомогою соціальних мереж

Актуальність дослідження: після повідомлень про втручання в президентські вибори в США та в референдум Британії щодо членства ЄС 2016 року, проблема іноземного втручання у внутрішню політику держави за допомогою соціальних мереж набуває все більшого масштабу та значення.

Метою дослідження є дослідити іноземне втручання у внутрішню політику на прикладі референдуму Каталонії в 2017 році.

Кампанії впливу мають різноманітні форми і часто охоплюють різні соціальні мережі. Останні кампанії використовували три ключові методи [1]. По-перше, автоматизовані облікові записи в соціальних мережах, так звані боти, використовувались для машинального створення великої кількості повідомлень, намагаючись посилити суперечливі точки зору, заповнити справжній дискурс спамом або запропонувати масове узгодження проблем.

* Студентка 3 курсу спеціальності «Міжнародні комунікації»
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин
Запорожець О.Ю. доктор політичних наук, доцент

По-друге, дезінформаційні сторінки "фейкових новин", які сприймаються за дійсні, розміщуються задля провокування суперечок й опору політичному керівництву. По-третє, армії тролів та автоматизованих фальшивих акаунтів, що удають з себе реальних громадян, використовуються щоб залучити їх до політичного дискурсу, а потім за допомогою мовою ненависті, спаму та їдких висловлювань - зруйнувати його.

Однак інформаційна кампанії впливу не діють у політичному вакуумі, а грають на існуючих упередженнях громадськості, втомі від демократичних процесів та скептицизмі щодо керівництва уряду та політиків. На сьогоднішній день іноземні інформаційні операції рідко ставлять за мету підтримувати певну політичну програму. Натомість вони сіють плутанину за допомогою поширення численних та часто суперечливих фейкових історій, намагаючись заперечувати дійсне становище. Ця методика спрямована на посилення чвар і часто використовується стратегічно для роздуття питань, що поляризують громадську думку.

Як і в багатьох інших поляризуючих політичних моментах, соціальні мережі відігравали основоположну роль у заклику Каталонії до незалежності та проведення референдуму в 2017 році. По-перше, в посиленні самого руху за незалежність: сотні фотографій та відеороликів поширювалися в Інтернеті та в соціальних мережах напередодні голосування, щоб охопити потенційних прихильників та мобілізувати людей для участі.

Однак, крім повсталих виборців, соціальні мережі також сприяли поширенню неперевіраних чуток та неправдивої інформації, що сіяло плутанину щодо того, що відбувалося на місцях у день референдуму. Наштовхнувшись на відмову поліції Каталонії втрутитися, щоб зупинити голосування, Мадрид направив поліцейських з усієї країни, щоб закрити виборчі дільниці. Жорстокі набіги відбувалися у багатьох місцях, включаючи школи, де були поранені як цивільні особи, так і працівники міліції. Використовуючи хештеги #10Oct та #referendumcat, громадяни Каталонії в прямому ефірі в Twitter, ділилися зображеннями того, як іспанці конфіскували

виборчі скриньки та стріляли гумовими кульками у виборців. Каталонські чиновники з надзвичайних ситуацій та декілька ЗМІ повідомили, що майже 900 людей отримали поранення під час розгону поліції на референдумі - цифра, яка широко сприймається в міжнародній пресі.

Однак референдум також поширював занепокоєння щодо можливого іноземного втручання. Кілька неперевірених тверджень і фотографій, поширених в Твіттері Фейсбуці, націлені на те, щоб посилити сприйняття жорстокості держави, спрямованої проти сепаратистів. Згідно з повідомленнями Politico та щоденної газети El Pais, кілька проросійських англійськомовних акаунтів у Twitter домінували в обговоренні в Twitter референдум, популяризуючи хештег #catalanreferendum у той день на 7 500% [2]. Ці повідомлення також успішно доповнюють численні репортажі, журналістів Russia Today – що підтримується Кремлем - щодо насильства поліції на виборчих дільницях.

Незалежна іспанська організація, що перевіряє факти, Maldito Vulo також помітила декілька викривлених і поширених інтернетом фактів щодо присутності поліції в Барселоні. Більшість із них містили фотографії, на яких зображені працівники поліції у захисному знарядженні, що б'ють беззахисних виборців та кривавих протестуючих. Як потім з'ясувалося, ці світлини насправді були взяті із страйку шахтарів у Мадриді 2012 року та сфальсифіковані. Інші підозрілі репортажі, які в цей день поширювалися в соціальних мережах, включали твердження, що внаслідок жорстокості поліції 6-річну дитину було паралізовано, і повідомлення про те, що поліцейський, відправлений до Каталонії, щоб зашкодити голосуванню, помер там від серцевого нападу [3].

Це спонукало прем'єр-міністра Іспанії висловити занепокоєння щодо поширення дезінформації щодо Іспанії внаслідок референдуму - занепокоєння, яке він згодом виніс до Європейської Ради. Якщо сам референдум та політичний глухий кут були спричинені глибоким політичним, економічним та соціальним поділом всередині країни, випадок погано

організованого голосування за незалежність Каталонії демонструє, як ефективно іноземні агенти можуть використовувати існуючу напруженість та посилювати її шляхом продуманого маніпулювання.

Висновки: результати дослідження впливу ботів є суперечливим, оскільки деякі вчені теоретично припускають лише мінімальні наслідки поширення пропаганди, а інші виявляють, що боти у перспективі можуть спотворити громадянський дискурс у такі моменти, як референдум в Каталонії. У міру того, як викривають усе більше підтверджень доказів проведення інформаційних кампаній впливу зовнішнього втручання, пильність та обережність здаються необхідною реакцією. Тому вкрай важливо розробляти контрстратегії щодо інформаційної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Howard, P. N., Woolley, S., & Calo, R. // Algorithms, bots, and political communication in the US 2016 election: The challenge of automated political communication for election law and administration // Journal of Information Technology & Politics. – 2018 – Вип. 15(2). – С. 81–93. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19331681.2018.1448735?scroll=top&needAccess=true>
2. Девід Аліданте. Каталонський референдум: проросійські соцмережі підтримали відокремлення Каталонії // EL PAÍS. – 2017 р. – 1 жовтня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://english.elpais.com/elpais/2017/10/01/inenglish/1506854868_900501.html
3. Андрій Мовчан. Над Каталонією помірна хмарність // Спільне. — 2017. — 21 вересня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://commons.com.ua/uk/catalonia-referendum/>